

**Stichting Bedrijfspensioenfonds
voor de Koopvaardij**

Jaarverslag 2023

Ten geleide

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij bieden wij u het jaarverslag 2023 aan van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij.

Het jaarverslag bestaat uit het bestuursverslag, de jaarrekening en de overige gegevens. In het bestuursverslag informeren wij u over de karakteristieken van het pensioenfonds, waaronder de missie, visie en strategie, het profiel van de organisatie en de kenmerken van de pensioenregeling, de gerealiseerde doelstellingen en de belangrijkste bestuursbesluiten die in het jaar 2023 zijn genomen. Tevens treft u in het verslag het oordeel en de bevindingen van de pensioenraad aan alsmede de rapportage van de raad van toezicht.

In de jaarrekening presenteren wij het pensioenfondsvermogen bestaande uit de reserves en technische voorzieningen en de mutaties daarin gedurende 2023. In de toelichting vindt u onder meer de grondslagen voor de waardering en de mutaties in de beleggingsportefeuille.

Onder de overige gegevens zijn de actuariële verklaring van de waarmerkend actuaris en de controleverklaring van de onafhankelijk accountant, daarnaast is in bijlage 2 de verklaring in het kader van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) opgenomen.

Per 1 juli 2023 is de Wet toekomst pensioenen (Wtp) in werking getreden. De uiterlijke implementatie van de stelselwijziging is 1 januari 2028. Het fonds is voornemens om per 1 januari 2026 over te gaan naar een nieuwe pensioenregeling. Eind 2020 heeft het bestuur hiertoe een bestuurlijke werkgroep Implementatie Wtp ingericht. Deze werkgroep heeft als taak om de werkzaamheden met betrekking tot Wtp voor te bereiden en te sturen op planning, budget en aansluiting van de overige stakeholders op te nemen (deel)besluiten door het bestuur. De eerste formele stap is door de sociale partners gezet. In 2023 zijn de sociale partners de invulling van een pensioenregeling op hoofdlijnen overeengekomen. De nadere uitwerking van deze regeling zal in het eerste kwartaal van 2024 leiden tot een transitieplan. De werkgroep implementatie Wtp heeft in 2023 de voorbereidingen voor de implementatie van de nieuwe regeling voortgezet. In het vierde kwartaal van 2023 hebben diverse bijeenkomsten voor deelnemers en pensioengerechtigden plaatsgevonden. Hierin hebben bestuursleden de achterban -op hoofdlijnen- geïnformeerd over de stelselwijziging. Een soortgelijke bijeenkomst heeft ook plaatsgevonden voor werkgevers. In 2024 zal het bestuurlijke proces verder worden voortgezet met de opdrachtaanvaarding en opdrachtbevestiging, hetgeen uiteindelijk zal leiden tot het indienen van een implementatieplan en communicatieplan.

Naast de Wtp volgt het bestuur het aanhoudende conflict tussen Rusland en Oekraïne en het in 2023 ontstane conflict tussen Israël en de Palestijnse bevolking in de Gazastrook ook op de voet. Het bestuur ziet hierbij toe op de juiste en tijdige toepassing van de sanctiewetgeving. De impact op het vermogen van het fonds is zeer beperkt terwijl het bestuur beseft dat de impact van het conflict in de Gaza strook op de actieve deelnemers in de sector Koopvaardij vele malen groter is. De Koopvaardij schepen liggen letterlijk onder vuur door het conflict in de Gaza strook. Het bestuur spreekt haar compassie uit voor alle zeevarenden en hun directe omgeving die dagelijks te maken hebben met de gevolgen van dit conflict.

In 2023 heeft het pensioenfonds aangegeven de uitbesteding van het pensioenbeheer met MN te willen beëindigen per 1 juli 2024. Per 1 juli 2024 zal het pensioenbeheer van Bpf Koopvaardij worden ondergebracht bij PGGM. Dit heeft alleen organisatorische consequenties voor de uitvoering van het pensioenbeheer aangezien het pensioensysteem van PGGM reeds in gebruik is genomen per 1 januari 2024. Het bestuur van Bpf Koopvaardij ziet uit naar een constructieve samenwerking met PGGM vanaf 1 juli 2024.

Het bestuur dankt allen die zich in 2023 voor het pensioenfonds hebben ingezet.

*Het bestuur van de
Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij*

R. Kloos, voorzitter

R.L.H. Devue, plaatsvervangend voorzitter

Inhoud

Kerncijfers	5
Bestuursverslag	
Profiel	7
Organisatie	10
Hoofdlijnen	19
Code Pensioenfondsen	22
Communicatie	32
Pensioenregeling	35
Algemene ontwikkelingen	42
Beleggingen	44
Risicoparagraaf	55
Transparantie van de kosten	71
Toekomstparagraaf	83
Pensioenraad: verslag, bevindingen en oordeel	88
Reactie van het bestuur	91
Rapportage raad van toezicht 2023	92
Reactie van het bestuur	101
Jaarrekening	
Balans per 31 december 2023	103
Staat van baten en lasten over 2023	105
Kasstroomoverzicht	106
Algemene toelichting	107
Grondslagen voor de waardering	109
Grondslagen voor de resultaatbepaling	115
Grondslagen voor het kasstroomoverzicht	116
Toelichting op de balans per 31 december 2023	117
Niet in de balans opgenomen activa & verplichtingen	128
Risicoparagraaf	129
Toelichting op de staat van baten en lasten	138
Actuariële analyse	143
Gebeurtenissen na balansdatum	144
Overige gegevens	
Actuariële verklaring	145
Controle verklaring van de onafhankelijke accountant	147
Bijlagen	
1: Nevenactiviteiten	159
2: Model voor de periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten	163

Kerncijfers 2019 - 2023

(x 1 duizend Euro)	2023	2022	2021	2020	2019
Werkgevers en deelnemers (aantallen)					
Aangesloten werkgevers met personeel	166	168	177	183	193
Actieve deelnemers	4.676	4.925	4.842	4.932	5.232
Pensioengerechtigden	26.695	27.363	28.074	28.828	29.505
Gewezen deelnemers ¹⁾	19.741	19.263	19.195	19.282	19.046
Totaal deelnemers	51.112	51.551	52.111	53.042	53.783
Pensioenverplichtingen en pensioenvermogen					
<i>Technische voorzieningen</i>					
Voorziening pensioenverplichtingen	3.066.870	2.901.526	3.746.014	4.092.137	3.792.977
Voorziening prepensioenverplichtingen	26.520	25.864	32.964	37.198	36.273
Voorziening AIP verplichtingen	422	482	539	652	784
Overige technische voorzieningen	264	264	257	227	225
Totaal technische voorzieningen (a)	3.094.076	2.928.136	3.779.774	4.130.214	3.830.259
Marktrente verplichtingen ²⁾	2,32%	2,55%	0,56%	0,19%	0,72%
Verplichting in verband met VPL ³⁾	-	-	16.419	19.565	19.804
Verplichting in verband met AIP	7.619	7.071	9.066	9.101	8.340
<i>Reserves</i>					
Algemene reserve	182.700	199.447	276.273	42.407	49.151
Algemene reserve prepensioen	14.251	13.100	5.296	1.531	2.496
Solvabiliteitsreserve	365.991	335.221	445.237	470.879	471.163
Solvabiliteitsreserve prepensioen	3.124	2.974	3.923	4.278	4.498
Bestemmingsreserve kosten	13.328	15.251	16.414	-	-
Bestemmingsreserve premie egalisatiedepot	-	-	-	-	7.850
Totaal reserves (b)	579.394	565.993	747.143	519.095	535.158
Totaal vermogen (c = a + b)	3.673.470	3.494.129	4.526.917	4.649.309	4.365.417
Af: bestemmingsreserves (d)	13.328	15.251	16.414	-	7.850
Vermogen t.b.v. dekkingsgraad (e = c - d) ⁴⁾	3.660.142	3.478.878	4.510.503	4.649.309	4.357.567
Dekkingsgraad (f = e / a)	118,3%	118,8%	119,3%	112,6%	113,8%
Vereiste dekkingsgraad	111,9%	111,5%	111,9%	111,5%	112,4%
Beleidsdekkingsgraad ⁵⁾	121,1%	123,1%	115,3%	109,2%	112,2%
Reële dekkingsgraad ⁶⁾	90,9%	95,1%	94,3%	90,3%	91,4%

1) Inclusief ambtshalve uitkeringen.

2) Voor de marktrente van de verplichtingen wordt uitgegaan van de actuele rentetermijnstructuur (RTS) zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank (DNB).

3) Eind 2022 is de verplichting in verband met VPL van 16,4 miljoen Euro volledig afgelopen. Daarom is deze verplichting per einde 2021 in de jaarrekening gepresenteerd onder de kortlopende schulden. Voor alle voorgaande jaren is hier de volledige verplichting in verband met VPL vermeld.

4) Het totale vermogen bestaat uit het belegd vermogen (inclusief vorderingen en schulden die zijn gerelateerd aan vermogensbeheer) en de overige activa en passiva op de balans. Het betreft bijvoorbeeld de te vorderen premiebijdragen op werkgevers en de AIP-verplichting. Daarnaast is het totale vermogen gelijk aan het totaal van stichtingskapitaal, reserves en de technische voorzieningen. Het totale vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad is gelijk aan het totale vermogen exclusief de bestemmingsreserves. Deze bestemmingsreserves betreffen (1) de bestemmingsreserve kosten die ultimo 2021 is gevormd op grond van een bestuursbesluit in overleg met de sociale partners en (2) van 2018 tot en met 2019 het premie egalisatiedepot dat eind 2018 is gevormd op grond van een besluit van de sociale partners. Vanaf eind 2020 is de bestemmingsreserve premie egalisatiedepot nihil.

5) De beleidsdekkingsgraad wordt gebruikt voor de toets of een pensioenfonds voldoet aan de eisen inzake het (minimaal) vereist eigen vermogen. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als het gemiddelde van de aan DNB per ultimo maand gerapporteerde dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

6) Naast de nominale pensioenverplichtingen wordt ook rekening gehouden met de toekomstige indexatie. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding van de beleidsdekkingsgraad ten op zichte van de "indexatiedekkingsgraad" weer. De indexatiedekkingsgraad is daarbij de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie. Zie art. 133b van de Pensioenwet (PW). Om invulling te geven aan het voorwaardelijke karakter van de indexatie wordt deze gekwantificeerd met een (voor alle fondsen gelijk) verwacht rendement. De berekening van de reële dekkingsgraad sluit aan op de indexatieregel in het herziene financieel toetsingskader, met ingangsdatum 1 januari 2015, die op dezelfde wijze onderscheid maakt tussen de nominale toezegging en de voorwaardelijke indexatietoezegging. De reële dekkingsgraad ultimo 2023 komt uit op 90,9%, (ultimo 2022: 95,1%). Deze is gebaseerd op de langetermijn inflatieverwachting van 2,0% uit het besluit Parameters. Daarbij is het door DNB gepubliceerde ingroepad per 1 oktober 2023 gehanteerd, waarin voor het eerste jaar een inflatieverwachting geldt van 3,9%. Tevens is conform art. 23a Besluit FTK het maximaal te hanteren aandelenrendement van 5,2% toegepast.

(x 1 duizend Euro)	2023	2022	2021	2020	2019
Toeslagverlening					
Toegekende indexatie ⁷⁾	3,26%	10,84%	0,44%	0,00%	0,41%
Achterstand in indexatie (per jaar)	0,00%	1,60%	0,85%	1,56%	1,08%
Financiële gegevens					
Feitelijke premie	60.980	54.434	53.098	53.674	55.687
Waarvan niet ter dekking premieopbouw ⁸⁾	- 2.434	-	-	7.850	1.316
Premie ter dekking pensioenopbouw	58.546	54.434	53.098	61.524	57.003
Premie ter dekking pensioenopbouw (ex-ante) ⁹⁾	52.488	52.178	53.716	61.476	n.v.t.
Kostendekkende premie ⁹⁾	40.357	60.604	64.045	67.523	59.695
Gedempte kostendekkende premie ⁹⁾	52.381	52.116	53.715	61.469	57.003
Uitkeringen	146.205	132.970	133.362	133.267	133.947
Actuele waarde belegd vermogen ¹⁰⁾	3.534.428	3.440.889	4.467.908	4.567.957	4.214.219
Beleggingsresultaat ¹¹⁾	279.254	- 960.385	- 36.289	372.489	561.439
Rendement	8,2%	-21,7%	-0,6%	8,7%	14,4%
Z-score ¹²⁾	0,54	0,34	0,70	0,36	0,23
Beoordeling performance toets ¹³⁾	2,25	2,13	2,21	1,76	1,55
Resultaat boekjaar ¹⁴⁾	13.401	- 181.150	228.048	- 16.063	96.602

7) De opgebouwde aanspraken en rechten zijn dit jaar per 1 januari 2023 met 10,84% verhoogd. In november 2023 heeft het bestuur besloten om in het tweede kwartaal 2024 een toeslag te verlenen van 3,26%. Deze toeslag wordt geëffectueerd per 1 juni 2024. De prijzen zijn het afgelopen jaar (naar de stand van juli 2023) gestegen met 3,26%. In tegenstelling tot voorgaande jaren is er geen achterstand opgelopen in 2023.

8) Een deel van de feitelijke (gefactureerde) premie in een boekjaar is niet beschikbaar voor dekking van de premieopbouw van het desbetreffende jaar omdat het premie over voorgaande jaren betreft. Tot en met 2020 betrof het de mutatie van het premie egalisatiedepot.

9) De kostendekkende premie wordt vastgesteld op basis van de inkoop van nieuwe pensioenopbouw in het boekjaar, is gebaseerd op marktwaarde en bevat opslagen voor administratiekosten en het Vereist Eigen Vermogen. Vanaf 2020 is de ex-ante bepaalde gedempte kostendekkende premie de toetspremie, tot en met 2019 was dat de ex-post bepaalde gedempte kostendekkende premie.

10) Inclusief vorderingen en schulden uit hoofde van beleggingen.

11) Het beleggingsresultaat is inclusief indirecte beleggingsopbrengsten en beleggingskosten, maar exclusief de toerekening van beleggingsresultaat aan de verplichting in verband met VPL en AIP, en exclusief toerekening van algemene kosten aan het beleggingsresultaat.

12) De z-score geeft de afwijking weer van het feitelijke rendement ten opzichte van het normrendement.

13) De performancetoets geeft aan in hoeverre het feitelijk behaalde beleggingsrendement over een periode van vijf jaar afwijkt van het beleggingsrendement van de normportefeuille (benchmark) over dezelfde periode. Als beoordeling van de performancetoets is de uitkomst van deze toets (zoals die is beschreven in bijlage 1 bij het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000) vermeld inclusief optelling van correctiefactor 1,28. Daardoor is de performancetoets gehaald als de vermelde uitkomst groter of gelijk is aan nul.

14) Op deze cijfers zijn (indien van toepassing) de kosten van de indexeringen per 1 januari van het volgende boekjaar reeds in mindering gebracht.

Bestuursverslag

Profiel

De Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij, statutair gevestigd te 's-Gravenhage, (hierna: Bpf Koopvaardij of het pensioenfonds) is opgericht op 1 februari 1954. Tijdens de vergadering van 21 december 2022 heeft het bestuur besloten tot een statutenwijziging, deze laatste statutenwijziging is op 26 januari 2023 gepasseerd. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41195579.

Het pensioenfonds is een bedrijfstakpensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Missie

Het pensioenfonds wil nu en in de toekomst voor werknemers en oud-werknemers in de maritieme sector op betrouwbare, maatschappelijk verantwoorde, transparante en kostenefficiënte wijze de pensioenregeling uitvoeren.

Visie

Het pensioenfonds streeft naar een evenwichtige risicodeling tussen alle deelnemers in het pensioenfonds. Het pensioenfonds belegt en beheert het vermogen tegen verantwoorde risico's en doet dit op een maatschappelijke verantwoorde wijze. Een uitdaging voor het pensioenfonds hierbij is de balans te vinden tussen het nakomen van de pensioentoezeggingen en het nastreven van zoveel mogelijk koopkrachtbehoud waarbij transparantie, verantwoording en effectieve communicatie een hoge prioriteit hebben.

Kernwaarden

Collectief & solidair: We weten dat het beter is het pensioen samen te regelen dan alleen. Op een solidaire manier worden zo risico's en kosten door allen gedeeld. Door dit als sector zelf te organiseren, hebben belanghebbenden ook invloed op het pensioen.

Degelijk: Het pensioenfonds voert de aan hem toevertrouwde taken degelijk uit. De belanghebbenden kunnen het pensioenfonds vertrouwen en ervaren als een degelijk pensioenfonds waar grote waarde wordt gehecht aan integriteit.

Transparant: Het pensioenfonds communiceert helder en open over de regeling, de financiële positie van het pensioenfonds en de risico's die daaraan verbonden zijn voor de belanghebbenden. Het pensioenfonds legt helder en open verantwoording af over de invulling van zijn taken, financiële beleid en resultaten.

Betrouwbaar: Het pensioenfonds heeft een professioneel bestuur en beheert het vermogen zorgvuldig en duurzaam.

Dienstbaar en betrokken: Het pensioenfonds is ervan doordrongen dat zijn bestaansrecht ligt in de opdracht het pensioeninkomen van deelnemers zo goed mogelijk zeker te stellen en het vermogen te beheren (tweede pijler). Het brengt dit tot uiting met uitstekende dienstverlening die goed aansluit op de belevingswereld van de belanghebbenden.

Strategie

Het pensioenfonds heeft in 2022 het nieuwe strategisch meerjarenplan voor de periode 2022-2026 vastgesteld.

De strategische ambities voor de periode 2022-2026 zijn:

1. Koopkracht: We houden de koopkracht van pensioen zoveel mogelijk in stand.
 - a) De pensioenaanspraken & uitkeringen worden jaarlijks verhoogd op basis van de prijsindex;
 - b) De actuele dekkingsgraad is ten minste 105%;
 - c) De uitkomsten van beleid moeten binnen de normen van de haalbaarheidstoets blijven.

2. Beleggen: We beleggen om een optimaal rendement op de lange termijn te realiseren, gegeven de door de sociale partners vastgestelde risicohouding. We beleggen op een maatschappelijk verantwoorde en prudente wijze.
 - a) Het overrendement t.o.v. de verplichtingen is minimaal 110 basispunten over een periode van drie jaar bij een verdeling van 60/40 matching/return ten einde de pensioenambitie waar te maken;
 - b) De SFDR classificatie 8 (licht groen) is volledig van toepassing op de beleggingsportefeuille en we leggen hier verantwoording over af;
 - c) De bijbehorende beleggingskosten zijn lager dan de mediaan van de kosten van andere vergelijkbare pensioenfondsen¹.

3. Communicatie: Belanghebbenden hebben een goed inzicht in hun pensioen en weten welke actie zij kunnen nemen.
 - a) De deelnemerstevredenheid is minimaal een 8, dit blijkt uit een driejaarlijks klanttevredenheidsonderzoek;
 - b) De communicatie voorziet erin, dat alle belanghebbenden weten waar en wanneer zij actie moeten ondernemen, wat de gevolgen zijn van belangrijke gebeurtenissen voor het pensioen en welke keuzes zij kunnen maken.

4. Professionele uitvoering: We leveren een professionele dienstverlening passend bij de maritieme sector.
 - a) De kosten per deelnemer zijn lager dan de mediaan van de kosten per deelnemer van andere vergelijkbare pensioenfondsen²;
 - b) De pensioenregeling is vereenvoudigd en wordt in de uitvoering ondersteund door gestandaardiseerde en tevens flexibele processen (agility) passend bij de maritieme sector;
 - c) De identiteit van de maritieme sector is geborgd binnen het pensioenfondsbestuur;
 - d) De datakwaliteit is op orde (99,8% juist & volledig) en wordt omgeven door formeel risicobeheer en controles (o.a. de beheersing van cyberrisico's). Geïdentificeerde fouten worden opgelost en maatregelen worden genomen om deze fouten in de toekomst te voorkomen.

¹ Dit betreft pensioenfondsen met een strategisch VEV van maximaal +/- 5% t.o.v. het strategisch VEV en een rente-afdekking van maximaal +/- 10% t.o.v. de strategische rente-afdekking van Bpf Koopvaardij. De kosten worden uitgedrukt in een % van het totale belegd vermogen (excl. transactiekosten; bron DNB – Gegevens individuele pensioenfondsen).

² Dit betreft pensioenfondsen met een totaal aantal deelnemers van maximaal +/- 15.000 deelnemers t.o.v. het totaal aantal deelnemers van Bpf Koopvaardij. Hierbij gaat het om de kosten uitgedrukt in % van het belegd vermogen.

5. Transitie: We zijn tijdig voorbereid op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.
- a) Sociale partners en fondsorganen worden gefaciliteerd om hun rol te vervullen om tijdig de nieuwe pensioenregeling vorm te geven;
 - b) Belanghebbenden zijn op de hoogte van de toekomstige wijzigingen en de impact daarvan op hun uitkering c.q. persoonlijk pensioenvermogen;
 - c) De beleidskaders (incl. fondsdocumentatie) zijn tijdig aangepast ten behoeve van de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling;
 - d) De pensioenuitvoeringsorganisatie en fiduciair beheerder zijn tijdig gereed om de nieuwe pensioenregeling uit te voeren.
6. Samenwerking: We werken samen met maritieme pensioenfondsen om synergiën en schaalvoordelen te realiseren.
- a) We handelen als strategisch partner richting de maritieme pensioenfondsen;
 - b) Er vindt op gestructureerde wijze overleg plaats tussen de maritieme pensioenfondsen;
 - c) We accommoderen werkgevers binnen de maritieme sector voor de uitvoering van de pensioenregeling.

Organisatie

Samenstelling bestuur

Het pensioenfonds wordt bestuurd door een paritair bestuur van acht leden alsmede één extern lid. Het bestuur bestaat uit vier personen die voorgedragen worden door werkgeversorganisaties in de geleding werkgevers, twee personen die voorgedragen worden door werknemersorganisatie in de geleding werknemers, twee personen die gekozen worden door de pensioengerechtigden in de geleding pensioengerechtigden en één extern bestuurslid. Het bestuur wordt bijgestaan door externe adviseurs.

Het bestuur benoemt:

- twee leden voorgedragen door het Sociaal Maritiem Werkgeversverbond, gevestigd te Rotterdam;
- twee leden voorgedragen door de Vereniging van Werkgevers in de Handelsvaart, gevestigd te Rotterdam;
- twee leden voorgedragen door Nautilus International, gevestigd te Rotterdam;
- twee leden namens pensioengerechtigden na verkiezing door de pensioengerechtigden;
- één extern lid, dat geen deel uitmaakt van de eerdergenoemde geledingen.

Voor zover de benoeming op basis van voordracht geschiedt, is de desbetreffende organisatie bevoegd de voordracht van een bestuurslid te herroepen.

Het bestuur legt aan de hand van een functieprofiel de benoeming van een kandidaat-bestuurslid voor aan de raad van toezicht. De raad van toezicht kan de benoeming van het kandidaat-bestuurslid beletten indien deze niet voldoet aan het profiel. In geval benoeming plaatsvindt na verkiezingen, legt het bestuur de voorlopige kieslijst voor aan de raad van toezicht. De raad van toezicht kan het opnemen van een kandidaat-bestuurslid op de definitieve kieslijst beletten indien deze niet voldoet aan het profiel.

Een bestuurslid kan, na het horen van de raad van toezicht, door het bestuur worden geschorst of ontslagen indien het desbetreffende bestuurslid:

- naar het oordeel van het bestuur niet (naar behoren) functioneert;
- in gebreke blijft te voldoen aan de aan het bestuurslidmaatschap gestelde verplichtingen of handelt in strijd met de statuten of de pensioenreglementen van het pensioenfonds;
- naar het oordeel van het bestuur gedragingen verricht waardoor de goede naam of de belangen van het pensioenfonds worden geschaad;
- een taak of functie uitvoert die, naar het oordeel van het bestuur, niet verenigbaar is met het bestuurslidmaatschap.

Een besluit tot schorsing of ontslag wordt schriftelijk door het bestuur aan de betrokkene meegedeeld met opgave van redenen en is onmiddellijk van kracht. Het bestuur kent reglementair geen ontslagvergoeding toe.

De raad van toezicht heeft de bevoegdheid om het bestuur te schorsen of tussentijds te ontslaan.

In 2023 was het bestuur³ als volgt samengesteld:

<i>Leden werknemers:</i>		<i>Leden werkgevers:</i>	
De heer R.L.H. Devue (1971), plv voorzitter	(1)	De heer R. Kloos (1972) voorzitter	(2)
De heer M.H.W. van Dam (1962)	(1)	De heer A.W.P.M. Zimmerman (1954)	(3)
		De heer R.M. Eltingh (1964)	(3)
<i>Leden pensioengerechtigden</i>		De heer G.X. Hollaar (1963)	(2)
Mevrouw C.R. Boekkooi (1983)	(4)		
De heer W.B.E. Rutgers (1965)	(4)	<i>Extern lid</i>	
		Mevrouw S. van Hoogdalem (1970)	
<i>Aspirant lid werknemers</i>			
Vacature		<i>Aspirant lid werkgevers:</i>	
		Vacature	

Voorgedragen door:

<i>Werknemersorganisaties:</i>	<i>Werkgeversorganisaties:</i>
(1) Nautilus International	(2) Vereniging van Werkgevers in de Handelsvaart
Postbus 8575, 3009 AN Rotterdam	Boompjes 40, 3011 XB Rotterdam
	(3) Sociaal Maritiem Werkgeversverbond
<i>Pensioengerechtigden organisaties:</i>	Boompjes 40, 3011 XB Rotterdam
(4) Maritiem Platform Gepensioneerden	
Postbus 8575, 3009 AN Rotterdam	

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur van het pensioenfonds wordt gevormd door de voorzitter en de plaatsvervangend voorzitter. Het dagelijks bestuur is het aanspreekpunt voor het bestuursbureau voor de dagelijkse zaken. Alle operationele besluiten worden voorgelegd aan het bestuur. Het bestuur kan besluiten tot het verlenen van een mandaat aan het dagelijks bestuur voor het nemen van bepaalde besluiten tenzij MN daarvoor is gemandateerd. Het mandaat voor het dagelijks bestuur wordt door het bestuur in een bestuursvergadering of overleg besloten. In 2023 zijn er geen mandaten afgegeven aan het dagelijks bestuur voor het nemen van beslissingen.

³ De nevenactiviteiten van de bestuursleden staan vermeld in Bijlage 1: Nevenactiviteiten

Per 31 december 2023 was het dagelijks bestuur als volgt samengesteld en waren de portefeuilles als volgt verdeeld:

Dagelijks bestuur:

De heer R. Kloos, voorzitter

De heer R.L.H. Devue, plaatsvervangend voorzitter

Verdeling portefeuilles binnen het bestuur:

Beleggingsbeleid:

De heer A.W.P.M. Zimmerman

Mevrouw S. Van Hoogdalem

Risicobeheer

De heer R.M. Eltingh (sleutelfunctiehouder risicobeheer)

Finance, AO & IT

De heer W.B.E. Rutgers

Pensioenzaken en communicatie

De heer M.H.W. van Dam

De heer G.X. Hollaar

Mevrouw C.R. Boekkooi

Aspirant bestuursleden

Het bestuur biedt talenten (aspirant-bestuursleden) stageplaatsen aan om in de toekomst verzekerd te zijn van voldoende geschikte bestuursleden vanuit de sector. Het pensioenfonds ontwikkelt samen met werknemers- en werkgeversorganisaties een traineeprogramma voor aspirant-bestuursleden om hun geschiktheid zodanig te ontwikkelen dat zij tot het bestuur kunnen toetreden. Het bestuur faciliteert een constructie van meeloopstages (en eventueel trainingen en opleidingen). Een aspirant-bestuurslid heeft geen bestuurlijke verantwoordelijkheid en dus ook geen stemrecht. Een aspirant-bestuurslid ontvangt een vergoeding. De ontwikkeling van het aspirant-bestuurslid wordt periodiek geëvalueerd.

Rooster van aftreden van het bestuur

De leden van het bestuur worden benoemd voor een termijn van vier jaar. Na afloop van deze termijn zijn zij vanaf 2024⁴ maximaal één keer herbenoembaar en hebben aldus een zittingsduur van maximaal acht jaar. In uitzonderlijke gevallen is nog een derde termijn mogelijk. Indien de periode van een verkozen bestuurslid afloopt, worden er nieuwe verkiezingen gehouden. Tevens heeft het bestuur een successieplanning opgesteld om de continuïteit van het bestuur te waarborgen. Rekening houdend met deze termijn treden zij volgens het volgende rooster af.

⁴ Vanaf 1 januari 2024 past het pensioenfonds de Code Pensioenfondsen 2024 toe. Binnen de Code Pensioenfondsen is bepaald dat de derde termijn gemotiveerd toegelicht dient te worden, Bij herbenoemingen die plaatsvinden na 1 januari 2024 wordt de Code Pensioenfondsen 2024 gehanteerd door het pensioenfonds.

Bestuur:		Datum benoeming	Herbenoeming	Datum aftreden
De heer A.W.P.M. Zimmerman		1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
De heer M.H.W. van Dam		1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
De heer R. Kloos		1 april 2016	1 april 2024	31 maart 2028
De heer G.X. Hollaar		1 juni 2016	1 juni 2024	31 mei 2028
De heer R.M. Eltingh		1 juli 2018	1 juli 2022	30 juni 2026
De heer R.L.H. Devue		1 juli 2022		30 juni 2026
De heer W.B.E. Rutgers		1 juli 2022		30 juni 2026
Mevrouw S. van Hoogdalem		1 september 2022		31 augustus 2026
Mevrouw C.R. Boekkooi		1 januari 2023		31 december 2026

Voor een aspirant lid is geen termijn bepaald.

Aspirant lid:

Vacature

Vergoedingsregeling bestuur

Conform Artikel 21a van het Besluit financieel toetsingskader en norm 41 van de (wettelijke verankerde) Code Pensioenfondsen voert het pensioenfonds een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit komt tot uitdrukking doordat er rekening wordt gehouden met de huidige maatschappelijke opvattingen en met de gemiddelde hoogte van de beloning van de werknemers/deelnemers in de bedrijfstak, voor wie het pensioenfonds de pensioenregeling uitvoert. De vergoedingsregeling van het bestuur is afgestemd met de pensioenraad en de raad van toezicht.

Voor de invulling van het beloningsbeleid zijn de volgende lijnen gevolgd:

- Het bestuur heeft een keuze gemaakt voor een normbedrag. Voor het vaststellen van het normbedrag wordt aangesloten bij de methode van vervangingswaarde zoals opgenomen in de Aanbevelingen deskundig en competent pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie van april 2011. Om aan te sluiten op het beloningsbeleid in de bedrijfstak wordt uitgegaan van het vergoedingsniveau van een middelgroot bedrijfstakpensioenfonds;
- Dat normbedrag bedraagt bij een fulltime bestuurslidmaatschap (1 fte) € 163.684,58,-per 1 januari 2023. De vergoeding wordt jaarlijks met de prijsindex die het pensioenfonds in de pensioenregeling hanteert geïndexeerd. De beloningen van de bestuursleden, voorzitter, plaatsvervangend voorzitter en (aspirant) bestuursleden zijn afgeleid van dit normbedrag;
- De honorering van alle bestuursleden is gebaseerd op hetzelfde normbedrag. De argumentatie hiervoor is dat alle bestuursleden op basis van gelijkwaardigheid discussiëren en ieder bestuurslid ook één stem uitbrengt. Een uitzondering geldt voor een aspirant-bestuurslid, die in een leertraject zit en formeel geen stem heeft in de besluitvorming. Voor deze functie wordt 2/3 van het normbedrag aangehouden;
- De tweede factor die van invloed is op de hoogte van de beloning is de factor tijdsbesteding. Bij de tijdsbesteding wordt een onderscheid gemaakt naar de rol van bestuurslid, (plaatsvervangend) voorzitter en aspirant bestuurslid.

Het beloningsbeleid ziet er in 2023 als volgt uit:

Functie	Bruto vergoeding op jaarbasis (excl. Reiskosten)	Tijdsbesteding (fte)
Voorzitter en plv. voorzitter	€ 57.292,-	0,35
Bestuurslid	€ 40.924,-	0,25
Aspirant bestuurslid	€ 21.828,-	0,20

Het pensioenfonds heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden uitbesteed aan MN Services N.V. en MN Services Vermogensbeheer B.V. (MN). Deze werkzaamheden betreffen de pensioenadministratie en het fiduciair beheer van het vermogen alsmede bestuursondersteuning. De bestuursondersteuning is ondergebracht bij het bestuursbureau van het pensioenfonds. Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk is en blijft voor de uitvoering van alle (onder)uitbestede taken.

Samenstelling pensioenraad (Verantwoordingsorgaan)

De pensioenraad is belast met het beoordelen van het door het bestuur uitgevoerde beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Ook heeft de pensioenraad onder andere de bevoegdheid om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie waaronder de bevindingen van de raad van toezicht.

De pensioenraad adviseert het bestuur gevraagd of ongevraagd over aangelegenheden die het pensioenfonds betreffen. Tevens adviseert de pensioenraad het bestuur bij de benoeming van leden van de raad van toezicht.

Voordat (her)benoeming tot lid of plaatsvervangend lid van de pensioenraad plaatsvindt, onderzoekt het bestuur of de kandidaten voldoende geschikt zijn dan wel de intentie hebben om de vereiste geschiktheid te verkrijgen. Een lid van de pensioenraad dient één jaar na zijn benoeming tenminste geschikt te zijn op niveau A.

De pensioenraad is als volgt samengesteld:

	datum benoeming	herbenoeming	datum aftreden
<i>Nautilus International:</i>			
<i>Leden</i>			
Dhr. J.M. de Boer (1961), <i>plv. voorzitter</i>	1 augustus 2013	1 augustus 2021	31 juli 2025
Dhr. D.J. Lakerveld (1954)	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
Dhr. J. Kooij (1945)	1 augustus 2013	1 augustus 2021	31 juli 2025
Dhr. C. Zuidweg (1962)	1 april 2019	1 april 2023	31 maart 2027
Dhr. J. van Vuuren (1972)	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
Dhr. L.J.A. Gabriels (1953)	1 april 2020	1 april 2024	31 maart 2028
Vacature			
<i>Plv. lid</i>			
Dhr. J.M. Verest (1960)	1 april 2020	1 april 2024	31 maart 2028

<i>Van de Nederlandse Vereniging van Kapiteins ter Koopvaardij</i>			
<i>Leden</i>			
Dhr. H. van der Laan (1952)	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2023
Dhr. B. Kollen (1955)	1 april 2023		31 maart 2027
Dhr. C.J.W. Herfst (1960)	1 januari 2019	1 januari 2023	31 december 2026
<i>Plv. lid</i>			
Dhr. O.F.C. Magel (1973)	1 september 2022		31 augustus 2026
<i>Namens de werkgevers / KVNR:</i>			
Dhr. M.S. Mobach (1969), voorzitter	1 mei 2019	1 mei 2023	30 april 2027
Dhr. R.H. Holwerda (1956)	1 april 2020	1 april 2024	31 maart 2028

De leden en plaatsvervangende leden van de pensioenraad worden benoemd voor een termijn van vier jaar. Na afloop van deze termijn zijn zij vanaf 2024⁵ maximaal één keer herbenoembaar en hebben aldus een zittingsduur van maximaal acht jaar.

De pensioenraad heeft ook de mogelijkheid om een lid te ontslaan. Ontslag door de pensioenraad is alleen mogelijk wanneer de betrokkene, naar de mening van ten minste zeven leden van de pensioenraad, ernstig in gebreke blijft in de uitoefening van zijn functie. Ook het bestuur heeft op basis van de Code Pensioenfondsen de mogelijkheid een lid van de pensioenraad te ontslaan, na het horen van de raad van toezicht. Dit kan alleen in uitzonderlijke situaties. Er wordt geen ontslagvergoeding toegekend.

Vergoedingsregeling pensioenraad

De vergoedingen voor de pensioenraad zijn gebaseerd op de richtlijnen van de SER omtrent vacatievergoedingen en vergoedingen voor reis- en verblijfskosten. De vacatievergoeding bedroeg in 2023 € 538,- per vergadering exclusief reis- en verblijfskosten. De vergoeding wordt jaarlijks met de prijsindex die het pensioenfonds in de pensioenregeling hanteert geïndexeerd.

Samenstelling raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit ten minste drie onafhankelijke, deskundige en gezaghebbende personen. De leden zijn op geen enkele wijze, anders dan uit hoofde van het lidmaatschap van de raad van toezicht, betrokken bij het functioneren van het pensioenfonds. De leden van de raad van toezicht worden, aan de hand van een functieprofiel, benoemd door het bestuur nadat de pensioenraad over het voornemen hiertoe bindend advies heeft uitgebracht. De raad van toezicht houdt intern toezicht.

De leden⁶ zijn:

Raad van toezicht:	Datum benoeming	Herbenoeming	Datum aftreden
Mevrouw M.J. Hoekstra (1963), voorzitter	1 april 2016	1 juli 2019	30 juni 2023
Mevrouw J.L. Verhulst (1971), voorzitter	1 juli 2023		30 juni 2027
De heer J.A. Kuijsten (1958)	1 juli 2018	1 juli 2022	30 juni 2026
Mevrouw E.P.M. van Kalmthout-Papôt (1963)	1 juli 2022		30 april 2024

⁵ Vanaf 1 januari 2024 past het pensioenfonds de Code Pensioenfondsen 2024 toe. Binnen de Code Pensioenfondsen is bepaald dat de derde termijn gemotiveerd toegelicht dient te worden. Bij herbenoemingen die plaats vinden na 1 januari 2024 wordt de Code Pensioenfondsen 2024 gehanteerd door het pensioenfonds.

⁶ De nevenactiviteiten van de leden van de raad van toezicht staan vermeld in Bijlage 1: Nevenactiviteiten.

Vanwege het voortijdig vertrek van mevrouw Van Kalmthout in verband met privéomstandigheden is een vacature ontstaan binnen de RvT per 1 mei 2024.

Benoemingstermijn raad van toezicht

Een lid van de raad van toezicht wordt benoemd voor vier jaar en kan maximaal één keer worden herbenoemd.

Het bestuur heeft de mogelijkheid om een lid van de raad van toezicht te ontslaan. Ontslag van een lid van de raad van toezicht is alleen mogelijk wanneer de betrokkene, naar de unanieme mening van het bestuur ernstig in gebreke blijft in de uitoefening van zijn/haar functie en nadat de pensioenraad het betreffende lid gesproken heeft en over dit functioneren een bindend advies heeft uitgebracht. Er wordt geen ontslagvergoeding toegekend.

Vergoedingsregeling voor de leden van de raad van toezicht

De raad van toezicht kent een door het bestuur vastgestelde vaste vergoeding die gebaseerd is op de tijdsbesteding. De jaarlijkse vergoeding voor de leden van de raad van toezicht bedraagt in 2023 € 15.988,-, dit is exclusief reis- en verblijfkosten. De vergoeding voor de voorzitter van de raad van toezicht bedraagt € 19.184,- eveneens exclusief reis- en verblijfskosten. Ook de vergoedingen van de raad van toezicht worden vanaf 1 januari 2020, met de prijsindex die het pensioenfonds in de pensioenregeling hanteert jaarlijks geïndexeerd.

Bestuursbureau

Het bestuursbureau ondersteunt op dagelijkse basis het bestuur, de pensioenraad en de raad van toezicht. Het bestuursbureau is, onder verantwoordelijkheid van het bestuur, belast met de beleidsvoorbereiding, regievoering, het advies, de controle en monitoring van de (uitbestede) werkzaamheden van het pensioenfonds. Daarnaast onderhoudt het bestuursbureau, namens het bestuur, externe contacten met onder andere De Nederlandsche Bank (DNB), de Autoriteit Financiële Markten (AFM), de Pensioenfederatie en collega bestuursbureau's. Het bestuursbureau heeft het bestuur evenals in voorgaande jaren in projectgroepen vertegenwoordigd.

In het verslagjaar werkten de volgende personen voor het bestuursbureau:

De heer E.G.M. Cramer, directeur

De heer R.A. Korteweg, manager pensioenzaken & communicatie

Mevrouw F. Kurt, managementassistent

De heer H.G. van Elburg, manager finance, risk & investments

De heer R. Hamstra, manager risicobeheer, privacy officer

De heer G.J.J. Moers, juridisch beleidsadviseur⁷

De heer J.T.J. Crommelin, manager risicobeheer⁸

De heer W. Schaap, notulist

Mevrouw M. de Baaij, communicatieadviseur

⁷ Per 1 september 2023

⁸ Per 1 juli 2023

Externe partijen

Actuaris

Adviserend actuaris:

De heer M.W. Heemskerk
Mercer (Nederland) B.V.
Startbaan 6
1185 XR Amstelveen

Waarmerkend actuaris en extern sleutelfunctiehouder actuarieel:

Mevrouw K. Kusters-van Meurs
Mercer (Nederland) B.V.
Startbaan 6
1185 XR Amstelveen

Pensioenbeheer

MN Services N.V.
Postbus 30025
2500 GA Den Haag

Vermogensbeheer

MN Services Vermogensbeheer B.V.
Postbus 30025
2500 GA Den Haag

Adviseur vermogensbeheer

De heer M. Euverman
Sprenkels
De Entree 95
1101 BH Amsterdam

Accountant

De heer S. Spiessens
Ernst & Young Accountants LLP
Wassenaarseweg 80
2596 CZ Den Haag

Compliance Officer

De heer P.R.F. de Koning
TriVu
Akkerwindestraat 7
4761 ZG Zevenbergen

Sleutelfunctiehouder Interne Audit

De heer C.C. van der Sluis
Rusthoeklaan 3
3741 GT Baarn

Vervuller risicobeheer

De heer R.F. Grobbe

O = O

Fonteinlaan 5

2012 JG Haarlem

Looncontroles

BDO Accountancy

Philiteaan 73

5617 AM Eindhoven

Hoofdpijnen

Verrichte activiteiten in het verslagjaar

Onderstaand zijn de verrichte activiteiten beschreven conform de lijn van de verschillende portefeuilles:

Algemeen

- Net als in voorgaande jaren zijn er ook in 2023 functioneringsgesprekken gehouden tussen de voorzitter, de directeur van het bestuursbureau en de afzonderlijke bestuursleden en heeft het bestuur een functioneringsgesprek gehad met de voorzitter;
- Ter bevordering van de deskundigheid van de bestuursleden zijn er kennissessies gehouden en heeft een aantal bestuursleden deelgenomen aan externe opleidingen gegeven door SPO en Eraneos. Tevens zijn onder andere door DNB, de Pensioenfederatie en diverse kennisorganisaties georganiseerde seminars en webinars bijgewoond;
- Een bestuurslid heeft samen met het bestuursbureau zitting gehad in het afstemmingsoverleg betreffende het project Nieuwe Pensioenstroom (NPS) van MN. Dit ten behoeve van de procesvoortgang en kwaliteitsbewaking van het project Nieuwe Pensioenstroom dat een nieuw IT-platform voor de dienstverlening van MN moet realiseren.

Beleggingsbeleid

- Opstellen van het jaarlijkse beleggingsplan en het monitoren hiervan;
- De economische ontwikkelingen in relatie tot de beleggingsportefeuille zijn gemonitord;
- Het uitvoeren van evaluaties op cluster -en strategiedocumenten alsmede aanpassingen doorvoeren daarin;
- Deelname aan diverse benchmarkonderzoeken zoals UNPRI, CEM en VBDO;
- Het beoordelen van de dienstverlening MN;
- Implementatieverplichtingen uit hoofde van EU-verordening SFDR doorgevoerd.

Risicobeheer

- Het risicomanagementproces is nader uitgewerkt en ingeregeld;
- Er is opvolging gegeven aan enquêtes en nadere vragen die door DNB zijn gesteld;
- Het afgeven van risico opinies bij bestuursbesluiten;
- Werkzaamheden ten behoeve van het herijken van het IRM beleid zijn uitgevoerd;
- Uitvoeren van een partiële eigenrisicobeoordeling (ERB).

Audit

- Coördinatie jaarwerkproces;
- Het Auditplan 2023 is gerealiseerd;
- Audit bevindingen zijn beoordeeld;
- De implementatie van de bestuurlijke rapportage IV is gemonitord;
- De opvolging van de bevindingen uit de ISAE 3402 rapportage 2022 is gemonitord.

Pensioenzaken en communicatie

- De pensioenregeling is uitgevoerd conform de fiscale kaders;
- Het pensioenfonds heeft gegevensgerichte kwaliteitscontroles en themaonderzoeken uitgevoerd ten behoeve van de borging van de kwaliteit van de gegevens;
- Het communicatiebeleidsplan 2022-2024 is in 2021 door het bestuur goedgekeurd. Aan de hand van het communicatiejaarplan 2023 is hier concreet invulling aan gegeven;
- Het pensioenfonds heeft geparticipeerd in werkgroepen voor de verdere ontwikkeling van het deelnemersportaal, de pensioenplanner en het werkgeversportaal;
- De UPO's en jaarpogaven zijn zowel per post als digitaal aangeboden via Mijnkoopvaardij.nl aan deelnemers en pensioengerechtigden;
- Er zijn verschillende initiatieven genomen ter handhaving van de verplichtstelling met als doel de zeevarenden te vinden die nog niet door hun werkgever zijn aangemeld maar wel onder de verplichtstelling vallen;
- Er is middels de pilot Premium Service invulling gegeven aan het optimaliseren van keuzebegeleiding. Op deze manier worden deelnemers die bijna met pensioen gaan met belangrijke (pensioen)keuzes persoonlijk geholpen;

Finance AO & IT

- Coördinatie en evaluatie jaarwerkactiviteiten 2022;
- De implementatie van de bestuurlijke rapportage IV is gemonitord;
- Het programma NPS/MAP is gemonitord;
- Bestuurlijke criteria migratie administratiesysteem MAP uitgewerkt en vastgesteld;
- Dataconversie naar administratiesysteem MAP beoordeeld en aangeboden aan bestuur ter vaststelling;
- Het programma IB Next is gemonitord;
- Bestuurlijke criteria plan C zijn gemonitord;
- Actuariële parameters zijn voorbereid;
- Datakwaliteit beleid uitgewerkt;
- Voorstel toeslagverlening per 1 januari 2024 is voorbereid;
- Voorstel premiebeleid 2024 voorbereid;
- Er is een haalbaarheidstoets uitgevoerd om inzicht te behouden in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden;
- Gestart met DORA (Digital Operational Resilience Act) traject voorbereidingen.

Besluitvorming

Het bestuur neemt besluiten om de pensioenregeling uit te voeren. Bij de besluitvorming wordt rekening gehouden met de gevolgen van het besluit voor onder andere de uitvoering, de bijbehorende risico's en de evenwichtige belangenafweging. Alternatieven worden hierbij afgewogen. Er wordt een open en integere discussie gevoerd over het betreffende onderwerp ter besluitvorming. Na besluitvorming is het bestuur transparant over de overwegingen die ten grondslag liggen aan de besluitvorming. De overwegingen van bestuursbesluiten worden vastgelegd in notulen van bestuursvergaderingen.

Evenwichtige belangenafweging

Het uitgangspunt bij de beleidsbepaling door het bestuur is de evenwichtige afweging van de belangen van alle bij het pensioenfonds betrokken partijen. De belangen van alle groepen worden in gelijke mate in het oog gehouden. Bij elk belangrijk besluit worden de diverse (en mogelijk tegenstrijdige) belangen expliciet in beeld gebracht, net als de specifieke risico's voor iedere groep en de normen voor de

afweging van de diverse belangen. Besluiten mogen de belangen van bepaalde betrokkenen niet onevenredig schaden. Daarbij hoort dat de intergenerationele gevolgen in het oog worden gehouden bij de besluitvorming.

Belangrijke bestuursbesluiten en gevoerde discussies

Het bestuur van het pensioenfonds kwam in 2023 24 maal bijeen voor diverse bestuursvergaderingen en kennissessies. Bij vrijwel alle vergaderingen is het voltallige bestuur aanwezig geweest. Het bestuur, de raad van toezicht en de pensioenraad kwamen tweemaal gezamenlijk bijeen en wel op 17 mei en 15 november. De genomen bestuursbesluiten en gevoerde discussies hadden betrekking op:

- Het updaten en vaststellen van diverse reglementen en statuten;
- Het vaststellen van de onderbouwing Prudent Person over 2022 en grondslagen VEV jaarwerk 2022;
- Het vaststellen van de Z-score en de performancetoets;
- Het vaststellen van de actuariële grondslagen (waaronder prognosetafel en ervaringssterfte);
- Het vaststellen van de scorecards Risicobeheer, Audit, Pensioenbeheer en Vermogensbeheer ten behoeve van de evaluatie van de uitvoering;
- Het bestuur is akkoord gegaan met een benoeming van de raad van toezicht;
- Het vaststellen van de jaarplannen 2024 voor de verschillende portefeuilles;
- Het vaststellen van het jaarverslag 2022;
- Het updaten van diverse pensioenfondsdocumenten;
- Het vaststellen van de haalbaarheidstoets 2023 en diverse andere notities van de actuaaris;
- Het vaststellen van het nieuwe IRM-beleid;
- Akkoord te gaan met de uitbesteding van de looncontroles en werkings sfeeronderzoeken;
- Het vaststellen van diverse begrotingen 2024;
- Het vaststellen van het communicatiejaarplan 2024;
- Het updaten en vaststellen van de ABTN 2024;
- Het vaststellen van de kerncijfers, premie, parameters en verhoging voor 2024;
- Het vaststellen van het strategisch beleggingskader en het beleggingsplan 2024;
- Het evalueren van diverse externe partijen;
- Het beoordelen van verzoeken van werkgevers om vrijstelling van de verplichte deelname voor hun werknemers die onder de verplichtstelling vallen;
- Het vaststellen van toeslagen voor 2024.
- Het vaststellen van het plan van aanpak en bijbehorende documenten voor datakwaliteit en Risico Self-Assessment project datakwaliteit;
- In te stemmen met het plan van aanpak ter uitvoering van een partiele ERB;
- Het vaststellen van het beleidskader evenwichtigheid besluitvorming Wtp;
- In te stemmen met de mogelijkheid om het verwacht rendement op vastrentende waarden en het ingroeipad voor de prijsinflatie tussentijds opnieuw vast te stellen;
- In te stemmen met het voorstel om begin 2024 een nieuw RPO uit te voeren;
- Het rapport eigenrisicobeoordeling (ERB) vast te stellen
- Het besluit om de overeenkomst inzake pensioenbeheer uitbesteding en bijbehorende tarieven aan PGGM te accepteren;
- Het vaststellen van de dienstencatalogus pensioenbeheer 2023 en de bijbehorende uitvoeringskosten.

Code Pensioenfondsen⁹

Motivering bestuursmodel

Het bestuur hecht grote waarde aan de verbinding met de sector. Bij de keuze van het bestuursmodel is door het bestuur aangegeven dat het paritair model het model is dat het meest tegemoetkomt aan de wens om de betrokkenheid vanuit de sector te borgen. Het pensioenfonds acht het wenselijk om de sociale partners dichtbij te houden ten behoeve van het behoud van draagvlak in de sector. De binding en het onderhouden van deze binding met de sector wordt gezien als een belangrijke meerwaarde voor het pensioenfonds. Naast de betrokkenheid met de achterban is een goede mix van deskundige bestuursleden uit de sector en van buiten de sector hierbij een vereiste. Het bestuur is van mening dat hier gelet op de huidige bezetting sprake van is. Ook tijdens de zelfevaluatie van het bestuur in september 2022 is door het bestuur aangegeven, dat de werkwijze van het bestuur als prettig wordt ervaren en dat er geen aanleiding is om het huidige bestuursmodel ter discussie te stellen. Zolang er in het bestuur voldoende deskundige bestuursleden zitten die uit de sector koopvaardij komen en er ook geen andere ontwikkelingen zijn, is het bestuur van mening dat het paritair model het beste past bij het pensioenfonds van de sector Koopvaardij. Mochten er ontwikkelingen van binnen dan wel buiten het bestuur zijn die rechtvaardigen dat het bestuur het gekozen model wederom tegen het licht houdt, dan zal het bestuur niet schromen zijn verantwoordelijkheid te nemen. Het bestuursmodel zal jaarlijks onderwerp zijn van de zelfevaluatie van het bestuur.

Code Pensioenfondsen en integere bedrijfsvoering

Het doel van de Code Pensioenfondsen is het verbeteren en het inzichtelijker maken van het functioneren van pensioenfondsen, zodanig dat het vertrouwen van belanghebbenden toeneemt dat het pensioengeld goed wordt beheerd en dat de belangen van alle belanghebbenden evenwichtig worden afgewogen.

De Code bestaat uit acht thema's waar goed pensioenfondsbestuur om draait:

1. Vertrouwen waarmaken;
2. Verantwoordelijkheid nemen;
3. Integer handelen;
4. Kwaliteit nastreven;
5. Zorgvuldig benoemen;
6. Gepast belonen;
7. Toezicht houden en inspraak waarborgen;
8. Transparantie bevorderen.

Het pensioenfonds voldoet aan de thema's als gesteld in de Code Pensioenfondsen. Het bestuur hanteert het 'pas toe of leg uit' beginsel. Alle normen worden toegepast met uitzondering van norm 33 waarover in de onderdelen diversiteitsbeleid, geschiktheid bestuur en pensioenraad uitleg wordt gegeven.

⁹ In dit onderdeel wordt gerapporteerd over de opvolging van de Code Pensioenfondsen 2018, Medio 2023 is de Code Pensioenfondsen 2024 gelanceerd. Deze is van kracht vanaf 1 januari 2024 en is geldend voor de activiteiten die vanaf 1 januari 2024 worden uitgevoerd door het fonds. Over het boekjaar 2024 zal worden gerapporteerd over de Code Pensioenfondsen 2024.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op een beheerste en integere bedrijfsvoering. Deze verantwoordelijkheid is vastgelegd in artikel 143 van de Pensioenwet. Dit houdt onder meer in:

- het beheersen van bedrijfsprocessen en bedrijfsrisico's;
- integriteit;
- de soliditeit van het pensioenfonds, waaronder verstaan wordt:
 - het beheersen van financiële risico's; en
 - het beheersen van andere risico's die de soliditeit van het pensioenfonds kunnen aantasten;
- het beheersen van de financiële positie over de lange termijn door periodiek een haalbaarheidstoets uit te voeren.

Diversiteitsbeleid

De eerste prioriteit bij de samenstelling van de diverse organen van het pensioenfonds is de geschiktheid van personen. Kennis, vaardigheden en professioneel gedrag blijven daarbij leidend. Daarnaast is het bestuur van mening dat het functioneren van de pensioenfondsorganen beter wordt door het inzetten van diverse vaardigheden, culturen en zienswijzen. Dit kan worden aangeduid met complementariteit en diversiteit.

Diversiteit geen doel op zich

Het pensioenfonds onderschrijft de Code Pensioenfondsen en streeft naar diversiteit binnen het bestuur. Voor het pensioenfonds is diversiteit echter geen op zichzelf staand doel. Diversiteit moet leiden tot de volgende doelen:

- a. minder risico's door meer genuanceerde besluitvorming binnen de pensioenfondsorganen;
- b. grotere betrokkenheid van de belanghebbenden in het pensioenfonds; en
- c. meer vertrouwen in het pensioenfonds door de belanghebbenden.

Als vertegenwoordigers van diverse groepen betrokken zijn bij het proces, ontstaat er een meervoudig perspectief, waardoor besluiten genuanceerder tot stand kunnen komen, wat een beperking van de risico's tot gevolg heeft. Diversiteit kan de besluitvorming derhalve ten goede komen. De belanghebbenden bij het pensioenfonds moeten zich vertegenwoordigd kunnen voelen in de verschillende pensioenfondsorganen. Wanneer zij zich in deze organen herkennen, zal dat leiden tot een toename van het vertrouwen in het pensioenfonds. Ook kan het een toenemende belangstelling voor het doen en laten van het pensioenfonds tot gevolg hebben en zal het draagvlak worden vergroot voor beslissingen die het bestuur moet nemen. De herkenbaarheid wordt vergroot door de samenstelling van de verschillende organen van het pensioenfonds een weerspiegeling te laten zijn van de samenstelling van de deelnemers.

Analyse leeftijdsopbouw, demografie en geografische spreiding

De weerspiegeling van de leeftijdsopbouw en van de demografie van het pensioenfonds moet zo goed mogelijk gereflecteerd worden in de samenstelling van de organen.

Leeftijdsopbouw

Gelet op de leeftijdsopbouw van de populatie van het pensioenfonds (76% is 50 jaar of ouder, 9% tussen de 40 en 49 jaar en slechts 15% heeft de leeftijd van 40 nog niet bereikt) is het bestuur van oordeel dat de 40-ers meegeteld kunnen worden bij de jongeren. Het pensioenfonds streeft er vanwege het volgen van de Code Pensioenfondsen naar om minimaal één 40-minner als bestuurslid en één 40-minner als lid van de pensioenraad te hebben, maar is van mening dat gezien het deelnemersbestand minimaal één 50-minner als bestuurslid en één 50-minner als lid van de pensioenraad te hebben ook passend is.

Verhouding mannen/vrouwen

De Code Pensioenfondsen schrijft voor dat er minimaal één vrouw in het bestuur dient te zitten. Het totale deelnemersbestand (deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden) bestaat voor 25% uit vrouwen. Het bestuur kiest er daarom voor om niet af te wijken van de Code Pensioenfondsen en heeft tenminste één vrouw als bestuurslid en streeft ernaar ook minimaal één vrouw als lid van de pensioenraad te hebben.

Geografische spreiding (gewezen) deelnemers & pensioengerechtigden

De populatie van het pensioenfonds laat zich kenmerken door een verscheidenheid aan nationaliteiten. Uit de geografische spreiding blijkt dat de verhouding tussen de in Nederland woonachtigen en in het buitenland woonachtigen 78% om 22% is. Aan deze percentages zit één kanttekening. Het percentage zegt niet alles over de nationaliteiten (er wonen ook Nederlandse zeevarenden buiten Nederland). De voertaal van het pensioenfonds is Nederlands.

Diversiteit bestuur

Voor wat betreft het bestuur voldoet het pensioenfonds aan de geformuleerde diversiteitseisen (man/vrouw & leeftijd). Bij de vervulling van een vacature wordt actief gezocht naar kandidaten die passen bij de diversiteitsdoelstellingen. Kennis, vaardigheden en professioneel gedrag blijven echter leidend.

Diversiteit pensioenraad

Voor wat betreft de pensioenraad voldoet het pensioenfonds niet aan de hierboven geformuleerde diversiteitseisen (man/vrouw & leeftijd). In de pensioenraad zit geen vrouw en geen persoon jonger dan 40 jaar. Bij de invulling van vacatures wordt aan de sociale partners verzocht actief te zoeken naar kandidaten die passen bij de diversiteitsdoelstellingen. Dit geldt temeer omdat de pensioenraad ook wordt gezien als “kweekvijver” voor potentiële bestuursleden.

Diversiteit raad van toezicht

Voor wat betreft de raad van toezicht voldoet het pensioenfonds sinds de aanstelling van de huidige raad van toezicht aan de geformuleerde diversiteitseisen betreffende de verhouding tussen mannen en vrouwen. De RvT bestond in 2023 uit twee vrouwen en een man.

Geschiktheidsbevordering bestuur

Er is gewerkt met de volgende portefeuilles:

- Pensioenzaken & communicatie;
- Risicobeheer;
- Finance, AO & IT;
- Audit;
- Beleggingsbeleid.

Het bestuur hecht grote waarde aan de verdere ontwikkeling van de geschiktheid van het bestuur en de pensioenraad. Onder geschiktheid wordt verstaan: kennis, vaardigheden en professioneel gedrag.

Om de algehele geschiktheid op niveau te bevorderen worden collectieve kennissessies voor de bestuursleden gehouden. In 2023 hebben de volgende kennissessies plaatsgevonden:

- Op 18 januari is aandacht besteed aan het MVB beleid, IMVB convenant, benchmark onderzoeken UN PRI en VBDO, uitkomsten carbon footprint;

- Op 15 maart stond de solidariteitsreserve, compensatiemethodiek, eenmalig of gespreid compenseren en rendementstoedeling/lifecycle op de agenda.;
- Op 5 april heeft het bestuur zich verdiept in de onderwerpen RSA Wtp en datakwaliteit;
- Op 31 mei stond digitale strategie, klantbediening en data op de agenda;
- Op 13 september stonden de thema's IT centraal met als onderliggende thema's IT security, IT riskmanagement, IT artificial intelligence en IT data management op de agenda;
- Op 18 oktober is gesproken over het wereldbeeld en stonden de thema's tiering raamwerk van het cluster Real Assets en impact investeringen op de agenda;
- Op 29 november stond het beleggingsplan 2024 en de update van het strategisch beleggingskader op de agenda.

Daarnaast is er in 2023 door een bestuurslid de opleiding Pension Governance Education Program gevolgd.

In 2023 zijn bestuursleden bij (digitale) bijeenkomsten van de Pensioenfederatie en DNB aanwezig geweest. Tevens hebben verschillende bestuursleden themagerichte (digitale) seminars bijgewoond.

Pensioenraad (Het Verantwoordingsorgaan)

Het bestuur van het pensioenfonds besteedt conform de Pensioenwet en de Code Pensioenfonds veel aandacht aan de opzet en inrichting van de organisatie.

De pensioenraad bestaat uit leden die deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers vertegenwoordigen, die door Nautilus International en de Nederlandse Vereniging van Kapiteins ter Koopvaardij worden voorgedragen. Tevens worden er twee leden benoemd door het Sociaal Maritiem Werkgeversverbond (SMW) en de Vereniging van Werkgevers in de Handelsvaart (VWH).

Het reglement van de pensioenraad benoemt de onderwerpen waarover het bestuur advies moet vragen aan de pensioenraad. Dit reglement is met inachtneming van de toepasselijke bepalingen van de Pensioenwet vastgesteld. Het bestuur formuleert een voorgenomen besluit. Het bestuur neemt in zijn definitieve besluitvorming het advies van de pensioenraad mee in de overwegingen. In 2023 zijn er twee adviesaanvragen voorgelegd aan de pensioenraad. Tevens heeft de pensioenraad een advies geven aan het bestuur voor de benoeming van een nieuw lid van de raad van toezicht. Dit advies is overgenomen door het bestuur.

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan de pensioenraad over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd alsmede over de naleving van de Code Pensioenfonds.

De pensioenraad heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst.

De pensioenraad baseert zijn oordeel mede op het bestuursverslag en de jaarrekening van het pensioenfonds, de bevindingen van het interne toezicht en overige informatie.

In 2023 kwam de pensioenraad acht keer bijeen. Tevens werd tweemaal gezamenlijk met het bestuur en raad van toezicht vergaderd en legde de raad van toezicht op 12 april 2023 verantwoording af aan de pensioenraad.

Geschiktheidsbevordering pensioenraad

In de Code Pensioenfondsen staat onder meer dat ook de pensioenraad de geschiktheid van zijn leden moet bevorderen. De taak van de pensioenraad vergt steeds meer kennis en ervaring om als gesprekspartner van het bestuur te fungeren. De pensioenraad heeft afgelopen jaar een aantal kennissessies gehouden. Zo zijn onderwerpen als oordeelsvorming, het IRM-proces en IRM-beleid, datakwaliteit, IT-security besproken. Verder is er veel aandacht aan Wtp besteed en wordt er onder leiding van Blom Veugelers Zuiderman Advocaten (BVZA) een opleiding met betrekking tot Wtp gevolgd.

Het functioneren van de pensioenraad

In de Code Pensioenfondsen staat onder meer dat ook voor de pensioenraad het eigen functioneren een continu aandachtspunt is. De pensioenraad evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan. In 2022 heeft een zelfevaluatie onder leiding van een extern bureau plaatsgevonden.

Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit drie externe, onafhankelijke, deskundige en gezaghebbende personen. De raad van toezicht vervult zijn toezichttaak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering door het pensioenfonds. De raad van toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De raad van toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan de pensioenraad en daarmee aan de werkgevers en in het bestuursverslag. De raad van toezicht staat het bestuur met raad ter zijde. Artikel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek is van overeenkomstige toepassing op de leden van de raad van toezicht.

De raad van toezicht legt zijn bevindingen ten minste eenmaal per jaar schriftelijk vast.

Daarnaast heeft de raad van toezicht goedkeuringsrecht over de voorgenomen besluiten van het bestuur tot vaststelling van:

- het bestuursverslag en de jaarrekening;
- de profielschets voor bestuursleden;
- de gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- de liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek;
- het beleid inzake beloningen met uitzondering van de beloning van de leden van de raad van toezicht.

Daarbij heeft de raad van toezicht recht op:

- alle informatie die de raad nodig acht om de bovengenoemde taken goed te kunnen uitvoeren;
- overleg met het bestuur over alle bestuurstaken;
- overleg met de externe accountant en waarmerkend actuaaris.

Tevens toetst de raad van toezicht een kandidaat-bestuurslid op passendheid aan het profiel.

Ook kan de raad van toezicht op basis van het Besluit uitvoering Pensioenwet artikel 28c, lid 1 en lid 3 en de statuten van het pensioenfonds, het bestuur schorsen of ontslaan wegens disfunctioneren.

Daarnaast kan een bestuurslid en/of sleutelfunctiehouder door het bestuur worden geschorst of ontslagen na horen van de raad van toezicht. Tevens houdt de raad van toezicht, toezicht op de in het kader van de naleving van de gedragscode door de Compliance Officer uitgevoerde werkzaamheden.

De rapportage van de raad van toezicht vindt u verder in dit bestuursverslag terug.

Het functioneren van de Raad van Toezicht

In de Code Pensioenfondsen staat onder meer dat ook dat het eigen functioneren voor het intern toezicht een continu aandachtspunt is. Het intern toezicht evalueert in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betreft het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.

Gedragscode

Het pensioenfonds hanteert een gedragscode. Deze gedragscode geeft regels en richtlijnen voor alle bestuursleden en andere verbonden personen:

- ter voorkoming van verstrengeling van belangen;
- ter vermijding van verspreiding en misbruik van vertrouwelijke informatie;
- ter voorkoming van koersmanipulatie.

De Compliance Officer heeft over 2023 geen gedragingen gesignaleerd die strijdig zijn met de gedragscode van het pensioenfonds. Tevens heeft de Compliance Officer geconstateerd dat bij de jaarlijkse uitvraag over de naleving van de gedragscode aan alle verbonden personen de vragen correct en consequent zijn ingevuld.

Externe toezichthouders

DNB houdt toezicht op pensioenfondsen op basis van de Pensioenwet. DNB kijkt daarbij vooral naar de financiële opzet van het pensioenfonds, de beheerste en integere bedrijfsvoering en de geschiktheid en integriteit van de bestuursleden. Ook de AFM is toezichthouder. Deze bewaakt de wettelijke uitingen (UPO, Pensioen 1-2-3) in het kader van de Pensioenwet.

Ook afgelopen jaar heeft het pensioenfonds zich beziggehouden met de door DNB verzochte (thema) onderzoeken. Het pensioenfonds heeft de update en bestuurlijke criteria opgesteld op grond waarvan het bestuur kan overwegen het terugvalplan te activeren. Het pensioenfonds zal het plan periodiek updaten. Periodiek vindt er een overleg plaats tussen DNB en een delegatie van het bestuur hierover. Daarnaast heeft het pensioenfonds de reguliere uitvragen zoals vragenlijst integriteitsrisico en uitvraag niet-financiële risico's van DNB ingevuld en ingezonden.

Daarnaast is de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) toezichthouder. Het pensioenfonds heeft in het kader van de Algemene Verordening Gegevensverwerking (AVG) sinds 2018 een Privacy Officer aangesteld, die toezicht houdt op de naleving van de AVG-richtlijn.

Het bestuur heeft in maart 2023 een normoverdragende brief ontvangen van de AFM naar aanleiding van de communicatie omtrent de toeslagverlening in 2022. Naar aanleiding van deze brief heeft het bestuur de communicatie op de website aangepast en een gesprek aangevraagd met de AFM. Het pensioenfonds heeft in juni 2023 overleg gevoerd met de AFM. In november 2023 heeft het pensioenfonds een vervangende brief met bevindingen ontvangen van de AFM waarmee de eerdere brief van maart 2023 door de AFM is ingetrokken. Naar aanleiding van de correspondentie heeft het bestuur lering getrokken uit de opmerkingen die de AFM gemaakt heeft en is alert op de juistheid en volledigheid van de communicatie ten aanzien van toeslagverlening in toekomstige situaties.

Met ingang van 1 januari 2020 dient de ‘Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen’ van de Pensioenfederatie (hierna: “De gedragslijn”) geïmplementeerd te zijn door pensioenfondsen. Onderdeel van de gedragslijn is dat gerapporteerd wordt in hoeverre het pensioenfonds aan de Gedragslijn voldoet en wordt verantwoording hierover afgelegd in het jaarverslag. Het pensioenfonds heeft de gedragslijn nageleefd. De volgende documenten van het pensioenfonds zijn van toepassing en zijn actueel:

- het Privacybeleid;
- de Procedure meldplicht datalekken;
- de Privacyverklaring;
- de Verwerkersovereenkomsten met MN;
- het Verwerkingsregister;
- het Klachten- en beroepsreglement.

De conclusie is dat de hiervoor genoemde documenten van goede kwaliteit zijn en passend zijn voor het kunnen voldoen aan de AVG en de gedragslijn. De gedragslijn is in 2023 aangepast en er zal een toets worden geïnitieerd om vast te stellen of dit voor het pensioenfonds gevolgen heeft.

Houdbaarheid bedrijfsmodel

Het pensioenfonds laat eens per drie jaar een kwetsbaarheidsanalyse uitvoeren. Dit is voor het laatst in 2021 gedaan en hierover is in het jaarverslag over 2021 uitgebreid gerapporteerd. Uit de kwetsbaarheidsanalyse is gebleken dat onder normale omstandigheden het pensioenfonds voldoet aan de zeven gestelde criteria van DNB. Deze criteria hebben betrekking op kosten, premies, omvang en samenstelling van het deelnemersbestand en omvang van het fonds.

De eerstvolgende kwetsbaarheidsanalyse vindt in 2024 plaats.

Klachten- en beroepsreglement

Er is sprake van een klacht als een belanghebbende¹⁰ zich niet kan verenigen met de wijze waarop hij of zij is behandeld of bejegend of waarop aan hem of haar diensten zijn verleend. Een klacht heeft betrekking op de uitvoering van de reglementen.

Een adequate klachten- en beroepsreglement behelst naast een interne procedure ook de mogelijkheid om het genomen besluit voor te leggen aan de Ombudsman Pensioenen. Het pensioenfonds verwijst belanghebbenden, deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en hun nabestaanden naar de Ombudsman Pensioenen, als hun klachten en geschillen niet kunnen worden opgelost via de interne klachten- en beroepsreglement. De Ombudsman Pensioenen kan een onafhankelijke bemiddelende rol spelen en brengt adviezen uit over klachten en beroepen die belanghebbenden inbrengen over de uitvoering van het pensioenreglement. Met ingang van 1 januari 2024 is het fonds aangesloten bij de Geschillen Instantie Pensioenen (GIP). Het GIP is een door de overheid aangewezen onafhankelijke geschillencommissie.

Er is sprake van een geschil als een belanghebbende zich niet kan verenigen met een inhoudelijk (uitsluitend) jegens hem of haar genomen besluit van het bestuur.

¹⁰ Dit betreft deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers.

De implementatie van de Gedragslijn ‘Goed omgaan met klachten’

“Echt luisteren naar deelnemers en daarnaar handelen, biedt kansen om de dienstverlening structureel te blijven verbeteren.”

De gedragslijn beschrijft het basisniveau van hoe pensioenfondsen op een deelnemersvriendelijke, transparante en eenduidige manier met een klacht omgaan. Onderdeel van de gedragslijn is een lijst met 35 bepalingen waaraan een pensioenfonds hoort te voldoen, met een bijbehorende checklist. Ook is er een volwassenheidsscan, waarin met 30 vragen het volwassenheidsniveau in kaart wordt gebracht en die inzicht geeft in de stappen om door te groeien. Voor de gebruikte definities in de bepalingen en de volwassenheidsscan is een overzicht opgesteld.

In september 2023 is de gedragslijn geactualiseerd en aangepast op de wettelijke verplichtingen in de Wtp.

- De afhandeling van de klachten moet tenminste voldoen aan de wettelijke termijnen zoals omschreven in de Wtp.
- Het pensioenfonds informeert de deelnemer bij een (gedeeltelijke) afwijzing van zijn klacht om deze voor te leggen aan GIP en/of de burgerlijke rechter.
- Het pensioenfonds hanteert de wettelijke definities van klacht en geschil.
- Het pensioenfonds beschikt over een behoorlijke administratie van klachten zoals omschreven in de Wtp.

Nulmeting in 2022

In september 2022 vond de nulmeting plaats bij alle pensioenfondsen die zijn aangesloten bij de Pensioenfederatie. Ook voor Bpf Koopvaardij is gemeten in hoeverre het fonds al voldoet aan de 35 bepalingen in de gedragslijn en de volwassenheidsscan is voor het eerst ingevuld. De totaalscore van Bpf Koopvaardij is een ruim voldoende, met een score van 70%.

Implementatie van de bepalingen in de Gedragslijn

In 2023 zijn maatregelen genomen om per 1 januari 2024 te voldoen aan de bepalingen in de Gedragslijn.

Enkele voorbeelden van vooruitgang op het gebied van beleid en het omgaan met klachten

- Het beleid is gericht op openstaan voor alle klachten/klantsignalen, klanttevredenheid en leren.
 - Naast de klachten worden nu ook klantsignalen geregistreerd
 - Het belang van het registreren van klachten en klantsignalen is onder de aandacht gebracht van de medewerkers
- Maandelijks worden de klachten en de daaruit voortvloeiende verbetervoorstellen besproken. Alle feedback waaruit blijkt dat niet aan de verwachting is voldaan wordt als klacht gezien.
- De feedback wordt nu geregistreerd als klacht of klantsignaal. Urgente klachten/klantsignalen zijn snel in beeld en er wordt direct en adequaat op gereageerd
- Voorbeeld: bij veel klantsignalen over problemen met de portalen wordt direct actie ondernomen. Het registreren van klachten/klantsignalen is gemakkelijk en wordt actief gestimuleerd
 - Een klacht kan per post, per mail, maar ook telefonisch worden ingediend.
 - De registratie van een klacht of klantsignaal is in 2 eenvoudige stappen gebeurd.
 - Medewerkers worden gestimuleerd om klachten of klachtsignalen te registreren.
- Het bestuur evalueert het klachtenbeleid en stelt dit waar nodig bij.

- Het klachtenbeleid is per 1 januari 2024 aangepast aan de wettelijke vereisten van de Wtp.

Maatregelen die zijn genomen om te voldoen aan de wettelijke vereisten

- In de periode tussen de ingangsdatum van de Wtp en de oprichting van de Geschillen Instantie Pensioenen (GIP) is een tekst op de website geplaatst. Hierin worden deelnemers gewezen op de mogelijkheid om een geschil dat is ontstaan na 1 juli 2023 voor te leggen aan GIP.
- De interne klachtenprocedure is per 1 januari 2024 aangepast.
 - De definities van klacht en geschil in het klachten- en beroepsreglement komen overeen met de wettelijke definities in de Wtp.
- De landingspagina 'Klachten en beroep' op de website is aangepast aan de interne klachtenprocedure per 1 januari 2024.
- De stappen en bijbehorende termijnen van de interne klachtenprocedure en de vervolgstap naar GIP en/of de rechter op de website zijn eenvoudig inzichtelijk door middel van een infographic.
- In de communicatie met de deelnemer wordt bij een (gedeeltelijke) afwijzing van een klacht verwezen naar de mogelijkheid om de klacht voor te leggen aan GIP.

Overige maatregelen die zijn genomen om te voldoen aan de bepalingen in de Gedragslijn

- Vanaf 1 januari 2023 worden de ontvangen klachten en klachtsignalen ingedeeld in de klachtrubrieken voorgeschreven in de Gedragslijn.
- Vanaf 1 januari 2023 wordt een onderscheid gemaakt in klachten en geëscaleerde klachten (klachten die niet in 1 x naar tevredenheid zijn opgelost).
- In het jaarverslag over 2023 wordt een overzicht gegeven van de aantallen klachten en geëscaleerde klachten per klachtrubriek.

1-meting in 2023

In oktober 2023 vond de 1-meting plaats bij alle pensioenfondsen die zijn aangesloten bij de Pensioenfederatie. De meting bestaat uit 2 vragenlijsten waaraan scores worden gekoppeld.

De totaalscore van Bpf Koopvaardij is een **goed**, met een score van **86%** (in 2022: 70%)

Vooruitgang per vragenlijst

1. De vragenlijst met 35 bepalingen waaraan een pensioenfonds moet voldoen.

Bij de nulmeting was de score 80% (bijna op orde). Bij de 1-meting is de score 91% (basis op orde).

Gespecificeerd naar kerncompetenties zien we de volgende vooruitgang:

Ontvankelijk : van 83% bij de nulmeting naar 89% bij de 1-meting.

Klantgevoelig : van 100% bij de nulmeting naar 100% bij de 1-meting.

Lerend : van 43% bij de nulmeting naar 86% bij de 1-meting.

2. De vragenlijst met 30 vragen om het huidige volwassenheidsniveau in kaart te brengen.

Bij de nulmeting was de score 66% (op weg naar volwassenheid). Bij de 1-meting is de score 74% (volwassen).

Gespecificeerd naar kerncompetenties zien we de volgende vooruitgang:

Ontvankelijk : van 70% bij de nulmeting naar 87% bij de 1-meting.

Klantgevoelig : van 67% bij de nulmeting naar 70% bij de 1-meting.

Lerend : van 59% bij de nulmeting naar 67% bij de 1-meting.

Verder verbeteren in 2024

In de scores van de 1-meting zijn de aanpassingen van de definities in het klachten- en geschillenreglement nog niet meegenomen. Ook de infographic staat inmiddels op de landingspagina klachten en beroep op website. Bij een volgende meting wordt hierdoor al een betere score behaald.

In 2024 wordt bekeken hoe naar aanleiding van de scores verdere verbeteringen kunnen worden doorgevoerd.

Communicatie

In het verslagjaar is aan de deelnemers het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) verstuurd alsmede een prepensioenoverzicht voor de netto prepensioenregeling. Nieuw aangemelde actieve deelnemers bij het pensioenfonds hebben de Pensioen 1-2-3 ontvangen; deelnemers die de bedrijfstak hebben verlaten hebben een eindbrief ontvangen.

Communicatiebeleidsplan 2022 - 2024

Het bestuur heeft een communicatiebeleidsplan voor 2022 - 2024 opgesteld.

Communicatie is één van de sturingsinstrumenten van het pensioenfonds. Het doel van het communicatiebeleidsplan is om het bestuur zo goed mogelijk in staat te stellen doelgericht en effectief te communiceren. Op basis van het communicatiebeleidsplan 2022 - 2024 wordt jaarlijks een communicatiejaarplan gemaakt.

Communicatiejaarplan 2023

Het communicatiejaarplan is onderdeel van het communicatiebeleid van het pensioenfonds en is gebaseerd op het communicatiebeleid dat is vastgesteld voor 2022 tot en met 2024.

In 2023 is gewerkt aan de communicatiedoelstellingen zoals die zijn geformuleerd in het communicatiebeleidsplan 2022 - 2024. Deze doelstellingen, speerpunten en uitgangspunten zijn gericht op:

- Waarde van een collectief pensioen;
- Versterken relatie met deelnemers en werkgevers;
- Optimaal inzicht in pensioen;
- Werken aan reputatie en vertrouwen;
- Communicatie nog persoonlijker;
- Vergroten digitale bereik;
- Benutten verplichte communicatiemomenten.

Ook is in 2023 de communicatie in het kader van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel verder geïntensiveerd. Deze communicatie was in 2023 onderdeel van het reguliere communicatiejaarplan. Daarnaast heeft het fonds een start gemaakt met het opstellen van het communicatieplan Wtp als onderdeel van het implementatieplan. Afronding en inwerkingtreding van het communicatieplan is beoogd in het laatste kwartaal van 2024.

PensioenPeiling

Er is in het verslagjaar één PensioenPeiling verzonden aan deelnemers. De PensioenPeiling is, zowel in het Nederlands als in het Engels, te vinden op de website van het pensioenfonds.

In de verzonden PensioenPeiling is onder andere aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Het ophogen van het pensioen per 1 januari 2023 met 10,84%;
- Een toelichting op de veranderingen in het partnerpensioen;
- Een toelichting op de hoogte van het pensioen;
- Een weergave van de kerncijfers pensioenregeling;
- Reglementswijzigingen per 1 januari 2023.

Op Koers

Op Koers is aan alle deelnemers en pensioengerechtigden verstuurd, maar is ook, zowel in het Nederlands als in het Engels, te vinden op de website van het pensioenfonds. Tevens is een onlineversie van Op Koers beschikbaar.

Nieuwsbrief voor werkgevers

In 2023 zijn vijf digitale nieuwsbrieven voor werkgevers in de Koopvaardij verzonden. Het pensioenfonds brengt met deze nieuwsbrief werkgevers op de hoogte van de activiteiten van het pensioenfonds. Ook worden in het kort handige tips besproken om de pensioenuitvoering makkelijker te maken. In deze nieuwsbrieven is onder andere aandacht besteed aan onderstaande onderwerpen:

- Uw nota digitaal ontvangen;
- Volg ons op facebook en LinkedIn;
- Uw pensioenregeling in 2023;
- Dagloon berekenen van uw parttimers en oproepkrachten;
- Hulp bij pensioenkeuzes voor uw werknemer;
- Extra pensioen uit de overgangsregeling (VPL) is toegekend;
- Pensioen aanvragen kan digitaal;
- Nieuwe pensioenregels een stap verder;
- Ons pensioenfonds in 2022;
- Eerste kamer akkoord met nieuwe pensioen;
- Heeft u al gekozen voor de digitale nota;
- Uw contactpersonen in Koopvaardij Portaal;
- Dag van de Zeevarende op 25 juni;
- Het Koopvaardij Portaal wordt verbeterd;
- Verhoging van de pensioenen later in 2024;
- Vragen over het nieuwe pensioenstelsel;
- Tool voor periodieke loonopgave vervalt per 1 januari

Welkomstfolder

Het pensioenfonds heeft voor nieuwe werkgevers een digitale welkomstfolder beschikbaar. Hierin wordt uitgebreid uitleg gegeven over de premie-inhoudingen, de communicatie-uitingen van het pensioenfonds, de organen van het pensioenfonds en de pensioenregelingen. Deze folder is zowel in het Nederlands als in het Engels te vinden op de website van het pensioenfonds.

Website

De website www.koopvaardij.nl is in 2023 45.548 keer door unieke gebruikers bezocht (2022: 41.196). In 50.577 sessies (2022:71.905) bekeken deze unieke gebruikers 192.629 pagina's (2022: 179.049) op de website.

Engelstalige communicatie

Door de toenemende contacten met buitenlandse deelnemers heeft het bestuur ook in 2023 verdere invulling gegeven aan het streven om de communicatie tweetalig (Nederlands en Engels) te laten verlopen.

Deelnemersportaal, Pensioenplanner en het Koopvaardij Portaal

Veel zaken worden tegenwoordig online geregeld. Daarom ontwikkelde het pensioenfonds 'Mijn Koopvaardij'. Een eigen beveiligde omgeving met de persoonlijke pensioensituatie van deelnemers bij Bpf Koopvaardij. Ook is er een vernieuwde pensioenplanner ontwikkeld en kunnen deelnemers en pensioengerechtigden meteen een eerste stap naar digitale post zetten. De werkgever kan veiliger inloggen met eHerkenning. Daarnaast is het portaal sneller, gebruikersvriendelijker en de werkgever kan altijd de factuurspecificatie online bekijken. Ook in 2023 zijn in de portalen diverse verbeteringen doorgevoerd.

Klantpanel

Het klantpanel bestaat uit vijftien leden en is samengesteld uit deelnemers en werkgevers.

Het klantpanel houdt zich voornamelijk bezig met de beoordeling van de communicatie-uitingen op leesbaarheid. In 2023 zijn diverse communicatie-uitingen ter beoordeling aan het klantpanel voorgelegd.

Mijnpensioenoverzicht.nl

Het pensioenfonds is aangesloten bij www.mijnpensioenoverzicht.nl. Deze website maakt het voor elke Nederlandse burger die in het bezit is van een Burgerservicenummer mogelijk om een overzicht te krijgen van de door hem of haar opgebouwde en op te bouwen pensioenaanspraken bij pensioenfonds en pensioenverzekeraars en zijn of haar opgebouwde AOW-rechten.

Pensioenchecker app

Via de pensioenchecker app kan elke deelnemer die in het bezit is van een DigiD op eenvoudige wijze inzage krijgen in de door hem of haar opgebouwde pensioenrechten gebaseerd op de gegevens van www.mijnpensioenoverzicht.nl.

Pensioenregeling in het verslagjaar

Sinds 1 januari 2015 bestaat de pensioenregeling van het pensioenfonds uit twee regelingen.

- **Pensioenreglement 2015:**

Het Pensioenreglement 2015 is een ouderdomspensioenregeling vanaf 67 jaar.

- **WGA-hiaatregeling:**

De WGA-hiaatregeling geldt voor zeevarenden die 21 jaar of ouder zijn en verplicht verzekerd zijn voor de WIA. Bij arbeidsongeschiktheid voorziet de regeling in een aanvulling op de vervolgitkering van de WGA.

Pensioenreglement 2015

De pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd van het pensioenfonds is 67 jaar. De AOW-leeftijd loopt de komende jaren op tot 67 jaar en drie maanden.

Opbouwpercentage

Ouderdomspensioen

Het opbouwpercentage (bij pensioenleeftijd 67 jaar) is in 2023 1,233% per jaar van de pensioengrondslag.

Partnerpensioen

Het opbouw partnerpensioen bedraagt 33,1% van het ouderdomspensioen. Daarnaast is 58% van het ouderdomspensioen verzekerd als partnerpensioen op risicobasis. Samen is dit 91,1%.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt 18,2% van het op te bouwen ouderdomspensioen.

Franchise 2023

De franchise is afgeleid van de AOW-uitkering en is het gedeelte van het pensioengevend loon waarover geen pensioen kan worden opgebouwd.

De franchise voor het jaar 2023 voor de pensioenregeling bedraagt € 15.544,62 (€ 42,59 per dag). Het maximum pensioengevend loon per 1 januari 2023 bedraagt € 97.739,70 (€ 267,78 per dag).

Pensioenpremie 2023

Er geldt vanaf 1 januari 2023 een premie van 25,9% van de pensioengrondslag (zijnde het pensioengevend dagloon minus de franchise van € 42,59). De premieverdeling tussen werkgever en werknemer is 50/50.

De premiebijdragen bestaan uit:

(x € 1.000)	2023			2022
	Werknemersdeel	Werkgeversdeel	Totaal	Totaal
Verplichte verzekering	30.454	30.454	60.908	54.335
Prepensioen [1]	14	15	29	1
Voortgezette verzekering	22	21	43	98
Gemoedsbezwaren	-	-	-	-
Totaal feitelijke premie	30.490	30.490	60.980	54.434
Bij: Inkoop VPL-aanspraken			-	12.851
Bij: Inkoop AIP-aanspraken			39	37
Totaal			61.019	67.322

[1] De premiebijdragen Prepensioen 2023 betreffen in 2023 gefactureerde bedragen over de premiejaren 2010 tot en met 2014.

Kostendekkende premie

Het pensioenfonds hanteert in het beleid een gedempte kostendekkende premie. De toetspremie over 2023 wordt ex-ante bepaald en bedraagt 52.381 duizend euro.

Premie x € 1.000	Ex-ante gedempt Toetspremie		Ex-post gedempt		Ex-post zuiver	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Kostendekkende premie						
Totale lasten pensioenopbouw	47.032	46.771	52.207	48.892	34.252	52.382
Kostenopslag	1.940	1.931	2.166	2.014	2.166	2.014
Solvabiliteitsopslag	3.409	3.414	3.749	3.540	3.939	6.208
Totaal	52.381	52.116	58.122	54.446	40.357	60.604
Feitelijke versus kostendekkende premie						
Feitelijke premie	52.488	52.178	60.980	54.434	60.980	54.434
Waarvan geen premie voor toets op kostendekkende premie	-	-	-2.434	-	-2.434	-
Verschuldigde premie	52.488	52.178	58.546	54.434	58.546	54.434
Kostendekkende premie	52.381	52.116	58.122	54.446	40.357	60.604
Overschot / tekort	107	62	424	-12	18.189	-6.170

De premie op basis van de actuele DNB RTS per 31 december is bepaald op basis van de grondslagen en de rentetermijnstructuur aan het begin van het boekjaar. De kostendekkendheid van de premie is voor zowel 2023 als 2022 gebaseerd op het verwacht rendement zoals hierboven omschreven.

In de totale lasten pensioenopbouw zijn opgenomen de jaarinkoop en de risicopremies. De solvabiliteitsopslag zorgt ervoor dat door de inkoop van nieuwe aanspraken de dekkingsgraad niet verwatert, maar op het benodigde peil blijft.

De ex-ante feitelijke (verschuldigde) premie ter dekking van pensioenopbouw (52.488 duizend Euro) is 107 duizend Euro hoger dan de kostendekkende toetspremie FTK. De ex-post feitelijke (verschuldigde) premie ter dekking van pensioenopbouw (58.546 duizend Euro) is 424 duizend Euro hoger dan de ex-post gedempte kostendekkende premie.

De zuivere kostendeekkende premie op basis van de DNB RTS per 31 december 2023 (40.357duizend Euro) is lager dan de ex-post feitelijk (verschuldigde) premie.

De premiedekkingsgraad is de verhouding tussen het gedeelte van de ontvangen premie dat beschikbaar is voor pensioenopbouw en de totale lasten van de pensioenopbouw op basis van de zuivere kostendeekkende premie. De premiedekkingsgraad bedroeg in 2023 164,9%. De premiedekkingsgraad ligt hoger dan de actuele dekkingsgraad primo 2023 (118,8%), waardoor de dekkingsgraad als gevolg van de premie in 2023 is toegenomen (met 0,5%-punt).

De premiebijdragen van werkgevers en werknemers zijn een vast percentage van de pensioengrondslag en hebben in 2023 een beperkte positieve bijdrage geleverd aan de vereiste solvabiliteitspositie van het pensioenfonds van 111,5% primo 2023.

Pensioengevend loon

Het pensioengevend loon bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Basisgagage;
2. Tankerverhoging;
3. Vakantietoeslag;
4. Overwerkforfait van 15% over component 1+2+3¹¹;
5. Extra forfait van 5% over component 1+2+3 als volgens de cao of arbeidsovereenkomst – naast component 1 t/m 4 – sprake is van aanvullende toeslagen¹².

Dit ziet er schematisch als volgt uit:

Basisgagage Tankerverhoging Vakantietoeslag		15% van A		5% van A		
A. Basisgrondslag	+	B. Overwerkforfait	+	C. Toeslagenforfait	=	Pensioengevend loon
		<i>Geldt alleen als het overwerk nog niet geheel of gedeeltelijk verwerkt is in de basisgagage.</i>		<i>Geldt alleen als volgens de cao of arbeidsovereenkomst sprake is van aanvullende toeslagen. Wordt slechts eenmaal toegepast.</i>		

¹¹ Het overwerkforfait geldt niet als het overwerk (gedeeltelijk) in de basisgagage is verwerkt.

¹² Het extra forfait van 5% wordt slechts eenmaal bijgeteld, ook als er meerdere aanvullende toeslagen zijn zoals bijvoorbeeld een 13^e maand of een eindejaarsuitkering.

Premievrije deelname bij arbeidsongeschiktheid

Voor zowel degenen die nu in aanmerking komen voor premievrije deelname bij arbeidsongeschiktheid als voor toekomstige arbeidsongeschikten die onder de werking van de WAO c.q. WIA vallen is de opbouw bij premievrije deelname verhoogd tot de AOW-leeftijd. Tevens wordt bij zowel de huidige arbeidsongeschikten als bij toekomstige arbeidsongeschikten voor iemand die volledig arbeidsongeschikt is de premievrije opbouw verlaagd van 100% naar 80% van hetgeen hij op zou bouwen als hij niet arbeidsongeschikt zou zijn geworden. Voor de overige arbeidsongeschiktheidsklassen wordt de opbouw naar rato verlaagd.

Netto prepensioenregeling

De sociale partners hebben besloten om de prepensioenregeling met ingang van 1 januari 2015 te beëindigen omdat deze netto pensioenregeling vanaf 2015 niet meer kan worden uitgevoerd onder de verplichtstelling. De opgebouwde aanspraken blijven echter staan en de regeling loopt van 62 tot 67 jaar waarbij eventueel vervroegd kan worden tot 60 jaar.

Toeslagambitie

Al geruime tijd staat de financiële situatie van het pensioenfonds het niet toe om de pensioenen volledig te laten meegroeien met de stijging van de prijzen. Dit was tot 2019 wel de ambitie, zoals vastgelegd in het financiële beleid. Om realistische verwachtingen te scheppen, heeft het bestuur die ambitie naar beneden bijgesteld. Vanaf 2019 streeft het bestuur naar een jaarlijkse verhoging van de pensioenen met ten minste 50% van de prijsinflatie.

Een eventuele toeslag wordt betaald uit het behaalde rendement van het pensioenfonds. Toeslagverlening kan plaatsvinden bij een beleidsdekkingsgraad vanaf minimaal 110% en alleen als pensioenfondsen dat langjarig kunnen volhouden. Het bestuur van het pensioenfonds beslist ieder jaar of het pensioen kan worden aangepast en met welk percentage.

Toeslagverlening

Op grond van het beleid van het pensioenfonds kon per 1 januari 2024 een toeslag worden verleend van maximaal 1,47%. Evenals in 2022 heeft het besluit tot wijziging van ¹³ pensioenfondsen ook in 2023 de mogelijkheid geboden om pensioenen extra en meer te verhogen. Het bestuur heeft van deze mogelijkheid gebruikgemaakt. In november 2023 heeft het bestuur besloten de opgebouwde aanspraken en rechten met 3,26% te verhogen. Vanwege de migratie van MN naar het nieuwe pensioenadministratiesysteem MAP kan de toeslag niet per 1 januari 2024 worden toegekend, maar zal deze in het tweede kwartaal van 2024 (waarschijnlijk per 1 juni) worden toegekend. Het bestuur heeft hierbij de belangen van alle groepen deelnemers afgewogen en beschouwt deze extra toeslagverlening als evenwichtig. De prijzen zijn het afgelopen jaar (naar de stand van juli 2023) gestegen met 3,26%.

Bestuursbesluit met betrekking tot toeslagen voor 2024

- De (pre)pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van de pensioengerechtigden worden verhoogd met 3,26% in het tweede kwartaal van 2024. De verandering van de prijsindex alle huishoudens, afgeleid over de periode juli 2022 (121,88) - juli 2023 (125,85) is 3,26%.

¹³ AMvB 7 juni 2022 Staatsblad 2022, 211

Hieronder staat een overzicht van de verhogingen in de afgelopen jaren en de hoogte van de achterstand in de verhogingen ten opzichte van de prijsinflatie.

Datum	Stijging van prijzen	Verhoging van uw pensioen (indexatie)	Opgelopen achterstand in jaar	Totale achterstand vanaf 2015
1-6-2024	3,26%	3,26%	0,00%	8,07%
1-1-2023	12,44%	10,84%	1,60%	8,07%
1-1-2022	1,29%	0,44%	0,85%	6,37%
1-1-2021	1,56%	0,00%	1,56%	5,47%
1-1-2020	1,49%	0,41%	1,08%	3,85%
1-1-2019	1,73%	0,56%	1,17%	2,74%
1-1-2018	1,36%	0,13%	1,23%	1,55%

Mogelijkheid inhalen gemiste verhogingen (inhaalindexatie)

In de afgelopen jaren was de beleidsdekkingsgraad volgens de wettelijke normen te laag om het pensioen volledig mee te laten groeien met de stijging van de prijzen. Inhalen van gemiste verhogingen kan bij een beleidsdekkingsgraad vanaf 138,7% (naar de maatstaven in het vierde kwartaal van 2023). Dit is vastgelegd in het beleid van het pensioenfonds. Dit beleid geldt voor de jaren vanaf 1 januari 2015, waarin de pensioenen niet of niet volledig zijn verhoogd. De meest recente gemiste verhogingen worden dan als eerste gecompenseerd. Toeslagen die langer dan tien jaar geleden zijn gemist (of vóór 2015), worden niet meer ingehaald. Wanneer inhaalindexatie in de toekomst mogelijk is, informeert het pensioenfonds de belanghebbenden hier over.

Premie WGA-hiaatregeling

De premie is voor 2023 voor werknemers vastgesteld op 0,04%. Vooralsnog wordt deze premie niet geheven, dit in verband met de aanwezige reserve. Werkgevers zijn voor de WGA-hiaatregeling geen premie verschuldigd.

Netto Prepensioenregeling

Vanaf 1 januari 2015 vindt geen opbouw van prepensioenaanspraken meer plaats. De op 31 december 2014 bestaande prepensioenaanspraken zijn premievrij gemaakt.

De prepensioenregeling was een middelloonregeling met een opbouw van 0,37% van de prepensioengrondslag per deelnemingsjaar en is gestart per 1 januari 2006 en beëindigd per 31 december 2014. De regeling kent een voorwaardelijke jaarlijkse toeslagverlening. Het prepensioen gaat in op leeftijd 62, tenzij de gewezen deelnemer gebruikt maakt van de mogelijkheid om de pensioeningangsdatum uit te stellen. Het prepensioen gaat uiterlijk een maand voor het bereiken van de leeftijd 67 jaar in.

Reglementswijzigingen

In 2023 is het pensioenreglement 2015 op een aantal punten gewijzigd. Hieronder de belangrijkste wijzigingen:

Redactionele aanpassingen

In het reglement zijn enkele aanpassingen doorgevoerd ter verduidelijking van de uitvoering van de regeling. Zo is een lage uitkering bij hoog-laag op grond van de Pensioenwet nooit lager dan de afkoopgrens. Ook is het niet mogelijk om te vervroegen als het ouderdomspensioen door het vervroegen lager wordt dan de afkoopgrens. Het pensioen kan ook digitaal aangevraagd worden. Deze zaken zijn nu ook reglementair vastgelegd.

Verwerken eerdere bestuursbesluiten in pensioenreglement

In de vergadering van 16 november 2022 heeft het bestuur besloten dat ook kinderen die worden geboren na de pensioendatum aanspraak kunnen maken op wezenpensioen.

Kerncijfers 2023

Het maximum jaarloon bedraagt in 2023 € 97.739,70 (€ 267,78 per dag). Het jaarbedrag van de franchise is in 2023 € 15.544,62 (€ 42,588 per dag).

Het partnerpensioen blijft in 2023 hetzelfde percentage van het ouderdomspensioen, dus 91,1% van 1,233% (is 70% van 1,604%). Het partnerpensioen op risicobasis stijgt van 53,88% naar 58,0%. Het partnerpensioen op opbouwbasis daalt van 37,18% naar 33,1%.

VPL

VPL is per 31 december 2022 omgezet in onvoorwaardelijke pensioenaanspraken. Het gehele hoofdstuk over VPL vervalt per 1 januari 2023 en de latere hoofdstukken worden vernummerd.

Fiscale aanpassing deelnemingsjarenpensioen

Ingevolge de Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd (Wet VAP) moet het deelnemingsjarenpensioen gelijke tred houden met de jaarlijkse stijging van de AOW-leeftijd. Het deelnemingsjarenpensioen moest werknemers oorspronkelijk in staat stellen om op 63 jaar te stoppen met werken tegen 70% eindloon onder de voorwaarde dat de werknemer 40 deelnemingsjaren heeft doorgebracht waarover pensioen is opgebouwd. Per 1 januari 2023 stijgt de AOW-leeftijd naar 66 jaar en 10 maanden. Daardoor wordt het aantal deelnemingsjaren verhoogd tot 41 en 10 maanden en stijgt de pensioenleeftijd naar 64 en 10 maanden. Deze wijzigingen zijn verwerkt in (vernummerde) hoofdstuk 19 van pensioenreglement 2015.

Actualiseren jaartallen

In de tekst van het reglement is op een aantal plaatsen het jaartal (naar 2023) aangepast.

Actualiseren factoren

In de bijlagen bij pensioenreglement 2015 zijn de diverse voor 2023 geldende factoren opgenomen. De flexibiliseringsfactoren worden jaarlijks door Mercer vastgesteld. De met Mercer afgestemde factoren in de bijlage zijn gebaseerd op de administratiesystemen van MN.

Statutenwijzigingen

Redactionele aanpassingen

De statuten zijn op een aantal punten redactioneel aangepast.

Werkingsfeer

De uitbreiding van de statutaire werkingssfeer is verwerkt in deze statutenwijziging.

Algemene ontwikkelingen

Haalbaarheidstoets

In juni 2023 heeft het pensioenfonds de haalbaarheidstoets uitgevoerd. Deze haalbaarheidstoets is verplicht voor alle pensioenfonds in Nederland. De haalbaarheidstoets geeft een indicatie hoe, over een zeer lange termijn gerekend, de pensioenuitkeringen en toekomstige opbouw naar verwachting de prijsinflatie zullen bijhouden. De uitkomsten van de toets geven aan wat het pensioenresultaat ten opzichte van een jaarlijks volledig geïndexeerde uitkering zal zijn op basis van het huidige beleggings- en risicobeleid van het pensioenfonds. Als bij de jaarlijkse toetsing zou blijken dat de verwachte resultaten lager zijn dan de ondergrenzen die na overleg sociale partners zijn vastgesteld, dan zal het bestuur van het pensioenfonds hierover in overleg moeten treden met de sociale partners.

De haalbaarheidstoets geeft aan dat het pensioenfonds de ambitie met betrekking tot het verlenen van toeslagen over een langere periode kan realiseren tegen acceptabele risico's. Het pensioenfonds hanteert sinds 2019 een beleggingsmix van 60% vastrentende waarden (voornamelijk obligaties) en 40% zakelijke waarden in onder andere aandelen en onroerend goed. Daarmee kan het pensioenfonds volgens de haalbaarheidstoets een groot deel van de verwachte toekomstige inflatie compenseren door toeslagen te verlenen ter compensatie van de inflatie. Gelet op het feit dat de haalbaarheidstoets over een zeer lange periode gaat is het onzeker of het pensioenfonds ook daadwerkelijk altijd toeslagen zal kunnen verlenen.

Nieuwe Pensioenstroom (programma NPS-MAP)

In 2023 heeft MN toegewerkt aan de in productie name van het pensioenadministratiesysteem MAP. De migratie heeft in december 2023 succesvol plaatsgevonden. Het bestuur is in aanloop op de overgang geïnformeerd over de voorbereidingen en heeft in december 2023 na toetsing en beoordeling van de door MN aangeleverde gegevens een positief besluit genomen ten aanzien van de dataconversie van het oude PPVD-systeem naar het MAP-systeem. De effectuering heeft op 1 januari 2024 plaatsgevonden. Opbouw van pensioenen heeft plaatsgevonden en uitkeringen zijn verstrekt. Het fonds is tijdelijk geconfronteerd met een verstoring bij de bulkverwerking aanlevering van werkgevergegevens in de facturatie module waardoor premies later zijn binnengekomen en start en stopbrieven tijdelijk later zijn verzonden aan deelnemers. De wettelijke termijn voor startbrieven is hiermee voor ca. 139 deelnemers overtreden, een melding hiervan is gedaan bij de AFM door het fonds. De verstoring is inmiddels verholpen.

Informatiebeveiliging Self Assessment

Het bestuur heeft kennisgenomen van het feit dat MN op het gebied van de informatiebeveiliging te kort geschoten is. De volwassenheidsscores van het Informatiebeveiliging Self Assessment zijn in 2023 ten opzichte van 2022 wederom verbeterd. In 2023 is een actieplan uitgevoerd waarbinnen 17 controls aanvullend op orde zijn gebracht door MN. Binnen de unit Vermogensbeheer zijn alle controls op niveau drie afgetekend en binnen de unit Pensioenbeheer resteren nog vijf controls die niet op niveau drie zijn afgetekend.

Looncontroles

Het werkingssfeeronderzoek omvat de toetsing van de verplichte deelname aan de pensioenregeling en het op basis hiervan aanbieden en afhandelen van collectief verplichte of vrijwillige deelname. De aansluiting van de werkgever wordt getoetst door uitvoering van periodieke onderzoeken, bestaande uit werkingssfeeronderzoek (nieuwe werkgever) en afstemmingsonderzoek (bestaande uit periodieke looncontroles en tussentijdse bezoekopdrachten). Naast werkingssfeeronderzoeken worden ook relatiebeheerbezoeken uitgevoerd. Dit zijn kennismakingsgesprekken met nieuwe werkgevers met daarbij de aankondiging dat in de toekomst looncontroles gaan plaatsvinden. Met ingang van 1 januari 2023 is BDO Accountants en Adviseurs benoemd als uitvoerder voor de looncontroles. BDO Accountants en Adviseurs heeft in 2023 in totaal 18 looncontroles uitgevoerd en afgehandeld. De overeenkomst met BDO Accountants en Adviseurs is beëindigd door het pensioenfonds aangezien de nieuwe pensioenuitvoerder vanaf medio 2024 de looncontroles gaat uitvoeren.

Beleggingen

Macro-economische terugblik en korte vooruitblik

Geopolitieke spanningen vierden hoogtij

Afgelopen jaar bleven geopolitieke spanningen onmiskenbaar hoog. De oorlog in Oekraïne ging een nieuw jaar in en nog altijd duren gevechten voort. Daar veranderde het Chinese vredesplan begin 2023 niets aan. Het Westen en Oekraïne schoven dit plan al snel terzijde en experts wezen op het motief van China om haar (economische) invloed verder uit te breiden en een imago van bringer van vrede te creëren. Eind juni leek de oorlog een onvoorziene wending te nemen door muiterij van de Wagnergroep, maar dat had uiteindelijk geen groot effect.

Buiten de oorlog in Oekraïne, bleef ook de relatie tussen de Verenigde Staten en China gespannen. Nieuwe restricties werden over en weer opgelegd – met name op het gebied van technologie – en China benadrukte meermaals het belang om zich voor te bereiden op een eventuele oorlog met Taiwan. Weliswaar namen bezoeken van verschillende Amerikaanse ministers aan China en een bezoek van president Xi aan de Verenigde Staten iets van de kou uit de lucht, maar dit leidde niet tot een grote doorbraak.

Tenslotte eindigde het jaar met een nieuw humanitair drama: de oorlog tussen Israël en Hamas. Na de aanval van Hamas begin oktober is Israël een grondoorlog in de Gazastrook begonnen. Als gevolg daarvan bestoken de Houthi's schepen die door de Rode Zee willen varen. Dit verstoort een belangrijke maritieme route, maar heeft slechts beperkt effect op de wereldeconomie. Ondanks de beperkte invloed op de wereldeconomie heeft dit een grote impact op de actieve deelnemers in de Koopvaardij sector. De koopvaardij schepen liggen letterlijk onder vuur door het conflict in de Gazastrook. Het bestuur spreekt haar compassie uit voor alle zeevarenden en hun directe omgeving die dagelijks te maken hebben met de gevolgen van dit conflict.

Inflatie sterk gedaald

De inflatiedaling sinds de tweede helft van 2022 heeft ook in 2023 doorgezet. De totale inflatie is in de Verenigde Staten van 6,4% in december 2022 gedaald naar 3,3% in december 2023. In de Eurozone is dat zelfs van 9,2% naar 2,9% over dezelfde periode. De inflatiedoelstelling van centrale banken komt hiermee steeds meer binnen handbereik. In Nederland daalde de inflatie in 2023 van 9,6% naar 1,2%.

Voor alle drie geldt dat de daling vooral was toe te wijzen aan de sterke daling van energie-, voedsel- en goedereninflatie. Diensteninflatie was hardnekkiger en daalde daardoor minder hard. Dat is grotendeels te verklaren door de normalisatie van de verhouding in consumptie tussen goederen en diensten, nadat deze tijdens de coronalockdowns sterk was verschoven naar goederen. De inhaalslag in dienstenbestedingen remde de daling van de dienstenprijsinflatie. Loonstijgingen namen met name in de Verenigde Staten in de loop van 2023 af, waardoor het risico op een loon-prijsspiraal kleiner werd.

Centrale banken hebben de beleidsrente sterk verhoogd

Om de hoge inflatie te bestrijden hebben centrale banken het afgelopen jaar hun beleidsrente sterk verhoogd, naar een piekrente van 5,25-5,50% (Fed) respectievelijk 4% (ECB) in het derde kwartaal. In het vierde kwartaal hebben zij de rente constant gehouden.

Richting het einde van het jaar was een geleidelijke draai in de communicatie van centrale banken waar te nemen. Met name de Fed raakte er meer van overtuigd dat ze in de strijd tegen de inflatie aan de winnende hand was en begon voorzichtig na te denken over aanstaande renteverlagingen. Bij de ECB was een dergelijke draai ook waar te nemen, zij het voorzichtiger.

De 30-jaars Europese kapitaalmarktrente steeg aanvankelijk mee met de renteverhogingen van de ECB. Door de daling van de inflatie en de voorzichtige draai in de communicatie van de centrale bank daalden ook de kapitaalmarktrentes. Per saldo daalde de Europese 30-jaars kapitaalmarktrente in 2023 van 2,5% in december 2022 naar 2,3% in december 2023.

Vertrouwen in een zachte landing groeide met de tijd

Dit jaar schipperden economen en financiële markten tussen het scenario waarin de inflatiedaling gepaard gaat met een (diepe) recessie – de harde landing – of zonder recessie – de zachte landing. Vooral in de eerste helft van het jaar verwachtte de meerderheid een harde landing. Dat kwam door tegenvallende heropeningseffecten van de Chinese economie na de coronalockdowns, terugvallende vertrouwenscijfers en bovenal de snelheid waarmee centrale banken hun beleidsrente verhoogden.

Medio maart veroorzaakte het faillissement van een aantal Amerikaanse tech-banken onrust op de financiële markten. Deze banken hadden een sterk geconcentreerde depositobasis (in de tech- of cryptowereld), een ongewoon groot aantal aandeel onverzekerde deposito's en een ongewoon groot aandeel van deze deposito's geïnvesteerd in hypotheek en staatsobligaties, zonder de rente-exposure af te dekken. Economen waren bevreesd dat de onrust negatieve impact zou hebben op de economische activiteit.

In de tweede helft van het jaar nam het vertrouwen in een zachte landing toe. De Amerikaanse economie bleek weerbaarder tegen de snelle renteverhogingen dan aanvankelijk gedacht en dat de inflatie onder de loongroei daalde zorgde ervoor dat de koopkracht van consumenten herstelde. De Amerikaanse economie groeide in 2023 met 2,5%.

De inflatiedaling leidde er ook toe dat financiële markten – in lijn met een zachte landing – meer renteverlagingen inprijsden en dat kapitaalmarktrentes daalden. Ook de Fed zag sinds de geüpdatete economische ramingen in september een zachte landing van de Amerikaanse economie aftekenen, al gaan zij wel uit van minder renteverlagingen dan wij in het basisscenario *Marathon* hebben beschreven.

Economen maakten zich meer zorgen over de economische situatie in de Eurozone. De eerdergenoemde tegenwind bleef in Europa steviger aanhouden. De koopkracht herstelde pas in het vierde kwartaal voorzichtig en ondanks dat ook in Europa de kapitaalmarktrentes daalden, bleven vertrouwensindicatoren in mineur. In het derde en vierde kwartaal kwam de economische groei tot stilstand (Q3 -0,1% groei, Q4 0%).

De stilstand van de Europese economie betekent dat deze stagneerde, maar mede door de sterk gebleven arbeidsmarkt niet in recessie belande. Over heel 2023 groeide de Europese economie met 0,5%.

Druk jaar voor financiële markten

De financiële markten in 2023 waren een spiegelbeeld van 2022. Waar in 2022 alle beleggingscategorieën een negatief rendement behaalden, noteerden alle categorieën – met uitzondering van China gerelateerde aandelen – dit jaar een positief rendement.

Medio maart zorgden de bankenfaillissementen voor kortstondige onrust en volatiliteit op financiële markten. Ook de geopolitieke onrust in het Midden-Oosten en zwakke economische cijfers uit Europa kende z'n weerslag. Daarnaast hadden financiële markten het zwaar door zorgen over initieel nog hoge inflatie en het afremmende beleid van centrale banken. Dit leidde tot en met oktober voor per saldo stijgende kapitaalmarktrentes.

Aan de andere kant waren er ook positieve momenten. Returnactiva profiteerden begin dit jaar van hooggespannen verwachtingen omtrent AI. Daarbij leidde het toegenomen vertrouwen in een zachte landing door financiële markten sinds de laatste maanden van het jaar tot een forse daling van kapitaalmarktrentes waar de brede financiële markt van profiteerde.

Vooruitblik naar 2024

Een terugkeer naar een economische omgeving met lage groei en lage inflatie, zoals voor de pandemie, achten we het meest waarschijnlijk. In 2024 verwachten we dat de inflatie door daalt naar 2%, de doelstelling van centrale banken. De inflatoire schokken van de pandemie en de Oekraïne oorlog blijken dan eenmalig te zijn geweest. Hiermee herstelt geleidelijk de koopkracht en krijgen centrale banken de ruimte hun beleidsrentes geleidelijk weer te verlagen, waardoor we de tegenwind voor de economie zien afnemen.

Desalniettemin blijven risico's alom aanwezig. Oplaaierende geopolitieke spanningen kunnen inflatie opnieuw doen oplopen en een negatief effect hebben op economische groei. Verder bestaat het risico op alsnog een harde landing, bijvoorbeeld als centrale banken te lang een afremmend beleid voeren.

Beleggingsbeleid en -beslissingen 2023

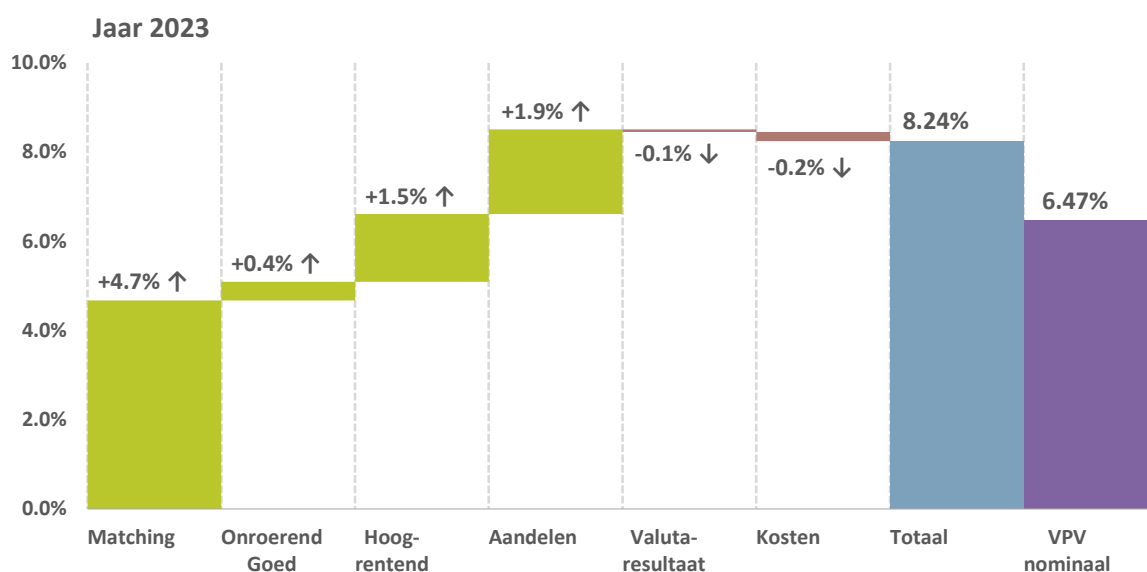
In deze paragraaf wordt teruggeblikt op het beleggingsbeleid dat Bpf Koopvaardij in 2023 voerde. Ook wordt ingegaan op de belangrijkste beleggingsbeslissingen.

Rendement

Bpf Koopvaardij heeft als hoofddoelstelling om op lange termijn een hoger rendement te behalen dan de waardeverandering van de verplichtingen. Dit zogeheten overrendement ten opzichte van de verplichtingen is nodig om de pensioenen te kunnen verhogen. In 2023 is deze doelstelling, een overrendement van gemiddeld 1,1% per jaar, gehaald

De beleggingen van Bpf Koopvaardij rendeerden met 8,2%, de verplichtingen (op marktwaarde) stegen met 6,5%. Per saldo is hierdoor de DNB-dekkingsgraad van het pensioenfonds, na de indexaties, over het verslagjaar gedaald van 118,8% naar 118,3%.

In volgende grafiek is te zien hoe de verschillende onderdelen van de beleggingsportefeuille hebben bijgedragen aan het resultaat.

Het overrendement ten opzichte van de verplichtingen (op basis van marktrente) bedroeg over heel 2023 1,8%. Over een periode van drie en vijf jaar is het gerealiseerde geannualiseerde overrendement verbeterd ten opzichte van een jaar geleden. Van 4,9% (drie jaar) naar 6,5% (drie jaar) en 2,6% (vijf jaar) naar 3,4% (vijf jaar) nu. Dit is duidelijk boven het niveau van onze lange termijn doelstelling van 1,1%. Doordat het renterisico niet in zijn geheel is afgedekt draagt de matching portefeuille minder bij dan de verplichtingen (VPV) stijgen. Binnen de return portefeuille droeg de aandelenportefeuille het sterkst bij aan het jaarresultaat in positieve zin, gevolgd door hoogrentende waarden.

Naast de doelstelling om een overrendement ten opzichte van de verplichtingen te behalen, wordt ook beoordeeld hoe het rendement van Bpf Koopvaardij zich verhoudt tot de specifieke portefeuille benchmark. Bpf Koopvaardij kent geen overrendementsdoelstelling ten opzichte van gehanteerde portefeuille benchmarks. Door de veelal passieve implementatie van het beleggingsbeleid past een overrendement van gemiddeld nul. In 2023 is een nettorendement behaald van 8,2%. Het nettorendement is na aftrek van de kosten. Dit is iets hoger dan het benchmarkrendement van 7,9%. In het resultaat van de benchmark worden geen kosten meegenomen. Koopvaardij is tevreden met behaalde resultaat over de verschillende periodes.

In de onderstaande tabel zijn de resultaten weergegeven.

	Belegging en	Verplichting en (marktrente)	Belegging en Benchmark	Overrendement t.o.v. verplichtingen	Overrendement t.o.v. benchmark
1 jaar*	8,2%	6,5%	7,9%	1,8%	0,5%
3 jaar*	-5,5%	-12%	-5,6%	6,5%	0,2%
5 jaar*	1,0%	-2,4%	0,8%	3,4%	0,2%

*betreft geannualiseerd rendement

Een positief rendement voor de portefeuille

2023 was een jaar waarin het vertrouwen in een zachte landing toenam. Vooral in het laatste kwartaal van het jaar liet de rente een sterke daling zien. Hierdoor werd in de matchingportefeuille een positief rendement behaald van 8,1%. Het repliceren van de waardeontwikkeling van de verplichtingen is de

doelstelling van deze portefeuille. Ondanks de geopolitieke spanningen en hoge inflatie trokken de financiële markten aan en wist de returnportefeuille een rendement van 8,8% te realiseren.

Gedurende het jaar is de portefeuille meerdere keren actief bijgestuurd omdat deze door marktbevingen buiten de strategische bandbreedtes was geraakt. In alle gevallen zijn delen van de return portefeuille verkocht en de opbrengsten zijn toegevoegd aan de matching portefeuille.

Aangezien het cluster Vastgoed / Infrastructuur nog steeds boven de strategische norm is gepositioneerd is besloten tot verkoop van een aantal onroerend goed objecten. De verkoop van deze objecten is begin 2024 afgerond. Echter dit is nog onvoldoende om weer binnen de gewenste lange termijn strategische weggingen te komen. Verdere mogelijkheden om de gewenste wegging te bereiken worden nog verder onderzocht, waarbij ook rekening wordt gehouden met mogelijke verschuivingen in allocatie als gevolg van de Wtp.

In het najaar is een nieuw clusterdocument vastgoed / infrastructuur vastgesteld. Hierin is de overrendementsdoelstelling per categorie verfijnd en is de strategische wegging binnen het cluster gewijzigd waardoor de strategische wegging 75% Nederlands Onroerend Goed en 25% Infrastructuur aangepast is naar een 50%-50% verhouding. Bovendien is het product Infrastructuur Renewables toegevoegd met vooralsnog een 0% doelwegging. Zodoende wordt het mogelijk om in de toekomst in dit product te beleggen. In 2024 worden proposities hiervoor beoordeeld.

In het eerste kwartaal is de rente afdekking verhoogd van 72,5% naar 80% toen de rente een niveau bereikte waarop de rente afdekking conform beleid verhoogd diende te worden. In het vierde kwartaal is de renteafdekking verhoogd om het effect van de indexatie die op dat moment is toegekend te compenseren. Begin 2024 zal de renteafdekking verder worden verhoogd naar 85%, de norm conform het strategische beleid.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

2023 stond in het teken van de doorontwikkeling van ESG-integratie in de portefeuille en de gesprekken met bedrijven over energietransitie, biodiversiteit, sociale thema's en bestuurlijke thema's. Zo werd dit jaar de bewuste selectiemethodiek voor de aandelen ontwikkeld portefeuille verder aangescherpt (zie ook ESG-integratie), en had MN namens klanten 242 contactmomenten met bedrijven over mogelijke verbeteringen (zie ook Actief Aandeelhouderschap). Daarnaast hebben Bpf Koopvaardij en MN gewerkt aan de implementatie van het tweede deel van de SFDR dat begin 2023 van kracht werd (zie ook Wet- en Regelgeving).

In 2023 zijn er veel positieve resultaten behaald op het gebied van verantwoord beleggen. De resultaten en ontwikkelingen worden hieronder verder uiteengezet. Een uitgebreid MVB jaarverslag over 2023 is ook gepubliceerd op de website van Bpf Koopvaardij.

Wet- en Regelgeving

Europese regulations (EU Sustainable Finance)

In 2019 heeft de Europese Unie de European Green Deal vastgesteld, met als doel om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Een onderdeel van dit beleidsprogramma is de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en de Taxonomy Regulation, die een Europese standaard voor duurzaam beleggen creëren. Bpf Koopvaardij is ook onderworpen aan deze regelgeving. In maart 2021 en januari 2022

traden de eerste verplichtingen van de SFDR en de taxonomieverordening in werking, waarbij Bpf Koopvaardij informatie verstrekke over haar duurzaamheidsrisico's en -kenmerken.

Vanaf januari 2023 is het tweede deel van de SFDR in werking getreden. Bpf Koopvaardij heeft meer gedetailleerde informatie gepubliceerd over de duurzame kenmerken van hun pensioenregeling en de belangrijkste ongunstige effecten van haar beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Deze informatie is opgenomen in verschillende documenten op de website en in het jaarverslag.

De wetgeving rondom dit onderwerp is nog in ontwikkeling. MN heeft gereageerd op consultaties en zal de ontwikkelingen blijven volgen om aan eventuele wijzigingen te voldoen.

ESG-integratie

Beleidsontwikkelingen

MN selecteert beleggingen voor Bpf Koopvaardij met behulp van een methodiek genaamd 'Bewuste Selectie', die rekening houdt met zowel bedrijfseconomische criteria als maatschappelijke factoren. Deze methodiek is van toepassing op aandelen, staatsobligaties van opkomende landen en bedrijfsobligaties. In 2023 is de selectiemethodiek voor aandelen verder ontwikkeld aangescherpt, met drempelwaarden voor verantwoord beleggen thema's zoals biodiversiteit, landgebruik en watergebruik. De nadruk ligt minder op algemene ESG-beoordelingen per bedrijf, zodat de selectie beter aansluit bij de wensen van Bpf Koopvaardij. Dit is begin 2024 geïmplementeerd in de portefeuilles.

Sectorreductiedoelstellingen

Begin 2023 heeft MN klimaatactieplannen opgesteld en gedeeld. In deze plannen zijn sectorreductiedoelstellingen vastgelegd voor een aantal uitstoot-intensieve sectoren. Voor deze reductiedoelstellingen wordt niet naar de totale uitstoot van een bedrijf gekeken, maar naar de uitstoot-intensiteit (de uitstoot per geproduceerd product). Over 2023 is voor het eerst een meting uitgevoerd van de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit van deze uitstoot-intensieve sectoren.

De Carbon Footprint van Bpf Koopvaardij

Daarnaast wordt sinds 2015 jaarlijks de uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille van Bpf Koopvaardij gemeten, sinds 2021 wordt ook de bedrijfsobligatieportefeuille gemeten. De uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille van Bpf Koopvaardij op basis van de EVIC is het afgelopen jaar sterk gedaald met 21,3%. De daling is voor het overgrote deel het gevolg van de toepassing van Bewuste Selectie op de opkomende landen aandelenportefeuille. Ook de uitstoot-intensiteit van de bedrijfsobligatieportefeuille op basis van de EVIC is gedaald in vergelijking met het voorgaande jaar met 66%. Dit is grotendeels het gevolg van de verkoop van de USD investment grade bedrijfsobligatiebeleggingen. Deze portefeuille kende relatief veel CO₂-uitstoot. De out-performance van de totale portefeuille op basis van de EVIC ten opzichte van de benchmark was dit jaar 36,4%.

Actief Aandeelhouderschap

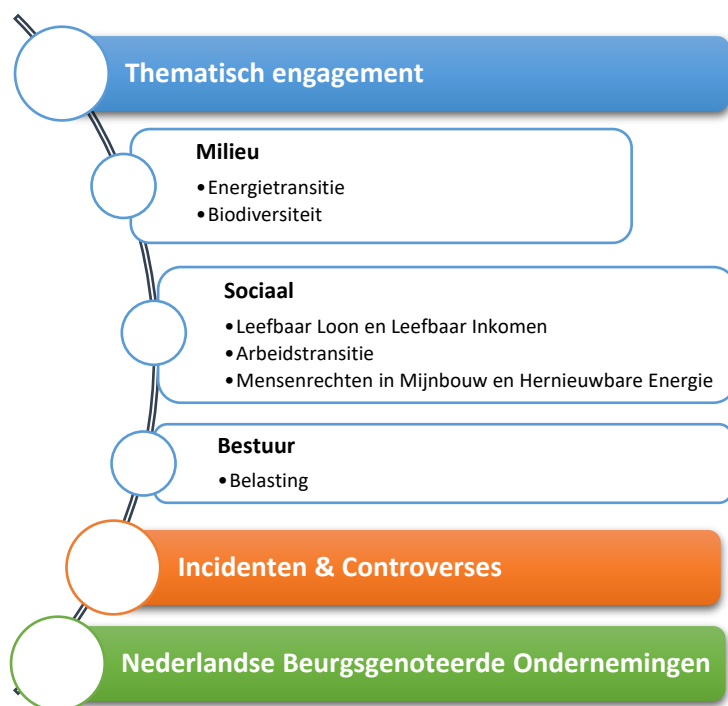
Beleggen in ondernemingen brengt bepaalde rechten en plichten met zich mee. Bpf Koopvaardij geeft inhoud aan die verantwoordelijkheid middels de volgende instrumenten:

- Engagement – Het voeren van een dialoogprogramma (engagement) om lange termijn waarde creatie te stimuleren en risico's te mitigeren;
- Stemmen – Het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;

- Juridische procedures – Het nemen van juridische stappen als er sprake is van beleggingsverliezen ten gevolge van wanbeleid van het bestuur van de onderneming.

Engagement

MN voert namens Bpf Koopvaardij de dialoog met een aantal bedrijven dat is geselecteerd op basis van ESG-factoren. In het engagementproces worden specifieke doelstellingen vastgesteld per dialoogprogramma. In 2023 voerde MN namens Bpf Koopvaardij engagement met ondernemingen middels de onderstaande dialoogprogramma's:

Binnen het Energietransitie-programma heeft MN, namens Bpf Koopvaardij, bedrijven opgeroepen om rekening te houden met klimaatrisico's en -kansen. In 2023, het tweede en laatste jaar van het dialoogprogramma energietransitie 2021-2023, bleven negen bedrijven uit de olie- en gasector over die naar verwachting op de lange termijn zullen bijdragen aan de energietransitie. Het nieuwe programma richt zich op grootverbruikers van fossiele brandstoffen en grondstoffen, waarbij zowel de vraag- als aanbodzijde van fossiele producten betrokken wordt. Binnen het thema klimaat voert MN, namens Bpf Koopvaardij ook gesprekken met bedrijven over biodiversiteit. In 2023 is de balans opgemaakt van twee jaar betrokkenheid met zes bedrijven (Unilever, Hershey, Nestle, PepsiCo, Nestlé, BASF en Mitsubishi Corporation) in de voedsel- en chemiesectoren. Hoewel er vooruitgang is geboekt bij het in kaart brengen van ontbossingsproblemen, blijft wereldwijde ontbossing onverminderd hoog. In 2023 wordt het thema biodiversiteit verder geprofessionaliseerd met de komst van richtlijnen vanuit de Taskforce for Nature-Related Financial Disclosures (TNFD) en de start van de ontwikkeling van science-based targets for nature door SBTN.

Ook spreekt MN met bedrijven over sociale thema's. Zo sprak MN in 2023 namens Bpf Koopvaardij met bedrijven uit de voedsel- en landbouwindustrie en de textielindustrie over leefbare inkomens en leefbare lonen voor producenten en arbeiders. In het afgelopen jaar heeft MN een intensievere dialoog gevoerd met TJX, omdat het bedrijf nog steeds geen aandacht besteedt aan leefbare lonen. Gezien het gebrek aan vooruitgang bij TJX over een periode van meer dan drie jaar, heeft MN eind 2023 besloten het

bedrijf uit te sluiten. Daarnaast heeft MN de gesprekken voortgezet met vijf bedrijven in de auto-industrie over de impact van automatisering en digitalisering op hun personeel. Eind 2023 heeft MN het programma Arbeidstransitie wederom geëvalueerd. MN is tevreden met de voortgang die bedrijven hebben geboekt. De bedrijven hebben aangetoond dat ze de veranderingen op de arbeidsmarkt voldoende monitoren en de intentie hebben om hier verantwoordelijk mee om te gaan. Op het gebied van mensenrechten zijn in 2023 ook de eerste gesprekken gestart met bedrijven in de mijnbouw en hernieuwbare energiesectoren.

Binnen het dialoogprogramma 'Incidenten en Controverses' (I&C) voert MN engagement met bedrijven die gelinkt zouden zijn aan negatieve impacts op mens en milieu. De uitgangspunten van de OESO-richtlijnen, de UN Global Compact Principles en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights zijn hierbij leidend. In 2023 spraken MN en uitvoeringspartner Morningstar Sustainalytics, namens Bpf Koopvaardij, met 59 bedrijven, waaronder Barrick Gold Corp, Hon Hai Precision Industry Co Ltd. en TotalEnergies. Voor een overzicht van alle engagementtrajecten wordt verwezen naar de [website](#) van Bpf Koopvaardij.

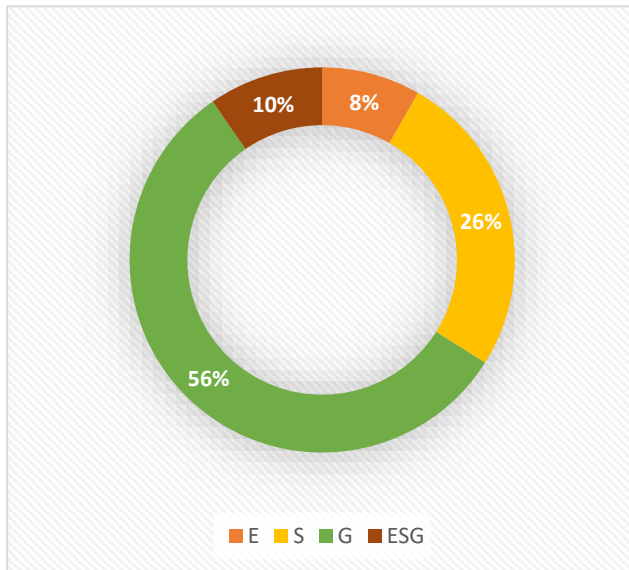
Op het onderwerp belasting werkt MN samen binnen een internationaal samenwerkingsverband. De overkoepelende doelstellingen in dit verband zijn om het belang van belasting als systemisch risico voor asset owners aan te stippen, om de risico's van belastingplanning- of ontduiking aan te kaarten, en om onze verwachtingen ten aanzien van verantwoord belastingbeleid te communiceren. In het vierde kwartaal van 2023 is de groep betrokken investeerders uitgebreid, en wordt gewerkt aan een vernieuwde – aangescherpte – scorecard die de ontwikkelingen van het afgelopen jaar op het gebied van belastingtransparantie meeneemt.

MN werkt in de beleggingscommissie van Eumedion samen met andere investeerders aan het toezicht op Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. In 2023 was de focus in de Eumedion gesprekken gericht op het identificeren van de risico's die bedrijven lopen door het verlies van biodiversiteit, en wat bedrijven doen om dit verlies te beperken.

Stemmen

MN stemde namens opdrachtgevers in 2023 wereldwijd op 18.522 management- en aandeelhoudersvoorstellen op 1.533 aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin is belegd.

Van de 530 aandeelhoudersvoorstellen waarop MN heeft gestemd, gingen 56% van de voorstellen over governance onderwerpen, zoals de verkiezing van een bestuur, 26% over social onderwerpen, zoals human rights, diversity, equity & inclusion en political spending (waarin een bedrijf gevraagd wordt transparant te rapporteren over lobby activiteiten), 8% over klimaat, bijvoorbeeld over het zetten van targets of het rapporteren van huidige uitstootgegevens, en 10% over onderwerpen die raken aan meerdere thema's.

Juridische procedures

In actieve zaken neemt Bpf Koopvaardij als eisende partij deel aan de aangespannen rechtszaken. In dergelijke zaken leveren Bpf Koopvaardij en MN een bijdrage aan het aansturen van advocaten, het nemen van tactische en strategische beslissingen en het leveren van informatie en documentatie om de zaak te onderbouwen en de claims te bewijzen. In 2023 hebben de volgende procedures plaatsgevonden: Volkswagen/Porsche, Toshiba en Verizon.

Uitsluiting

Eind 2023 waren er in totaal 16 landen en 314 bedrijven onderdeel van de uitsluitingslijst op basis van de uitsluitingscriteria in het uitsluitingsbeleid. De meest recente uitsluitingslijst is te vinden op de [website](#) van MN.

Impact investeren

Impactinvesteringen

Impactinvesteringen beogen naast financieel rendement ook positieve effecten op mens, milieu en maatschappij te realiseren. In 2023 heeft het bestuur zich georiënteerd op impact beleggingen. Aan dit MVB instrument is nog niet concreet invulling gegeven. In 2024 zal het bestuur zich buigen over een concept impactbeleidskader met bijbehorende impact doelstellingen.

Sustainable Development Investments (SDI's)

Investerings in bedrijven die raken aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties worden Sustainable Development Investments (SDI's) genoemd. Bpf Koopvaardij heeft per eind 2023 het SDI-gehalte van haar portefeuille gemeten. Op dat moment was het SDI-gehalte van de portefeuille 15%.

IMVB

Bpf Koopvaardij is ondertekenaar van het IMVB-convenant van de pensioensector, waarin pensioenfondsen, NGO's, vakbonden en de overheid samenwerken om verantwoord beleggen te bevorderen en risico's en misstanden in de toeleveringsketen te voorkomen. Centraal hierin staat de implementatie van 'gepaste zorgvuldigheid' (due diligence), zoals vastgelegd in de OESO-richtlijnen en UNGP's. Het IMVB-convenant kent een onafhankelijke monitoringscommissie die erop toeziet in hoeverre ondertekenaars voldoen aan de afspraken die zijn gemaakt binnen het convenant.

Eind 2022 liep het IMVB-convenant officieel ten einde. In 2023 werd de implementatie van het convenant voor de laatste keer beoordeeld. De antwoorden die Bpf Koopvaardij heeft ingestuurd ter beoordeling zijn akkoord bevonden door de monitoringscommissie en Bpf Koopvaardij voldoet daarmee aan de voorwaarden die het convenant stelt. Aangezien due diligence een continue proces is, zal Bpf Koopvaardij zich ook naar de toekomst toe blijvend inzetten tot verdere implementatie van de OESO-richtlijnen en UNGP's.

Benchmark onderzoeken

VBDO Benchmark

Bpf Koopvaardij heeft dit jaar een score van 2,8 behaald in de VBDO benchmark, waarbij het pensioenfonds 4 plekken is gestegen ten opzichte van 2022. De verbeteringen zijn vooral te zien op het gebied van beleid en implementatie, waarbij er meer aandacht is voor lange termijn doelstellingen, SDG-implementatie en belastingbeleid. Hoewel de score voor bestuur licht is gedaald, benadrukt de VBDO het belang van ESG-kennis binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Wel adviseert de VBDO nog om de verantwoordelijkheden voor het Verantwoord Beleggen beleid formeel te beleggen in het bestuur.

UNPRI

Bpf Koopvaardij heeft dit jaar een aantal mooie resultaten behaald. Op de meeste beoordeelde categorieën steeg de score van Bpf Koopvaardij dit jaar. Uit de beoordeling van PRI blijkt dat er nog voortgang valt te behalen op het onderdeel confidence building measures, waarbij de PRI adviseert om toe te werken naar bijvoorbeeld een externe audit op ESG-rapportage.

Risicoparagraaf

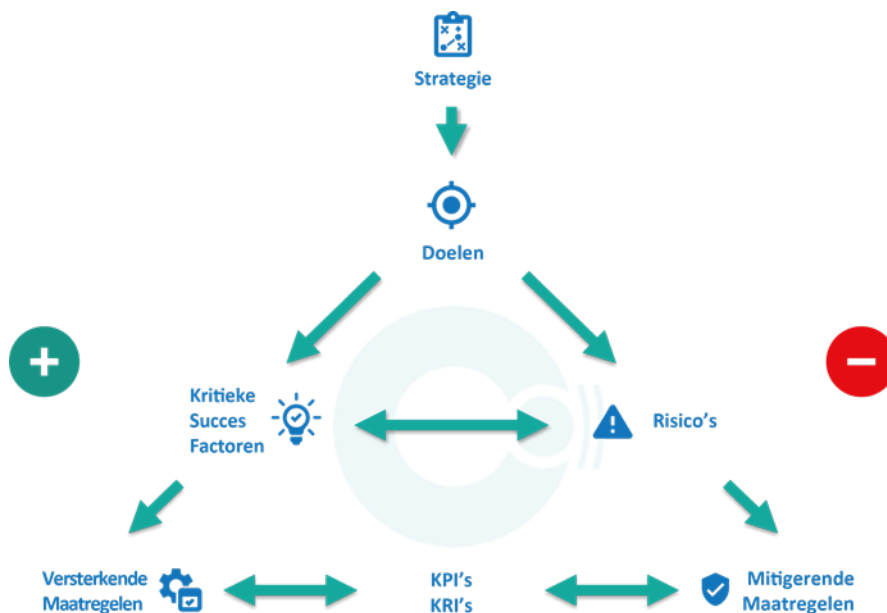
Inleiding

Integraal risicomanagement (hierna: IRM) is één van de kerntaken van het bestuur van het pensioenfonds. Hierom heeft het pensioenfonds een IRM-beleidsdocument opgesteld, dat effectief bijdraagt aan het op een beheerste wijze realiseren van de strategie en doelstellingen van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds heeft bij de inrichting van het IRM rekening gehouden met het proportionaliteitsbeginsel. De mate waarin het pensioenfonds haar risicobeleid toepast hangt onder meer af van de aard, omvang en complexiteit van het risico en de daarmee samenhangende beheersingsmaatregelen. Dit betekent dat de toe te passen mate van beheersing en daarmee gemoeide kosten in verhouding moeten staan tot de mate waarin het risico gereduceerd/gemitigeerd wordt. Daarnaast zal de complexiteit van het risico en de toe te passen beheersing (bijvoorbeeld in termen van benodigde kennis en expertise) bepalend zijn voor de invulling van het risicobeleid.

Missie, visie, risicoprincipes, strategie en cultuur

Onderstaand wordt de samenhang met de missie, visie en strategie, zoals vastgelegd in het strategisch meerjarenplan, schematisch weergegeven.

De missie van integraal risicomanagement draagt bij aan het op een beheerste en integere wijze behalen van de strategische en operationele doelstellingen van het pensioenfonds. De visie van het pensioenfonds hierbij is dat risicomanagement in toenemende mate een geïntegreerde aanpak vereist, waarbij risico's en prestaties in onderlinge samenhang worden gezien en gemanaged. Het fonds heeft daarnaast een aantal risicoprincipes gedefinieerd. Dit zijn de overtuigingen waarop het risicomanagement is gebaseerd. De risicostrategie gaat ervan uit dat door het risicobeheer op een pro-actieve, integrale, systematische, continue en zelflerende wijze in te richten het pensioenfonds een betere en risico-gebaseerde beleid- en besluitvorming kan realiseren. De risicocultuur ten slotte is de

som van alle individuele bedrijfswaarden, houdingen en gedrag patronen die bepalen of en hoe het pensioenfonds is gecommiteerd aan integraal risicomanagement en het eigen beleid dat hiertoe is opgesteld. Het bestuur streeft naar een risicobewuste cultuur en heeft daartoe een aantal maatregelen opgesteld die moeten bijdragen aan de realisatie daarvan.

Risicohouding, -bereidheid en -waarderingsschalen

De risicobereidheid is uitgewerkt aan de hand van de risicotaxonomie van het pensioenfonds. Binnen de risicotaxonomie onderscheidt het pensioenfonds vier hoofdcategorieën, welke nader zijn onderverdeeld naar 11 risicocategorieën met daaronder verschillende subrisico's. Onderstaand worden de hoofdcategorieën en risicocategorieën van het pensioenfonds inclusief risicohouding weergegeven.

Risicohouding			
Defensief	Defensief	Defensief	Defensief
Strategisch	Financieel	Reputatie	Operationeel
Strategisch risico	Matching- en renterisico	Omgevingsrisico	Operationeel risico
	Marktrisico	Uitbestedingsrisico	IT risico
	Kredietrisico	Integriteitsrisico	
	Verzekeringstechnisch risico	Juridisch risico	

Op ieder van de vier hoofdcategorieën geldt dat het pensioenfonds een defensieve risicohouding heeft. Het pensioenfonds geeft er de voorkeur aan om weinig risico's te lopen. Het is wel bereid om enige onzekerheid te accepteren, maar deze is bij voorkeur zo beperkt mogelijk en het beleid is gericht op risicobeheersing. De risicohouding is nader uitgewerkt in kwalitatieve risk appetite statements waarbij er een aantal criteria met kwantitatieve tolerantiegrenzen zijn bepaald. Daarnaast heeft het pensioenfonds risicowaarderingsschalen uitgewerkt om de kans en impact te kunnen vaststellen van risico's voor en na beheersmaatregelen. Op basis van dit proces kan het pensioenfonds overgaan tot een voorkeur voor risicostrategie (accepteren, mitigeren, overdragen of vermijden).

Risico-governance

De risico-governance van het pensioenfonds is ingericht volgens het zogenaamde Three Lines model. Centraal hierin staat de verdeling van taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van het integrale risicobeheer binnen het pensioenfonds. Deze structuur beschrijft een manier van (samen)werken en denken die bijdraagt aan versterking van de risicocultuur en het nemen van (risicomanagement) verantwoordelijkheid, daar waar deze thuis hoort.

Hierbij hanteert het pensioenfonds de volgende uitgangspunten:

- Het bestuur is in staat zijn verantwoordelijkheid met betrekking tot risicomanagement te nemen;
- Risicomanagement maakt integraal onderdeel uit van de besluitvorming en processen: degenen die het risico nemen zijn tevens verantwoordelijk voor het beheersen van de bijbehorende risico's;
- De risicomanagementfunctie (en overige controle functies) zijn onafhankelijk van degenen die het risico nemen en managen.

De eerste lijn is hierbij verantwoordelijk voor de processen en het beheersen van de bijbehorende risico's, de tweede lijn adviseert, ondersteunt en houdt toezicht op de risicomanagementactiviteiten die worden uitgevoerd door de eerste lijn en de derde lijn toetst de opzet, bestaan en werking van het (door de eerste en tweede lijn) uitgevoerde risicomanagement en geeft daarover een onafhankelijk en objectief oordeel.

Onderstaand wordt de inrichting van het Three Lines model schematisch weergegeven:

Raad van Toezicht		
Bestuur		
1 ^e lijn	2 ^e lijn	3 ^e lijn
<ul style="list-style-type: none"> • Dagelijks bestuur • Pfe. houders Beleggingsbeleid • Pfe. houders Pensioenzaken & Communicatie • Pfe. houder Finance, AO & IT 	<ul style="list-style-type: none"> • Sleutelfunctiehouder Risicobeheer • Sleutelfunctiehouder Actuarieel / Wm. actuaris • Sleutelfunctie vervuller Risicobeheer • Compliance officer 	<ul style="list-style-type: none"> • Sleutelfunctiehouder interne audit • Externe validatie

De werking van het Three Lines model leidt tot een meer complete besluitvorming, waarin risico's aantoonbaar worden meegenomen in de besluitvorming. In het besluitvormingsproces is de eerste lijn verantwoordelijk voor het voorbereiden van beleidsvoorstellen voor het bestuur. De eerste lijn kan hierbij, indien gewenst, de pensioenuitvoeringsorganisatie om advies en/of input vragen. De pensioenuitvoeringsorganisatie stelt een advies op, waarin het oordeel van de tweede lijn van het pensioenuitvoeringsorganisatie zichtbaar is. De eerste lijn van het pensioenfonds is vervolgens verantwoordelijk voor het inhoudelijk beoordelen van het advies, inclusief het oordeel van de tweede lijn van de pensioenuitvoeringsorganisatie. Op basis hiervan stelt de eerste lijn van het pensioenfonds een beleidsvoorstel, inclusief risicoparagraaf, op.

Het voorstel wordt vervolgens gedeeld met de sleutelfunctiehouder en -vervuller risicobeheer die het voorstel toetsen aan de uitgangspunten en het risicobeleid / kaders van het pensioenfonds. Hierbij is de sleutelfunctiehouder risicobeheer tevens verantwoordelijk voor het beoordelen van de impact op andere risico's en daarmee het bewaken van het overall risicoprofiel. De aandachts- en attentiepunten worden vervolgens vastgelegd in een risico opinie. Het voorstel inclusief de risicoparagraaf en risico opinie worden vervolgens naar het bestuur gestuurd.

IRM-proces

Om te komen tot een continu proces, waarbij de risicomanagementprocessen periodiek worden uitgevoerd, heeft het pensioenfonds het volgende risicomanagementproces ontwikkeld. Hierbij maakt het pensioenfonds onderscheid naar zes verschillende processtappen:

- Beleidskader
- Risicoanalyse
- Implementatie en uitvoering
- Monitoring
- Evaluatie en verbeteren
- Verantwoording.

Het IRM-proces is weergegeven in onderstaande afbeelding:

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het risicomanagementproces. Het bestuur wordt hierbij binnen de eigen organisatie ondersteund door de verschillende portefeuillehouders en het bestuursbureau. De risicocategorieën (zie afbeelding risicohouding) zijn in de governance toebedeeld aan de verschillende portefeuilles of het bestuur zelf, zodat er ook sprake is van risico-eigenaarschap binnen het fonds. Daarnaast laat het pensioenfonds zich bij het risicomanagementproces ondersteunen en adviseren door de pensioenuitvoeringsorganisatie (MN), de beleggingsadviseur (Sprenkels & Verschuren) en de adviserend actuaris (Mercer). De rollen en verantwoordelijkheden per processtap zijn opgenomen in het IRM-beleid.

Terugblik werkzaamheden 2023

De ontwikkeling en implementatie van het integraal risicomanagement is een continu proces. De sleutelfunctiehouder risicobeheer heeft hier het afgelopen op een constructieve wijze aan bijgedragen. Hierbij rekening houdend met de taken en verantwoordelijkheden van de sleutelfunctiehouder.

Herijken IRM-beleid

Ter versterking van de IRM-cyclus is het integraal risicomanagement (IRM)-beleid geactualiseerd. In deze versie is de samenhang tussen de strategie en het IRM verduidelijkt en is er een aansluiting gemaakt met het COSO 2017 model. Daarnaast zijn de missie, visie en strategie geactualiseerd zodat deze aansluiting met het courante strategisch meerjarenplan. Verder zijn er in het IRM-beleid nog twee zaken verduidelijkt:

- 1) De aansluiting bij de huidige governance, dit betreft de verankering van de portefeuille finance, AO & IT in het IRM-beleid;
- 2) Het herzien van de risk appetite statements met daarbij aansluitende criteria en tolerantiegrenzen ten behoeve van de risicowaarderingschalen.

Uitvoering RSA's

Begin 2023 heeft in de verschillende portefeuillehouders-overleggen een beoordeling plaatsgevonden van de risico's samenhangend per aandachtsgebied, alsmede van de relevante beheersmaatregelen. De sleutelfunctiehouder heeft deze bijeenkomsten gefaciliteerd, de risico-inventarisatie en beoordeling is uitgevoerd door de portefeuillehouders.

Naast de 'reguliere' RSA's zijn er separate RSA's uitgevoerd op het gebied van datakwaliteit en het project Wtp. Ook bij de uitvoering van deze RSA's is de sleutelfunctiehouder aanwezig geweest en had het een faciliterende rol. Op basis van de uitgevoerde RSA's is tevens de risicocontrole-matrix geactualiseerd.

Herijken volwassenheidsniveau IRM

Na de behandeling van de vorige twee onderwerpen is door de sleutelfunctiehouder het IRM-volwassenheidsniveau geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie is geconstateerd dat het volwassenheidsniveau op dit vlak licht is gestegen. De resultaten van de verschillende metingen zijn in onderstaand figuur weergegeven.

Uitvoering ERB

Gezien de actuele ontwikkelingen in de uitbestedingssituatie was er volgens het ERB-beleid sprake van een 'trigger' die is geraakt. De sleutelfunctiehouder heeft dit onder de aandacht van het bestuur gebracht en verzocht om te beoordelen of een partiële ERB opgesteld dient te worden. Aan de hand van een plan van aanpak heeft het bestuur invulling gegeven aan dit verzoek. De vraag die in deze ERB centraal stond luidde als volgt: "Wat zijn de gevolgen voor het risicoprofiel van het fonds in geval van een overgang naar een nieuwe pensioenuitvoeringsorganisatie?"

Op basis van het doorlopen proces en de opgestelde analyses is de sleutelfunctiehouder tot het oordeel gekomen dat de risicobeheersing ten behoeve van de onderzochte scenario's doelmatig en effectief is.

Migratie NPS-MAP

Gedurende het jaar is de sleutelfunctiehouder geïnformeerd over de voortgang van de transitie naar NPS-MAP. De sleutelfunctiehouder heeft dit als transparant traject ervaren waarbij alle benodigde informatie zodra mogelijk beschikbaar zijn gesteld om invulling te geven aan de benodigde werkzaamheden. De sleutelfunctiehouder kijkt terug op een intensief traject waarbij veel in korte tijd is gerealiseerd. Het bestuurlijk proces dat hierbij doorlopen is, is ondanks de strakke tijdslijnen, op een ordentelijke manier verlopen waarbij ruimte is gebleven om op een onafhankelijke wijze tot een oordeel te komen. De sleutelfunctiehouder is tot het oordeel gekomen dat het bestuur de risico's met betrekking tot de besluitvorming van MN voor livegang van NPS-MAP en de besluitvorming van het bestuur met betrekking tot de datamigratie adequaat heeft gewogen en beoordeeld en daar waar nodig en mogelijk aanvullende maatregelen heeft getroffen.

Overige

Daarnaast is de sleutelfunctiehouder betrokken geweest bij:

- De projectgroep Wtp, hierbij is de sleutelfunctiehouder als toehoorder aanwezig. Dit om tot een volledig beeld te komen ten behoeve van de bijbehorende risico-opinies over de verschillende onderwerpen. Zo zijn er het afgelopen jaar al opinies opgeleverd inzake datakwaliteit en het herzieningenbeleid;
- Bespreking van de risicorapportage van MN

Monitoring & verantwoording

De sleutelfunctiehouder heeft geconstateerd dat door het bestuur de relevante financiële en niet-financiële risico's zijn gemonitord en daar adequaat naar is gehandeld. De door de sleutelfunctiehouder ingebrachte attentie- en aandachtspunten zijn in voldoende mate besproken en is gedegen en constructieve wijze opvolging aan gegeven.

De sleutelfunctiehouder rapporteert middels een risicobeheerrapportage op kwartaalbasis aan het bestuur. Deze rapportage wordt ook beschikbaar gesteld aan de Raad van Toezicht. Aanvullend spreekt de sleutelfunctiehouder op kwartaal basis met de Raad van Toezicht. De sleutelfunctiehouder heeft het afgelopen jaar geen reden gehad om zaken richting de Raad van Toezicht dan wel DNB te escaleren. Hieronder volgt nog een overzicht van klachten en incidenten die zich hebben voorgedaan en enkele passages over de beheersing van integriteitsrisico's.

Klachten en incidenten

- Klachten: In 2023 waren er 44 klachten. Voor een verdere toelichting zie onderdeel Code Pensioenfondsen / Klachten.
- Operationele incidenten: In 2023 hebben 97 incidenten zich voorgedaan ten aanzien van de uitvoering van pensioenen en vermogensbeheer administratie en stafafdelingen van de pensioenuitvoeringsorganisatie. Alle incidenten zijn besproken in het bestuur. Voor alle incidenten zijn passende maatregelen getroffen en heeft indien van toepassing herstel plaatsgevonden.
- IT-incidenten: In 2023 zijn er 16 beveiligingsincidenten geweest. Geen van deze incidenten heeft een materiele impact gehad dan wel gezorgd voor een verstoring van de dienstverlening.

Gedraglijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen

Het pensioenfonds verklaart gehandeld te hebben naar de Gedraglijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen. Het pensioenfonds gaat zorgvuldig om met de verwerking van persoonsgegevens. Dit laat onverlet dat in de verwerking een fout kan optreden die als datalek wordt gesignaleerd. In 2023 zijn er twee datalekken geweest waarvan een zogenaamde bulkmelding is gedaan aan de AP. Per jaar worden meer dan 125.000 uitingen verzonden. De oorzaken zijn veelal incidenteel van aard. Het pensioenfonds is alert op de meldingen vanuit de administratie van MN. De oorzaken van de datalekken worden onderzocht en indien noodzakelijk volgt een aanpassing in de administratieve processen. In enkele gevallen betreft het foutieve bezorging van poststukken. Dergelijke fouten liggen buiten de invloedssfeer van het pensioenfonds.

Risicobeheersing & monitoring

Het bestuur monitort voortdurend de risico's van het pensioenfonds. Deze risico's zijn vastgelegd in de door het bestuur vastgestelde risico control matrix. De belangrijkste risico's betreffen de continuïteit van de pensioenuitvoering met hierbij in het bijzonder de IT-risico's van het pensioensysteem. De bruto risico's zijn ingeschat als hoog waarop mitigerende maatregelen zijn vastgesteld. Deze worden voortdurend gemonitord in de kwartaalrapportage risicobeheer van de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Indien de risico's zich op het gebied van IT-vernieuwing voordoen dan heeft het pensioenfonds Plan C beschikbaar. Afgelopen jaar was er geen aanleiding om de werking van Plan C in te roepen.

Met betrekking tot de pensioenuitvoering is op 9 mei 2023 een brief ontvangen van de pensioenuitvoerder met betrekking tot het onderzoeken van de mogelijkheden van verdergaande samenwerking tussen MN en PGGM. Dit is een vervolg op de eerdere afspraken tussen PGGM en MN om te komen tot de ingebruikname van het IT-systeem MAP van PGGM. Partijen hebben gekozen om de wens tot het verkennen van een verdere samenwerking en de contouren die partijen daarbij in gedachten hebben, vast te leggen in een Memorandum of Understanding (MoU). Dit MoU heeft eind Q2 2023 geleid tot een Letter of Intent. In de Letter of Intent is opgenomen hoe de partijen de komende periode de pensioenuitvoering onderbrengen bij PGGM. De overeenkomsten hiertoe zijn in het najaar van 2023 door partijen ondertekend. Het bestuur heeft uiteindelijk als fonds in het najaar ook een overeenkomst met PGGM ondertekend voor uitvoering van het pensioenbeheer met ingang van 1 juli 2024.

In de volgende tabellen wordt de status van het risicoprofiel in Q4 2023 weergegeven op basis van het risicodomein, het risk appetite statement (de risicobereidheid) en de risicocriteria die hieraan zijn meegegeven:

Strategie:

Risk appetite statements	Criteria	Resultaat	Risico-indicator	Groen	Oranje	Rood
<p>Koopvaardij is bereid beperkt risico's te nemen ingeval van gebeurtenissen die betrekking hebben op de strategie van het fonds. Het fonds streeft naar procesinnovatie en heeft daarom een gemiddelde risico bereidheid met betrekking tot het realiseren van operationele verbetering. Met betrekking tot productinnovatie is de risicobereidheid daarentegen gering: Koopvaardij is een volger op het gebied van producten en diensten. Overall is de risicobereidheid met betrekking tot strategische risico's derhalve gering.</p>	De IT vernieuwing mede in relatie tot de invoering van het nieuwe pensioencontract (wendbaarheid pensioenadministratie systeem)	<p>Met de oprichting van het Keteningratieteam (KIT) wordt de inrichting van de programma-organisatie gefinaliseerd. Vaststelling van de technische architectuur is onderdeel van de herijking van de IV MN-strategie. Opleverdatum wordt afgestemd met IV MN.</p> <p>NPS MAP:</p> <ul style="list-style-type: none"> De deadline voor tijdig opleveren fase 1a is conform planning. Het niet halen van de onderliggende mijlpaal voor fase 1a.3 heeft geen gevolgen voor de ontwikkeling van de Rule Engine; invoer van rekenregels en de verschillenanalyse loopt goed. 	●	• Live gang NPS midoffice wordt gerealiseerd conform planning/ resultaat/ budget (BCM plan)	• Live gang NPS midoffice wordt niet gerealiseerd conform planning/ resultaat/ budget maar aan uitgangspunten wordt nog steeds voldaan	• Live gang NPS midoffice wordt niet gerealiseerd conform planning/resultaat/ budget en aan uitgangspunten o.a. m.b.t. tijdige realisatie wordt niet voldaan
	Verandervermogen MN	MN maakt gebruik van ondersteuning van derden om de strategische doelstellingen te realiseren	●	• MN heeft voldoende capability en capacity om haar strategische doelstellingen vorm te geven en te executeren	• MN beschikt over onvoldoende capability en capacity om haar strategische doelstellingen vorm te geven en te executeren maar kan daarbij worden ondersteund door derden (samenwerking, alliantie, inhuur)	• MN kan haar huidige strategische doelstellingen structureel niet waar maken

Financieel:

Risk appetite statements	Criteria	Resultaat	Risico-indicator	Groen	Oranje	Rood
<p>Koopvaardij streeft enerzijds naar het inperken van het risico dat kortingen zich kunnen voordoen en anderzijds naar het behalen van een maximaal reëel lange-termijn rendement: indien beide doelstellingen naar verwachting niet tegelijkertijd kunnen worden gehaald, heeft het inperken van het risico dat kortingen zich voordoen voorrang boven het behalen van een maximaal reëel lange-termijn rendement. Hierbij wordt te allen tijde geborgd dat tot een evenwichtige afweging van belangen wordt gekomen. Daarnaast heeft het voorkomen van grote eenmalige kortingen prioriteit boven het voorkomen van meerdere kleinere kortingen</p> <p>Voor het realiseren van de doelstelling van een maximaal reëel lange-termijn rendement is het nemen van beleggingsrisico's noodzakelijk. Koopvaardij accepteert beleggingsrisico's waarvan wordt verwacht dat hier een structurele vergoeding tegenover staat in de vorm van een adequaat rendement.</p>	Balansrisico	4,1%	●	5,1% ≤ Balansrisico < 8,1%	< 5,1%	≥ 8,1%
	Beleidsdekkingsgraad	121,1%	●	> 110%	≤ 110% - ≥ 98%	Kritische dekkingsgraad (98%)
	Overrendement (3 jaar geannualiseerd)	6,4%	●	≥ 1,1%	< 1,1% - ≥ -1,5%	< -1,5%
	Vermogensbeheerkosten t.o.v. pensioenfondsen met een vergelijkbaar risicoprofiel (VEV)	48 bp	●	< 75 ^e percentiel	≥ 75 ^e percentiel < 90 ^e percentiel	≥ 90 ^e percentiel
	Kosten per deelnemer t.o.v. overige T2 pensioenfondsen	€ 367,59	●	< 1x gemiddelde T2 fondsen	≥ 1x gemiddelde T2 fondsen < 2x gemiddelde T2 fondsen	≥ 2x gemiddelde T2 fondsen

Reputatie:

Risk appetite statements	Criteria	Resultaat	Risico-indicator	Groen	Oranje	Rood
<p>Koopvaardij accepteert risico's met betrekking tot gebeurtenissen die buiten de invloedssfeer van het fonds liggen. Daarentegen accepteert Koopvaardij niet dat de reputatie van het fonds als gevolg van eigen handelen negatief wordt beïnvloed. Dit betekent dat Koopvaardij zeer beperkt risico's accepteert met betrekking tot het bewust niet naleven van interne en externe eisen met betrekking tot integriteit, deskundigheid en professionaliteit.</p>	Aantal klachten van deelnemers/ werkegevers	10	●	< 20	≥ 20 - < 50	≥ 50
	Frequentie van negatieve berichtgeving in de media	0	●	Geen negatieve berichtgeving	Incidenteel (≥ 1x per kwartaal, ≥ 1x per jaar)	Structureel (≥ 1x kwartaal)

Operationeel:

Risk appetite statements	Criteria	Resultaat	Risico-indicator	Groen	Oranje	Rood
<p>Koopvaardij richt zich op een betrouwbare uitvoering van de pensioeregeling en streeft ernaar de risico's die hiermee samenhangen zoveel mogelijk te beperken. Koopvaardij heeft hierbij een geringe bereidheid als het aankomt op complexiteit en afwijkingen van de standaard. Daarbij realiseert Koopvaardij zich dat voor het verhogen van de effectiviteit en/of efficiëntie van de uitvoering investering benodigd zijn: het fonds accepteert de hiermee samenhangende risico's en kosten, mits de investeringen hier aantoonbaar aan bijdragen.</p> <p>Koopvaardij accepteert echter geen risico's ten aanzien van:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het willens en wetens niet voldoen aan wet- en regelgeving tenzij gemotiveerd wordt afgeweken; Het niet kunnen voldoen aan de verwachtingen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden met betrekking tot de dienstverlening; Significante uitval van kritieke systemen of processen waarmee het behalen van doelstellingen in gevaar komt Materiële fouten in de communicatie naar (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en toezichhouders; Informatiebeveiligingsincidenten resulterend in het niet-beschikbaar zijn van informatie, onjuiste en/of onvolledige informatie, diefstal of misbruik van vertrouwelijke informatie door onbevoegden; Operationele fouten resulterend in een stijging van de kosten per deelnemer. <p>Koopvaardij is van mening dat het voorkomen van fouten in de uitvoering op termijn ook bijdraagt aan het verlagen van de kosten en aan de deelnemerstevredenheid. Dit betekent dat Koopvaardij in beperkte mate bereid is risico's te accepteren die kunnen resulteren in tijdelijk hogere kosten of een lagere deelnemerstevredenheid, mits de fouten in de uitvoering hiermee worden teruggebracht</p>	% SLA-normen dat wordt gehaald	n.n.t.b.	n.n.t.b.	≥ 95%	< 95% - ≥ 85%	< 85%
	Aantal incidenten dat kwalificeert als "Midden" of "Hoog"	1	●	≤ 1	> 1 - ≤ 3	> 3
	Uitval (downtime) van servers en applicaties (incl. website en portals)	-	●	≤ 24 uur	> 24 uur - ≤ 48 uur	> 48 uur
Aantal IT beveiligingsincidenten dat kwalificeert als "Midden" of "Hoog"	0	●	0	0	> 0	

Voorgaande wordt continu door het bestuur gemonitord. Het hiervoor beschreven risk appetite komt voort uit het door het bestuur vastgestelde IRM-beleid waarin de risico's van het pensioenfonds beschreven zijn inclusief mitigerende maatregelen. De sleutelfunctiehouder risicobeheer bewaakt de risico's van het pensioenfonds. De sleutelfunctiehouder risicobeheer besteedt in zijn kwartaalrapportage aan het bestuur specifiek aandacht aan de risico's van het pensioenfonds. De sleutelfunctiehouder heeft een escalatielijndie reikt tot DNB. In 2023 waren er geen materiële tekortkomingen waardoor er voor de sleutelfunctiehouder risicobeheer geen reden tot escalatie was.

Risicohouding

Lange en korte termijn risicohouding

In kwantitatieve zin is de risicohouding als volgt geconcretiseerd:

- Voor de korte termijn: via het Vereist Eigen Vermogen. Op basis van het beleggingsbeleid en de strategisch dynamische renteafdekkingsbeleid bedraagt het (strategisch) Vereist Eigen Vermogen 11,9% per 31 december 2023 met een bandbreedte van +/- 3%.
- Voor de lange termijn: via het verwacht pensioenresultaat.

Het pensioenfonds heeft naar aanleiding van de haalbaarheidstoets de volgende grenzen gedefinieerd:

- Het verwachte pensioenresultaat dient ten minste gelijk te zijn aan 90%, bij een uitgangspositie waarbij het Vereist Vermogen aanwezig is;
- Het verwachte pensioenresultaat dient ten minste gelijk te zijn aan 90%, bij een uitgangspositie op basis van de feitelijke financiële positie;
- Het pensioenresultaat in het slechtweersscenario (te weten het 75e percentiel van de waarnemingen) mag ten hoogste 20% lager zijn dan de ondergrens van het verwachte pensioenresultaat.

Operationele risico's

Operationele risico's zijn de risico's die voortkomen uit de dagelijkse activiteiten en processen van een organisatie. Deze risico's kunnen leiden tot financiële verliezen, reputatieschade en verstoring van de bedrijfsvoering. Voorbeelden van operationele risico's hangen samen met bijvoorbeeld menselijke fouten, technologische storingen of uitbestedingsrisico's.

In tegenstelling tot sommige risico's die het pensioenfonds bewust wil lopen (zoals marktrisico) hebben operationele risico's alleen een negatieve impact op het bereiken van de doelstellingen. Vandaar dat operationele risico's zo veel mogelijk beperkt worden, tenzij een verdergaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich meebrengt.

Uitbestedingsrisico

In de beleidsregels uitbesteding pensioenfondsen van DNB staan voorwaarden omschreven waar een pensioenfonds aan moet voldoen bij de uitbesteding van zijn bedrijfsprocessen. Voor het pensioenfonds is de beleidsregel van toepassing omdat zowel het pensioenbeheer en de pensioenadministratie als het vermogensbeheer en de vermogensbeheeradministratie (de laatste twee in een fiduciair beheer overeenkomst) zijn uitbesteed. De beleidsregel schrijft onder meer voor dat het pensioenfonds het beleid vaststelt met betrekking tot de beheersing van risico's van uitbesteding. Hiertoe moeten uiteraard de afspraken met de uitvoerder goed worden vastgelegd.

Het bestuur houdt toezicht op de tijdigheid en de kwaliteit van de dienstverlening, onder andere door verkregen (kwartaal)rapportages, de afspraken zoals vastgelegd in de productcatalogus (vermogensbeheer) en de uniforme dienstencatalogus (pensioenbeheer). MN heeft zowel voor het pensioenbeheer als voor het vermogensbeheer een ISAE 3402-type 2 rapport zonder beperking afgegeven gecontroleerd door een externe accountant.

Naast de sturing en controle op de uitbestedingsovereenkomst en de fiduciair beheer overeenkomst heeft het pensioenfonds nog aanvullende inspanningen verricht:

- Deelnemers dienen een pensioen te krijgen waar zij op grond van hun deelname en het pensioenreglement recht op hebben. Om inzichtelijk te krijgen of aan deze voorwaarde wordt voldaan worden er over het verleden controles uitgevoerd, mede gebaseerd op de methodiek van DNB (Quinto-P). In samenspraak met MN voert het pensioenfonds gegevensgerichte kwaliteitscontroles uit. Dit om op objectieve en professionele wijze inzicht te krijgen in de kwaliteit van de uitvoering;
- De realisatie van het eigen auditplan 2023;
- De voortgang van de aanvullende maatregelen en het monitoren van de resultaten worden besproken in het kwartaaloverleg risk;
- Daarnaast heeft het pensioenfonds een incidentenregister. Hierbij wordt de monitoring van de implementatie van eventuele "extra" beheersmaatregelen gevolgd.

Beheersing frauderisico's

Fraude kan een gevaar vormen voor de integere en beheerste bedrijfsvoering. Daarom heeft het pensioenfonds beheersmaatregelen getroffen om de kans op en de impact van fraude te beperken. Voor de beheersing van integriteitsrisico's in brede zin maakt het pensioenfonds onderscheid tussen 'zachte' maatregelen zoals aandacht voor gedrag, cultuur en het bevorderen van gewenst gedrag en 'harde' maatregelen en normen (zoals vastgelegd in beleid, procedures en codes). Uitgangspunt is het vertonen van gewenst gedrag door alle personen die aan het pensioenfonds verbonden zijn.

Het bestuur actualiseert jaarlijks de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) om te bepalen of er integriteitsrisico's zijn die een mogelijke bedreiging vormen voor het pensioenfonds. Naast integriteitsrisico's zoals gedrag, cultuur, corruptie (omkoping) en witwassen, maken fiscale fraude, interne fraude en externe fraude expliciet onderdeel uit van de SIRA. Daarnaast kan fraude zich voordoen als gevolg van andere integriteitsrisico's, zoals: cybercrime en privacy risico. In afstemming met de compliance officer is besloten tot uitstel van de SIRA en uitvoering hiervan in de eerste helft van

2024. Dit hangt samen met een significante wijziging in uitbesteding van het fonds wat veel aandacht en tijd heeft geveerd van het bestuur in de tweede helft van 2023. De uitkomst van de laatst uitgevoerde SIRA is dat het pensioenfonds een breed scala aan maatregelen heeft getroffen om het integriteitsrisico te beheersen. Geen van de netto risico's uit de SIRA is als 'hoog' beoordeeld.

Voor de beheersing van de frauderisico's heeft het pensioenfonds beheersmaatregelen geformuleerd. Voorbeelden van beleid van het pensioenfonds zijn: gedragscode, integriteitsbeleid, integraal risicomangementbeleid, screeningsbeleid, uitbestedingsbeleid, informatiebeveiligingsbeleid, privacybeleid en incidenten- en klokkenluidersregeling.

Deze Incidenten- en klokkenluidersregeling combineert de regelingen voor operationele- en integriteitsincidenten, de regeling ongewenst gedrag en de klokkenluidersregeling. In 2022 zijn geen fraude incidenten gemeld.

Sanctiewetgeving

Sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne heeft het fonds extra aandacht voor de sancties die zijn afgekondigd en onze fiduciair beheerder zorgt ervoor dat de beleggingen van ons fonds daarmee in lijn zijn. Het fonds heeft geen beleggingen meer in Russische aandelen en heeft eerder ook geen Russische staatsobligaties in bezit gehad. Het bestuur blijft de situatie nauwgezet monitoren waarbij de gehele wereldeconomie wordt beschouwd. Ook is er in deze context gekeken naar de praktische zaken rond uitkeringen. Monitoring vindt continu plaats en er is geen sprake van uitkeringen in strijd met sanctie- en of anti-terroriswewetgeving.

Wet toekomst pensioenen

Naast alle bovengenoemde risico's kan de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel ook voor risico's en onzekerheden zorgen. In de aanloop naar de transitie heeft het pensioenfonds een bestuurlijke werkgroep implementatie Wtp ingesteld, die de onderdelen voorbereid en afstemt met het bestuur. De werkgroep heeft afgelopen jaar op hoofdlijnen het volgende gedaan:

- een integrale planning opgesteld en afgestemd met de verschillende stakeholders;
- na de bekendmaking van de contractkeuze vanuit sociale partners direct een begin gemaakt met gedachtevorming op de inrichtingsvraagstukken behorende bij het solidaire contract;
- uitvoerder MN een permanente plek in de werkgroep gegeven, zodat de lijnen naar de uitvoering kort zijn en de uitvoerbaarheid van bepaalde inrichtingskeuzes sneller kunnen worden getoetst;
- een eerste concept van een communicatieplan opgeleverd. Dit plan wordt in de loop van 2024 verder vervolmaakt en ook getoetst aan de leidraad van de AFM;
- verder onderzoek gedaan naar het beleggingsbeleid en de totstandkoming van een life cycle;
- geeft aan het bestuur adviezen over de inhoudelijke discussies die gevoerd dienen te worden met stakeholders;
- het risicopreferentie-onderzoek dat in 2023 en 2024 is uitgevoerd onder (gewezen)deelnemers en pensioengerechtigden is verder geanalyseerd;
- met sociale partners zijn afspraken gemaakt om met elkaar op reguliere basis te overleggen;
- In 2023 is gestart met de inrichting van het risicobeheer op het implementatietraject rond de Wtp.

De bestuurlijke werkgroep komt maandelijks bijeen en rapporteert over de voortgang aan het bestuur. De werkgroep wordt ondersteund door de adviserend actuaire van het pensioenfonds en een externe inhoudelijke projectondersteuner. In de werkgroep nemen naast bestuur en bestuursbureau ook

medewerkers van MN (linking pin met uitvoering), de adviserend actuaire, de externe beleggingsadviseur en de extern communicatieadviseur zitting.

Financiële risico's

Beleggingsrisico's

Het pensioenfonds heeft een financieel beleid waarin de eisen opgenomen zijn inzake de kostendekkende premie, het toeslagenbeleid en het (minimaal) Vereiste Eigen Vermogen. In het beleggingsbeleid is er sprake van een grote spreiding over de verschillende beleggingscategorieën en regio's (diversificatie). Per beleggingscategorie is een strategische afweging gemaakt en is de ruimte die benut kan worden, middels bandbreedtes aangegeven. De portefeuille kent een relatief laag risicoprofiel. Dit risicoprofiel wordt ook inzichtelijk in de tracking error – de mate waarin de beleggingen afwijken van de benchmark die als ijkpunt voor de performance geldt – die aan de gehele portefeuille als doel is gesteld. De belangrijkste beleggingsrisico's zijn balans-, dekkingsgraad- en renterisico.

Risicobudget

Het balansrisico meet de verwachte beweeglijkheid van de waarde van de beleggingen ten opzichte van de waarde van de (nominale) voorziening pensioenverplichtingen. Deze maatstaf wordt gebruikt om te toetsen of het gevoerde beleid aansluit op het gewenste risicoprofiel. Het balansrisico wordt berekend op basis van de dagelijkse verschillen tussen de waardeontwikkeling van de portefeuille en de waardeontwikkeling van de verplichtingen gedurende de laatste vijf jaren. In theorie betekent een balansrisico van 0% dat de portefeuille volledig in samenhang met de verplichtingen beweegt. Naar mate het balansrisico hoger ligt, wordt het verwachte verschil tussen rendementen van de portefeuille en de rendementen van de verplichtingen groter.

Balansrisico

Het balansrisico ultimo 2023 en 2022 is als volgt uit te splitsen:

	2023	2022
Totaal balansrisico	4,1%	6,2%
-Matchingportefeuille	-0,2%	0,3%
-Returnportefeuille	4,4%	5,9%

Renteafdekking

Het pensioenfonds voert een strategische renteafdekking die afhankelijk is van de 20-jaars swaprente zoals weergegeven is in de onderstaande staffel. De staffel werkt eenzijdig, dat wil zeggen dat de renteafdekking alleen wordt verhoogd in geval van het bereiken van de grenswaarde. Deze sluit aan bij de rentegevoeligheid van de verplichtingen. De hoogte van de norm van het balansrisico wordt afgeleid van de staffel voor de renteafdekking. De gehanteerde bandbreedte voor balansrisico zal echter voor elk renteniveau gelijk zijn.

Dit beleid staat samengevat in onderstaande tabel.

20-jaars swaprente	Renteafdekking		Balansrisico	
	Norm	Bandbreedte	Norm	Bandbreedtes
≥ 2,00%	75%	70,0% - 80,0%	6,9%	5,4% - 8,4%
≥ 2,50%	85%	75,0% - 90,0%	6,6%	5,1% - 8,1%

Om verschillende redenen kan ervoor worden gekozen om af te wijken van de in het beleggingsplan genoemde bandbreedte. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat het Vereist Eigen Vermogen aanleiding geeft om het beleid aan te passen. Ook kan worden besloten om af te wijken van de bandbreedte in anticipatie op verwachte veranderingen in het balansrisico. Het balansrisico kan wijzigen als gevolg van veranderingen in de volgende factoren:

- De portefeuillesamenstelling: deze kan wijzigen als gevolg van verschuivingen in de portefeuille door marktbevingen en aan- en verkopen;
- Verandering in marktrisico: ook wanneer de portefeuille gelijk blijft ten opzichte van de vorige maand kunnen de volatiliteit en de correlaties van de beleggingen veranderen. Dit omdat de periode op basis waarvan het balansrisico wordt gemeten iedere maand verschuift (volatiliteit) en de onderliggende samenhang van de portefeuille verandert (correlaties);
- Het renteniveau en rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen waaraan het balansrisico wordt gemeten.

Naar aanleiding van de in 2022 uitgevoerde ALM light studie is de rentestafel gewijzigd. Dit is in het beleggingsbeleid 2023 doorgevoerd.

Dekkingsgraad ontwikkeling (Marktwaaarde)

Op basis van het balansrisico kan een interval berekend worden waarbinnen zich de nominale dekkingsgraad het komende jaar naar verwachting beweegt. De spreiding tussen de maximum en minimum dekkingsgraad wordt kleiner naarmate het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille dichter bij de verplichtingen ligt. De risicoberekening is gebaseerd op een 95% betrouwbaarheidsinterval; dat wil zeggen dat aan de bandbreedte een statistische kans is toegekend van 2,5% dat de feitelijke ontwikkeling slechter is dan de onderkant van de bandbreedte (en een kans van 2,5% dat de feitelijke ontwikkeling beter is dan de bovenkant van de bandbreedte). Omdat de twaalfmaands middeling langzaam uit de prognose loopt, beweegt de verwachte beleidsdekkingsgraad naar de dekkingsgraad op marktrente.

Ten behoeve van de monitoring van de ontwikkeling van de dekkingsgraad wordt wekelijks een gevoeligheidsanalyse gemaakt. In de analyse wordt de impact berekend van de renteverandering en de veranderingen van de returnportefeuille op de dekkingsgraad.

Renterisico

Renterisico is het risico dat rentefluctuaties, als gevolg van ontoereikende afstemming tussen rentegevoelige pensioenverplichtingen en de beleggingsportefeuille op het gebied van rentelooptijden en rentevoet, leiden tot ongewenste effecten op balans en resultaat. Als de gemiddelde rentevoet daalt, stijgt de waarde van de verplichtingen en omgekeerd. De gemiddelde nominale rentevoet is het rentepercentage waartegen de pensioenverplichtingen worden verdisconteerd.

Veelal wordt de rentegevoeligheid uitgedrukt in duratie. Duratie is de gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen. Het renteafdekkingspercentage bedraagt ultimo 2023 82%.

Een andere manier om het verschil in rentegevoeligheid zichtbaar te maken is door de invloed te meten die een renteschok op de dekkingsgraad heeft. Dit is weergegeven in de volgende tabel. Hier is een viertal renteschokken gedefinieerd. In de eerste twee kolommen wordt het effect van een rentestijging of daling van 1%-punt voor alle looptijden op de rentecurve (een parallelle renteschok) weergegeven. In de laatste twee kolommen wordt een stijging en daling van het verschil tussen de 10- en 30-jaars rente van 0,5%-punt (een niet parallelle renteschok) doorgerekend. Dit leidt tot een versteiling respectievelijk vervlaking van de curve.

Bedragen in mln EUR	Exclusief renteschok	Parallele renteschok: De gehele rentecurve...		Niet parallelle renteschok: Verschil tussen de 10 en 30 jaars rente...	
		...stijgt 1%-punt	...daalt 1%-punt	...stijgt 0.5%-punt	...daalt 0.5%-punt
Matching Portefeuille (incl Liquiditeiten)	2.091,8	1.683,1	2.511,3	1.982,0	2.200,4
Overige beleggingen	1.563,0	1.563,0	1.563,0	1.563,0	1.563,0
Overige balansposten	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
Totaal Pensioenvermogen	3.660,2	3.251,4	4.079,6	3.550,3	3.768,7
Pensioenverplichtingen	3.094,1	2.680,8	3.630,5	2.950,1	3.254,6
Dekkingsgraad	118,3%	121,3%	112,4%	120,3%	115,8%
Verandering in dekkingsgraad		+3,0%	-5,9%	+2,0%	-2,5%

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de verplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds en de deelnemers betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen alsook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet korten.

De beleidsdekkingsgraad was eind 2023 121,1% en daarmee hoger dan de (strategisch) vereiste dekkingsgraad van 111,9%. De beleidsdekkingsgraad wordt gebruikt om te toetsen of het pensioenfonds voldoet aan de eisen inzake het (minimaal) Vereist Eigen Vermogen. De beleidsdekkingsgraad was ultimo 2023 hoger dan het vereist eigen vermogen. Er hoeft naar de stand van 31 december 2023 daarom geen herstelplan te worden opgesteld.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel (inclusief de economische effecten van derivaten) dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van rente- en marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekende partijen met een goede financiële stabiliteit. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand (cash en obligaties). Door middel van EMIR is de derivatenmarkt relatief veiliger en transparanter gemaakt.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Deze worden in de praktijk niet vaak en daarmee beperkt ingezet. Zij zijn een instrument om bepaalde onderdelen binnen de beleggingsportefeuille onder bepaalde (markt)omstandigheden bij te sturen;
- Valutatermijncontracten: dit zijn contracten die met individuele banken zijn afgesloten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt;
- Swaps: dit zijn contracten die met individuele banken zijn afgesloten en waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille en verplichtingen beïnvloeden.

Financieel crisisplan

Het pensioenfonds beschikt over een financieel crisisplan. Het crisisplan bevat een beschrijving van maatregelen die het bestuur van het pensioenfonds op korte termijn effectief zou kunnen inzetten indien de dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden, waardoor het realiseren van de doelstelling van het pensioenfonds in gevaar komt.

Het bestuur stelt vast dat er sprake is van een crisissituatie als de actuele dekkingsgraad lager is dan het Minimaal Vereist Vermogen (104,1%), als de beleidsdekkingsgraad lager is dan het Vereist Vermogen (het VM) en gevaar loopt om tot onder het Minimaal Vereist Vermogen te dalen of als er sprake is van reservetekort en het niet meer mogelijk is om binnen tien jaar het Vereist Vermogen te bereiken.

Het beleid van het pensioenfonds is steeds gericht op het beperken van de kans dat de beleidsdekkingsgraad zich richting de kritische beleidsdekkingsgraad beweegt. Middels een ALM-studie wordt dit beleid regelmatig getoetst en indien nodig herijkt. Indien de kritieke waarden toch overschreden worden kan het de volgende maatregelen treffen, in volgorde van prioritering:

1. Gebruik maken van een eventueel toegestane adempauze voor wat betreft de eis tot voldoende premiedekking;
2. Toepassen gesplitste kortingsregeling voor zover de premie niet kostendekkend is;
3. Kortten van pensioenaanspraken en pensioenrechten.

Indien het bestuur over moet gaan tot het nemen van crisismaatregelen wordt voor wat betreft de inzet van de crisismaatregel onderscheid gemaakt naar de impact ervan op de verschillende groepen belanghebbenden. Hiermee draagt het bestuur zorg voor een evenwichtige verdeling van de lasten in een financiële crisissituatie.

Eigenrisicobeoordeling (ERB)

Bpf Koopvaardij zal conform de wettelijke eisen eens in de drie jaar een ERB opstellen, respectievelijk actualiseren. Daarnaast bestaat de verplichting om zo spoedig mogelijk een tussentijdse (of actualisatie van de) ERB uit te voeren in de volgende twee situaties:

- In geval van een 'significante wijziging in het risicoprofiel' (externe oorzaak);
- Indien er sprake is van een strategisch besluit met een materiële impact op het risicoprofiel.

In deze gevallen is er sprake van een zogeheten 'trigger'. Bpf Koopvaardij beschouwt tenminste de volgende gebeurtenissen aanleiding tot tussentijdse actualisatie van de ERB:

- Een voorgenomen strategisch besluit met materiële impact op het risicoprofiel:
 1. Besluit tot fusie met een ander pensioenfonds of tot liquidatie van Bpf Koopvaardij;
 2. Besluit tot voortzetting als gesloten pensioenfonds;
 3. Een significante wijziging van de missie, visie of strategie.
- Een significante wijziging in het risicoprofiel van Bpf Koopvaardij:
 1. Een materiële wijziging in de risicohouding of financiële opzet;
 2. Een materiële wijziging in de uitbesteding van werkzaamheden;
 3. Een materiële wijziging van beleid of beleidsuitgangspunten.
- Overige significante wijzigingen:
 1. Een materiële wijziging van de pensioenregeling of het pensioencontract;
 2. Een voorgenomen significante wijziging van het governance-model van Bpf Koopvaardij.

Bovenstaande lijst is niet limitatief. Het bestuur kan besluiten om andere redenen een ERB uit te voeren. In situaties dat een (of meerdere) trigger(s) zich manifesteert (manifesteren), zal het bestuur beoordelen of er noodzaak is tot het herzien van de ERB. Zodra een trigger als boven beschreven is geraakt, zal de ERB opgesteld/herzien worden. Afgelopen jaar is er een trigger geraakt wegens een materiële wijziging in de uitbesteding van werkzaamheden wegens de overgang van het pensioenbeheer van MN naar PGM per 1 juli 2024 en de bestuurlijke besluitvorming hieromtrent in het najaar van 2023. Hiervoor is er een partiële ERB uitgevoerd en na bestuurlijke vaststelling ingediend bij DNB. Voor 2024 staat de uitvoering van een reguliere ERB in de planning.

Vooruitblik werkzaamheden 2024

Ook in 2024 zal de sleutelfunctiehouder risicobeheer bijdragen aan de doorontwikkeling van het integraal risicomanagement. Gezien de komende transitie, gepland voor 1 januari 2026, zal komend jaar voornamelijk in het teken staan van de Wtp. Zo zal de sleutelfunctiehouder als toehoorder blijvend deelnemen aan de projectgroep zodat gedurende het jaar risico opinies kunnen worden opgesteld over onder meer het vaststellen van de risicohouding, het beleggings-, uitkeringen- en solidariteitsbeleid, de beoordeling van de evenwichtigheid en het implementatie- en communicatieplan.

Andere onderwerpen die in 2024, naast de 'reguliere' werkzaamheden, aandacht vragen zijn:

- Het verloop van de migratie naar NPS-MAP;
- De implementatie van DORA;
- Het doorlopen van het 'Kader datakwaliteit';
- De uitvoering van de reguliere ERB

Transparantie van de kosten

Het pensioenfonds streeft naar een heldere en transparante weergave van de kosten op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer. Het pensioenfonds volgt op dit vlak de belangrijkste aanbevelingen op van de Pensioenfederatie en de AFM.

Totaal kostenratio

In de volgende tabel is het "Totale kostenratio" van het pensioenfonds opgenomen. Dit geeft een totaalinzicht in alle kosten van het beheer van het pensioenfonds, exclusief transactiekosten, als percentage van het belegd vermogen. Hiermee wordt duidelijk welke impact deze kosten hebben op het opgebouwde pensioenvermogen:

Totaal kostenratio				
Kosten (inclusief toegerekende algemene kosten)	2023		2022	
	Bedrag (x € 1.000)	In % van het GBV [3]	Bedrag (x € 1.000)	In % van het GBV [3]
Pensioenbeheerkosten [1]	11.532	0,333	6.932	0,178
Vermogensbeheerkosten [2]	15.734	0,455	14.957	0,383
Totale kosten	27.266	0,788	21.889	0,561
Transactiekosten	1.466	0,042	3.885	0,099
[1] Uitgedrukt in euro's per deelnemer		368		215
[2] Exclusief transactiekosten				
[3] GBV = gemiddeld belegd vermogen				

De pensioenbeheerkosten 2023 van € 11.532 duizend zijn in de jaarrekening verantwoord als pensioenuitvoeringskosten (post 25). De vermogensbeheerkosten 2023 van € 15.734 duizend zijn inclusief afgeleide indirecte kosten (die worden verrekend in de net asset value van het desbetreffende beleggingsfonds). Zie ook de toelichting in de paragraaf Vermogensbeheerkosten per kostensoort. Van de € 15.734 duizend is in de jaarrekening € 4.238 duizend verantwoord aan direct gefactureerde kosten (post 22).

Uit de tabel blijkt dat de kosten voor pensioenbeheer een deel zijn van de totale kosten die het pensioenfonds maakt. De totale kosten zijn in 2023 met 24,6% gestegen van € 21.889 duizend naar € 27.266 duizend.

In de volgende paragrafen Pensioenbeheerkosten en Vermogensbeheerkosten zijn de kosten over 2023 nader toegelicht en vergeleken met vorig jaar.

Verdeling algemene kosten

Het pensioenfonds maakt algemene kosten, zoals de kosten van het bestuur, bestuursbureau, adviseurs en toezichthouders. De algemene kosten zijn of direct toe te wijzen aan kosten van vermogensbeheer, of direct toe te wijzen aan kosten van pensioenbeheer of 'gemengde' kosten. Deze laatste kostencategorie heeft betrekking op pensioenbeheer en vermogensbeheer. De 'gemengde' kosten worden in eerste instantie in de jaarrekening verantwoord als pensioenuitvoeringskosten. Op grond van de aanbeveling van de Pensioenfederatie verdeelt het pensioenfonds deze 'gemengde' algemene kosten en dat gebeurt door een toerekening van pensioenuitvoeringskosten aan kosten van vermogensbeheer.

Een deel van de ‘gemengde’ algemene kosten is op grond van de verleende dienst eenvoudig toe te rekenen. Maar er is ook een deel dat moeilijk is toe te rekenen aan pensioen- of vermogensbeheer. De aanbeveling van de Pensioenfederatie schrijft voor om de verdeelsleutel voor deze algemene kosten te bepalen op basis van de verhouding van de directe uitvoeringskosten voor pensioenbeheer- en vermogensbeheerkosten (exclusief algemene kosten). Voor het pensioenfonds komt deze verhouding uit op ongeveer 1:3 (2022: ongeveer 1:3). Van de ‘indirecte gemengde’ algemene kosten, die niet op grond van de verleende dienst zijn toe te rekenen, is daarom 25% naar rato toegerekend aan de kosten van pensioenbeheer en 75% aan de kosten van vermogensbeheer. Dat betekent dat € 2,14 miljoen (2022: € 1,63 miljoen) van de ‘indirecte gemengde’ algemene kosten is toegerekend aan de kosten vermogensbeheer.

Pensioenbeheerkosten

De kosten van het pensioenbeheer zijn mede afhankelijk van het type pensioenfonds, de omvang van de populatie, de complexiteit van de regeling en het serviceniveau dat het pensioenfonds nastreeft.

In 2023 zijn de kosten van pensioenbeheer (na toerekening van algemene kosten aan kosten van vermogensbeheer) met 66,4% gestegen van € 6,93 miljoen naar € 11,53 miljoen euro (2022: +4,4%). Hiervan betreft € 3,25 miljoen euro incidenteel hogere pensioenadministratiekosten ten behoeve de migratie naar een ander pensioenadministratiesysteem (€ 2,57 miljoen) en de voorbereiding op de uitvoering van Wtp (€ 0,68 miljoen).

Exclusief projectmatige kosten zijn de kosten van pensioenbeheer in 2023 met € 1,35 miljoen (+19,4%) gestegen naar € 8,28 miljoen. Deze toename betreft voor € 0,67 miljoen hogere pensioenadministratiekosten en voor € 0,68 miljoen hogere algemene kosten (advies, bestuur, contributies).

De kosten van pensioenbeheer komen ten laste van de jaarlijkse exploitatiekosten van het pensioenfonds. Toch dienen deze kosten te worden uitgedrukt in het kengetal ‘kosten per deelnemer’. Dit zijn dus niet kosten die direct aan een deelnemer in rekening worden gebracht.

De kosten van pensioenbeheer hebben zich de laatste vijf jaar als volgt ontwikkeld:

Kosten pensioenbeheer	2023	2022	2021	2020	2019
Totale pensioenuitvoeringskosten (€) [1]	11.531.670	6.931.615	6.640.255	6.121.701	6.255.439
Totaal van actieve deelnemers en pensioengerechtigden	31.371	32.288	32.916	33.760	34.737
Kosten (€) per deelnemer [2]	367,59	214,68	201,73	181,33	180,08

[1] De pensioenuitvoeringskosten kunnen licht afwijken van de jaarrekening door aangepaste toerekening van de kosten naar jaren (bijvoorbeeld het btw pro rata effect in het nieuwe boekjaar).

[2] In 2023 stijgen de kosten per deelnemer fors, vooral door incidentele uitvoeringskosten, hogere reguliere uitvoeringskosten (waaronder prijsstijging) en hogere bestuurs- en advieskosten. Daarnaast is er een daling van het aantal deelnemers.

Bij het pensioenfonds is sprake van een dalend aantal deelnemers. Dat heeft structureel een stijgend effect op de kosten per deelnemer.

De kosten van pensioenbeheer in 2023 bedragen € 367,59 per deelnemer (2022: € 214,68). Dit betreft zowel de actieve deelnemers als de pensioengerechtigden. Aan het eind van 2023 bedraagt het aantal actieven 4.676 (2022: 4.925) en het aantal pensioengerechtigden 26.695 (2022: 27.363).

In 2023 zijn de kosten pensioenbeheer per deelnemer per saldo met € 152,91 gestegen (2022: stijging met € 12,95).

Dat is als volgt uit te splitsen naar oorzaak:

Verloop kosten per deelnemer (€)	
Kosten per deelnemer 2022	215
Stijgend effect op kosten per deelnemer	
Hogere uitvoeringskosten pensioenadministratie (MN)	21
Hogere uitvoeringskosten pensioenadministratie (projectmatig)	104
Hogere algemene kosten (voor toerekening aan kosten van vermogensbeheer)	38
Lager aantal deelnemers	6
Dalend effect op kosten per deelnemer	
Hoger bedrag algemene kosten toegerekend aan kosten van vermogensbeheer	- 16
Kosten per deelnemer 2023	368

De daling van het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden versterkt de stijging van de kosten per deelnemer. Daarnaast betreft de stijging van de algemene kosten relatief meer kosten die worden toegerekend aan pensioenbeheer, zodat de hogere algemene kosten (+ € 38) voor minder dan de helft worden gecompenseerd door een hoger bedrag toegerekend aan kosten van vermogensbeheer (- €16).

Vermogensbeheerkosten

Het pensioenfonds streeft binnen de beleidskaders naar een beheersing van de vermogensbeheerkosten. De vermogensbeheerkosten kunnen niet op zichzelf worden gezien, maar zijn onlosmakelijke verbonden met het gevoerde beleggingsbeleid (bijvoorbeeld actief of passief beleggen) en de beleggingsmix. Daarom geeft een eenvoudige kostenratio onvoldoende basis voor de beoordeling van gemaakte kosten. Voor de beoordeling of de gemaakte kosten passend zijn, moet de relatie worden gelegd tussen kosten, risicoprofiel, rendementspotentieel en de beleggingsfilosofie van het pensioenfonds. Hierbij brengen beleggingen met een hoger risicoprofiel vaak hogere kosten met zich mee. Het is belangrijk om de vermogensbeheerkosten in deze paragraaf in relatie te zien met de toelichting in de beleggingsparagraaf.

Het bruto rendement van de beleggingsportefeuille (inclusief toerekening van de algemene kosten) over 2023 bedroeg +8,74% en het netto rendement +8,24% (2022: -21,25% respectievelijk -21,73%). Het verschil tussen bruto en netto van 0,50% (oftewel 50 basispunten), betreft de totale vermogensbeheerkosten (2022: 48 basispunten).

In 2023 zijn de totale (absolute) vermogensbeheerkosten met € 1,6 miljoen gedaald naar € 17,2 miljoen (2022: € 18,8 miljoen). Ondanks deze daling van de vermogensbeheerkosten in 2023 ten opzichte van 2022 is er een stijging van de vermogensbeheerkosten van 0,02% van het gemiddeld belegd vermogen. Deze stijging in basispunten wordt veroorzaakt door de relatief sterkere daling van het gemiddeld belegd vermogen in 2023 ten opzichte van 2022 met circa € 450 miljoen.

De vermogensbeheerkosten (inclusief toegerekende algemene kosten) hebben zich de laatste vijf jaar als volgt ontwikkeld:

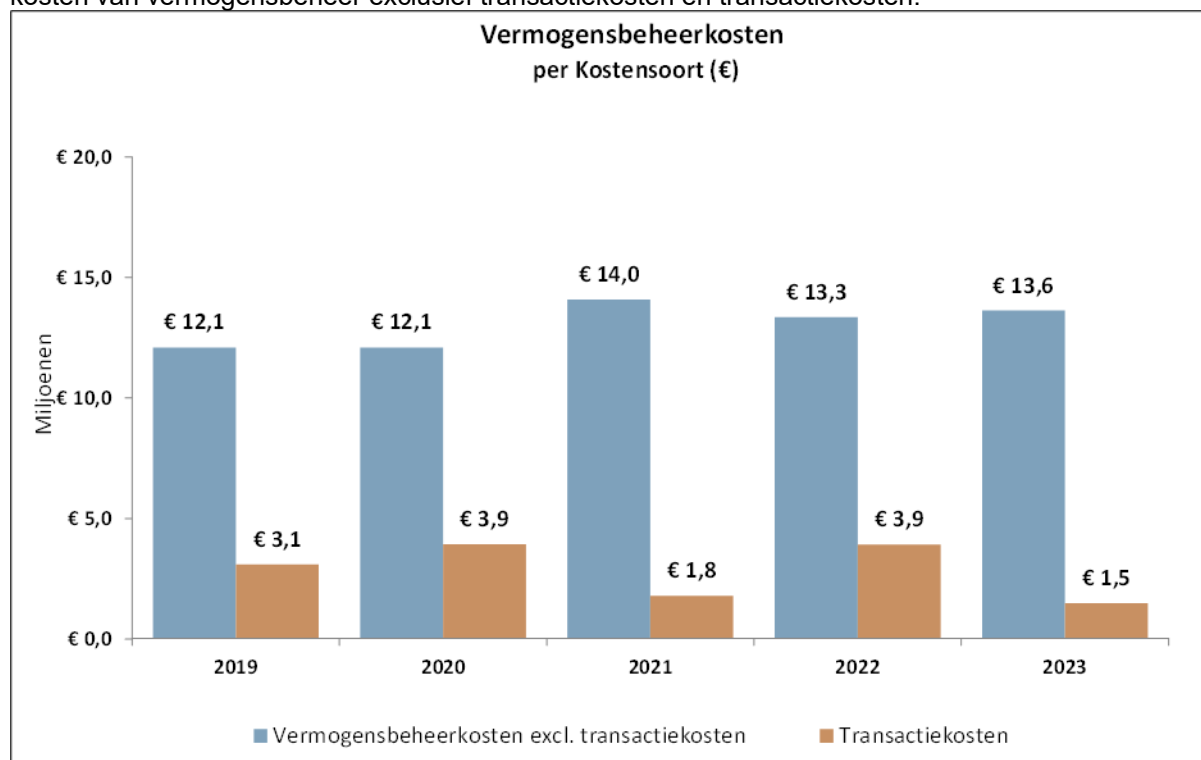
Kosten vermogensbeheer	2023	2022	2021	2020	2019
Kosten van vermogensbeheer exclusief transactiekosten (x € 1 miljoen)	13,6	13,3	14,0	12,1	12,1
T.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,39%	0,34%	0,31%	0,27%	0,28%
Transactiekosten (x € 1 miljoen)	1,5	3,9	1,8	3,9	3,1
T.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,042%	0,099%	0,039%	0,087%	0,072%
Kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten (x € 1 miljoen)	15,1	17,2	15,8	16,0	15,2
T.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,43%	0,44%	0,35%	0,36%	0,36%
Totale beleggingskosten (x € 1 miljoen) [1]	17,2	18,8	17,3	17,5	16,5
T.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,50%	0,48%	0,38%	0,39%	0,39%

[1] Kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten en toegerekende algemene kosten

De daling van de totale vermogensbeheerkosten is inclusief een stijging van de aan beleggingen toegerekende algemene kosten met € 0,5 miljoen tot € 2,1 miljoen, zoals toegelicht in de paragraaf Totaal kostenratio.

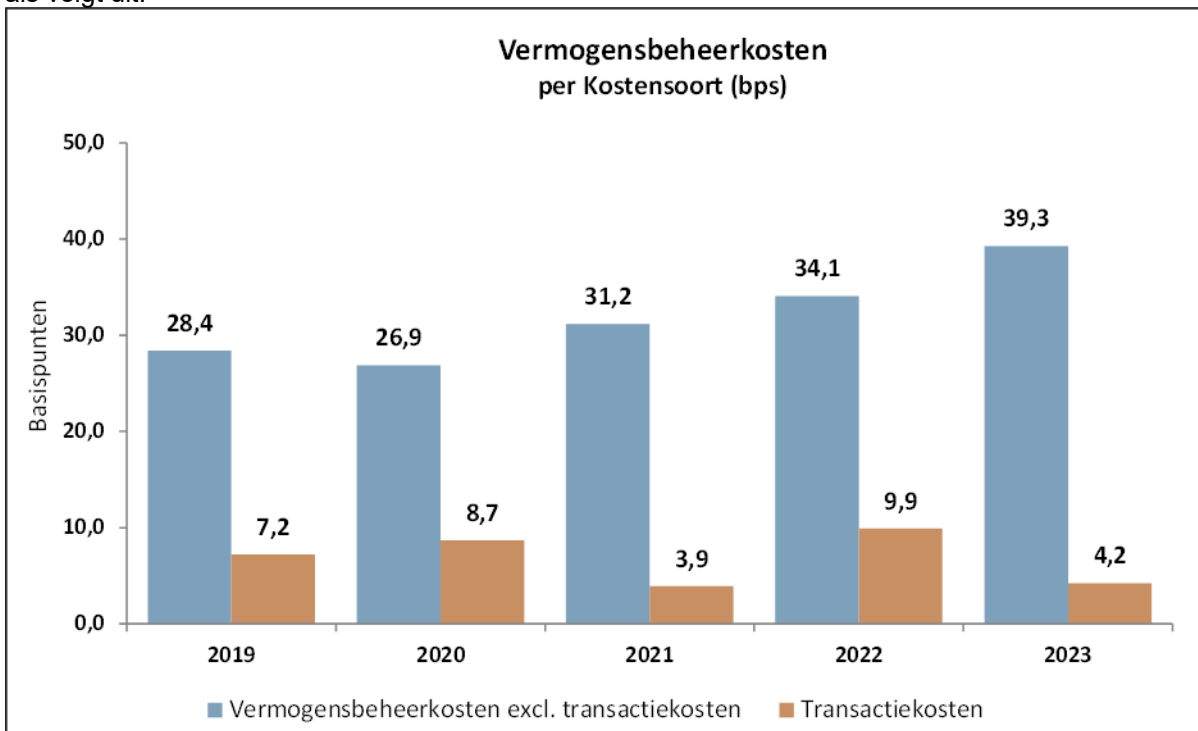
Vermogensbeheerkosten exclusief toerekening algemene kosten

De uit de tabel blijvende kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten (maar zonder toegerekende algemene kosten) zijn in 2023 met € 2,1 miljoen gedaald van € 17,2 naar € 15,1 miljoen, vooral door een daling van de transactiekosten. Dat is als volgt grafisch weer te geven, gesplitst in kosten van vermogensbeheer exclusief transactiekosten en transactiekosten:

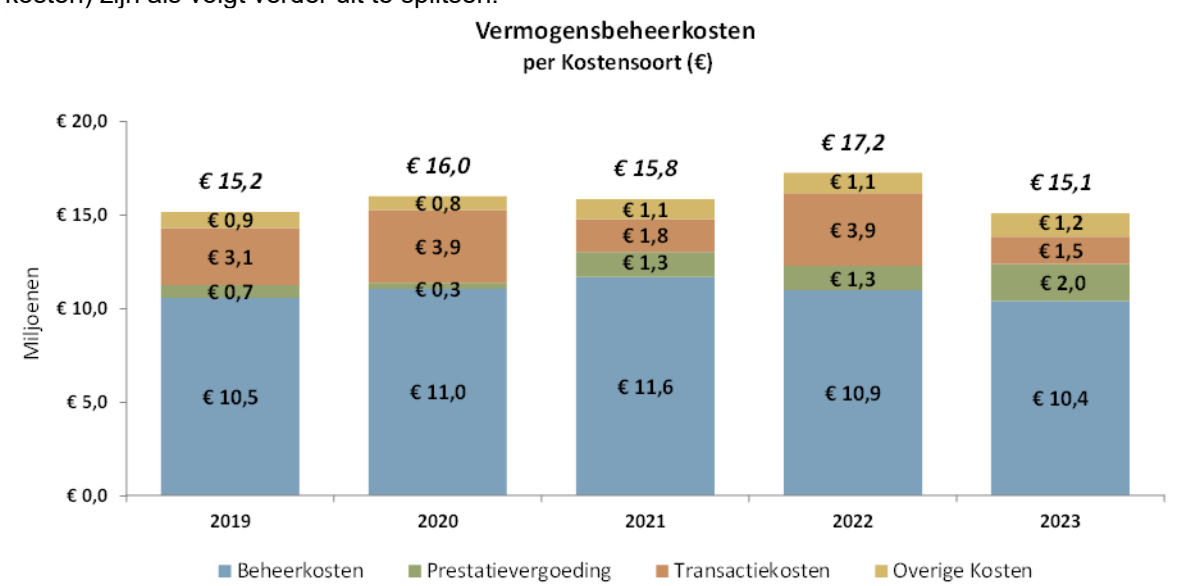
Kosten van vermogensbeheer 2019-2023 (exclusief toegerekende algemene kosten) - bedragen

In basispunten van het gemiddeld belegd vermogen (percentage keer 10.000) ziet deze ontwikkeling er als volgt uit:

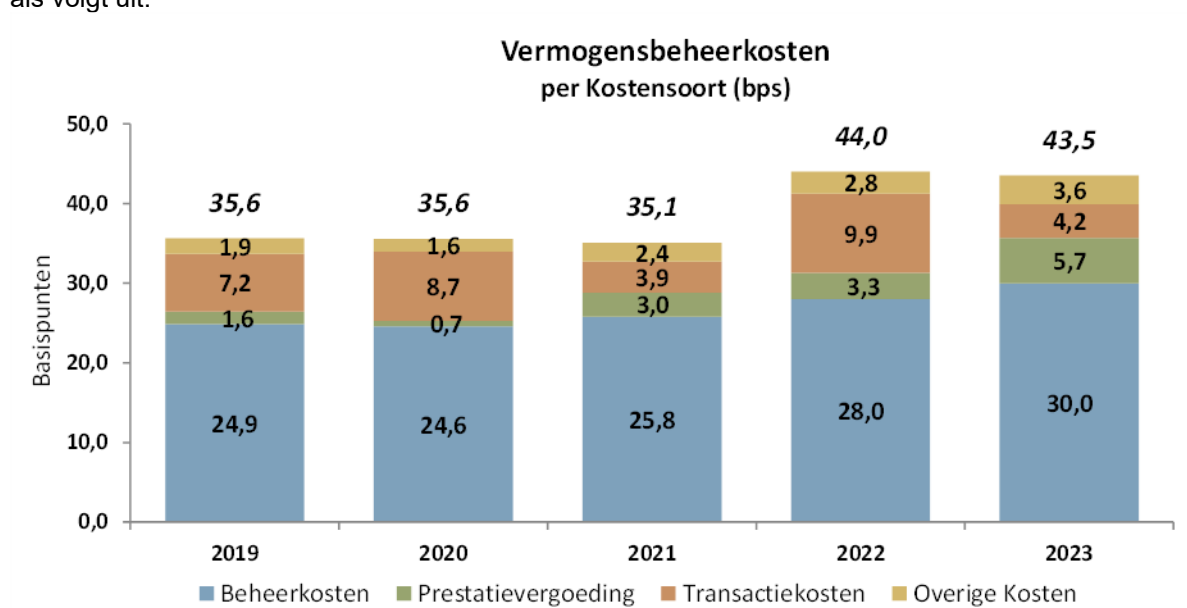
Kosten van vermogensbeheer 2019-2023 (exclusief toegerekende algemene kosten) – basispunten

Deze kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten (maar zonder toegerekende algemene kosten) zijn als volgt verder uit te splitsen:

Kosten van vermogensbeheer 2019-2023 naar kostensoort (excl. toegerekende algemene kosten) - bedragen

In basispunten van het gemiddeld belegd vermogen (percentage keer 10.000) ziet deze ontwikkeling er als volgt uit:

Kosten van vermogensbeheer 2019-2023 naar kostensoort (excl. toegerekende algemene kosten) – basispunten

Ontwikkeling vermogensbeheerkosten – in bedragen

De beheerkosten zijn in 2023 met € 0,5 miljoen gedaald, de prestatie afhankelijke beheerkosten zijn met € 0,7 miljoen gestegen en de overige kosten (inclusief bewaarloon en securities lending) zijn gestegen met € 0,1 miljoen. Daarnaast zijn de transactiekosten met € 2,4 miljoen gedaald.

De daling van de totale (absolute) vermogensbeheerkosten door vooral de transactiekosten wordt veroorzaakt door daling in de matching portefeuille (€ 1,4 miljoen) en returnportefeuille (€ 1,0 miljoen), vooral vanwege herschikking van de portefeuilles in 2022 naar aanleiding van gewijzigde strategieën en bijsturing van de portefeuille vanwege marktbevingen (vooral de renteontwikkeling). Daarmee zijn de transactiekosten in 2023 terug onder het niveau van 2021.

De daling van de beheerkosten betreft alle beleggingscategorieën behalve infrastructuur. Dat is in lijn met de daling van het gemiddeld belegd vermogen. De stijging van de prestatie afhankelijke beheerkosten betreft infrastructuur.

Een deel van de beheerkosten, de prestatieafhankelijke vergoedingen en de overige kosten wordt via facturen afgerekend: € 4,2 miljoen (2022: € 4,3 miljoen). Dit deel van de totale kosten is zichtbaar als kosten verantwoord in de jaarrekening (bij de post Beleggingsresultaat), waarbij zo nodig kostenreserveringen zijn opgenomen als de desbetreffende facturen nog niet zijn ontvangen (2023: € 0,7 miljoen; 2022: € 0,8 miljoen). Daarnaast is er in de jaarrekening € 2,1 miljoen (2022: € 1,6 miljoen) aan algemene kosten toegerekend aan de post Beleggingsresultaat. Deze algemene kosten zijn wel via facturen afgerekend maar betreffen niet expliciet vermogensbeheerkosten of kosten van het pensioenbeheer. De stijging van de aan beleggingen toegerekende algemene kosten is in lijn met de toename van de totale algemene kosten in 2023 ten opzichte van 2022.

De niet via facturen afgerekende (indirecte of benaderde) kosten bedragen € 10,9 miljoen (2022: € 12,9 miljoen). Dat is bij het pensioenfonds relatief hoog doordat het grootste deel van de beleggingsportefeuille indirect is belegd via beleggingsfondsen, die de kosten ten laste brengen van de net asset value van het beleggingsfonds.

Ontwikkeling vermogensbeheerkosten – percentage van gemiddeld belegd vermogen

De totale vermogensbeheerkosten bestaan uit reguliere beheerkosten (0,30% van het gemiddeld belegd vermogen), prestatie gerelateerde vergoedingen (0,06%), transactiekosten (regulier en eenmalig) (0,04%), overige kosten (0,04%) en toegerekende algemene kosten (0,06%). De beheerkosten omvatten de kosten voor het beheer van de beleggingsportefeuille van zowel de directe beleggingen als de indirecte beleggingen via beleggingsfondsen.

Directe en indirecte beheerkosten

De beheerkosten (regulier en prestatie gerelateerd) vormen het grootste deel van de totale vermogensbeheerkosten. In 2023 zijn deze totale beheerkosten 35,7 basispunten (2022: 31,3) van het totaal belegd vermogen. Van de stijging met 4,4 basispunten betreft 2,4 basispunten de stijging van prestatieafhankelijke vergoeding voor infrastructuur. Ondanks de lichte daling van de reguliere beheerkosten in absolute zin zijn deze als percentage van het gemiddeld belegd vermogen wel gestegen, door de sterkere daling van het gemiddeld belegd vermogen.

De reguliere beheerkosten zijn in 2023 ten opzichte van 2022 met € 0,5 miljoen gedaald (in 2022: daling met € 0,7 miljoen). De belangrijkste oorzaak voor deze daling is dat in 2023 door marktontwikkelingen (vooral de rente) het gemiddeld belegd vermogen van de matching- en de returnportefeuille is gedaald: in totaal van € 3.911 miljoen naar € 3.461 miljoen.

De prestatieafhankelijke beheerkosten zijn in 2023 met € 0,7 miljoen gestegen naar € 2,0 miljoen. Dit zijn de kosten die het pensioenfonds betaalt aan externe managers en/of fondsbeheerders in het kader van prestatie gerelateerde afspraken met de desbetreffende managers en/of beleggingsfondsen. Het betreft indirecte beleggingen via beleggingsfondsen. De hoogte van deze kosten is afhankelijk van de resultaten van de desbetreffende fondsen en daardoor moeilijk te voorspellen. Alleen voor het product infrastructuur waren in 2023 afspraken over prestatie gerelateerde vergoedingen van toepassing. De prestatievergoeding op het product infrastructuur fluctueert de laatste jaren aanzienlijk. Dat is inherent aan het product (met kans op hogere rendementen) en de gemaakte afspraken, maar de impact van de fluctuaties op de totale vermogensbeheerkosten blijft beperkt. Voor infrastructuur betreft het 0,06% van het gemiddeld belegd vermogen (2022: 0,03%). Hierbij geldt dat prestatievergoedingen over meerdere jaren worden gemeten, zodat het hoge rendement van eerdere jaren nog doorwerken in de prestatievergoeding van 2023.

Transactiekosten

Transactiekosten zijn de kosten om een transactie tot stand te brengen en uit te voeren. Dit zijn kosten die bijvoorbeeld aan een beurs of aan een makelaar moeten worden betaald. Deze zijn niet altijd afzonderlijk te identificeren. Bij vastrentende waarden en aandelen zijn deze kosten opgenomen in de handelsprijs. Omdat transactiekosten deel uitmaken van de transactieprijs, zijn deze kosten al ten laste gegaan van het beleggingsrendement. Een groot deel van de hier genoemde kosten is daarom gebaseerd op schattingen en aannames.

De transactiekosten voor 2023 zijn 0,042% van het gemiddeld belegde vermogen, ofwel € 1,5 miljoen (2022: € 3,9 miljoen; 0,099%). De grote daling van de transactiekosten is vooral gerelateerd aan de lagere transactievolumes in 2023 ten opzichte van 2022. In 2022 vonden meerdere implementaties van herziene strategieën plaats. Er was in 2023 vooral sprake van lagere transactievolumes bij Investment Grade Bedrijfsobligaties (matchingportefeuille) en bij Aandelen en Hoogrentende Waarden (returnportefeuille).

Overige kosten

In de aanbevelingen van de Pensioenfederatie staat beschreven dat er waar mogelijk een verdere “doorkijk” gegeven dient te worden naar de overige kosten in onderliggende beleggingsfondsen. Het pensioenfonds maakt een indicatieve schatting van deze kosten. In 2023 bedroegen de overige kosten in de onderliggende beleggingsfondsen, exclusief bewaarloon en securities lending, ongeveer 3,2 basispunten (2022: 2,5 basispunten). Deze kosten zijn als bedrag in 2023 met € 0,1 miljoen gestegen ten opzichte van 2022. Daarnaast zorgt het lagere gemiddeld belegd vermogen voor een stijging in basispunten.

De overige kosten gerelateerd aan securities lending (€ 0,1 miljoen) kwamen voor 2023 licht hoger uit dan 2022. De kosten voor securities lending worden berekend als een percentage van de totale opbrengsten. Tegenover de hogere kosten stonden ook hogere opbrengsten.

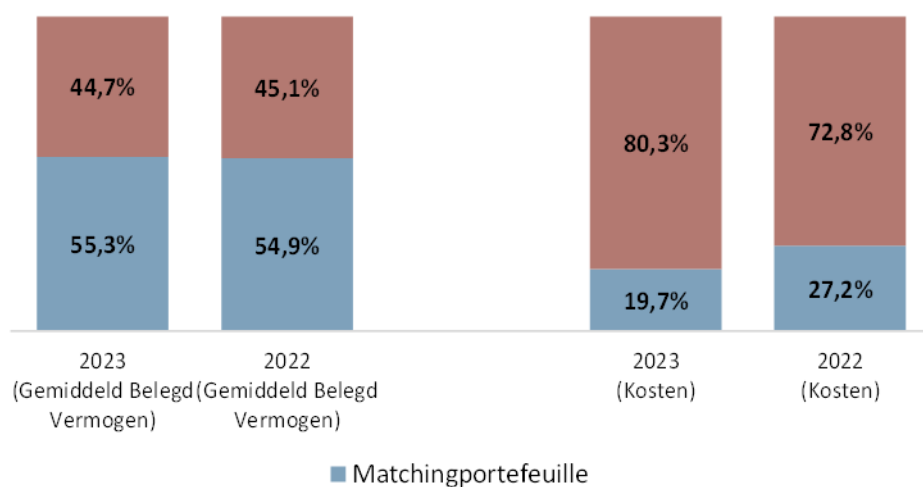
De totale overige kosten zijn in 2023 met € 0,1 miljoen licht gestegen tot € 1,2 miljoen. De toename betreft verschillende beleggingscategorieën, maar vooral infrastructuur. De totale overige kosten betreffen vooral kosten voor infrastructuur van € 0,6 miljoen (2022: € 0,5 miljoen).

Vermogensbeheerkosten versus risico en asset mix

De kosten voor de matchingportefeuille zijn relatief lager dan die voor de returnportefeuille. In de returnportefeuille zitten meer actief beheerde beleggingscategorieën en in de matchingportefeuille meer passief beheerde beleggingscategorieën. De beleggingen in de returnportefeuille hebben in de regel een hoger risicoprofiel en worden actiever beheerd dan beleggingen in de matchingportefeuille. Daardoor is het grootste deel van de kosten gerelateerd aan beleggingen in de returnportefeuille. Daar tegenover staat wel een hoger verwacht lange termijn rendement. Bovendien dragen deze beleggingen bij aan de spreiding van de beleggingsportefeuille. De passief beheerde aandelenportefeuilles hebben binnen de returnportefeuille het laagste kostenniveau.

De returnportefeuille bevat in 2023 gemiddeld 44,7% van het belegd vermogen (2022: 45,1%), terwijl de kosten gerelateerd aan deze portefeuille 80,3% zijn (2022: 72,8%):

Spreiding Matching & Return Portefeuille

In tegenstelling tot voorgaande jaren is het aandeel van de matchingportefeuille in 2023 niet verder afgenomen. In 2022 zijn de portefeuilles nog wel bijgestuurd en nam het aandeel van de matchingportefeuille af. Dat is in 2023 ook terug te zien in een daling van het aandeel aan kosten van de matchingportefeuille (in 2022 nog niet door het grote aantal transacties).

Aan de totale kosten dragen hoogrentende waarden, infrastructuur, investment grade, hypotheke en vastgoed relatief het meeste bij. De volgende tabel zet de feitelijke weging per beleggingscategorie af tegen de verdeling van kosten per beleggingscategorie:

Categorie	2023		2022	
	Feitelijke weging (%)	Kosten weging (%)	Feitelijke weging (%)	Kosten weging (%)
Matching portefeuille	55,3	19,7	54,9	27,2
Staatsobligaties (langlopend)	27,4	4,5	30,4	6,7
Investment Grade Bedrijfsobligaties	17,4	8,3	16,0	13,7
Hypotheke	7,2	5,6	6,9	5,1
Onderhandse leningen	0,0	0,0	0,0	0,0
Overlay Beleggingen	-9,8	0,6	-2,4	1,2
Liquide Middelen	13,1	0,7	4,0	0,5
Return portefeuille	44,7	80,3	45,1	72,8
Hoogrentende waarden	13,6	23,3	14,4	26,6
Aandelen	9,8	2,0	10,9	2,2
Aandelen - opkomende landen	3,5	1,9	3,8	6,0
Infrastructuur	7,3	40,5	5,6	26,1
Onroerend goed	10,5	12,5	10,6	11,8
Valuta afdekking	0,0	0,1	-0,2	0,1
Totaal	100	100	100	100

De returnportefeuille bevat ook illiquide beleggingen. Het aandeel van illiquide beleggingen in de portefeuille is in 2023 gestegen van 22,3% naar 25,0% in 2023, terwijl het aandeel van de kosten voor illiquide beleggingen is gestegen van 42,2% in 2022 naar 58,2% in 2023.

Bij de vergelijking van de kosten met vorig jaar is het van belang om ook het bijbehorende risicoprofiel in ogenschouw te nemen. Het balansrisico eind 2022 bedroeg ongeveer 4,1% (2022: 6,2%) en geeft een indicatie van de gevoeligheid van de ontwikkeling van de beleggingen versus de verplichtingen. De daling in 2023 met 2,3%-punt wordt vooral veroorzaakt door verandering in de beweeglijkheid (volatiliteit) van de beleggingen (-1,8%-punt).

Netto rendement

Het netto rendement betreft het behaalde rendement waarbij alle kosten van het bruto rendement zijn afgehaald. De netto rendementen worden berekend in lijn met de daarvoor geldende richtlijnen. Het behaalde rendement in de laatste vijf jaar blijkt uit de volgende tabel:

Rendement	2023	2022	2021	2020	2019
Behaald netto rendement	8,24%	-21,73%	-0,63%	8,67%	14,42%

Vermogensbeheerkosten per kostensoort

De ontwikkeling van de kosten vermogensbeheer (ten opzichte van het gemiddelde belegd vermogen) naar kostensoort is als volgt:

Beleggingskosten per kostensoort	2023			2022
	GBV €	Kosten vermogensbeheer €	Relatieve kosten [1] (percentage)	Relatieve kosten [1] (percentage)
Directe beheerkosten	3.460.921.559	4.338.582	0,126	0,116
Indirecte beheerkosten	3.460.921.559	6.032.756	0,174	0,164
Beheerkosten	3.460.921.559	10.371.338	0,300	0,280
Directe kosten prestatievergoeding	3.460.921.559	-	0,000	0,000
Indirecte kosten prestatievergoeding	3.460.921.559	1.980.190	0,057	0,033
Prestatie afhankelijke beheerkosten	3.460.921.559	1.980.190	0,057	0,033
Bewaarloon	3.460.921.559	40.032	0,001	0,001
Securities lending	3.460.921.559	101.856	0,003	0,002
Overige kosten	3.460.921.559	1.100.395	0,032	0,025
Kosten vermogensbeheer (exclusief transactiekosten)	3.460.921.559	13.593.811	0,393	0,341
Transactiekosten	3.460.921.559	1.465.828	0,042	0,099
Totaal kosten van vermogensbeheer	3.460.921.559	15.059.639	0,435	0,440
Toegerekende algemene kosten	3.460.921.559	2.140.000	0,062	0,042
Totaal beleggingskosten (inclusief toegerekende algemene kosten)	3.460.921.559	17.199.639	0,497	0,482

[1] Relatieve kosten in percentage van het gemiddeld belegd vermogen (GBV) per kostensoort

Toelichting op de voorgaande tabel:

- **Directe beheerkosten**

Kosten waarvoor facturen zijn ontvangen.

- **Indirecte beheerkosten**

Bij verschillende beleggingscategorieën (onroerend goed, bank loans en infrastructuur) geldt dat de beleggingen zijn ondergebracht bij externe beleggingsfondsen, waarvoor de kosten worden verrekend in de net asset value (NAV) van het desbetreffende fonds. De kosten worden middels schattingsmodellen bepaald; uitgaande van de contractuele afspraken met de betreffende fondsen, het belegd vermogen en de participaties van het pensioenfonds.

Binnen deze externe beleggingsfondsen kan sprake zijn van beleggingen in andere beleggingsfondsen, zogeheten Fund of Funds beleggingen. De kosten van de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds 'door belegd' zijn dan ook verwerkt in de NAV van het desbetreffende fonds. Een schatting van deze kosten is ook meegenomen bij de indirecte beheerkosten.

- **Prestatieafhankelijke beheerkosten**

Prestatieafhankelijke beheerkosten zijn kosten die het pensioenfonds heeft betaald aan managers en/of fondsbeheerders waarmee prestatie gerelateerde afspraken zijn gemaakt. Deze afspraken kunnen bestaan uit het betalen van een extra vergoeding (boven op de basis beheervergoeding) bij het beter presteren dan een vooraf gedefinieerde drempelwaarde of het rendement van een bepaalde benchmark. Dit betreft afspraken met MN (fiduciair beheerder) en externe managers en/of fondsbeheerders.

Ook hier geldt dat fondsmanagers in de beleggingscategorieën hun eventuele prestatievergoedingen verrekenen in de NAV van het desbetreffende beleggingsfonds. In dat geval is er een schatting gemaakt van de feitelijke betaalde prestatie gerelateerde kosten (indirecte kosten prestatievergoeding). Waar daadwerkelijke facturen zijn betaald zijn de kosten verantwoord onder de directe kosten prestatievergoeding.

- **Bewaarloon**

Het pensioenfonds betaalt een bewaarloon aan de bewaarder van de beursgenoteerde beleggingstitels. Als deze kosten niet direct toewijsbaar zijn aan een beleggingscategorie, dan worden deze kosten als separate post bewaarloon verantwoord.

- **Securities lending**

Securities lending (effectenlening) is het tijdelijk uitlenen van aandelen, obligaties of andere effecten door de eigenaar aan een andere belegger of instelling. In ruil daarvoor stelt de lener andere effecten, obligaties of contanten beschikbaar als onderpand en betaalt een leenvergoeding. Deze kosten zijn als aparte post verantwoord.

- **Overige kosten**

Kosten die noodzakelijk zijn voor het vermogensbeheer van het pensioenfonds, maar die niet tot de beheerkosten behoren. Deze kosten zijn gebaseerd op een toedeling van alle kosten in het onderliggende beleggingsfonds naar rato van het aandeel van het pensioenfonds in de belegging. Dit betreffen onder andere kosten van adviseurs, administrateurs, accountants en taxateurs.

- **Transactiekosten**

Onder de categorie transactiekosten vallen alle kosten die samenhangen met het verkrijgen en vervreemden van beleggingstitels. Het betreft kosten in verband met de in- of uitstap bij beleggingsfondsen, de direct aan derden betaalde kosten voor de totstandkoming van de transactie (bijvoorbeeld de brokercommissies of de op- dan wel afslag die in de transactieprijs is verdisconteerd), kosten voor adviseurs die een begeleidende rol spelen bij het verwerven van beleggingen en acquisitiekosten. De laatste kosten komen vooral voor bij vastgoedbeleggingen (bijvoorbeeld makelaarscourtage en taxatiekosten)

- **Gemiddeld belegd vermogen**

Het gemiddeld belegd vermogen is vastgesteld conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. De berekening op basis van de ultimo maandstanden, is als volgt:

$$\frac{0,5 * \text{dec} + \text{jan} + \text{feb} + \dots + 0,5 * \text{dec}}{12}$$

12

- **Relatieve kosten**

Voor de verschillende kostensoorten is aangegeven wat de kosten in procenten zijn ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen in dat jaar. Als deze relatieve kosten zijn uitgedrukt in basispunten dan is dat: (kosten / gemiddeld belegd vermogen) * 10.000.

Vermogensbeheerkosten per beleggingscategorie

In het volgende overzicht zijn de totale vermogensbeheerkosten in euro per beleggingscategorie weergegeven.

Van de matchingportefeuille is 21% van de kosten gefactureerd en 79% geschat met behulp van een model (2022: 17%-83%). Bij de returnportefeuille is dat 17% respectievelijk 83% (2022: ook 17%-83%). Voor de matchingportefeuille is het aandeel gefactureerde kosten gestegen, na een stijging in 2023 door de hoge transactiekosten die worden geschat met behulp van een model.

Beleggingskosten per beleggingscategorie	2023						2022	
	GBV €	kosten vermogens- beheer exclusief transactiekosten €	Relatieve kosten exclusief transactiekosten [1] (percentage)	Transactiekosten €	Relatieve transactiekosten [1] (percentage)	Totaal kosten vermogensbeheer €	Relatieve totale kosten [1] vermogensbeheer (percentage)	Relatieve totale kosten [1] vermogensbeheer (percentage)
<i>Matching portefeuille</i>								
Staatsobligaties	947.426.199	447.269	0,047	114.088	0,012	561.357	0,059	0,083
Investment Grade Bedrijfsobligaties	604.184.823	602.181	0,100	440.790	0,073	1.042.971	0,173	0,323
Hypotheken	248.731.729	708.894	0,285	-	0,000	708.894	0,285	0,276
Onderhandse leningen	1.359	7	0,515	-	0,000	7	0,515	0,427
Overlay Beleggingen	(339.364.142)	-	n.v.t.	77.952	n.v.t.	77.952	n.v.t.	n.v.t.
Liquide Middelen	452.786.300	50.836	n.v.t.	39.025	n.v.t.	89.861	n.v.t.	n.v.t.
Totaal matching portefeuille	1.913.766.268	1.809.187	0,095	671.855	0,035	2.481.042	0,130	0,187
<i>Return portefeuille</i>								
Hoogrentende waarden	470.448.645	2.258.675	0,480	679.867	0,145	2.938.542	0,625	0,696
Aandelen	341.027.064	234.284	0,069	30.802	0,009	265.086	0,078	0,078
Aandelen - opkomende landen	119.482.767	162.305	0,136	73.839	0,062	236.144	0,198	0,588
Infrastructuur	251.654.566	5.104.517	2,028	-	0,000	5.104.517	2,028	1,763
Onroerend goed	363.699.488	1.574.852	0,433	2.240	0,001	1.577.092	0,434	0,416
Valuta afdekking	842.761	-	0,000	7.225	0,857	7.225	n.v.t.	n.v.t.
Totaal return portefeuille	1.547.155.291	9.334.633	0,603	793.973	0,052	10.128.606	0,655	0,607
Beheerkosten Beleggingscategorieën	3.460.921.559	11.143.820	0,322	1.465.828	0,042	12.609.648	0,364	0,376
Fiduciar Beheerkosten (incl. matching overlay)	3.460.921.559	2.053.047	0,059	-	0,000	2.053.047	0,059	0,052
Kosten bewaarloon, sec.lending, overig	3.460.921.559	396.944	0,012	-	0,000	396.944	0,012	0,012
Totaal kosten van vermogensbeheer	3.460.921.559	13.593.811	0,393	1.465.828	0,042	15.059.639	0,435	0,440
Toegerekende algemene kosten	3.460.921.559	2.140.000	0,062	-	0,000	2.140.000	0,062	0,042
Totaal beleggingskosten	3.460.921.559	15.733.811	0,455	1.465.828	0,042	17.199.639	0,497	0,482

[1] Relatieve kosten in percentage van het gemiddeld belegd vermogen (GBV) per beleggingscategorie.

Toekomstparagraaf/Meerjarenagenda

Grote veranderingen op komst

Grote veranderingen zijn op komst in het pensioenlandschap. Divers van aard en ingegeven vanuit de ambitie om pensioen vooral eenvoudiger, transparanter en toekomstbestendig te laten zijn. Het vraagt van de pensioensector doelgericht verandervermogen en een grote mate van wendbaarheid. Het pensioenstelsel wordt vernieuwd met als grootste verandering een nieuw pensioencontract in de vorm van een premieovereenkomst met (meer) individuele pensioenpotjes, een verschuiving van de beleggingsrisico's naar individuele deelnemers en een andere manier waarop met deelnemers over pensioen wordt gecommuniceerd. Het pensioenfonds heeft een planning opgesteld waarin gericht wordt op een overgang per 1 januari 2026 naar het nieuwe pensioenstelsel. Momenteel zijn de Sociale Partners bezig met het opstellen van het transitieplan richting de Solidaire Premiereregeling. De onderwerpen voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel staan de komende twee jaar onverminderd hoog op de agenda van het pensioenfonds. In 2024 zal het bestuur bijeenkomsten voor deelnemers organiseren waarin het nieuwe pensioenstelsel nader zal worden toegelicht.

Vanaf 1 juli 2024 zal de pensioenuitvoering van MN naar PGGM worden overgedragen. Het pensioenfonds heeft hiervoor in 2023 een contract ondertekend. Dit heeft een aantal organisatorische consequenties. Het pensioenadministratiesysteem van PGGM is per 1 januari 2024 al in gebruik genomen. De betreffende medewerkers van MN worden in dienst genomen door PGGM en de standplaats van de medewerkers blijft voorlopig Den Haag. De uitbesteding van het vermogensbeheer aan MN wordt met deze ontwikkeling niet geraakt. Wel zal MN Vermogensbeheer een zelfstandige organisatie vormen waarbij ondersteunende diensten zoals finance, HR, ICT ook ingericht gaan worden. Tevens zal in aanloop naar het nieuwe pensioenstelsel een afdeling actuarieel advies worden ingericht binnen MN Vermogensbeheer. De afsplitsing van het pensioenbeheer zal leiden tot exit en implementatie kosten die uiteindelijk tot uiting gaan komen in een verhoging van de kosten per deelnemer tot aan de invoering van Wtp. Het bestuur zal de ontwikkelingen ten aanzien van de organisatorische overdracht en de daarmee gemoeide kosten nauwgezet volgen in 2024.

Situatie Rusland Oekraïne en Gazastrook

In 2022 heeft het pensioenfonds al de nodige maatregelen getroffen om de beleggingen te beschermen tegen de invloeden van de oorlog in Oekraïne op de wereldeconomie voor zover dat in de invloedssfeer van het pensioenfonds ligt. Het pensioenfonds zal zich verder houden aan alle sanctiewetgeving voor zover van toepassing. Ditzelfde geldt voor het conflict in de Gazastrook. Beide conflicten hebben impact op de sector Koopvaardij. De schepen van Koopvaardij lopen in deze regio's dagelijks gevaar. Het bestuur is zich hiervan bewust.

Persoonlijkere en flexibelere dienstverlening

Pensioen vraagt steeds meer om een persoonlijke benadering en begeleiding van de deelnemers. Zowel als gevolg van algemene ontwikkelingen in consumenten- en klantbenaderingen (eenvoudiger, sneller, persoonlijker, in- en overzichtelijker) als door de stelselvernieuwingen. De levensloop en financiële situatie van deelnemers komt meer op de voorgrond te staan en financiële planning en zelfredzaamheid worden een steeds groter issue. De introductie van premieovereenkomsten met individueel pensioenvermogen en meer of minder risicoaanvaarding in beleggingen, leidt voor veel deelnemers tot een toenemende verantwoordelijkheid voor de hoogte van hun pensioenuitkering. Deelnemers zullen daardoor meer behoefte hebben aan goed inzicht in en overzicht van de eigen

financiële en pensioensituatie, de impact van keuzemogelijkheden en andere mogelijkheden om de uitkering positief te beïnvloeden. De pensioendienstverlening dient dan ook wendbaarder te worden om mee te kunnen ontwikkelen met die meer persoonlijke (financiële) behoeften van deelnemers om ervoor te zorgen dat zij straks via de juiste kanalen een passende service krijgen. In de komende jaren wordt de interactie met en de zorgambitie naar deelnemers en werkgevers nóg belangrijker.

Versnelde digitalisering

De afhankelijkheid van informatietechnologie neemt de komende jaren verder toe. Pensioenfondsen en uitvoeringsorganisaties hebben steeds meer IT-kennis nodig. Die ontwikkeling wordt versterkt door ontwikkelingen in Europa waar een *Digital Finance Package* inzet op de digitale transformatie van de financiële sector. Een ontwikkeling die kansen biedt om met informatie en diensten sneller en dichter bij de klant te kunnen staan, meer persoonlijke informatie te kunnen geven, de processen meer te automatiseren, wendbaardere IT-systemen in te richten zonder *legacy* en de kwaliteit van de data te verhogen. Tegelijkertijd leidt het tot serieuze aandachtspunten zoals veiligheid van informatiesystemen tegen cyberaanvallen, technologische partijen die gaan concurreren met pensioenfondsen op bepaalde activiteiten en ethische discussies rondom algoritmen en *artificial intelligence*. Pensioenfondsen zullen zich in informatiesystemen, communicatie en dienstverlening moeten voorbereiden op aanpassingen en vernieuwingen. Het pensioenfonds heeft een project opgestart in het kader van de Digital Operational Resilience Act (DORA). De operationele weerbaarheid tegen onder meer cyber aanvallen zal hiermee verhoogd worden. IT staat inmiddels hoog op de agenda van het bestuur.

Grotere maatschappelijke rol

Pensioenfondsen zorgen zonder winstoogmerk voor inkomen voor later. Het belang en de keuze van deelnemers staan voor pensioenfondsen voorop, voor hen wordt belegd voor later. Pensioenfondsen worden steeds vaker publiekelijk bevraagd op hun beleggingsbeleid en ook deelnemers zelf roeren zich vaker over de beleggingskeuzes van hun pensioenfonds. Dat heeft zich al vertaald naar ambities van pensioenfondsen om steeds meer verantwoord te beleggen en bijvoorbeeld via het aandeelhouderschap de verduurzaming van bedrijven te stimuleren. Maar naast bewustzijn over investeren in bedrijven met klimaat gerelateerde issues zien we dat ook ontstaan voor investeren in bedrijven met mensenrechtenschendingen, slechte arbeidsomstandigheden, gebrekkige privacy voor consumenten en gezondheidsissues, waaronder voeding. De discussies over footprints op mens en leefomgeving alsook de bijdrage aan het individuele leven van deelnemers zijn daarmee in toenemende mate belangrijke thema's voor pensioenfondsen. Zeker ook voor het publiek draagvlak en het vertrouwen in de stelselvernieuwingen. Dat maakt een oriëntatie en evenwichtige positionering van de pensioensector op de samenhang van pensioen met andere maatschappelijke thema's in de komende jaren van belang.

Toenemende Europese invloeden

Europees zien we de ontwikkeling dat pensioen steeds meer algemeen wordt beschouwd als financieel product, aangeboden door financiële instellingen. Die trend betekent dat de Nederlandse pensioensector zich steeds vaker moet verhouden tot ontwikkelingen rond de financiële sector die Europees worden aangejaagd. Dat daagt pensioenfondsen uit om hun onderscheidend vermogen ten aanzien van andere (pensioen)aanbieders uit te dragen. Deze ontwikkeling zet ook de deur steeds meer open voor nieuwe grote aanbieders (adviseurs en IT-reuzen) uit het buitenland die de pensioenmarkt kunnen betreden. Relevante vraag hierbij is of alleen pensioenfondsen degenen blijven die de pensioendata aan deelnemers laten zien, of dat ook andere aanbieders financiële informatie - waar pensioen onderdeel van gaat uitmaken - met de deelnemer gaan delen, als deze daar toestemming

voor geven. Dat kan disruptief zijn voor de pensioensector zoals we die nu kennen, maar kan ook nieuwe mogelijkheden bieden voor samenwerking en toepassingen die de betrokkenheid van deelnemer bij hun pensioen kunnen vergroten. De hier bovengenoemde ontwikkelingen hangen in belangrijke mate met elkaar samen en tot op zekere hoogte versterken zij elkaar ook. De overkoepelende vraag daarbij is: hoe kunnen pensioenfondsen te midden van al die ontwikkelingen een betrouwbare pensioenpartner zijn en blijven voor deelnemers en werkgevers en hen de gevraagde meerwaarde bieden?

Versterken van het pensioenstelsel

Het pensioenstelsel moet een goed pensioenresultaat voor deelnemers opleveren en uitvoerbaar zijn. Het is dus van groot belang dat de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel voor alle betrokkenen goed geregeld is. Dat levert een aantal focuspunten op voor de komende jaren: de transitie naar de nieuwe contracten, communicatie over pensioenvernieuwingen, de impact op de governance van pensioenfondsen en inspelen op marktverschuivingen. De transitie naar de nieuwe contracten vraagt specifiek aandacht voor het invaren van de huidige aanspraken, evenwichtigheid tussen generaties bij de overgang naar de nieuwe contracten en oog voor de veranderingen in het nabestaandenpensioen en pensioenverdeling bij scheiding. En de keuze om bij pensionering eenmalig een bedrag op te nemen.

Communicatie over pensioen is essentieel voor draagvlak en vertrouwen in het pensioenstelsel, zeker in een periode waarin de sector bezig is met grote veranderingen. Wat veranderingen voor deelnemers gaan betekenen, moet steeds uitlegbaar zijn en dat vergt goede communicatie, via de juiste kanalen, op de goede momenten en passend bij de doelgroep. Het overzetten van aanspraken, de effecten van (de transitie naar) een nieuw pensioencontract op de pensioenopbouw en -uitkeringen, de verschuiving van zekerheden en risico's; bij dit soort grote veranderingen willen we als pensioensector werkgevers en deelnemers goed meenemen. Publieke draagvlak voor wat er staat te gebeuren is immers essentieel voor de landing van de veranderingen.

De governance van pensioenfondsen is met het oog op de transitie naar een nieuw pensioenstelsel de komende jaren van groot belang. Van pensioenfondsen wordt verwacht dat zij in een veeleisende bestuurlijke (transitie)omgeving optimaal uitvoering geven aan hun taak. Van belang is niet alleen wat er in het stelsel verandert, maar ook hoe pensioenfondsen het beste met hun deelnemers kunnen overstappen. Dat raakt aan besluitvorming(sprocessen), gezamenlijke verantwoordelijkheid, draagvlak en beleidsruimte van pensioenfondsbesturen. Een goede organisatie en borging van de governance is een essentiële factor voor het succes van de transitie naar een ander pensioencontract.

Digitale infrastructuur

Digitalisering zit in een versnelling en ook voor de pensioensector is een digitale agenda voor de komende jaren onmisbaar geworden. De vraagstukken rond databeheer, datakwaliteit, digitalisering van processen en klantcontacten en bescherming tegen cyberrisico's hebben de komende jaren nadrukkelijk onze aandacht.

Cybersecurity

Cybersecurity is voor de pensioensector een belangrijk aandachtspunt. We zien dat elders in de financiële sector al vaker sprake is geweest van inbreuken en *high impact* risico's. Dat maakt het urgent om met prioriteit ook voor de pensioensector verdere stappen te zetten op IT-beveiliging.

Daarnaast wordt binnen de pensioensector verder gewerkt aan mogelijkheden voor het digitaal vernieuwen van de diensten- en communicatieplatforms voor deelnemers. Dat vraagt om afspraken binnen de sector over standaarden voor data-uitwisseling en het aangaan van strategische allianties met partijen van buiten de pensioensector die de sector technisch verder kunnen brengen.

Datakwaliteit

Met het oog op het doorvoeren van de Wtp onderkent het pensioenfonds het belang van kwalitatief hoogwaardige data. Het pensioenfonds houdt hiervoor het kader datakwaliteit van de Pensioenfederatie aan. Het pensioenfonds streeft naar juiste en volledige data zodat de conversie van het bestaande naar het nieuwe stelsel op een juiste en volledige wijze ten aanzien van de data plaatsvindt. In 2023 is gestart met het project Datakwaliteit waarbij in samenwerking met de uitvoerder invulling is gegeven aan het kader datakwaliteit. Binnen het project zijn voor het bestuur twee kennissessies georganiseerd ten aanzien van het onderwerp datakwaliteit. Het doel is om in 2024 compliant te zijn aan het kader datakwaliteit en dit onderdeel te laten zijn van het invaardossier Wtp.

Den Haag, 22 mei 2024

R. Kloos
Voorzitter

R.L.H. Devue
Plaatsvervangend voorzitter

A.P. Vermeulen

W.B.E. Rutgers

R.M. Eltingh

S. Van Hoogdalem

G.X. Hollaar

W.J.J. Ong

C.R. Boekkooi

Pensioenraad: Verslag, bevindingen en oordeel over 2023

Ook dit verslagjaar heeft de pensioenraad, mede door de beschikbaar gestelde informatie en faciliteiten door het bestuur en het bestuursbureau, zijn taken en bevoegdheden voor de belanghebbenden van Bpf Koopvaardij kunnen uitvoeren.

In 2023 hebben twee gezamenlijke vergaderingen met het bestuur en de raad van toezicht plaatsgevonden. Ook zijn meerdere malen bestuursleden aangeschoven bij de vergaderingen van de pensioenraad om toelichting te geven bij diverse thema's en onderwerpen.

Het bestuur heeft in 2023 veel aandacht besteed aan de besluitvorming met betrekking tot het onderbrengen van de pensioenuitvoering van MN naar PGGM per 1 juli 2024 en aan de invoering van Wtp. De pensioenraad is over de voortgang van het onderbrengen van de pensioenadministratie bij PGGM regelmatig geïnformeerd d.m.v. verslagen en mondelinge toelichtingen tijdens vergaderingen. Daarnaast is de pensioenraad via de verslagen van de Wtp vergaderingen maar ook middels mondelinge updates in de pensioenraad goed op de hoogte gebracht van de vorderingen die het bestuur heeft gemaakt.

Oordeel en bevindingen

De pensioenraad geeft hieronder een samenvatting van zijn bevindingen, een oordeel over het beleid van het bestuur en waar van toepassing zijn aanbevelingen:

Governance

De pensioenraad is van mening dat de governance van het pensioenfonds op orde is en het bestuur de Code Pensioenfondsen op juiste wijze hanteert. Een van de normen uit de Code wordt niet behaald (diversiteit). Het bestuur heeft duidelijk aangegeven waarom deze nog niet wordt gehaald. De pensioenraad is van mening dat het bestuur goed acteert in het kader van de governance en tijdig de juiste stappen neemt in de vervanging van vacatures.

Openheid door bestuur

Het bestuur is transparant over zijn beleidskeuzes en activiteiten. Via onder meer presentaties krijgt de pensioenraad hierin inzicht. Alle relevante fondsdocumenten zijn tijdig door het bestuur beschikbaar gesteld aan de pensioenraad. Indien de pensioenraad dat nodig acht worden de relevante fondsdocumenten ter vergadering toegelicht vanuit het bestuur en bestuursbureau. Met de haalbaarheidstoets is inzichtelijk gemaakt dat het pensioenresultaat van het pensioenfonds binnen de gestelde korte- en lange termijn grenzen blijft. Het bestuur stelt zich bij de overleggen open en constructief op.

Risico's

Het bestuur heeft het risicomanagement integraal ingericht en de pensioenraad neemt waar dat het bestuur hier actief mee omgaat. Het integraal risicobeleid is in 2023 herzien. De sleutelfunctiehouder risicobeleid legt ieder kwartaal verantwoording af middels een risicorapportage. De risico's omtrent invoering Wtp worden regelmatig besproken met de pensioenraad.

De pensioenraad tekent aan dat de samenwerking op IT gebied tussen PGGM en MN effect heeft gesorteerd met de succesvolle implementering van NPS-MAP.

De pensioenraad is tevreden met de wijze waarop het bestuur zowel de financiële als de niet financiële risico's beheerst.

De pensioenraad is content dat het bestuur gezamenlijk met de Raad van Toezicht de evenwichtigheidsmatrix voor het invaren in het nieuwe pensioenstelsel opgezet heeft.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsplan 2024 is gedeeld en nader toegelicht aan de pensioenraad. Het bestuur is transparant over strategische keuzes die in het beleggingsbeleid en het hieruit voortvloeiende beleggingsplan 2024 zijn opgenomen. Deze transparantie geldt tevens voor de uitgangspunten die het bestuur samen met de sociale partners heeft opgesteld in het kader van de Wtp en het hierbij behorende beleggingsplan. Ook het besluit om een nieuw RPO onderzoek te houden om de risicobereidheid van de deelnemers te toetsen en te bezien wat dit betekent voor het nieuwe beleggingsplan.

Klachten

De pensioenraad wordt door het bestuur geïnformeerd over de klachten die door belanghebbenden worden ingediend. Uit het klachtenoverzicht over 2023 blijkt dat het aantal klachten beperkt is van omvang. De pensioenraad constateert dat er nog steeds relatief weinig klachten worden geuit over de pensioenuitvoering.

Oordeel

De pensioenraad geeft een positief oordeel over het beleid dat het bestuur over 2023 heeft gevoerd.

Aanbevelingen

- De uitbesteding die vanaf 1 juli 2024 plaatsvindt bij PGGM vraagt om aandacht van het bestuur.
- De betrokkenheid van de pensioenraad bij het Wtp onderwerp nog verder intensiveren naarmate het beslismoment voor de pensioenraad naderbij komt.
- De pensioenraad vraagt het bestuur om net zoals in 2023 ook in 2024 specifieke aandacht voor het handhavingsbeleid te hebben en dit onder de aandacht te brengen bij PGGM.
- De pensioenraad beveelt aan, dat het bestuur samen met de sociale partners, transparant en veelvuldig blijft communiceren over de genomen besluiten m.b.t. de inhoud van de pensioenregeling.
- De pensioenraad beveelt het bestuur aan om ook de komende jaren fysieke bijeenkomsten te blijven organiseren i.v.m. de Wtp. Dit onder andere om het draagvlak van de deelnemers te vergroten.
- De pensioenraad beveelt het bestuur aan aandacht te blijven besteden aan de kostendekkendheid van de premie zolang de nieuwe regeling nog niet is ingegaan.

Den Haag, 22 mei 2024

Namens de pensioenraad van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij

M.S. Mobach,
Voorzitter Pensioenraad

J. de Boer,
Plaatsvervangend voorzitter Pensioenraad

Reactie van het bestuur op de bevindingen en het oordeel van de pensioenraad

Het bestuur bedankt de pensioenraad voor het positieve oordeel over 2023 en zal ook in 2024 op hetzelfde pad verder gaan rekening houdend met de aanbevelingen van de pensioenraad.

Rapportage raad van toezicht Bpf Koopvaardij over 2023

Inleiding

De ontwikkelingen op pensioengebied hebben het fonds afgelopen jaar flink bezig gehouden. De impact van de Wet toekomst pensioenen (Wtp) op de pensioensector en op Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij (hierna ook 'het fonds' of 'Bpf Koopvaardij') in het bijzonder hebben een groot deel van de vergaderingen in beslag genomen. Maar ook de gewijzigde strategie van de pensioenuitvoeringsorganisatie van Bpf Koopvaardij (MN) was afgelopen jaar een belangrijk onderwerp. Daarnaast hebben de gebeurtenissen in de wereld zoals de oorlog in Oekraïne en onrust in het Midden-Oosten invloed op de bedrijfstak.

De raad van toezicht (hierna ook 'de raad' of 'de RvT') van Bpf Koopvaardij legt jaarlijks verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van bevoegdheden aan de pensioenraad en in het bestuursverslag. Zo ook over afgelopen jaar. Deze verantwoording is vastgelegd in deze rapportage. Tevens zijn de waarnemingen en bevindingen van de RvT over het afgelopen jaar in deze rapportage opgenomen.

In 2023 is het intern toezicht uitgevoerd door de raad die tot 1 juli 2023 bestond uit Mila Hoekstra (voorzitter), Elise van Kalmthout en Jan Kuijsten. Per 1 juli 2023 heeft Jacqueline Verhulst het voorzitterschap overgenomen van Mila Hoekstra, die vanwege het aflopen van haar maximale zittingstermijn afscheid van de raad en het fonds heeft genomen.

De taak van de raad wordt bepaald door het wettelijk kader. Hierbij hoort ook de Code Pensioenfondsen en de statuten en reglementen van Bpf Koopvaardij. Geen enkel onderwerp valt buiten de reikwijdte van het toezicht en de raad vormt zich een oordeel over de missie, visie en strategie van het fonds. Daarnaast vormt de raad zich een oordeel over de besturing, de bedrijfsvoering en het beleid van het fonds. De wettelijke taak van de raad bestaat in ieder geval uit het toezicht houden op het bestuursbeleid en de algemene gang van zaken van het fonds, het toezien op een adequate risicobeheersing en het toezien op evenwichtige belangenafweging. Tevens beoordeelt de raad de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de korte en de lange termijn en staat de raad het bestuur met raad ter zijde. Naast deze wettelijke taken heeft de raad een aantal goedkeuringsrechten. In dit kader heeft de raad in 2023 goedkeuring verleend aan:

- Besluit van het bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2022
- Profielschetsen bestuursleden (Finance, AO & IT, Pensioenzaken en Communicatie en Beleggingsbeleid)

Speerpunten 2023

Voor 2023 heeft de raad de volgende speerpunten gedefinieerd waar het afgelopen jaar met name aandacht aan is gegeven.

Strategische risico's en Wtp

- Toekomstbestendigheid, waaronder het nieuwe pensioenadministratiesysteem MN;
- Nieuwe pensioenstelsel, waaronder de voorbereiding van de implementatie van de Wtp (passende betrokkenheid alle stakeholders en vormgeving evenwichtige en beheerste overgang naar nieuwe contract, inclusief aantoonbaarheid) en de kosten, uitvoerbaarheid en communiceerbaarheid.

Uitvoeringsaspecten

- MN, meer specifiek NPS, Risk, pensioenbeheer, fiduciair vermogensbeheer;
- Datakwaliteit en IT;
- Bestuursbureau en sleutelfunctiehouders.

De RvT heeft in 2023 dertien keer in eigen kring en met het dagelijks bestuur overlegd. Ook is er een 'benen-op-tafel-sessie' met het dagelijks bestuur geweest. De raad hecht er waarde aan deze 'benen-op-tafel-sessies' periodiek te hebben. Leden van de RvT hebben een bestuursvergadering als toehoorder bijgewoond en verschillende portefeuillehoudersoverleggen zijn bezocht. Ook is er tweemaal een gezamenlijke vergadering van de RvT geweest met het bestuur en de pensioenraad. Daarnaast is er twee keer gezamenlijk vergaderd met het bestuur. Tevens is er in 2023 tweemaal overleg geweest tussen de RvT en de pensioenraad. Na elke bestuursvergadering vindt overleg plaats tussen de voorzitters van het bestuur en de raad van toezicht. Tevens heeft in 2023 tripartite overleg plaatsgevonden tussen de voorzitters van bestuur, pensioenraad en RvT. Ten slotte hebben de leden van de RvT gesprekken gevoerd met diverse stakeholders.

Belangrijkste waarnemingen en aandachtspunten over 2023

1. De inrichting en het functioneren van de governance in de praktijk

In 2023 heeft de raad in het bijzonder aandacht besteed aan de countervailing power naar uitbestedingspartijen en adviseurs. De raad constateert dat het bestuur in staat is de adviseurs voldoende te bevragen en aan te sturen. Wel vraagt de raad het bestuur kritisch te blijven bij de aangeboden rapportages en te zorgen dat de rapportages en stukken die in de bestuursvergaderingen aan de orde komen de juiste en bondige informatie bevatten. De uitbestedingsrelatie met de uitvoeringsorganisatie MN heeft het afgelopen jaar veel aandacht geëist van zowel het bestuur als de raad van toezicht. Het bestuur werd voor de zomer geconfronteerd met het besluit van MN de pensioenuitvoering over te dragen aan PGGM. Voor Bpf Koopvaardij betekende dit vele en intensieve gesprekken met zowel MN, PGGM en andere betrokkenen. De raad heeft ervaren dat zij direct betrokken werden bij de ontwikkelingen en is van mening dat de overgang in 2023 gezien de omstandigheden op een juiste wijze door het bestuur werd begeleid en aangestuurd. Uiteraard komen uit een dergelijke proces leermomenten die begin 2024 door het dagelijks bestuur en RvT zijn uitgewisseld.

De invulling van de bestuursfuncties is in 2023 gelijk gebleven en de wisseling van het voorzitterschap van de RvT is voorspoedig verlopen. De werking van het paritaire bestuursmodel is in 2023 adequaat gebleken. In 2024 worden bestuurswisselingen verwacht waarbij de raad het bestuur uitdrukkelijk vraagt in 2024 ook aandacht te besteden aan het bestuursmodel. Door de raad wordt voorgesteld niet alleen het governancemodel van het fonds te evalueren maar ook de ondersteuning vanuit het bestuursbureau en door de uitbestedingspartners.

De sleutelfuncties zijn goed ingericht bij het fonds. Het blijft zaak de sleutelfunctiehouders goed te betrekken bij de relevante ontwikkelingen en te nemen besluiten. De RvT stelt de overleggen met de sleutelfunctiehouders zeer op prijs.

De RvT overlegt periodiek met de pensioenraad en dit contact verloopt goed. De RvT acht het van belang de pensioenraad voldoende aan te blijven haken, met name gezien hun rol bij de implementatie van de Wtp en voorziet een intensivering van het contact in 2024.

2. Het functioneren van het bestuur, inclusief cultuur en gedrag

De raad is in 2023 bij verschillende vergaderingen en (portefeuillehouders)overleggen aanwezig geweest. De heisessie die in de zomer werd gehouden met alle organen en het bestuursbureau wordt door de RvT als zeer zinvol ervaren. Het biedt de gelegenheid langer stil te staan bij de onderlinge verhoudingen en samenwerkingen.

De raad neemt waar dat de voorzitter van het bestuur alle bestuursleden in de gelegenheid stelt hun bijdrage te leveren. De raad stelt ook vast dat het bestuur samen met leden van het bestuursbureau veel voorbereidend werk doet en vraagt het bestuur alert te zijn op de werkdruk en terugkoppeling van werkzaamheden. Het betrekken van portefeuillehouders kan bijdragen aan een goede terugkoppeling, maar ook bij de invulling van deze functies is het van belang oog te blijven houden voor de gezamenlijke taak en verantwoordelijkheid van het bestuur en hier voldoende tijd voor te maken.

De verslagen van de vergaderingen en overleggen geven een goede feitelijke weergave van de besprekingen en besluiten. De voorbereiding van vergaderingen en het gebruik van de actielijst maken efficiënte vergaderingen mogelijk, waarbij de raad opmerkt dat het gewenst is scherp te blijven op de processen rond besluitvorming, evaluaties, benoemingen, verzending en bespreking van stukken. De invulling en het gebruik van voorleggers behoeft naar de mening van de RvT aandacht.

In 2024 is de zelfevaluatie van de organen onder begeleiding van een externe partij voorzien. De raad ziet daar naar uit en verwacht dat transparante en actieve deelname van een ieder bijdraagt aan het in stand houden van het goed functioneren van de governance van het fonds, ook gezien de externe ontwikkelingen die komende jaren op het fonds afkomen.

3. Balansbeheer en risicomanagement

Balansbeheer

Tijdens een daartoe gehouden kennissessie is uitgebreid stil gestaan bij maatschappelijk verantwoord beleggen (hierna te noemen "MVB"). Twee beleggingsovertuigingen zijn in dit kader besproken, waarbij het gaat om de impact van de wereld op de beleggingen en andersom. Aan bod kwam hoe risico's zoals reputatie of financieel gemitigeerd kunnen worden. De visie en uitgangspunten zijn besproken. Ingegaan is op het eventueel bijstellen van de visie op basis van huidige ontwikkelingen op geopolitiek vlak. Over MVB wordt voldoende gerapporteerd. Daarnaast is tijdens de deelnemersbijeenkomsten, die in de tweede helft van 2023 zijn gehouden, aandacht besteed aan MVB. De RvT vindt dat MVB voldoende aandacht krijgt binnen het bestuur.

Gedurende het jaar worden de kwartaal- en productrapportages vermogensbeheer in het bestuur besproken. Naast aandacht voor het rendement van de beleggingen ten opzichte van de benchmark over korte en langere periode wordt ook gekeken naar het rendement ten opzichte van de verplichtingen. De RvT is van mening dat de rapportages door het bestuur goed worden geanalyseerd en besproken.

Vanuit de interne audit functie is door een externe accountant een audit uitgevoerd met als doel inzicht te verkrijgen in de beleggingscyclus, de beheersing van risico's en het onderliggende risicoraamwerk van het pensioenfonds. Beoordeeld is of de beleidsuitgangspunten van DNB over beleggingen aantoonbaar worden beheerst. De conclusie is dat het pensioenfonds aantoonbaar in control is. De RvT kan zich hierin vinden.

Het bestuur is akkoord gegaan met het clusterdocument vastgoed en infrastructuur. Dit houdt onder meer in dat de strategische wegen van vastgoed en infrastructuur wijzigen en er meer ruimte komt voor infrastructuur. Dit proces is goed verlopen.

Eind 2023 is het beleggingsplan 2024 met het bestuur besproken en dit beleggingsplan is in december 2023 door het bestuur goedgekeurd. Ook zijn de aanpassingen in het strategisch beleidskader door het bestuur akkoord bevonden. De richtlijnen voor het beleggingsbeleid in 2024 zijn nauwelijks gewijzigd ten opzichte van 2023. De RvT is van mening dat het proces zorgvuldig is geweest.

In 2021 is een risicopreferentieonderzoek gedaan. Omdat in het kader van de Wtp meer informatie nodig is, heeft het bestuur op dit risicopreferentieonderzoek in 2023 aanvullende analyses laten uitvoeren. In oktober heeft het bestuur besloten om begin 2024 een nieuw risicopreferentieonderzoek uit te voeren. De RvT kan zich hierin vinden en moedigt het bestuur aan om zoveel mogelijk deelnemers te bereiken.

Risicomanagement

In het eerste kwartaal 2023 is opnieuw het integraal risicomanagementbeleid herzien. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor de risico self-assessments voor datakwaliteit en Wtp. Als sluitstuk rondom het traject van het integraal risicomanagementbeleid is de herijking van het volwassenheidsniveau uitgevoerd en in mei 2023 besproken in het bestuur. De totaalscore is uitgekomen op 3,5 op een range van 1 tot en met 4, waar het bestuur zich in kan vinden. Ook zijn vervolgacties geformuleerd zoals monitoring vanuit de eerste lijn. De RvT heeft gezien dat deze vervolgacties op de actielijst van het bestuur staan en dat de oplevering in het eerste kwartaal 2024 plaatsvindt. Vanwege het belang van onder andere goede monitoring vanuit de eerste lijn moedigt de RvT aan de vervolgacties snel op te pakken.

De kwartaal risicorapportages van de sleutelfunctiehouder risicobeheer worden in het bestuur besproken. In het kader van het bevorderen en borgen van een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is, heeft in september 2023 een masterclass IT plaatsgevonden, waarbij de onderwerpen “security” en “IT risk management” en “artificial intelligence” in een interactieve sessie aan de orde zijn gekomen. De RvT heeft waargenomen dat deze sessie als nuttig werd ervaren.

In het derde kwartaal van 2023 is tijdens een bestuursvergadering een partiële SIRA (systematische integriteitsrisico-analyse) over specifieke integriteitsrisico's vanuit het perspectief bestuurlijke omgeving besproken. Hieruit zijn geen bezwaren gekomen.

De implicaties van DORA (Digital Operational Resilience Act of wel Verordening digitale operationele veerkracht) zijn in het bestuur aan de orde geweest en de voorbereidingen worden getroffen. De RvT heeft gezien dat het in kaart brengen van alle (onder)uitbestedingen op de actielijst staat voor het eerste kwartaal 2024. De RvT benadrukt het belang van het voldoende zicht houden op de langer wordende uitbestedingsketen.

Het bestuur heeft in 2023 het datakwaliteitsbeleid (initieel) vastgesteld na toetsing door de sleutelfunctiehouder actuarieel en het positieve advies van de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Ook is het plan van aanpak datakwaliteit vastgesteld door het bestuur. Dit plan volgt het kader datakwaliteit van de Pensioenfederatie, waarin zes stappen worden gevolgd. Dit proces verloopt gestaag.

De IT-vernieuwing en -aanpak bij MN (voor het pensioenfonds ook wel 'Plan B' geheten) heeft in 2023 veel tijd van het bestuur gevraagd. Het onderzoek naar alternatieven ten aanzien van de uitbesteding van het pensioenfonds ('Plan C') is voor de zomer door het bestuur uitvoerig besproken. Aanvullende criteria zijn geformuleerd. Vanaf de zomer is het fonds intensief in gesprek geweest over een mogelijke overgang van het pensioenbeheer bij MN naar PGGM. Het proces van uitbesteding is in een stroomversnelling geraakt vanwege het moeten sluiten van een package deal met andere partijen. De RvT heeft dit proces gevolgd en oordeelt dat het proces in zeer korte tijd en onder grote druk is verlopen. De sleutelfunctiehouder risicobeheer doet in zijn risico-opinie aanbevelingen en geeft attentiepunten aan. De RvT benadrukt het belang hiervan evenals van de genoemde vervolgacties uit de eigenrisicobeoordeling (ook wel 'ERB' genoemd). De RvT heeft begin 2024 de lessen die zijn geleerd met het dagelijks bestuur besproken en moedigt aan het strategische proces van NPS-MAP en de gevolgen hiervan met het hele bestuur te evalueren.

Het bestuur heeft gekozen voor voortzetting van de kwaliteit van dienstverlening van het pensioenbeheer door mee te gaan naar PGGM voor de uitvoering van het pensioenbeheer. De RvT beveelt aan om regelmatig stil te staan bij de eigen visie op kwaliteit, kosten en uitbesteding en de totale kosten van uitvoering (inclusief haar aandeelhoudersbelang) goed in kaart te brengen, te monitoren en te toetsen aan haar risicobereidheid. De RvT benadrukt het belang van in control zijn en zelf de regie voeren over de uitbestedingen en hier proactief op te acteren. De RvT vraagt blijvende aandacht voor de blik van buiten.

Op basis van de in het bestuur besproken bestuurlijke criteria voor de overgang van het huidige systeem naar NPS-MAP, is door het bestuur groen licht gegeven voor een beheerste en integere overgang naar NPS-MAP. De risico's daarbij zijn onderkend en ondervangen in het beheersingsplan, dat onder andere in een noodplan en cockpitoverleg voorziet. Het positieve besluit over de dataconversie van de gegevens van het fonds van het oude pensioenadministratiesysteem naar het MAP-systeem is voorzien van een risico-opinie van de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Het proces verloopt zorgvuldig. De RvT ziet dit als een belangrijke stap.

Het bestuur volgt de onderwerpen op het gebied van IT mede in het kader van Wtp nauwlettend.

4. De voorbereidingen op c.q. invoering van de wijzigingen in verband met de Wtp

Dit jaar heeft de werkgroep Wtp (eerder werkgroep Pensioenakkoord) goede vorderingen gemaakt. In 2023 zijn onder andere de volgende zaken in verband met de Wtp vastgesteld: een toetsingskader, communicatieplan en risicoanalyse. Het bestuur monitort de voortgang aan de hand van terugkoppeling door en bespreking van alle onderdelen van dit project met de werkgroep.

Ook hebben sociale partners in het verslagjaar diverse sessies gewijd aan de Wtp. Deze hebben er onder meer toe geleid dat het vanuit de regelgeving verplichte transitieplan op planning ligt en tijdig (in 2025) wordt opgeleverd. Door de overgang van de pensioenuitvoering van MN naar PGGM wordt de implementatie naar de Wtp, die op 1 januari 2026 gepland staat, bij die nieuwe uitvoeringsorganisatie vormgegeven.

De RvT ziet dat het werken met de werkgroep Wtp en de discussies daaruit in het bestuur bijdragen aan een structurele en (naar verwachting) gecontroleerde overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Ook het belang van gezamenlijk optrekken van betrokkenen (bestuur, sociale partners, pensioenraad en RvT) wordt door de RvT onderschreven. Punt van aandacht blijft hierbij om de diverse stakeholders

voortdurend tijdig te blijven informeren en te betrekken bij het (verdere) proces voor de overgang. De RvT zal het proces rond de transitie nauwgezet volgen.

5. Algemene gang van zaken

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de uitvoering van de pensioenregeling ook in 2023 bij één uitbestedingspartner, MN, ondergebracht. Via contracten zijn onder andere de gemaakte afspraken, de gevraagde performances (SLA's) en de tarieven vastgelegd. Het bestuur wordt door MN via maand- en kwartaalrapportages op de hoogte gehouden van de performance. Tevens bereidt MN bestuursnotities voor die, via het bestuursbureau en vervolgens via de portefeuillehouders of het dagelijks bestuur, op de bestuurstafel belanden. Deze notities betreffen mede voorstellen over wijziging van de pensioenregeling naar aanleiding van (wettelijke) ontwikkelingen. De sleutelfunctiehouders risicobeheer en actuarieel kunnen gevraagd of ongevraagd aanvullend bij bestuursnotities een opinie bij de betreffende notitie toevoegen.

De RvT vindt dat het bestuur met deze inrichting in zijn algemeenheid 'in control' is. Tevens is de RvT van mening dat de fondsdocumentatie in zijn algemeenheid op orde is. De RvT spreekt hierbij zijn waardering uit over de transparante wijze waarop het bestuur de RvT informeert en in staat stelt bij bestuursvergaderingen aanwezig te zijn en te spreken met externe betrokkenen bij het pensioenfonds. Door de overgang van de pensioenuitvoering van MN naar PGGM per 1 juli 2024 worden op het gebied van de pensioenuitvoering vele zaken anders ingericht. Het bestuur is zich hiervan zeer bewust. De RvT wordt regelmatig door het (dagelijks) bestuur bijgepraat en moedigt dit ook aan.

Naleving Code Pensioenfonds

Het bestuur past de Code Pensioenfonds toe en doet daarvan verslag aan de hand van de acht thema's die in de Code zijn opgenomen. De RvT heeft kennisgenomen van het overzicht over de naleving van de Code Pensioenfonds door het fonds en constateert dat het pensioenfonds de Code naleeft of, als daarvan wordt afgeweken, dit adequaat wordt toegelicht in het bestuursverslag.

Pensioenbeleid en juridische zaken

Halverwege 2023 is het aansluitingsbeleid, waarvan de vorige versie in 2022 was vastgesteld, op enige onderdelen aangepast. In dit document is beschreven hoe het pensioenfonds met verplichte en vrijwillige aansluitingen van bedrijven omgaat.

Verder is door het bestuur in het verslagjaar naast het datakwaliteitsbeleid het beleid collectieve waardeoverdracht en de werkwijze hoe om te gaan met de terugvordering van teveel betaald pensioen vastgesteld. De RvT vindt het een goede zaak dat het bestuur beleidsdocumenten periodiek beoordeelt en deze up- to-date houdt.

Missie, visie, strategie

De missie en visie van het pensioenfonds zijn in 2023 nagenoeg hetzelfde als voorgaande jaren. Deze zijn vastgelegd in het Strategisch Meerjaren Plan 2022-2026 (SMP). De strategie (met bijbehorende risicohouding) ter realisatie van de missie en visie is uiteraard conform dat vastgestelde SMP. Normaal gesproken vindt er jaarlijks een evaluatie van de strategie plaats. Die heeft in het derde kwartaal van 2023 plaatsgevonden. Een aantal strategische doelen behoeven volgens de raad nadere aandacht. Voor het overige ligt de uitvoering van het SMP 2022-2026 over het algemeen op koers. Over de missie, visie en strategie rapporteert het bestuur jaarlijks in het bestuursverslag.

Om nog meer en beter de strategische risico's inzake de toekomstbestendigheid van het pensioenfonds in te kunnen schatten, heeft het bestuur (in 2021) als onderdeel van "Plan C" een werkgroep bestuurlijke

criteria geïnstalleerd. Bij de strategische risico's komen punten aan de orde als het nieuwe pensioenstelsel, houdbaarheid van de financiële opzet en afhankelijkheid van MN Services. Bestuurlijke criteria worden periodiek ingeschat door de werkgroep en vervolgens vindt hierover discussie plaats binnen het bestuur. Daarnaast worden de ontwikkelingen van en binnen dit plan en de discussies binnen het bestuur ook regelmatig met DNB besproken.

De RvT vindt het een goede zaak dat het bestuur 'Plan C' middels de werkgroep bestuurlijke criteria structureel op de agenda heeft staan. Ook in de reguliere besprekingen met de RvT staat dit op de agenda en worden de ontwikkelingen besproken. De RvT waardeert de openheid en samenwerking met het (dagelijks) bestuur bij deze en ook andere onderwerpen op de bestuursagenda.

De raad van toezicht verwacht dat het bestuur bij de uitvoering van de strategie goed oog houdt voor de gevolgen van de overgang van het pensioenadministratiesysteem en de overgang van de pensioenuitvoering (beide naar PGGM), de overgang naar de Wtp (beoogt per 1 januari 2026), de looptijd van de uitvoeringsovereenkomst met PGGM en de verwachte kostenontwikkeling bij het pensioenfonds.

Uitbesteding pensioenbeheer

Het pensioenfonds heeft het pensioenbeheer al jaren uitbesteed bij MN. De afspraken hierover zijn contractueel vastgelegd. Via schriftelijke dan wel mondelinge rapportages wordt het bestuur van de performance van de uitbesteding op de hoogte gehouden. Het bestuur is zich onverminderd en in toenemende mate bewust van het belang van het 'in control' zijn met betrekking tot de uitbesteding.

De RvT heeft geconstateerd dat de jaarlijkse evaluatie van de uitbestedingsrelatie voor het pensioenbeheer in maart 2023 heeft plaatsgevonden. De score was over het geheel iets hoger dan de laatste jaren. Met name verbeterd is het lagere aantal incidenten en de impact daarvan. De RvT vindt het, net als het bestuur, belangrijk dat het bestuur scherp blijft op de relatie met de pensioenuitvoeringsorganisatie en dat er gestreefd wordt naar continue verbetering.

Voor zijn toekomstbestendigheid in het kader van het nieuwe pensioenstelsel is het pensioenfonds in belangrijke mate afhankelijk van de pensioenuitvoeringsorganisatie MN. De keuze voor een nieuwe uitvoeringsorganisatie heeft ertoe geleid dat de overgang van het pensioenadministratiesysteem van MN naar PGGM in 2023 grotendeels volledig is uitgerold. Vanaf 1 januari 2024 gebeurt de pensioenuitvoering met het IT-systeem van PGGM. Het bestuur is gedurende dit hele traject uitvoerig geïnformeerd (door de tijdelijke werkgroep in dit kader) over de stappen, planning en uiteraard de gevraagde besluiten van deze IT- systeemovergang. Ook DNB is bij deze overgang regelmatig bijgepraat door het bestuur. De RvT is bij deze overgang regelmatig op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen en waardeert dit ten zeerste.

De eerste maanden van het jaar bleek dat er naast de overgang van het pensioenadministratiesysteem er mogelijk ook een overgang van pensioenuitvoeringsorganisatie (van MN naar PGGM) kon gaan spelen. Gedurende de tweede helft van het jaar heeft dit intensieve en belangrijke traject geleid tot een pensioenuitvoeringsovereenkomst met PGGM, ingaande per 1 juli 2024.

Belangrijk onderdeel wat niet mee overgaat naar PGGM is de advies- en actuariële tak bij MN. Deze valt voortaan onder MN vermogensbeheer, wat zij ook voor Bpf Koopvaardij blijven doen. Het bestuur heeft zich bij deze plotseling snelle overgang gedegen van zijn taak gekweten. De RvT is ook bij dit traject nauwgezet betrokken geweest. Gezien de veel complexere situatie qua pensioenuitvoering vanaf

2024, van één uitvoeringsorganisatie naar twee (met MN die zich in 2024 gaat heroriënteren op zijn positie als vermogensbeheerder) blijft de RvT de pensioenuitvoering in 2024, maar ook daarna nauwgezet volgen.

Uitbesteding Vermogensbeheer/fiduciair beheer

De jaarlijkse evaluatie van de uitbestedingsrelatie is in de bestuursvergadering van 1 februari 2023 besproken. Het oordeel van de portefeuillehouders beleggingsbeleid en de adviseur is verwoord in een notitie. De onderdelen “MN - organisatie, strategie en investeringen” en “klantbediening en overall (portefeuille-)advisering” kwamen in de evaluatie specifiek aan de orde. Het eerste onderdeel scoorde ruim voldoende en het tweede goed. Daarnaast is er aandacht besteed aan actualiteiten, zoals marktontwikkelingen en het nieuwe pensioenstelsel. Er zijn aandachtspunten geformuleerd. Ook zijn de kosten van het vermogensbeheer over 2022 en de ISAE 3402 over 2022 van MN Vermogensbeheer aan de orde geweest. Sinds mei 2023 wordt de rapportage business transformatie MN vermogensbeheer in het bestuur besproken. Het bestuur heeft naar de mening van de RvT blijvende aandacht voor het verloop van de IT vernieuwing en verandervermogen van MN.

6. Evenwichtige belangenafweging

De evenwichtige belangenafweging heeft bij de beleidsvorming en bij de besluitvorming voldoende aandacht van het bestuur. In de door het bestuur gehanteerde voorleggers wordt, voor zover van toepassing, standaard de invloed van een besluit voor verschillende groepen belanghebbenden benoemd. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de besluitvorming over de premievaststelling, toeslagen en de ERB maar ook bij de overgang van MN naar PGGM voor de pensioenuitvoering. In de verslaglegging wordt expliciet aandacht besteed aan de invloed van besluiten voor verschillende groepen belanghebbenden. De jaarlijkse haalbaarheidstoets, een wettelijk voorgeschreven toets- en monitoringsinstrument is ook in 2023 uitgevoerd en vastgesteld. De RvT is van mening dat het hele bestuur zich naar het belang van het pensioenfonds als geheel richt. Tevens is de RvT van mening dat bij de relevante bestuursbesluiten evenwichtige belangenafweging voldoende aan de orde komt.

7. Communicatie

In het verslagjaar is op een correcte manier uitvoering gegeven aan het communicatiebeleidsplan 2022–2024 en het daarvan afgeleide communicatiejaarplan 2023. De communicatie is in overeenstemming met de wettelijke vereisten en gaat een stap verder dan alleen voldoen aan wet- en regelgeving. In dit kader valt te melden dat de AFM het pensioenfonds een toezichtbrief normoverdracht stuurde (net als pakweg 15 andere pensioenfondsen) naar aanleiding van de in de ogen van de AFM niet volledige communicatie bij de toeslagverlening. Hoewel de AFM eind 2023 aangaf dat de brief met betrekking tot het toezichtantecedent als niet verzonden kon worden beschouwd bleef de overtreding wel staan. Het fonds heeft naar aanleiding van de bevindingen verbeteringen in de communicatie doorgevoerd.

In 2023 zijn er, net als enkele jaren geleden, deelnemers- en werkgeversbijeenkomsten gehouden. Deze zijn door het hele land gehouden en zijn goed bezocht. Daarnaast heeft er op diverse punten uitgebreide communicatie naar de deelnemers en ook pensioengerechtigden plaatsgevonden. Denk hierbij vooral aan de toeslagverlening over 2023.

Net zoals andere jaren worden de speerpunten uit het communicatiebeleidsplan 2022-2024 vertaald naar concrete activiteiten. De voortgang hierop wordt binnen de portefeuille Pensioenzaken en Communicatie strak gemonitord. Ook komt de voortgang periodiek in het bestuur aan de orde.

Daarnaast is een belangrijk aandachtspunt ook in 2023 de communicatie (via bijvoorbeeld website en nieuwsbrieven) over de (transitie naar) het nieuw pensioenstelsel geweest.

De komende jaren blijft de communicatie hierover zeer belangrijk en uitdagend.

De RvT ziet door bovengenoemde punten dat het bestuur voortdurend bezig is de belanghebbenden te informeren, maar ook om de communicatie naar de belanghebbenden verder te verbeteren en aan te passen.

Goedkeuring besluit vaststelling bestuursverslag en jaarrekening

De raad van toezicht constateert dat het proces van totstandkoming van het besluit van het bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening over 2023 zorgvuldig is geweest. Naar de mening van de raad geeft het bestuur in het bestuursverslag voldoende verantwoording over risicobeheersing. Naar de mening van de raad heeft het bestuur bij de uitoefening van zijn taak belangen goed afgewogen. De raad van toezicht geeft goedkeuring aan het bestuursbesluit tot de vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening.

De raad van toezicht dankt het bestuur en de pensioenraad voor de prettige en constructieve samenwerking.

Den Haag, 22 mei 2024

J.L. Verhulst, Voorzitter

J.A. Kuijsten

Reactie van het bestuur op de aanbevelingen van de raad van toezicht

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor haar inzet in en het positieve verslag over 2023 en zal ook in 2024 rekening houden met de door de raad van toezicht genoemde aandachtspunten.

Jaarrekening

**Stichting Bedrijfspensioenfonds
voor de Koopvaardij**

2023

Jaarrekening

BALANS PER 31 DECEMBER (na resultaatbestemming)

		31-12-2023	31-12-2022
		x € 1.000	x € 1.000
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds			
* Vastgoedbeleggingen	(1)	344.640	369.378
* Aandelen	(2)	478.617	444.561
* Vastrentende waarden	(3)	2.479.033	2.402.653
* Derivaten	(4)	22.885	14.789
* Overige beleggingen	(5)	266.319	237.040
		<hr/>	<hr/>
Totaal beleggingen		3.591.494	3.468.421
Vorderingen uit hoofde van beleggingen	(6)	235.622	294.259
Overige vorderingen en overlopende activa	(7)	11.665	9.630
Overige activa			
* Liquide middelen	(8)	141.067	52.723
		<hr/>	<hr/>
Totaal activa		3.979.848	3.825.033

PASSIVA		31-12-2023	31-12-2022
		x € 1.000	x € 1.000
Stichtingskapitaal en reserves	(9)		
* Algemene reserve	(10)	182.700	199.447
* Algemene reserve prepensioen	(11)	14.251	13.100
* Solvabiliteitsreserve	(12)	365.991	335.221
* Solvabiliteitsreserve prepensioen	(12)	3.124	2.974
* Bestemmingsreserve kosten	(13)	13.328	15.251
		<hr/>	<hr/>
Totaal stichtingskapitaal en reserves		579.394	565.993
Technische voorzieningen			
* Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	(14)	3.066.870	2.901.526
* Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds - prepensioen	(15)	26.520	25.864
* Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds - AIP	(16)	422	482
* Overige technische voorzieningen	(17)	264	264
		<hr/>	<hr/>
Totaal technische voorzieningen		3.094.076	2.928.136
Langlopende schulden	(18)	7.619	7.071
Verplichtingen uit hoofde van beleggingen	(19)	292.688	321.791
Overige schulden en overlopende passiva	(20)	6.071	2.042
		<hr/>	<hr/>
Totaal passiva		3.979.848	3.825.033

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER HET BOEKJAAR

BATEN	2023	2022
	x € 1.000	x € 1.000
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers) (21)	61.019	67.322
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (22)	276.533	- 956.483
Overige baten (23)	105	115
Totaal baten	337.657	- 889.046
LASTEN		
Pensioenuitkeringen (24)	146.205	132.970
Pensioenuitvoeringskosten (25)	11.532	6.932
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen (26)		
voor risico pensioenfonds		
* Pensioenopbouw	36.196	52.158
* Toeslagen (per 1 juni 2024 respectievelijk 1 januari 2023)	95.328	284.374
* Rentetoevoeging	92.973	- 18.084
* Onttrekking voor uitkeringen	- 146.333	- 132.797
* Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 3.786	- 3.474
* Wijziging marktrente	96.846	- 1.015.057
* Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten	- 279	- 3.209
* Aanpassing schattingswijziging	- 727	- 11.446
* Overige mutaties	- 4.278	- 7.337
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen	165.940	- 851.645
Mutatie overige technische voorzieningen (27)	-	7
Saldo overdrachten van rechten (28)	316	3.284
Overige lasten (29)	263	556
Totaal lasten	324.256	- 707.896
Saldo van baten en lasten	13.401	- 181.150
Bestemming saldo boekjaar:		
Algemene reserves	- 16.747	- 76.826
Algemene reserve prepensioen	1.151	7.804
Solvabiliteitsreserve	30.770	- 110.016
Solvabiliteitsreserve prepensioen	150	- 949
Bestemmingsreserve kosten	- 1.923	- 1.163
	13.401	- 181.150

KASSTROOMOVERZICHT

	2023	2022
	x € 1.000	x € 1.000
Pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	59.213	53.245
Ontvangsten waardeoverdrachten	1.593	2.537
Betaalde pensioenuitkeringen	- 144.921	- 131.917
Betaalde afkopen	- 1.150	- 1.075
Betaalde waardeoverdrachten	- 1.803	- 5.819
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	- 9.973	- 8.569
Overige ontvangsten en uitgaven	- 330	- 244
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten	- 97.371	- 91.842
Beleggingsactiviteiten ¹⁾		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	7.529.355	7.645.561
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	55.365	81.574
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	- 7.396.552	- 7.658.687
Betaalde kosten vermogensbeheer	- 4.238	- 4.322
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten	183.930	64.126
Netto kasstroom	86.559	- 27.716
Koers- en omrekenverschillen op liquide middelen	1.891	3.688
Totale kasstroom	88.450	- 24.028
De mutatie in geldmiddelen bestaat uit de volgende balansposten:		
Liquide middelen	141.067	52.723
Verplichtingen in rekening-courant aan bank	- 862	- 968
Stand per einde boekjaar	140.205	51.755
Stand per einde vorig boekjaar	51.755	75.783
Mutatie in geldmiddelen	88.450	- 24.028

1) De kasstromen in verband met beleggingsactiviteiten zijn inclusief de beleggingsstromen voor de AIP-verplichting.

ALGEMENE TOELICHTING

Algemeen

Activiteit Het doel van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij, statutair gevestigd te 's-Gravenhage en vestigingsadres prinses Beatrixlaan 15, 2595 AK te 's-Gravenhage (hierna 'het fonds'), is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche Koopvaardij aangesloten werkgevers.

Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41199579.

Overeenstemmings- verklaring De jaarrekening is opgesteld op basis van in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening, zoals deze zijn vermeld in Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen.

Referenties In de balans en staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Via deze referenties wordt verwezen naar de toelichting op de balans en de staat van baten en lasten.

Verbonden partijen Als verbonden partijen worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, of rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen. Ook statutaire directieleden of andere sleutelfunctionarissen van het fonds en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

Mn Services N.V. Het fonds bezit 5% van het aandelenkapitaal van Mn Services N.V., gevestigd op Prinses Beatrixlaan 15, 2595 AK te Den Haag en ingeschreven in de Kamer van Koophandel onder nummer 27191631. De overige 95% is in handen van Stichting Pensioenfonds Metaal en Techniek.

Er zijn geen transacties van betekenis met verbonden partijen die niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het vereiste inzicht.

Transacties met (voormalige) bestuurders Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten in de staat van baten en lasten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Continuïteitsparagraaf Het bestuur heeft op grond van de liquiditeit- en solvabiliteitspositie geen twijfel over de continuïteit van het fonds. Dit mede gelet op de voortzetting van de dienstverlening van Mn Services N.V.. De grondslagen voor de waardering en de resultaatbepaling in deze jaarrekening zijn dan ook gebaseerd op de continuïteitsveronderstelling.

Schattingswijzigingen

Aanpassing UFR-methode De technische voorzieningen zijn vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur van de Nederlandsche Bank per 31 december 2023 en de factoren zoals genoemd in de grondslagen bij de jaarrekening. De Nederlandsche Bank heeft toegelicht dat de ufr-systematiek van de rentetermijnstructuur vanaf 1 januari 2023 is gewijzigd. Een wijziging die volgt uit het advies van de commissie parameters van 29 november 2022. Per 1 januari 2023 leidt de maatregel tot een verhoging van 10.065 duizend euro van de technische voorziening. Het effect op de dekkingsgraad is 0,4% negatief.

Aanpassing gehuwdheidsfrequenties Voor deelnemers geboren voor 1937 is de gehuwdheidsfrequentie op leeftijd 60 jaar aangepast van 0,758 naar 0,752 voor mannen en van 0,722 naar 0,725 voor vrouwen en loopt de gehuwdheidsfrequentie af met de sterftekans van de medeverzekerde. Bij de berekeningen is steeds aangenomen dat de medeverzekerde partner van een mannelijke verzekerde een vrouw is die vier jaar jonger is. Hierdoor daalde de voorziening met 727 duizend Euro.

Schattingen en veronderstellingen De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Opname van een actief of een verplichting Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang

Saldering van een actief en een verplichting Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta De jaarrekening is opgesteld in Euro's: de functionele en presentatievaluta van het fonds.
Transacties, vorderingen en schulden Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkelingen en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Vergelijking met voorgaand boekjaar De gehanteerde grondslagen van waarderingen en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar, tenzij anders vermeld.

Grondslagen voor de waardering

Algemene waardering De beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen zijn gewaardeerd op reële waarde, tenzij hierna anders is vermeld. Per categorie is aangegeven hoe deze waarde is bepaald. De overige balansposten zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, tenzij anders vermeld. Alle bedragen in de balans luiden in duizenden Euro's.

Beleggingen

Algemeen De beleggingen zijn gerubriceerd naar de aard van de financiële instrumenten.

In de toelichting is de aansluiting op de indeling volgens het strategisch beleggingsbeleid van het fonds weergegeven. Deze laatste indeling is gehanteerd in de kerncijfers en het bestuursverslag. De beleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, waarbij de reële waarde de boekwaarde benadert.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen, of noteringen afgeleid van de markt. Echter bepaalde instrumenten, zoals vastgoed, participaties in hypotheekfondsen en bepaalde derivaten zijn gewaardeerd door gebruik te maken van waarderingsmodellen en -technieken. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen.

Voor financiële instrumenten zoals vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden.

Participaties in beleggingsfondsen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen. Bij gemengde beleggingsfondsen wordt qua waardering aangesloten bij de hoofdcategorie in het desbetreffende fonds, bepaald op basis van reële waarde.

Derivaten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Beleggingen die op contractbasis worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor beleggingen.

Vastgoedbeleggingen Onder de post vastgoedbeleggingen zijn opgenomen:

- * Directe vastgoedbeleggingen, inclusief vastgoedbeleggingen in ontwikkeling;
- * Indirecte vastgoedbeleggingen.

Directe vastgoedbeleggingen De eerste waardering van een vastgoedbelegging vindt plaats tegen de verkrijgingsprijs, inclusief de transactiekosten. Na eerste verwerking vindt de waardering plaats tegen reële waarde. De reële waarde is gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Er wordt gebruik gemaakt van vijf verschillende gerenommeerde taxatiekantoren, waarbij de gehele vastgoedportefeuille om de drie jaar gerouleerd wordt tussen de taxatiekantoren. De gehele vastgoedportefeuille wordt één keer per jaar (halverwege) met een desktop review getaxeerd, en eenmaal per (einde) jaar volledig getaxeerd (inclusief bezoek van alle objecten). In de tussenliggende kwartalen worden objecten met grote contractmutaties extern getaxeerd. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Bij de waardering wordt gebruik gemaakt van de huurkapitalisatiemethode, Discounted Cash Flowmethode (DCF) en de vergelijkingsmethode. De taxaties worden hierbij uitgevoerd door vastgoed gecertificeerde taxateurs. Bij de taxaties is gewerkt volgens de richtlijnen van de Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS), Morgan Stanley Capital International (MSCI), International Valuation Standard (IVS) en het Nederlands Register Vastgoed Taxateurs (NRVT). De taxateurs hebben bevestigd dat ze ten behoeve van de taxaties de gevraagde informatie aan taxateurs heeft aangeleverd. Fonds alle relevante informatie aan taxateurs heeft aangeleverd.

Beleggingen in direct vastgoed waarvoor een onvoorwaardelijke verkoopovereenkomst tot stand is gekomen doch die aan het eind van het verslagjaar nog niet geleverd zijn, zijn gewaardeerd tegen de overeengekomen verkoopprijs.

Indirecte vastgoedbeleggingen De indirecte vastgoedbeleggingen betreffen participaties in niet beursgenoteerde vastgoedbeleggingen vastgoedbeleggingen vastgoedbeleggingeninstellingen.

Participaties in niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum, waarbij de onderliggende vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde die in de meeste gevallen is ontleend op basis van onafhankelijke taxatie, en in enkele gevallen aangevuld met schattingen van het management van het vastgoedfonds. Bij niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden periodieke analyses van resultaten uitgevoerd, evenals analyse van de gecontroleerde jaarrekeningen van de indirecte vastgoedbeleggingen, en vergelijking met de waardenopgaven van de fondsmanagers. Niet in alle gevallen zijn gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar voor vaststelling van de jaarrekening.

Aandelen Onder de post aandelen zijn verantwoord:

- * Niet beursgenoteerde aandelen;
- * Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen.

Niet beursgenoteerde aandelen Onder niet beursgenoteerde aandelen is opgenomen het 5% belang in Mn Services N.V. gevestigd aan de Prinses Beatrixlaan 15 te Den Haag. Deze deelneming is gewaardeerd tegen reële waarde. Hiervoor wordt een specifiek waarderingmodel toegepast op grond van verwachte cash flows die contant zijn gemaakt met een disconteringsvoet van 8,97%.

Participaties in Beleggingsinstellingen Niet aan een beurs genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van dat fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde.

Vastrentende waarden De post vastrentende waarden bestaat uit:

- * Obligaties en leningen op schuldbekentenis met een variabele of vaste rente;
- * Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden, waaronder bankleningen;
- * Participaties in hypotheekfondsen;
- * Deposito's.

Obligaties en leningen op schuldbekentenis Obligaties zijn gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers op balansdatum inclusief de lopende interest ultimo jaar. Leningen op schuldbekentenis zijn gewaardeerd tegen reële waarde op basis van de contante waarde van toekomstige kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Participaties in Beleggingsinstellingen Participaties in beleggingsinstellingen worden gewaardeerd tegen de beurskoers op balansdatum. Voor niet aan een beurs genoteerde fondsen betreft het de reële waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van dat fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, gecorrigeerd voor kasstromen die na de peildatum van de waardering hebben plaatsgevonden, zijnde een benadering van de reële waarde.

Via participaties in beleggingsinstellingen wordt ook belegd in bankleningen. De waardering hiervan betreft de reële waarde die bestaat uit de door de vermogensbeheerder van dat fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde. De beheerder bepaalt deze waarde op basis van marktanalyses (een schattingsmodel met input gegevens van brokers).

Participaties in hypotheekfondsen Participaties in hypotheekfondsen zijn gewaardeerd tegen reële waarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Deposito's Deposito's worden gewaardeerd tegen reële waarde op balansdatum inclusief lopende interest. Deze is gelijk aan de netto contante waarde van de toekomstige kasstromen.

Derivaten Derivaten zijn financiële instrumenten die zijn afgeleid van meer traditionele producten als aandelen en obligaties. De post derivaten bestaat uit:

- * interest rate swaps;
- * valutatermijncontracten.

De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd. Positieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten. Negatieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder verplichtingen uit hoofde van de beleggingen.

De nominale waarde van derivaten geeft het bedrag aan waarover het contract is afgesloten. De reële waarde is de waarde als het contract ultimo jaar zou worden verkocht of teruggedraaid. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen. Voor de rentederivaten betreft dit het intern theoretisch waarderingmodel, welke de contractgegevens van de swappositie en relevante yieldcurves gebruikt om de waarde van de swappositie te bepalen. Voor de valutaderivaten wordt de waarde op afloopdatum bepaald door de nominale waarde te vermenigvuldigen met de wisselkoers op de afloopdatum van het contract minus de contractueel vastgelegde koers. Voor de afloopdatum wordt de wisselkoers op afloopdatum geschat met behulp van de verwachte wisselkoersmutaties in de markt, welke tot uitdrukking komen als 'forward tics' (de verwachte mutaties in wisselkoersen op basis van de rentever schillen tussen de betrokken valuta's. De verwachte kasstromen worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve, waarbij de curve van de betrokken valuta gebruikt wordt.

Futures worden gewaardeerd tegen de laatst verhandelde dagprijs op de beurs waarop de future is genoteerd, waarbij de prijzen van de onderliggende waarden zijn gewogen.

De credit support annexen (CSA-contracten) hebben betrekking op derivatencontracten. De openstaande vorderingen en verplichtingen van de derivatencontracten worden periodiek per tegenpartij gesaldeerd. Bij een saldo boven de contractueel vastgestelde grens wordt er onderpand gestort aan c.q. ontvangen van de tegenpartij. De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per tegenpartij gesaldeerd, waarbij een positief saldo per tegenpartij op de actiefzijde van de balans terechtkomt (onder vorderingen uit hoofde van beleggingen) en een negatief saldo per tegenpartij op de passiefzijde van de balans (onder verplichtingen uit hoofde van beleggingen).

Overige beleggingen Onder de overige beleggingen is opgenomen Infrastructuur.

Infrastructuur wordt gewaardeerd tegen een benaderde reële waarde.

De waardering vindt plaats tegen het pro-rata aandeel van de investering in het eigen vermogen van het beleggingsfonds. Deze waardering komt tot stand door de externe vermogensbeheerder, wordt minimaal eenmaal per jaar gecontroleerd door een externe accountant, en is gebaseerd op de volgende waarderingmethode voor onderliggende individuele investeringen:

- * Vergelijking met de actuele waarde van een ander financieel instrument dat vergelijkbare kenmerken heeft;
- * Netto contante waarde berekeningen (discounted cash flow);
- * Waarderingsmodellen.

Vorderingen uit hoofde van beleggingen De post vorderingen uit hoofde van beleggingen betreft vooral de waarde van onderhanden zijnde beleggingstransacties met een looptijd korter dan 1 jaar die bij eerste verwerking tegen reële waarde gewaardeerd zijn.

Overige vorderingen en overlopende activa De overige vorderingen en overlopende activa zijn bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde en bij vervolgwaaarding gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Daar er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de vorderingen, onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

Liquide middelen Onder de liquide middelen worden opgenomen de kasmiddelen, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan 12 maanden, inclusief sight deposits (vrijwel direct op te vragen deposito's). De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds en zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves De post stichtingskapitaal en reserves is bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen (inclusief de technische voorzieningen en overige voorzieningen) volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. Het bestaat uit verschillende reserves, waarvan de bestemmingsreserve kosten geen onderdeel is van het vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad. Verschillen tussen het vermogen en het vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad zijn zichtbaar in de kerncijfers en worden toegelicht in de toelichting op de Stichtingskapitaal en reserves.

Algemene reserve De algemene reserve dient ter opvang van mutaties in de solvabiliteitsreserve, voor financiering van toeslagen en het dekken van andere algemene risico's.

Jaarlijks wordt, nadat de voorziening pensioenverplichtingen, alle overige technische voorzieningen en alle overige reserves op een voldoende peil zijn gebracht, het resultaat van het fonds ten gunste dan wel ten laste van de algemene reserve gebracht.

Algemene reserve prepensioen De algemene reserve prepensioen dient ter opvang van mutaties in de prepensioenregeling, voor financiering van toeslagen en het dekken van algemene risico's ten aanzien van de prepensioenregeling.

Solvabiliteitsreserve en solvabiliteitsreserve prepensioen In de jaarrekening wordt aansluiting gezocht bij de uitkomsten van de toereikendheidstoets. De hoogte van beide solvabiliteitsreserves is minimaal gelijk aan nul en maximaal gelijk aan de grens die in het Financieel Toetsingskader is gesteld voor het Vereist Eigen Vermogen. Het totaal van beide solvabiliteitsreserves samen is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen (uitgaande van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie).

Bestemmingsreserve kosten De post bestemmingsreserve kosten is gevormd op basis van een besluit van het bestuur in overleg met de sociale partners. Deze reserve bestaat uit een percentage van de netto technische voorzieningen pensioenverplichtingen en het percentage wordt periodiek herijkt. De bestemmingsreserve wordt alleen gebruikt bij een toekomstig negatief resultaat op kosten. Een aanwending ten gunste van het resultaat dient ter dekking van het negatieve resultaat op kosten. Deze bestemmingsreserve is geen onderdeel van het vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad.

Technische voorziening De omvang van de technische voorziening wordt gebaseerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Deze zijn gebaseerd op de ultimo verslagjaar opgebouwde pensioenen van de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, alsmede de totaal te bereiken pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers met een premievrije pensioenopbouw. De voorwaardelijke toeslagverlening maakt geen onderdeel uit van de pensioenverplichtingen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Het fonds kent twee regelingen waarvan de bijeengebrachte middelen vanwege de aard van die regelingen apart geadministreerd worden. Het betreft de WAO-gat (AIP) verzekering en de prepensioenregeling. In de balans zijn de voorzieningen pensioenverplichtingen met betrekking tot deze regelingen apart verantwoord.

Kansstelsels De sterftekansen zijn ontleend aan de "Prognosetafel AG 2022" van het Koninklijk Actuarieel Genootschap. Hierop wordt voor zowel mannen als vrouwen tot de leeftijd van 60 jaar en vanaf de leeftijd van 100 jaar een correctiefactor van 100% toegepast. Hierdoor worden de sterftekansen voor deze groep mannen en vrouwen per saldo dus niet gecorrigeerd. Voor zowel mannen als vrouwen tussen de leeftijd van 60 en 100 jaar worden leeftijdsafhankelijke correctiefactoren toegepast op de sterftekansen uit de prognosetafel.

- Gehuwdheidsfrequenties* Voor de tarieven van het nabestaandenpensioen zijn gehuwdheidsfrequenties (beter: partnerfrequenties) in acht genomen. In 2023 is uitgegaan van cijfers afgeleid van CBS data "2016, inclusief samenwonenden". Vanaf 2024 wordt uitgegaan van cijfers afgeleid van CBS data "2022, inclusief samenwonenden". Op leeftijd 67 jaar is de gehuwdheidsfrequentie op 1 gesteld. Vanaf leeftijd 67 jaar neemt de gehuwdheidsfrequentie vervolgens af met de sterftkans van de medeverzekerde. Voor deelnemers geboren na 1936 en voor 1950 bedroeg de gehuwdheidsfrequentie op leeftijd 60 jaar 1 en loopt de gehuwdheidsfrequentie vanaf leeftijd 60 jaar af met de sterftkans van de medeverzekerde. Voor deelnemers geboren voor 1937 bedroeg de gehuwdheidsfrequentie op leeftijd 60 jaar 0,752 voor mannen en 0,725 voor vrouwen en loopt de gehuwdheidsfrequentie af met de sterftkans van de medeverzekerde. Bij de berekeningen is steeds aangenomen dat de medeverzekerde partner van een mannelijke verzekerde een vrouw is die vier jaar jonger is, terwijl is aangenomen dat een vrouwelijke verzekerde een vier jaar oudere mannelijke medeverzekerde partner heeft. Het effect van de wijziging van de gehuwdheidsfrequenties wordt meegenomen in de voorziening van 31 december 2023.
- Invaliditeitspensioenen* Voor ingegane invaliditeitspensioenen is de netto voorziening pensioenverplichtingen (VPV) gesteld op de contante waarde van het toegekende invaliditeitspensioen. Bij de vaststelling van de voorziening voor ingegane invaliditeitspensioenen wordt geen rekening gehouden met een revalidatiekans.
- Wachttijdvoorziening* Jaarlijks wordt 2% van de bruto doorsneepremie gereserveerd in een zogenaamde wachttijdvoorziening Incurred But Not Reported (IBNR). Vanaf 2024 neemt de reserve af tot 1,5% van de bruto doorsneepremie. Deze voorziening maakt deel uit van de VPV. Indien de wachttijdvoorziening op enig moment meer bedraagt dan drie keer een jaarreservering, ofwel 6% van de bruto doorsneepremie van dat jaar, valt het meerdere vrij ten gunste van het resultaat van het fonds. De ondergrens voor de wachttijdvoorziening is twee keer de jaarreservering, ofwel 4% van de bruto doorsneepremie. Het effect van de wijziging van de wachttijdvoorziening wordt meegenomen in de voorziening van 31 december 2023.
- Niet opgevraagde pensioenen* Voor het ouderdompensioen wordt de voorziening van een niet opgevraagd ouderdompensioen 5 jaar na het reguliere ingangsjaar op nul gewaardeerd. In 2023 is de voorziening van de niet opgevraagde ouderdompensioenaanspraken vrijgefallen van deelnemers die in 1952 geboren zijn. Het reglementaire ingangsjaar van deze ouderdompensioenaanspraken (ingangleeftijd 65 jaar) voor deze groep was 2017. Als desbetreffende deelnemers echter in de toekomst alsnog hun pensioen opvragen wordt het volledige bedrag met terugwerkende kracht tot 2017 uitgekeerd. De bijbehorende voorziening wordt dan weer in de VPV opgenomen. Voor de niet opgevraagde ingegane partnerpensioenen geldt dat, indien een partnerpensioen 5 jaar na overlijden van de deelnemer nog niet is opgevraagd, de desbetreffende voorziening op nul wordt gewaardeerd.
- Rekenrente* Ten behoeve van de VPV wordt als rekenrente de actuele rentetermijnstructuur gehanteerd, zoals die door De Nederlandse Bank (DNB) gepubliceerd is.
- De pensioenen zijn continu betaalbaar verondersteld. De netto VPV voor het ouderdoms- en nabestaandenpensioen wordt gesteld op de contante waarde van de op de balansdatum verworven tijdsevenredige aanspraken, met inbegrip van de verhogingen per 1 januari na de balansdatum.
- Opslagen* De voorziening voor niet ingegaan en ingegaan levenslang ouderdompensioen wordt verhoogd met 0,40% in verband met de reglementaire overlijdensuitkering ter grootte van één maanduikering bij overlijden na ingang van het ouderdompensioen (2022: 0,4%).

De opslag voor de excassokosten ultimo 2023 is 2,55% (2022: 2,55%).

Ter bepaling van de netto VPV voor niet ingegane wezenpensioenen wordt geen afzonderlijke voorziening vastgesteld. In plaats daarvan wordt het uitgestelde nabestaandenpensioen behorend bij het uitgesteld ouderdompensioen voor deelnemers jonger dan 67 jaar op 101,7% van zijn waarde gesteld (2022: 101,7%).

Toeslagen In het verslagjaar toegezegde toeslagen op de aanspraken en pensioenrechten zijn opgenomen in de VPV per 31 december 2023. Per 1 juni 2024 wordt er een toeslag verleend van 3,26% (per 1 januari 2023: 10,84%).

Groepering, leeftijdsbepaling Op de balansdatum wordt voor de groepen actieve deelnemers, gewezen deelnemers met uitgestelde rechten en personen voor wie het pensioen is ingegaan, gesplitst per geslacht, de aanspraken samengevoegd voor personen geboren in hetzelfde jaar. Per aldus gevormde categorie wordt de leeftijd gesteld op het verslagjaar minus het geboortjaar plus een half.

Het niet ingegane ouderdompensioen van deelnemers die hun tijdelijk pensioen ontvangen wordt onder de categorie pensioengerechtigden verantwoord in plaats van onder de categorie actieve en gewezen deelnemers.

Overige technische voorzieningen De post overige technische voorzieningen bestaat uit de voorziening voor gemoedsbezwaren die gewaardeerd is tegen de reële waarde. Indien een aangesloten werkgever of werknemer gemoedsbezwaren heeft tegen elke vorm van verzekeren, wordt de betaalde premie op een separate bankrekening geboekt en aangemerkt als spaarsaldo. Premie en rente worden toegevoegd en uitkeringen onttrokken over een periode van minimaal 15 jaar en maximaal 25 jaar. Het rentepercentage wordt vastgesteld op basis van het behaalde rendement uit het jaarverslag over twee boekjaren terug, verminderd met 0,5% administratiekosten. Dit resultaat wordt op 0,25% naar beneden afgerond.

Langlopende schulden Onder de langlopende schulden is opgenomen de AIP-verplichting.

AIP De AIP-verplichting betreft de WIA-hiaatverzekering. Het fonds heeft deze verzekering vanaf 1 januari 2012 in eigen beheer.

De AIP-verplichting bestaat uit:

- * een toevoeging gebaseerd op het netto beleggingsrendement van het fonds;
- * een onttrekking (toevoeging) van het benodigde bedrag in verband met de toename (afname) van de voorziening pensioenverplichtingen;
- * een onttrekking (toevoeging) in verband met de toename (afname) van de solvabiliteitsreserve AIP.

De AIP-verplichting is gewaardeerd tegen reële waarde, die bestaat uit het saldo van de hierboven vermelde posten. Gezien de aard van deze verplichting is er geen specifieke verschuldigde rentevergoeding opgenomen in de staat van baten en lasten.

Verplichtingen uit hoofde van beleggingen De post verplichtingen uit hoofde van beleggingen betreft onder meer de verplichtingen inzake derivaten zoals beschreven onder derivaten.

Overige schulden en overlopende passiva De overige schulden en overlopende passiva omvatten de posten verschuldigd aan externe partijen en zijn bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde en bij vervolgwaardering gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Daar geen sprake is van agio of disagio of transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de schuld. De nominale waarde van een schuld is de hoofdsom die wordt genoemd in de overeenkomst waaruit de schuld is ontstaan.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de technische voorziening. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat. De baten en lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Premiebijdragen (van werkgevers/ werknemers) Hieronder zijn opgenomen de over het boekjaar in rekening gebrachte en te brengen premies en koopsommen.

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen Onder de beleggingsopbrengsten zijn opgenomen de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten, onder aftrek van de kosten van vermogensbeheer.

Directe beleggingsopbrengsten De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op opbrengsten uit beleggingsfondsen, interest en dividenden onder aftrek van de aan de beleggingen toe te rekenen kosten, alsmede de huren verminderd met de exploitatiekosten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Indirecte beleggingsopbrengsten De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en ongerealiseerde waardestijgingen of waardedalingen.

Kosten vermogensbeheer De kosten van vermogensbeheer worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Exploitatiekosten van direct vastgoed zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Transactiekosten Transactiekosten bij de verkoop van beleggingen worden verwerkt als onderdeel van de gerealiseerde waardeveranderingen.

Overige De overige kosten in verband met beleggingen bestaan uit rebates van beleggingsfondsen en worden toegekend aan de periode ze betrekking hebben.

Overige baten De overige baten zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Pensioenuitkeringen De pensioenuitkeringen betreffen de aan pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten Hieronder zijn opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen werkelijke kosten. Voor pensioenuitvoeringskosten die hun oorsprong in het verleden hebben, maar waarvan de uitgaven pas in de toekomst zullen plaatsvinden, is een reservering getroffen.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen is opgesplitst in een aantal onderdelen. Deze onderdelen worden hieronder toegelicht.

Pensioenopbouw Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale aanspraken ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Toeslagen De toeslagen betreffen het effect van indexering en overige toeslagen op de voorziening.

Rentetoevoeging De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 3,264% (2022: -0,486%). Dit is de 1-jaarsrente per 1 januari 2023, berekend over de gehele pensioenverplichting. Voor deze rente wordt uitgegaan van de rentetermijnstructuur (RTS) zoals gepubliceerd door DNB.

Onttrekking voor uitkeringen Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder "onttrekking voor uitkeringen" opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat benodigd is voor de uitkeringen in de verslagperiode.

Onttrekking voor uitvoeringskosten Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Wijziging marktrente Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder 'wijziging marktrente'. Ultimo 2022 bedroeg de uit de toen gehanteerde rentetermijnstructuur af te leiden fondsspecifieke gemiddelde interne rekenrente 2,6%. Per einde 2023 was deze gemiddelde interne rekenrente op basis van de per die datum geldende rentetermijnstructuur gedaald naar 2,32%.

Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten Als wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten is opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met actuariel berekende pensioenaanspraken.

Wijziging UFR-methodiek De "wijziging UFR-methodiek" betreft de wijziging van de rentetermijnstructuur vanaf 1 januari 2023. De Nederlandsche Bank heeft toegelicht dat de ufr-systematiek van de rentetermijnstructuur vanaf 1 januari 2023 is gewijzigd. Een wijziging die volgt uit het advies van de Commissie Parameters van 29 november 2022. Zie ook de schattingswijzigingen.

Aanpassing schattingswijziging De wijziging grondslagen hebben betrekking op incidentele wijzigingen van de regelingen en/ of incidentele wijzigingen in actuariële grondslagen en/of methoden.

Overige mutaties De resterende mutaties van de voorziening zijn opgenomen onder overige mutaties.

Saldo overdrachten van rechten Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken.

Overige lasten De overige lasten zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode, waarbij onderscheid is gemaakt tussen kasstromen uit pensioen- en beleggingsactiviteiten.

De geldmiddelen bestaan uit de mutatie van de posten Liquide middelen en Schulden bij bancaire instellingen. De mutaties in het kasstroomoverzicht zijn afgeleid uit de staat van baten en lasten en de balansmutaties.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

ACTIVA

BELEGGINGEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS

De onderstaande mutaties hebben plaatsgevonden:

Verloop beleggingen 2023 x € 1.000	Stand per 1 januari	Aankopen en investerings	Verkopen en aflossingen	Waarde- mutatie	Overige mutaties *	Stand per 31 december
Vastgoedbeleggingen						
Directe vastgoedbeleggingen	359.489	18.837	- 15.659	-18.027	-	344.640
Indirecte vastgoedbeleggingen	9.889	-	- 9.349	-540	-	-
	369.378	18.837	- 25.008	-18.567	-	344.640
Aandelen						
Niet-beursgenoteerde aandelen	4.430	1.300	-	3.735	-	9.465
Participaties in beleggingsinstellingen	440.131	5.461	- 28.000	51.560	-	469.152
	444.561	6.761	- 28.000	55.295	-	478.617
Vastrentende waarden						
Obligaties	1.081.588	1.467.310	- 1.527.282	35.190	97	1.056.903
Leningen op schuldbekentenis	1	-	-	0	-	1
Participaties in beleggingsinstellingen	1.071.197	20.615	- 76.000	75.717	-	1.091.529
Participaties in hypotheekfondsen	249.867	-	-	4.609	-	254.476
Deposito's**	-	5.937.469	- 5.861.468	0	123	76.124
	2.402.653	7.425.394	- 7.464.750	115.516	220	2.479.033
Derivaten						
Derivaten (gesaldeerd) ***	- 299.733	-	- 8.431	70.122	- 9.235	- 247.277
Overige beleggingen						
Infrastructuur	237.040	16.394	-	12.885	-	266.319
	237.040	16.394	-	12.885	-	266.319
Totaal	3.153.899	7.467.386	- 7.526.189	235.251	- 9.015	3.321.332
Derivaten met een negatieve waarde ***	314.522					270.162
Totaal beleggingen	3.468.421					3.591.494

* Onder overige mutaties is meegenomen de mutatie in lopende interest en nog te ontvangen dividenden.

** Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

De deposito's die ultimo verslagjaar zijn uitgezet hebben allemaal een looptijd van korter dan één jaar en kennen een hoge omloopsnelheid.

*** Derivaten (gesaldeerd) betreft het saldo van positieve en negatieve derivatenposities. De positieve posities zijn onderdeel van de balanspost.

Beleggingen voor risico van het fonds en de negatieve posities zijn gerubriceerd onder de Verplichtingen uit hoofde van beleggingen.

Verloop beleggingen 2022 x € 1.000	Stand per 1 januari	Aankopen en investerings	Verkopen en aflossingen	Waarde- mutatie	Overige mutaties *	Stand per 31 december
Vastgoedbeleggingen						
Directe beleggingen	352.844	10.645	- 449	-3.551	-	359.489
Indirecte beleggingen	57.579	-	- 38.751	-8.939	-	9.889
	410.423	10.645	- 39.200	-12.490	-	369.378
Aandelen						
Niet-beursgenoteerde aandelen	2.615	500	-	1.315	-	4.430
Participaties in beleggingsinstellingen	788.654	4.005	- 273.399	-79.129	-	440.131
	791.269	4.505	- 273.399	-77.814	-	444.561
Vastrentende waarden						
Obligaties	1.687.727	1.586.345	- 1.961.028	-222.341	- 9.115	1.081.588
Leningen op schuldbekentenis	189	-	- 177	-8	- 3	1
Participaties in beleggingsinstellingen	1.095.503	284.564	- 168.000	-140.870	-	1.071.197
Participaties in hypotheekfondsen	308.082	-	-	-58.215	-	249.867
Deposito's**	4.998	5.227.401	- 5.232.401	-	2	-
	3.096.499	7.098.310	- 7.361.606	-421.434	- 9.116	2.402.653
Derivaten						
Derivaten (gesaldeerd) ***	171.475	-	67.434	-534.955	- 3.687	- 299.733
Overige beleggingen						
Infrastructuur	159.832	59.037	-	18.171	-	237.040
	159.832	59.037	-	18.171	-	237.040
Totaal	4.629.498	7.172.497	- 7.606.771	-1.028.522	- 12.803	3.153.899
Derivaten met een negatieve waarde **	44.315					314.522
Totaal beleggingen	4.673.813					3.468.421

* Onder overige mutaties is meegenomen de mutatie in lopende interest en nog te ontvangen dividenden.

** Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

De deposito's die ultimo verslagjaar zijn uitgezet hebben allemaal een looptijd van korter dan één jaar en kennen een hoge omloopsnelheid.

*** Derivaten (gesaldeerd) betreft het saldo van positieve en negatieve derivatenposities. De positieve posities zijn onderdeel van de balanspost.

Beleggingen voor risico van het fonds en de negatieve posities zijn gerubriceerd onder de Verplichtingen uit hoofde van beleggingen.

Het 'totaal beleggingen' is inclusief 7.619 duizend Euro (2022: 7.071 duizend Euro) in verband met AIP.

Hiervoor zijn geen specifieke beleggingen uitgezet, zodat deze niet apart weergegeven kunnen worden. Zie ook de toelichting op post

	31-12-2023 x € 1.000	31-12-2022 x € 1.000
(1) VASTGOEDBELEGGINGEN		
Onder vastgoedbeleggingen zijn per 31 december begrepen:		
Directe vastgoedbeleggingen	344.640	359.489
Indirecte vastgoedbeleggingen	<u>-</u>	<u>9.889</u>
Waarde 31 december	<u>344.640</u>	<u>369.378</u>

De waarde van de directe vastgoedbeleggingen zijn inclusief de huurincentive van 4 duizend Euro (2022: 8 duizend Euro).

De vastgoedbeleggingen in ontwikkeling ultimo 2023 zijn nihil. (2022: 15.659 duizend Euro) en zijn verantwoord bij directe vastgoedbeleggingen. De fase van ontwikkeling van vastgoedbeleggingen is afgerond wanneer het object volledig is opgeleverd.

(2) AANDELEN

De post aandelen bestaat uit:

Niet-beursgenoteerde aandelen	9.465	4.430
Participaties in beleggingsinstellingen aandelen*	<u>469.152</u>	<u>440.131</u>
Waarde 31 december	<u>478.617</u>	<u>444.561</u>

* Participaties in beleggingsinstellingen aandelen betreffen fondsen die beleggen in beursgenoteerde aandelen.

Er worden aandelen uitgeleend door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Dit zijn dus géén effecten die rechtstreeks deel uitmaken van de beleggingsportefeuille van het fonds, maar 'pro rata' berekend zijn. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangt de desbetreffende beleggingsinstelling collateral als onderpand. Zie ook de toelichting op kredietrisico in de risicoparagraaf. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen de beleggingsinstelling herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van de beleggingsinstelling.

Er wordt per 31 december 2023 niet direct belegd in premiebijdragende ondernemingen (2022: ook niet).

De post niet-beursgenoteerde aandelen betreft een 5% belang in Mn Services N.V. gevestigd te Den Haag.

(3) VASTRENTENDE WAARDEN

De post vastrentende waarden bestaat uit:

Obligaties en leningen op schuldbekentenis	1.056.904	1.081.589
Participaties in beleggingsinstellingen	1.091.529	1.071.197
Participaties in hypotheekfondsen	254.476	249.867
Deposito's	<u>76.124</u>	<u>-</u>
Waarde 31 december	<u>2.479.033</u>	<u>2.402.653</u>

Er worden obligaties uitgeleend door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Dit zijn dus géén effecten die rechtstreeks deel uitmaken van de beleggingsportefeuille van het fonds, maar 'pro rata' berekend zijn. Het fonds leent dus niet zelf rechtstreeks stukken uit. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangt de desbetreffende beleggingsinstelling collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen de beleggingsinstelling herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van de beleggingsinstelling.

(4) DERIVATEN

De door middel van derivaten verkregen posities zijn in de balans gesplitst weergegeven. De positieve posities uit hoofde van derivatencontracten zijn opgenomen onder de post Derivaten (als onderdeel van de Beleggingen). De negatieve posities zijn opgenomen onder de post Verplichtingen uit hoofde van beleggingen.

Per 31 december betreft het de volgende posities:

Derivaten	22.885	14.789
Verplichtingen inzake derivaten (19)	<u>- 270.162</u>	<u>- 314.522</u>
Saldo positie in derivaten	<u>-247.277</u>	<u>- 299.733</u>

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt het fonds gebruik van financiële derivaten. Derivaten worden in beginsel defensief gebruikt om risico's af te dekken en om flexibel (tijdelijk) te kunnen inspelen op veranderende marktomstandigheden. Voor wat betreft de risicoafdekking worden derivaten specifiek ingezet ten behoeve van afdekking van het renterisico (rente swaps) en afdekking van het valutarisico (valutatermijncontracten). De omvang waarin deze instrumenten zijn ingezet blijkt uit de volgende tabel.

Het kredietrisico op de saldopositie in derivaten wordt beperkt door zogeheten 'collateral management'. Ultimo 2023 is voor 213.359 duizend Euro (2022: 284.805 duizend Euro) aan cash collateral en voor 76.757 duizend Euro (2022: 46.836 duizend Euro) aan non cash collateral gebruikt als onderpand ter bescherming tegen het kredietrisico. De initial margin is onderdeel van het totale collateral. Deze betreft 0 duizend Euro (2022: 0 duizend Euro) van het cash collateral en circa 76.800 duizend Euro (2022: 35.500 duizend Euro) van het non cash collateral.

De met betrekking tot de beleggingsportefeuille door middel van derivaten per saldo verkregen posities op balansdatum zijn als volgt te specificeren naar onderliggende waarde:

Beleggingscategorie en soort instrument (activa en passiva gesaldeerd ¹) x € 1.000	31-12-2023			
	Nominale waarde ²	Reële waarde		
		saldo ¹	positief	negatief
<i>Vastrentende waarden</i>				
Renteswaps	1.885.900	- 254.438	15.178	- 269.616
<i>Valuta</i>				
Valutaderivaten	352.930	7.161	7.707	- 546
Totaal derivaten (per saldo)		- 247.277	22.885	- 270.162

Beleggingscategorie en soort instrument (activa en passiva gesaldeerd ¹) x € 1.000	31-12-2022			
	Nominale waarde ²	Reële waarde		
		saldo ¹	positief	negatief
<i>Vastrentende waarden</i>				
Renteswaps	1.603.900	- 308.633	5.437	- 314.070
<i>Valuta</i>				
Valutaderivaten	326.190	8.900	9.352	- 452
Totaal derivaten (per saldo)		- 299.733	14.789	- 314.522

¹) Het betreft saldo posities van activa en passiva en dus niet de exposure (die in totaal is verantwoord onder Derivaten respectievelijk Verplichtingen uit hoofde van beleggingen).

²) De nominale waarde geeft het absolute bedrag aan waarover het contract is afgesloten. De reële waarde is de waarde als het contract ultimo jaar zou worden verkocht of teruggedraaid.

(5) OVERIGE BELEGGINGEN

Onder de overige beleggingen zijn per 31 december begrepen:

	31-12-2023 x € 1.000	31-12-2022 x € 1.000
Infrastructuur	266.319	237.040
Waarde 31 december	266.319	237.040

RISICO MARKTWAARDEBEPALING

De beleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde. Niet voor alle beleggingsinstrumenten zijn frequente marktnoteringen beschikbaar. Dat levert een hoger risico op ten aanzien van de benadering van de waardering van een belegging. In de volgende tabel is het totale belegd vermogen van 3.675 miljoen Euro uitgesplitst naar vier niveaus van waardering. Dit betreft het belegd vermogen, inclusief de vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen en de liquide middelen.

De participaties van het fonds in beleggingsfondsen van MN die beleggen in aandelen, vastrentende waarden en infrastructuur zijn in onderstaande tabel geplaatst onder andere methode. Uitgangspunt hierbij is dat de waardering niet door MN, maar door de onderliggende beleggingsfondsen zelf gebeurt. MN verwerkt de waardering die ontvangen wordt van de externe manager.

Voor de waardering op netto contante waarde van leningen op schuldbekentnissen en derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters. Leningen op schuldbekentnissen worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve met opslagen.

De waardering van het direct vastgoed in Nederland gebeurt op basis van taxaties uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS), Morgan Stanley Capital International (MSCI), International Valuation Standard (IVS) en het Nederlands Register Vastgoed Taxateurs (NRVT). Ultimo jaar wordt de gehele vastgoedportefeuille volledig getaxeerd (inclusief bezoek van alle objecten). Bij de waardering wordt gebruik gemaakt van zowel huurkapitalisatie- als de Discounted Cash Flowmethode (DCF). De waardering van de materiële vastgoedbeleggingen is gelet op de huidige marktomstandigheden een belangrijke schattingspost. Het risico bestaat dat materiële aanpassingen zich kunnen voordoen in de waardering in het volgende boekjaar.

Voor niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastgoed en infrastructuur wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportage, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode vanaf de balansdatum van de fondsrapportage tot de balansdatum van de jaarrekening. De rapportages zijn niet door een accountant gecontroleerd en/of de periode van deze rapportages loopt niet synchroon met het boekjaar van het pensioenfonds. Om onzekerheden ten aanzien van de waardering te mitigeren, vindt voor aanstelling van een beheerder een selectieprocedure inclusief due diligence plaats. Na aanstelling worden de beheerders zorgvuldig gemonitord. Daarnaast wordt jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt met de gecontroleerde jaarrekeningen van deze fondsen. De waardering kan hoger of lager zijn, maar is gezien de mitigerende maatregelen naar inschatting niet materieel voor het vermogen en het resultaat.

De beleggingen in infrastructuur en andere beleggingen via beleggingsfondsen, waaronder de hypotheek, (die bestaan uit participaties in hypotheekfondsen) zijn opgenomen onder andere methode. Het uitgangspunt hierbij is dat de waardering niet door MN, maar door de onderliggende beleggingsfondsen zelf gebeurt.

Onder andere methode zijn bij vastrentende waarden (beleggingsinstellingen) de bankleningen opgenomen. Deze lopen via de externe manager Babson die de waarde van de bankleningen bepaalt op basis van marktanalyses (een schattingsmodel met input gegevens van brokers). Daarnaast is bij niet-beursgenoteerde aandelen de deelneming in Mn Services N.V. vermeld. Hiervoor wordt een specifiek waarderingmodel toegepast op grond van verwachte cash flows.

Voor de waardering van de derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters. De toekomstige kasstromen van de rentederivaten worden contant gemaakt tegen de ESTR +8,5 curve of de ESTR curve. De toekomstige kasstromen van de valutaderivaten worden conform het contract afgezet tegen huidige marktprijzen van die kasstromen in de betrokken valuta.

Tabel: Marktwaardebepaling (x € 1.000)		31-12-2023				
Beleggingscategorieën	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto contante waarde	Andere methode	Totaal	
Vastgoedbeleggingen						
Directe vastgoedbeleggingen	-	344.640	-	-	344.640	
Indirecte vastgoedbeleggingen	-	-	-	-	-	
Aandelen						
Niet-beursgenoteerde aandelen	-	-	-	9.465	9.465	
Participaties in beleggingsinstellingen	-	-	-	469.152	469.152	
Vastrentende waarden						
Obligaties	1.056.903	-	-	-	1.056.903	
Leningen op schuldbekentenis	-	-	1	-	1	
Participaties in Beleggingsinstellingen	-	-	-	1.091.529	1.091.529	
Participaties in hypotheekfondsen	-	-	-	254.476	254.476	
Deposito's	-	-	76.124	-	76.124	
Derivaten						
Derivaten (saldo positieve en negatieve posities)	-	-	(247.277)	-	(247.277)	
Overige beleggingen						
Infrastructuur	-	-	-	266.319	266.319	
Totaal	1.056.903	344.640	(171.152)	2.090.941	3.321.332	
Niet in de beleggingscategorieën meegenomen onderdelen van het belegd vermogen:						
Vorderingen inzake Credit Support Annexen					234.094	
Verplichtingen inzake Credit Support Annexen					(19.801)	
Kortlopende vorderingen beleggingen					1.528	
Kortlopende schulden beleggingen					(1.863)	
Liquide middelen positief					141.067	
Liquide middelen negatief					(862)	
Totaal belegd vermogen					3.675.495	

Tabel: Marktwaarbepaling (x € 1.000)		31-12-2022				
Beleggingscategorieën	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto contante waarde	Andere methode	Totaal	
Vastgoedbeleggingen						
Directe vastgoedbeleggingen	-	359.489	-	-	359.489	
Indirecte vastgoedbeleggingen	-	-	-	9.889	9.889	
Aandelen						
Niet-beursgenoteerde aandelen	-	-	-	4.430	4.430	
Participaties in beleggingsinstellingen	-	-	-	440.131	440.131	
Vastrentende waarden						
Obligaties	1.081.588	-	-	-	1.081.588	
Leningen op schuldbekentenis	-	-	1	-	1	
Participaties in Beleggingsinstellingen	-	-	-	1.071.197	1.071.197	
Participaties in hypotheekfondsen	-	-	-	249.867	249.867	
Deposito's	-	-	-	-	0	
Derivaten						
Derivaten (saldo positieve en negatieve posities)	-	-	(299.733)	-	-299.733	
Overige beleggingen						
Infrastructuur	-	-	-	237.040	237.040	
Totaal	1.081.588	359.489	-299.732	2.012.554	3.153.899	
Niet in de beleggingscategorieën meegenomen onderdelen van het belegd vermogen:						
Vorderingen inzake Credit Support Annexen					289.565	
Verplichtingen inzake Credit Support Annexen					(4.480)	
Kortlopende vorderingen beleggingen					4.694	
Kortlopende schulden beleggingen					(1.821)	
Liquide middelen positief					52.723	
Liquide middelen negatief					(968)	
Totaal belegd vermogen					3.493.612	

TOTAAL BELEGGINGEN

Relatie jaarrekening en beleggingsbeleid

De beleggingscategorieën zoals opgenomen in de jaarrekening wijken af van de categorieën zoals die worden gehanteerd in het beleggingsbeleid van het fonds. In de jaarrekening worden de beleggingen gepresenteerd naar de aard van de financiële instrumenten. In het bestuursverslag worden de beleggingscategorieën gepresenteerd conform de wijze waarop het (strategisch) beleggingsbeleid wordt vormgegeven. Het betreft vooral de toerekening van de derivaten en vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen. Uit het volgende overzicht blijkt de aansluiting tussen de jaarrekening enerzijds en het beleggingsbeleid anderzijds:

Post x € 1.000	Jaarrekening	Beleggingsbeleid 31-12-2023					
		Totaal	Matching Vastrentende waarden	Vastrentende waarden	Return Portefeuille		
					Aandelen	Vastgoed- beleggingen	Overige beleggingen
Vastgoedbeleggingen	344.640	-	-	-	344.640	-	
Aandelen	478.617	-	-	478.617	-	-	
Vastrentende waarden	2.479.033	2.022.033	457.000	-	-	-	
Derivaten	22.885	22.885	-	-	-	-	
Overige beleggingen	266.319	-	-	-	-	266.319	
Vorderingen*	235.622	235.622	-	-	-	-	
Verplichtingen*	- 292.688	- 292.688	-	-	-	-	
Liquide middelen **	141.067	141.067	-	-	-	-	
Totaal	3.675.495	2.128.919	457.000	478.617	344.640	266.319	
Portefeuillesamenstelling ultimo 2023		58,0%	12,4%	13,0%	9,4%	7,2%	

* Vorderingen respectievelijk verplichtingen uit hoofde van beleggingen. De verplichtingen zijn inclusief negatieve posities uit hoofde van derivatencontracten ad 270.162 duizend Euro (2022: 314.522 duizend Euro) en de verplichtingen aan bancaire instellingen ad 862 duizend Euro (2022: 968 duizend Euro).

** De liquide middelen bestaan uit directe vorderingen op bancaire instellingen.

	31-12-2023 x € 1.000	31-12-2022 x € 1.000
(6) VORDERINGEN UIT HOOFDE VAN BELEGGINGEN		
Onder de post vorderingen uit hoofde van beleggingen zijn per 31 december opgenomen:		
Vorderingen uit hoofde van beleggingen - CSA	234.094	289.565
Kortlopende vorderingen	<u>1.528</u>	<u>4.694</u>
Totaal	<u>235.622</u>	<u>294.259</u>

Alle vorderingen uit hoofde van beleggingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

(7) OVERIGE VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

Onder de post overige vorderingen en overlopende activa zijn per 31 december begrepen:

Te vorderen premiebijdragen op werkgevers	11.273	9.396
Overige overlopende activa	<u>392</u>	<u>234</u>
Totaal	<u>11.665</u>	<u>9.630</u>

* Te vorderen premiebijdragen op werkgevers

De samenstelling per 31 december is als volgt:

Te vorderen premiebijdragen	2.099	2.880
Nog te factureren premiebijdragen	<u>9.424</u>	<u>6.876</u>
	11.523	9.756
Voorziening voor oninbare vorderingen	<u>- 250</u>	<u>- 360</u>
Bedrag van de vorderingen na aftrek van de voorziening	<u>11.273</u>	<u>9.396</u>

Het verloop van de voorziening voor oninbare vorderingen is als volgt:

Voorziening 1 januari	- 360	- 220
Afboekingen	284	106
Mutatie via resultaat	<u>- 174</u>	<u>- 246</u>
Voorziening 31 december	<u>-250</u>	<u>-360</u>

De mutatie via resultaat betreft de benodigde onttrekking of dotatie die nodig is om de voorziening voor oninbare vorderingen te muteren naar de benodigde eindstand.

* Overige overlopende activa

Per 31 december bestaan de overige overlopende activa uit:

Nog te verrekenen uitkeringen	90	-
Diverse vorderingen en overlopende activa	<u>302</u>	<u>234</u>
Totaal	<u>392</u>	<u>234</u>

(8) LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen ad 141,1 miljoen Euro (2022: 52.7 miljoen Euro) betreffen posities in rekening-courant bij bancaire instellingen en sight deposits. De schulden in rekening-courant aan bancaire instellingen zijn verantwoord onder de verplichtingen uit hoofde van beleggingen. Het saldo van liquide middelen (actief) en schulden bij bancaire instellingen bedraagt 140.2 miljoen Euro (2022: 51.8 miljoen Euro). De liquide middelen staan ter vrije besteding van het fonds.

De liquide middelen zijn als volgt te verdelen:

Saldi in rekening-courant	123.480	40.719
Sight deposits	<u>17.587</u>	<u>12.004</u>
Totaal	<u>141.067</u>	<u>52.723</u>

Ultimo 2023 heeft het fonds bij ING Bank N.V. een (intraday-) kredietfaciliteit van 15 miljoen Euro. Hiervan werd ultimo 2023 en 2022 geen gebruik gemaakt.

PASSIVA

(9) STICHTINGSKAPITAAL EN RESERVES

Het stichtingskapitaal bedraagt 545 Euro en uitgedrukt in duizenden Euro is het niet zichtbaar in de jaarrekening.

Vermogenspositie

Het aanwezige eigen vermogen bestaat uit het totaal van de algemene reserves, de solvabiliteitsreserves en de bestemmingsreserves.

Ultimo 2023 bedraagt het totale vermogen van het fonds 3.673 miljoen Euro (2022: 3.494 miljoen Euro). Het fonds heeft een bestemmingsreserve kosten waarvan de waarde geen onderdeel van het vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad is. Per eind 2023 is deze bestemmingsreserve 13 miljoen (2022: 15 miljoen Euro). Op basis van het vermogen en de technische voorzieningen kan de dekkingsgraad als volgt worden berekend:

	31-12-2023	31-12-2022
	x € 1.000	x € 1.000
Totale vermogen	3.673.470	3.494.129
Af: Bestemmingsreserves	13.328	15.251
Vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad	3.660.142	3.478.878
Totaal technische voorzieningen	3.094.076	2.928.136
Dekkingsgraad, solvabiliteit en herstelplan		
Dekkingsgraad	118,3%	118,8%
Beleidsdekkingsgraad	121,1%	123,1%
Aanwezig eigen vermogen ten behoeve van dekkingsgraad	566.066	550.742
Minimaal vereist eigen vermogen	127.676	121.591
Vereist eigen vermogen	369.115	338.195
Minimaal vereist eigen vermogen (in percentage)	104,1%	104,2%
Vereist eigen vermogen (in percentage)	111,9%	111,5%

Voor de berekening van het vereiste vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model.

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 bedraagt 121,1% (2022: 123,1%). De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van actuele dekkingsgraden van de laatste 12 maanden.

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat het eigen vermogen ultimo boekjaar 6,4%-punt hoger is dan vereist. De solvabiliteit van het fonds op grond van de beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar is toereikend (2022: 7,3%-punt hoger).

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Bij het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten lasten wordt als eerste de benodigde mutatie van de bestemmingsreserves verwerkt. Vervolgens wordt de benodigde mutatie van de solvabiliteitsreserves verantwoord, waarna het totaal van beide solvabiliteitsreserves samen gelijk is aan het vereist eigen vermogen. Tenslotte wordt de benodigde mutatie van de algemene reserve prepensioen verwerkt, waarna het resterende saldo van baten en lasten wordt toegevoegd of onttrokken aan de algemene reserve.

Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten lasten over 2023 is opgenomen onder de staat van baten en lasten. Dit voorstel is verwerkt in de balans.

	31-12-2023 x € 1.000	31-12-2022 x € 1.000
(10) ALGEMENE RESERVE		
Het verloop van de algemene reserve is als volgt:		
Beginstand	199.447	276.273
Resultaatbestemming	- 18.817	- 78.203
Dotatie bestemmingsreserve kosten vanwege negatief resultaat op kosten	<u>2.070</u>	<u>1.377</u>
Totaal	<u>182.700</u>	<u>199.447</u>

Het saldo van baten en lasten bedraagt 13.402 duizend Euro positief. Per saldo is 1.151 duizend Euro toegevoegd aan de specifieke algemene reserve prepensioen, 30.920 duizend Euro toegevoegd aan de solvabiliteitsreserves en is per saldo 1.923 duizend Euro onttrokken aan de bestemmingsreserve kosten, waarvan 2.070 duizend Euro ten gunste komt van de algemene reserve ten behoeve van dekking van negatief resultaat op kosten. Het resterende negatieve saldo aan nog te bestemmen resultaat van 18.816 duizend Euro is via de resultaatbestemming onttrokken aan de algemene reserve.

(11) ALGEMENE RESERVE PREPENSIOEN

Het verloop van de algemene reserve prepensioen is als volgt:

Beginstand	13.100	5.296
Mutatie: bestemming saldo van baten en lasten	<u>1.151</u>	<u>7.804</u>
Totaal	<u>14.251</u>	<u>13.100</u>

(12) SOLVABILITEITSRESERVES

Het totale vereist eigen vermogen van 369.115 duizend Euro (2022: 338.195 duizend Euro) is als volgt over twee solvabiliteitsreserves gesplitst:

* Solvabiliteitsreserve (algemeen)

Het verloop van de solvabiliteitsreserve is als volgt:

Beginstand	335.221	445.237
Mutatie: bestemming saldo van baten en lasten	<u>30.770</u>	<u>- 110.016</u>
Totaal	<u>365.991</u>	<u>335.221</u>

* Solvabiliteitsreserve prepensioen

Het verloop van de solvabiliteitsreserve prepensioen is als volgt:

Beginstand	2.974	3.923
Mutatie: bestemming saldo van baten en lasten	<u>150</u>	<u>- 949</u>
Totaal	<u>3.124</u>	<u>2.974</u>

(13) BESTEMMINGSRESERVE KOSTEN

Het verloop van de bestemmingsreserve kosten is als volgt:

Beginstand	15.251	16.414
Mutatie: bestemming saldo van baten en lasten:		
- Toevoeging uit premie	147	214
- Onttrekking vanwege negatief resultaat op kosten	<u>- 2.070</u>	<u>- 1.377</u>
Totaal	<u>13.328</u>	<u>15.251</u>

Per 31 december 2021 is een bestemmingsreserve ter dekking van toekomstige uitvoeringskosten gevormd ter grootte van 0,45% van de netto voorzieningen. De bestemmingsreserve kosten dient alleen als dekking voor een toekomstig negatief resultaat op jaarlijkse kosten. Ultimo 2023 is uit de premie 0,45% van de jaarinkoop toegevoegd (147 duizend Euro).

In 2023 is er een negatief resultaat op kosten, zodat 2.070 duizend Euro vanuit de bestemmingsreserve is gedoteerd aan de algemene reserve. In de actuariële analyse wordt bij het resultaat op kosten rekening gehouden met deze onttrekking aan de bestemmingsreserve kosten.

(14) VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS

Kenmerken pensioenregeling

De door het fonds verzekerde pensioenregeling kan worden gekarakteriseerd als een voorwaardelijk geïndexeerde opbouwregeling.

De pensioenregeling voorziet in ouderdomspensioen ten behoeve van deelnemers en gewezen deelnemers en in (het bijzonder) partnerpensioen (weduwen, weduwnaars en wezen) ten behoeve van de nagelaten betrekkingen, waaronder tevens geregistreerd partnerschap en aangemelde partners worden begrepen.

De pensioengrondslag wordt bepaald door het loon te verminderen met een franchise. Er is sprake van een maximum loon. De franchise en het maximum loon worden jaarlijks, per 1 januari, aangepast overeenkomstig de ontwikkelingen van de algemene prijs- en loonontwikkeling.

Samenstelling en verloop voorziening pensioenverplichtingen

De technische voorzieningen zijn in 2023 toegenomen met 166 miljoen Euro (2022: afgenomen met 852 miljoen Euro). De samenstelling en de ontwikkeling van de voorziening is als volgt nader toe te lichten.

De voorziening pensioenverplichtingen kan per 31 december als volgt worden gespecificeerd naar groep van deelnemers:

	31-12-2023		31-12-2022	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag
		x € 1.000		x € 1.000
Actieve deelnemers	4.676	696.509	4.925	652.056
Pensioengerechtigden	26.695	1.658.932	27.363	1.579.247
Gewezen deelnemers	19.741	635.168	19.263	598.074
Subtotaal (exclusief kostenopslag)		2.990.609		2.829.377
Kostenopslag (2023: 2,55%, 2022: 2,55%)		76.261		72.149
Totaal	51.112	3.066.870	51.551	2.901.526

Per 31 december 2023 is de voorziening pensioenverplichtingen berekend uitgaande van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De daarvan afgeleide marktrente ultimo 2023 bedraagt 2,32% (2022: 2,55%).

	2023		2022	
		x € 1.000		x € 1.000
De ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen in het verslagjaar kan als volgt worden gespecificeerd:				
Stand 1 januari		2.901.526		3.746.014
Pensioenopbouw	36.196		52.157	
Toeslagen (per 1 juni 2024 respectievelijk 1 januari 2023)	94.468		281.710	
Rentetoevoeging	92.157		- 17.929	
Onttrekking voor uitkeringen	- 144.525		- 131.039	
Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 3.720		- 3.410	
Wijziging marktrente	95.861		- 1.007.867	
Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten	- 252		- 3.102	
Wijziging UFR-methodiek (per 1 januari 2023)	-		3.228	
Aanpassing schattingswijziging	- 727		- 11.466	
Overige mutaties	- 4.114		- 6.770	
Mutatie van de voorziening		165.344		-844.488
Voorziening 31 december		3.066.870		2.901.526

De aanpassing van de grondslagen voor gehuwdheidsfrequenties (afname met 727 duizend Euro) zijn verantwoord als schattingswijziging. De afname van de overige mutaties van 6.770 naar 3.026 duizend euro betreft: toename van de voorziening met 1.755 duizend Euro door een verhoging van pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers wegens een verhoging van het opbouwpercentage, toename van de voorziening met 8.946 duizend Euro wegens diverse mutaties, afname van 11.429 duizend euro in verband met sterfte effect en een afname van 2.298 duizend Euro in verband met vervallen rechten.

De regeling is kort beschreven in de Algemene toelichting. De belangrijkste posten van de mutatie van de voorziening pensioenverplichting zijn toegelicht bij post 26 van de Staat van Baten en Lasten.

(15) VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS - PREPENSIOEN

	2023		2022	
		x € 1.000		x € 1.000
De ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen prepensioen kan als volgt worden gespecificeerd:				
Stand 1 januari		25.864		32.964
Pensioenopbouw	-		1	
Toeslagen (per 1 juni 2024 respectievelijk 1 januari 2023)	847		2.617	
Rentetoevoeging	802		- 152	
Onttrekking voor uitkeringen	- 1.712		- 1.666	
Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 64		- 62	
Wijziging marktrente	975		- 7.135	
Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten	- 27		- 107	
Wijziging UFR-methodiek	-		- 1	
Aanpassing schattingswijziging	-		20	
Overige mutaties	- 165		- 615	
Mutatie van de voorziening		656		-7.100
Voorziening 31 december		26.520		25.864

	2023	2022
	x € 1.000	x € 1.000
(16) VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS - AIP		
De ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen AIP kan als volgt worden gespecificeerd:		
Stand 1 januari	482	539
Toeslagen (per 1 juni 2024 respectievelijk 1 januari 2023)	13	47
Rentetoevoeging	14	- 3
Onttrekking voor uitkeringen	- 96	- 92
Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 2	- 2
Wijziging marktrente	10	- 55
Aanpassing schattingswijziging	-	-
Overige mutaties	1	48
Mutatie van de voorziening	-60	-57
Voorziening 31 december	422	482

(17) OVERIGE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

Spaarfonds gemoedsbezwaren

De ontwikkeling van het spaarfonds gemoedsbezwaarden kan als volgt worden gespecificeerd:

Stand 1 januari	264	257
Toevoeging premie werkgevers	-	7
Mutatie van de voorziening	-	7
Voorziening 31 december	264	264

(18) LANGLOPENDE SCHULDEN

De post langlopende schulden bestaat volledig uit de verplichting in verband met AIP.

Het verloop van de AIP-verplichting is als volgt:

Beginstand	7.071	9.066
Mutatie wegens inkoop onvoorwaardelijke aanspraken	- 39	- 37
Mutatie wegens solvabiliteitsopslag AIP	6	8
Onttrekking netto beleggingsrendement	581	- 1.966
Mutatie AIP-verplichting	548	- 1.995
Totaal	7.619	7.071

De onttrekking wegens inkoop komt ten gunste van de premiebijdragen en dient als dekking van de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen. De onttrekking van het netto beleggingsrendement van 581 duizend Euro is 8,24% van de AIP-verplichting per 1 januari 2023, na aftrek van de in 2023 benodigde inkoop voor onvoorwaardelijke aanspraken. In 2023 en 2022 is er niet specifiek premie geheven voor AIP.

(19) VERPLICHTINGEN UIT HOOFDE VAN BELEGGINGEN

Onder de post verplichtingen uit hoofde van beleggingen zijn per 31 december opgenomen:

Verplichtingen uit hoofde van Credit Support Annexen (CSA)	19.801	4.480
Verplichtingen inzake derivaten	270.162	314.522
Verplichtingen in rekening-courant aan bancaire instellingen	862	968
Kortlopende schulden beleggingen	1.863	1.821
Totaal	292.688	321.791

De post verplichtingen uit hoofde van CSA betreft ontvangen cash collateral (zekerheden).

Er worden stukken uitgeleend (aandelen en obligaties) door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de desbetreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. Het onderpand heeft gemiddeld een waarde van 103,2% van de uitgeleende stukken. Het aandeel van het fonds in de waarde van het ontvangen onderpand ultimo 2023 was circa 155 miljoen Euro (2022: 232 miljoen Euro). De collateral via stukken is niet in de balans opgenomen.

De rekening-courant positie met bancaire instellingen staat tegenover de liquide middelen (post 8).

Alle verplichtingen uit hoofde van beleggingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

	31-12-2023 x € 1.000	31-12-2022 x € 1.000
(20) OVERIGE SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA		
Onder de post overige schulden en overlopende passiva zijn per 31 december opgenomen:		
Verschuldigde loonheffing	2.519	2.297
Nog toe te kennen rechten inzake waardeoverdrachten	110	4
Overige nog te betalen kosten	<u>3.442</u>	<u>- 259</u>
Totaal	<u>6.071</u>	<u>2.042</u>

Alle overige schulden en overlopende passiva zijn kortlopende schulden en hebben een resterende looptijd korter dan een jaar. De eerste waarde benadert de boekwaarde vanwege het kortlopende karakter van de schulden.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA

Verstreckte kredietfaciliteit

Het fonds heeft in 2019 aan deelneming MN Services N.V. (MN) een kredietfaciliteit verstrekt van 1,1 miljoen Euro. De kredietfaciliteit loopt tot en met 31 december 2024. Er zijn geen beperkingen gesteld aan opnamen en aflossingen door MN. Per 31 december 2023 (2022: idem) werd er geen gebruik gemaakt van deze faciliteit. MN vergoedt een bereidstellingsprovisie ter grootte van 50 basispunten per kalenderjaar over het niet opgenomen deel.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2023 staat voor 0,7 miljoen Euro aan toekomstige verplichtingen uit in verband met vastgoedbeleggingen (2022: 0,6 miljoen Euro).

Het fonds heeft ultimo 2023 uitstaande verplichtingen inzake de portefeuille Direct Vastgoed Nederland van 0,7 miljoen Euro (2022: 0,6 miljoen Euro).

Uitlenen effecten (via beleggingsinstellingen)

Ultimo 2023 was er 150 miljoen Euro aan effecten uitgeleend (2022: 225 miljoen Euro) via beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Dit zijn dus géén effecten die rechtstreeks deel uitmaken van de beleggingsportefeuille van het fonds, maar 'pro rata' berekend zijn. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de desbetreffende beleggingsinstellingen collateral als onderpand. Ultimo 2023 heeft deze een waarde van 155 miljoen Euro (2022: 232 miljoen Euro). De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen de beleggingsinstelling herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van de beleggingsinstelling.

Huurovereenkomst

Met HNK Vastgoed B.V. is een huurovereenkomst afgesloten per 1 februari 2024. De einddatum van de overeenkomst is 31 januari 2025. De maandelijkse huurkosten bedraagt 2.290 euro exclusief BTW.

Uitvoeringsovereenkomsten

* *Administratiekosten pensioenen*

Voor het voeren van de administratie van het fonds is een administratieovereenkomst met Mn Services N.V. afgesloten. De overeenkomst is per 30 juni 2024 opgezegd door MN. De kosten voor het eerste half jaar liggen rond 7,3 miljoen Euro exclusief BTW. Vanaf 1 juli 2024 heeft het fonds een administratieovereenkomst afgesloten met PGGM pensioenbeheer B.V. De kosten voor het tweede half jaar liggen rond 7,5 miljoen euro exclusief BTW.

* *Vermogensbeheer MN*

Met de vermogensbeheerder Mn Services Vermogensbeheer B.V. is een fiduciaire beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd aangegaan en die kan per direct beëindigd worden door middel van een aangetekende brief. De jaarlijkse kosten variëren maar bedragen circa 7 miljoen Euro. Naast het beheer door Mn Services Vermogensbeheer B.V. wordt de hypotheekportefeuille beheerd door Syntrus Achmea Real Estate & Finance.

RISICOPARAGRAAF

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. In het bestuursverslag is ingegaan op de risicobereidheid ten aanzien van strategische en operationele risico's en op het beleid ter beheersing van de risico's. Onderstaand wordt meer kwantitatieve informatie betreffende deze risico's weergegeven.

BELEID EN RISICOBEBEER

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten zijn:

- * Beleggingsbeleid
- * Premiebeleid
- * Herverzekeringsbeleid
- * Toeslagverleningsbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie geeft inzicht in de pensioenverplichtingen en verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. Op grond van de analyses stelt het bestuur het strategisch beleid vast. Dat strategisch beleid betreft het beleggingsbeleid, premiebeleid en toeslagbeleid.

Het strategisch beleid wordt jaarlijks en indien nodig meer frequent door het bestuur gebruikt voor het vaststellen van de beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

Onvoorziene omstandigheden

Als onderdeel van de standaard risicobeheersing van het pensioenfonds (het fonds) beschikt uitvoerder MN over continuïteitsplannen waarin onder meer vermeld is wat er minimaal nodig is aan medewerkers en systemen om de dienstverlening te kunnen voortzetten tijdens onvoorziene omstandigheden.

SOLVABILITEITSRISICO

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Volgende vermogen houdt niet alleen in dat het vermogen ten minste gelijk is aan de verplichtingen. Er moet ook sprake zijn van een toereikende algemene reserve voor het opvangen van tegenvallers. Die tegenvallers kunnen te maken hebben met de ontwikkeling van de rente en de koersen op de financiële markten, maar ook met actuariële zaken (zoals de levensverwachting van deelnemers) of de inflatie (bij oplopende inflatie nemen de kosten toe om de pensioenen waardevast te houden).

In het Besluit Financieel Toetsingskader pensioenfondsen (FTK) is in artikel 12 gesteld dat een fonds een vereist eigen vermogen berekend volgens een standaardmodel waarin rekening wordt gehouden met risico's voor de gehele balans (activa en passiva). Een fonds wijkt af van het standaardmodel als het risicoprofiel van het fonds niet voldoende aansluit op de uitgangspunten van het standaardmodel.

Het pensioenfonds past het standaardmodel toe. Via deze 'standaardmethode' toetst het pensioenfonds of er voldoende vermogen aanwezig is om beschermd te zijn tegen de hierboven vermelde risico's. In de standaardmethode wordt elk risico omgerekend naar een bepaalde vermogens eis. De combinatie van deze factoren geeft de vereiste solvabiliteit. Omdat de risico's onderling gecorreleerd zijn - sommige risico's zullen zich naar verwachting tegelijkertijd manifesteren terwijl andere risico's dat nu juist niet doen - vindt nog een aftrek vanwege diversificatie plaats.

Op grond van het standaardmodel bepaalt het fonds het geldende vereiste eigen vermogen. Het toepassen van het standaardmodel leidt tot een adequate inschatting van het totale risicoprofiel van het fonds. Het fonds bepaalt het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix op balansdatum. Bij toepassing van het standaardmodel heeft het fonds ultimo 2023 op basis van de strategische beleggingsmix een vereist eigen vermogen van 11,9% van de voorziening pensioenverplichtingen (2022: 11,5%) nodig.

De volgende tabel laat de uitkomsten van het standaardmodel per risicofactor zien.

Vereist eigen vermogen (x € 1.000)		
Risicofactor	Solvabiliteit (na iteratie)	
	ultimo 2023	ultimo 2022
Technische voorzieningen: volgens jaarrekening (a)	3.094.076	2.928.136
S1 Renterisico (inclusief inflatie)	42.378	44.142
S2 Aandelen- en vastgoedrisico	238.898	208.086
S3 Valutarisico	96.796	84.556
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	134.384	132.585
S6 Verzekeringstechnisch risico	72.042	69.134
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	-	-
Subtotaal van alle risico's	584.498	538.503
Diversificatie-effect	(215.383)	(200.308)
Vereist eigen vermogen (b)	369.115	338.195
Solvabiliteitseis (c = b / a)	11,9%	11,5%
Vereist eigen vermogen (art. 132 Pensioenwet) (d = a + b)	3.463.191	3.266.331
Aanwezige vermogen (e)	3.660.142	3.478.878
Surplus (f = e - d)	196.951	212.547

Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Het aanwezige vermogen bestaat uit het stichtingskapitaal en de (niet bekleemde) reserves. Zie ook de toelichting op de balanspost Algemene reserve.

Eind 2023 is het aanwezige vermogen 195.951 duizend Euro hoger dan het vereist eigen vermogen (2022: 212.547 duizend Euro hoger). Per eind 2023 is de beleidsdekkingsgraad 121,1% en dus hoger dan de vereiste dekkingsgraad van 111,9%.

RENTERISICO (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de marktrente. De doelstelling, binnen het beleid van het fonds, is om een deel van het renterisico in de nominale portefeuille af te dekken, afhankelijk van het niveau van de 20-jaars swaprente. De renteafdekking van het fonds per 31 december 2023 is 82% op basis van de actuele rentetermijnstructuur (2022: 75,7%).

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duratie. Het betreft de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Duratie (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde*	Duratie	Waarde	Duratie
Duratie van de vastrentende waarde (voor derivaten)	2.479.033	2,7	2.402.653	2,7
Duratie van de vastrentende waarde (na derivaten)	2.479.033	11,0	2.402.653	10,1
Duratie van de (nominale) pensioenverplichtingen	3.093.812	15,5	2.927.872	16,2

* Betreft vastrentende waarden uit de matchingportefeuille ten behoeve van het afdekken van het rente-effect in de technische voorziening.

Bovenstaande tabel laat zien dat de duratie van vastrentende waarde na derivaten lager is dan de duratie van de pensioenverplichtingen, namelijk 11 versus 15,5 jaar. Dit betekent dat de beleggingen minder gevoelig zijn voor renteverandering dan de pensioenverplichtingen. Bij een rentestijging daalt de waarde van de verplichting procentueel harder dan de beleggingen en bij een rentedaling stijgt de verplichting harder.

Het verschil in rentegevoeligheid tussen de beleggingen en de verplichtingen kan ook zichtbaar worden gemaakt door de invloed op de dekkingsgraad van een renteschok van 100 basispunten (= één procentpunt):

Rente schok	1% daling	Stand 31/12/2023	1% stijging
Vermogen t.b.v. dekkingsgraad (x € 1.000)	4.076,88	3.660,1	3.251,33
Technische voorzieningen (x € 1.000)	3.631,97	3.094,1	2.679,71
Dekkingsgraad	112,3%	118,3%	121,3%

Naast de rentederivaten vormt de portefeuille langlopende staatsleningen een belangrijk onderdeel van de matchingportefeuille. De matchingportefeuille heeft als doel de ontwikkeling van de verplichtingen als gevolg van rentebewegingen te volgen. Daarom is de looptijd van de portefeuille zoveel mogelijk aangepast aan de looptijd van de verplichtingen. De beschikbaarheid van staatsleningen is voldoende tot een looptijd van circa 30 jaar. Staatsleningen met een looptijd van 30 jaar zijn ook geschikt om verplichtingen die langer lopen dan 30 jaar af te dekken. Dat komt door de hoge correlatie van de rente op de lange looptijden.

Afhankelijk van het niveau van de marktrente hanteert het fonds een beleid, zoals opgenomen in het beleggingsplan, om het renterisico van een deel van de verplichtingen af te dekken. Bij een stijging van de rente wordt een groter deel van de verplichtingen afgedekt.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

Looptijd (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde	%	Waarde	%
Resterende looptijd 0 tot 3 jaar	1.044.652	43	1.021.544	43
Resterende looptijd 3 tot 5 jaar	303.620	12	264.913	11
Resterende looptijd 5 tot 10 jaar	424.009	17	433.604	18
Resterende looptijd 10 tot 20 jaar	481.478	19	464.953	19
Resterende looptijd langer dan 20 jaar	225.274	9	217.639	9
Totaal	2.479.033	100	2.402.653	100

AANDELEN- EN VASTGOEDRISICO (S2)

Het aandelen- en vastgoedrisico (marktrisico) is het risico dat de waarde van deze zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen zoals vastgelegd in het beleggingsplan. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerd door vermogensbeheerders in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall- marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Marktrisico heeft betrekking op winsten en verliezen die kunnen ontstaan door ongunstige marktbevingen die samenhangen met de handel in, of het aanhouden van, een positie in financiële instrumenten. Het marktrisico wordt voornamelijk gemitigeerd door het diversificeren van de beleggingsportefeuille ofwel het spreiden van de beleggingen over sectoren en regio's.

De onderstaande tabel geeft de spreiding weer van de aandelen- en vastgoedportefeuille van het fonds naar sectoren:

Sectorverdeling aandelen & vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde	%	Waarde	%
Financiële instellingen	100.640	12	85.127	10
Handel- en industriële bedrijven	51.910	6	50.391	6
Nutsbedrijven	7.925	1	19.395	2
Vastgoed	344.640	42	369.378	46
Andere instellingen	318.142	39	289.648	36
Totaal	823.257	100	813.939	100

Het totaal aan aandelen en vastgoed in de beleggingsportefeuille ultimo 2023 is circa 23% (2022: 23%). De samenstelling wijkt in 2023 0%-punt af met 2022.

De onderstaande tabel geeft weer de spreiding van de aandelenportefeuille van het fonds naar regio's:

Regionale verdeling aandelen (x € 1.000)		
Regio	Ultimo 2023	Ultimo 2022
Aandelen Europa	154.340	144.299
Aandelen Noord Amerika	144.746	129.663
Aandelen Verre Oosten	59.098	53.245
Aandelen Opkomende Markten	120.433	117.354
Totaal	478.617	444.561

De volgende tabel geeft de spreiding van de vastgoedportefeuille naar direct en indirect en naar binnen- en buitenland weer:

Verdeling vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2023	Ultimo 2022
Direct/indirect		
Direct vastgoed	344.640	359.489
Indirect vastgoed	-	9.889
Totaal	344.640	369.378
Binnen-/ buitenland		
Nederland	344.640	369.378
Europa (exclusief Nederland)	-	-
Totaal	344.640	369.378

Uit de onderstaande tabel blijkt de spreiding van de gehele vastgoedportefeuille naar sectoren:

Sectorverdeling vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde	%	Waarde	%
Woningen	317.740	92	315.360	85
Winkels	24.940	7	26.345	7
Kantoren	1.960	1	2.125	1
Overige	-	-	25.548	7
Totaal	344.640	100	369.378	100

In het standaard risicomodel wordt een standaardschok gebruikt om de benodigde buffer voor het aandelen- en vastgoedrisico te bepalen. Deze standaard schok is gebaseerd op een 30% daling voor de aandelen van ontwikkelde markten, een 40% daling voor aandelen opkomende markten, 40% voor niet beursgenoteerde aandelen en 15% voor direct vastgoed. Het effect op de dekkinggraad van een dergelijke schok op de feitelijke portefeuille wordt hieronder weergegeven. In de schok op aandelen wordt ook de schok op private equity en beursgenoteerd vastgoed meegenomen.

Standaardschok aandelen en vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde	%	Waarde	%
Aandelen, beursgenoteerd vastgoed en private equity	263.102	110	240.363	111
Niet beursgenoteerd Vastgoed	52.457	117	56.075	117

VALUTARISICO (S3)

Het valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen en verplichtingen vermindert als gevolg van veranderingen in vreemde valutakoersen. Aangezien de pensioenverplichtingen van het fonds in Euro luiden en een aanzienlijk deel van de beleggingsportefeuille in vreemde valuta, loopt het fonds valutarisico. De voor het fonds belangrijkste valuta zijn de Amerikaanse Dollar, het Britse Pond en de Japanse Yen. Het strategisch beleid van het fonds is om valutaposities in het Britse Pond en de Japanse Yen voor 90% af te dekken. Voor de Amerikaanse Dollar wordt in de matchingportefeuille 100% en in de returnportefeuille 75% afgedekt.

Het totaalbedrag dat buiten de Euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar circa 23% (822 miljoen Euro) van de beleggingsportefeuille. In totaal is 13% van de totale beleggingen buiten de Euro niet afgedekt. Per einde boekjaar is de marktwaarde van de uitstaande valutaderivaten 7.160 duizend Euro positief (2022: 8.900 duizend Euro positief). Het valutarisico, met de positie voor en na afdekking door valutaderivaten, is ultimo 2023 als volgt weer te geven:

Valuta-afdekking 2023 (x € 1.000)	voor	afdekking valutaderivaten	na (netto positie)	%	reële waarde valutaderivaten
Euro	2.699.950	352.930	3.052.880	87	7.161
Amerikaanse Dollar	397.742	(281.977)	115.765	3	-
Britse Pond	60.639	(45.244)	15.395	-	-
Japanse Yen	29.305	(25.709)	3.596	-	-
Overige	347.654	-	347.654	10	-
Totaal	3.535.290	-	3.535.290	100	7.161

Het totale vermogen in de tabel valuta-afdekking is exclusief liquide middelen van 141.067 duizend Euro (2022: 52.723 duizend Euro) en de verplichtingen in rekening-courant aan bancaire instellingen van 862 duizend Euro (2022: 968 duizend Euro).

De valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is ultimo 2022 als volgt weer te geven:

Valuta-afdekking 2022 (x € 1.000)	voor	afdekking valutaderivaten	na (netto positie)	%	reële waarde valutaderivaten
Euro	2.643.401	326.190	2.969.591	86	8.900
Amerikaanse Dollar	364.253	(253.779)	110.474	3	-
Britse Pond	70.589	(49.067)	21.522	1	-
Japanse Yen	26.284	(23.344)	2.940	-	-
Overige	337.330	-	337.330	10	-
Totaal	3.441.857	-	3.441.857	100	8.900

De slotkoersen van de belangrijkste valuta zijn:

Valutakoersen	Ultimo 2023	Ultimo 2022
	slotkoers	slotkoers
EUR/GBP	0,86655	0,88725
EUR/JPY	155,73355	140,81830
EUR/USD	1,10465	1,06725

In het standaard risicomodel wordt een standaardshock gebruikt om de benodigde buffer voor het valutarisico te bepalen. Deze standaard shock is gebaseerd op een 20% daling voor ontwikkelde valuta en 35% daling voor opkomende valuta. Het effect op de dekkingsgraad van een dergelijke shock op de feitelijke portefeuille wordt hieronder weergegeven:

Standaardschok valuta (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde	%	Waarde	%
Valuta	90.799	115,3%	86.488	115,9%

GRONDSTOFFENRISICO (S4)

Grondstoffen ofwel commodity's vormen een beleggingscategorie waarin veelal via index futures en swaps wordt geïnvesteerd in energie (olie), metalen, edelmetalen en agro producten. Het grondstoffenrisico betreft het risico op fluctuaties in grondstofprijzen. De beleggingen in grondstoffen zijn in 2023 en 2022 nihil.

KREDIETRISICO (S5)

Kredietrisico is het risico op financiële verliezen doordat een tegenpartij in gebreke blijft om aan haar verplichtingen te voldoen, bijvoorbeeld als gevolg van faillissement of betalingsonmacht. Dit kunnen verplichtingen zijn tot het betalen van rente, maar het kan ook om de terugbetaling van de uitgeleende bedragen zelf gaan. Het kredietrisico wordt primair beperkt door te beleggen in bedrijven of staten met een hoge kredietwaardigheid.

Het kredietrisico wordt gemitigeerd door spreiding van de vastrentende waarden naar regio en sector.

In onderstaande tabel is de verdeling naar kredietwaardigheid weergegeven zoals deze door internationale rating agencies wordt toegekend. Het betreft de portefeuille vastrentende waarden die als volgt naar rating is gesplitst:

Rating S&P en Moody's (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde	%	Waarde	%
AAA	963.845	39	950.838	39
AA	353.297	14	373.650	16
A	405.238	16	247.876	10
BBB	451.945	18	473.626	20
Lager dan BBB	291.972	12	338.322	14
Geen rating	12.736	1	18.341	1
Totaal	2.479.033	100	2.402.653	100

Onder geen rating is onder andere de hypotheekportefeuille opgenomen. De hypotheekportefeuille heeft geen officiële rating.

De samenstelling van de vastrentende waarden kan als volgt worden samengevat:

Samenstelling van de vastrentende waarden (x € 1.000)				
Soort	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Credit spread	Waarde	Credit spread	Waarde
Langlopend Europese staatsobligaties	0,0%	371.574	0,0%	344.785
Bedrijfsobligaties	0,8%	634.166	0,9%	590.637
Vastrentend-hoogrentend EU obligaties	2,6%	41.549	3,2%	37.171
Vastrentend-hoogrentend US obligaties	0,8%	43.203	2,7%	40.235
Obligaties opkomende markten	1,3%	243.139	4,1%	247.160
Kortlopende staatsobligaties	-0,3%	685.614	-0,5%	737.088
Bankleningen	3,9%	129.187	4,0%	155.709
Bedrijfsobligaties USD	0,0%	-	0,0%	-
Subtotaal obligaties en beleggingsinstellingen		2.148.432		2.152.785
Zakelijke hypotheekleningen		-		-
Overige hypotheekleningen	1,5%	254.476	1,0%	249.867
Subtotaal hypotheekleningen		254.476		249.867
Leningen op schuldbekentenis	0,5%	1	0,4%	1
Deposito's		76.124		-
Totaal		2.479.033		2.402.653

De creditspread is een maatstaf voor kredietrisico en geeft de opslag aan die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Hoe hoger deze opslag, hoe hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en hoe hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wil ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico. De credit spread is bepaald ten opzichte van de relevante swapcurves in de desbetreffende valuta van de obligatie.

De durations en credit spreads van Europese staatsobligaties, langlopende obligaties en bedrijfsobligaties zijn specifiek bepaald voor deze beleggingsfondsen. Voor alle overige vastrentende waarden (overige beleggingsfondsen en discretionaire portefeuilles) zijn deze gegevens op basis van benchmarks vastgesteld.

De langlopende Europese staatsobligaties zijn uitgegeven door landen. Obligaties kunnen luiden in verschillende Europese valuta.

De Emerging Markets obligaties zijn uitgegeven door landen in opkomende regio's zoals Latijns Amerika, Azië, Pacific en Afrika.

De vastrentend-hoogrentende portefeuilles bestaan uit hoogrentende obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven. De hoogrentende obligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan "Investment grade".

De bankleningen zijn, in tegenstelling tot bedrijfsobligaties, leningen aan bedrijven met duidelijke convenanten en/of onderpand. Vanwege het onderpand zijn bankleningen vergeleken met een 'gewone' obligatie van hetzelfde bedrijf minder risicovol aangezien bankleningen hoger in de kapitaalstructuur staan. Dit geeft bankleningen een betere uitgangspositie in het geval van faillissement of herstructurering ten opzichte van andere schuldeisers en met name aandeelhouders.

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

Voor wat betreft de hypotheekportefeuille wordt het kredietrisico zoveel mogelijk beperkt door het zwaartepunt van de portefeuilleconstructie te leggen op hypotheekleningen met een Nationale Hypotheek Garantie (NHG) en met een Loan To Value (LTV) van maximaal 90%. De marktwaarde is 254 miljoen Euro (2022: 250 miljoen Euro). Dat bestaat voor 252 miljoen Euro uit verstrekte leningen (2022: 244 miljoen Euro) en voor 2 miljoen Euro (vooral) uit liquiditeiten (2022: 6 miljoen Euro).

Ultimo 2023 heeft het pensioenfonds voor in totaal 272 miljoen Euro (2022: 272 miljoen Euro) gestort in het Nederlands Hypotheek Fonds. Dit fonds heeft ultimo 2023 hypothecaire geldleningen verstrekt. De aan het pensioenfonds toegewezen hypothecaire geldleningen hebben ultimo 2023 een marktwaarde van 252 miljoen Euro (2022: 244 miljoen Euro). Het deel van de storting in het Nederlands Hypotheek Fonds dat nog niet als hypothecaire lening is verstrekt, bestaat uit liquiditeiten en nog uit te geven hypothecaire geldleningen aangehouden door het hypotheekfonds.

De verdeling van 252 miljoen Euro naar looptijd NHG en LTV ultimo 2023 is in de volgende tabel gespecificeerd:

Samenstelling Hypothecaire leningen in het Nederlands Hypotheken Fonds (x € 1.000)						
Looptijd	Ultimo 2023					Totaal segment
	NHG	LTV <60%	LTV <60%-80%	LTV <80%-90%	LTV >90%	
Variabel	504	1.260	756	-	-	2.520
5 jaar	252	252	504	252	-	1.260
10 jaar	4.285	8.570	12.351	4.285	7.058	36.549
15 jaar	1.512	8.066	4.033	504	252	14.367
20 jaar	33.524	33.776	37.306	14.619	11.847	131.072
25 jaar	2.016	10.082	4.033	252	-	16.383
30 jaar	15.124	16.132	10.586	5.293	2.773	49.908
Totaal	57.217	78.138	69.569	25.205	21.930	252.059

Ultimo 2022 is de samenstelling als volgt:

Samenstelling Hypothecaire leningen in het Nederlands Hypotheken Fonds (x € 1.000)						
Looptijd	Ultimo 2022					Totaal segment
	NHG	LTV <60%	LTV <60%-80%	LTV <80%-90%	LTV >90%	
Variabel	731	244	487	487	-	1.949
5 jaar	244	244	244	244	-	976
10 jaar	4.386	8.041	9.990	4.142	2.193	28.752
15 jaar	1.706	8.041	3.899	731	244	14.621
20 jaar	34.357	29.240	38.743	16.082	12.183	130.605
25 jaar	2.193	9.747	3.899	975	-	16.814
30 jaar	15.107	15.107	9.503	6.823	3.411	49.951
Totaal	58.724	70.664	66.765	29.484	18.031	243.668

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor het reduceren van beleggingsrisico's. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden. Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien wordt de kredietwaardigheid van tegenpartijen dagelijks gemonitord door Mn Services Vermogensbeheer BV. Het kredietrisico op derivaten wordt beperkt door zogeheten 'collateral management', waarbij liquide middelen of ontvangen/uitgeleende stukken worden gebruikt als onderpand ter bescherming tegen het kredietrisico.

Derivaten versus Collateral (CSA) (x € 1.000)	ultimo 2023		ultimo 2022	
Derivatenposities	22.885		14.789	
Verplichtingen inzake derivaten	(270.162)		(314.522)	
Totale derivatenpositie		(247.277)		(299.733)
Totaal uitgegeven liquide middelen	233.160		289.285	
Totaal ontvangen liquide middelen*	(19.801)		(4.480)	
Totaal uitgegeven obligaties	76.757		46.836	
Totaal ontvangen obligaties	-		-	
Totaal gegeven zekerheden		290.116		331.641
Resteert		42.839		31.908

* Het betreft uitgeleende onderpanden.

De collateral via cash is verantwoord op de balans via post 19 en het vergelijkend cijfer is hierop aangepast.

Er worden stukken uitgeleend (aandelen en obligaties) door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de desbetreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. Het onderpand heeft gemiddeld een waarde van 103,2% van de uitgeleende stukken. Het aandeel van het fonds in de waarde van het ontvangen onderpand ultimo 2023 was circa 155 miljoen Euro (2022: 232 miljoen Euro). De collateral via stukken is niet in de balans opgenomen.

In het standaard risicomodel wordt een standaardschok gebruikt om de benodigde buffer voor het kredietrisico te bepalen. Deze standaard schok is gebaseerd op een stijging van de kredietopslag voor elke lening. Afhankelijk van de credit rating bedraagt de opslag tussen de 0,60% en de 5,30%. Het effect op de dekkinggraad van een dergelijke schok op de feitelijke portefeuille wordt hieronder weergegeven.

Standaardschok krediet (x € 1.000)	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	Waarde	%	Waarde	%
Krediet	142.169	113,7%	147.009	113,8%

VERZEKERINGSTECHNISCHE RISICO'S (S6, ACTUARIËLE RISICO'S)

Het verzekeringstechnisch risico bestaat uit risico's van negatieve resultaten op de verzekeringstechnische (actuariële) grondslagen die worden gebruikt voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en toeslag.

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Door toepassing van de AG-prognosetafel 2022 waarin een verwachte verbetering van de overlevingskansen is begrepen met adequate fondsspecifieke correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico voor een belangrijk deel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk meer nabestaandenpensioen moet toekennen dan waarvoor door het fonds voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit van deelnemers en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen. Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen deze risicopremie en de werkelijke lasten wordt verwerkt via het resultaat van het fonds. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en is tevens afhankelijk van de hoogte van de dekkinggraad van het fonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Omdat pensioenen veelal worden uitgekeerd vanaf de 67-jarige leeftijd is in de onderstaande tabel de ontwikkeling opgenomen van de verwachte gemiddelde levensduur voor een 67-jarige:

Actuariële grondslagen - verwachte levensduur				
67-jarige	2023	2022	2021	2020
mannen	85,8	85,6	85,7	85,6
vrouwen	88,6	88,5	88,4	88,3

LIQUIDITEITSRISICO (S7)

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan het risico dat er op enig moment onvoldoende liquide middelen in het fonds aanwezig zijn om aan de korte termijn verplichtingen te voldoen. Het liquiditeitsrisico wordt door het fonds beheerd door in het beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Voor de korte termijn maakt het fonds gebruik van een liquiditeitsprognose waarbij rekening wordt gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Een van de liquiditeitsbehoeften van het fonds komt voort uit het doen van pensioenuitkeringen. Aangezien het saldo van de premie-inkomsten en de pensioenuitkeringen negatief is (de betaalde uitkeringen zijn hoger dan de ontvangen premies), is er maandelijks een netto uitstroom van liquide middelen. Deze netto uitstroom is goed voorspelbaar en vormt daardoor een relatief beperkt risico. In de liquiditeitsprognose wordt van te voren geanticipeerd op komende onttrekkingen uit het belegd vermogen.

Een andere liquiditeitsbehoefte vloeit voort uit het gebruik van derivaten. Bij een ongunstige marktbeving kan hieruit een liquiditeitsbehoefte ontstaan in de vorm van het storten van onderpand. Dit risico is deels gemitigeerd doordat er naast kasmiddelen ook obligaties als onderpand kunnen dienen. Daarnaast heeft het fonds een beleid ingeregeld om te waarborgen dat er voldoende middelen aanwezig zijn om aan de onderpandverplichtingen te voldoen. Tot slot zijn er in de portefeuille voldoende liquide beleggingen aanwezig (onder andere staatsobligaties) die omgezet kunnen worden in liquiditeiten.

Uit het bovenstaande blijkt dat er geen verhoogd liquiditeitsrisico aanwezig is. In de solvabiliteitstoets worden hier dan ook geen additionele buffers voor aangehouden.

In totaal is 24% van de totale beleggingen illiquide (2022: 25%). Het betreft een deel van de vastrentende waarden (participaties in hypotheekfondsen, onderhandse leningen) en zakelijke waarden (infrastructuur, vastgoed, aandelen en de deelneming in Mn Services).

CONCENTRATIERISICO (S8)

Concentraties van risico's kunnen zich voordoen als gevolg van risico's ten opzichte van een debiteur of ten opzichte van een groep debiteuren met zodanig vergelijkbare kenmerken dat hun mogelijkheden om aan hun verplichtingen te voldoen naar verwachting op vergelijkbare wijze worden beïnvloed door veranderingen in economische of andere omstandigheden. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het fonds gebruik van diversificatie over landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Hierover zijn afspraken contractueel vastgelegd met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan. Hierdoor worden de concentratierisico's in voldoende mate beheerst in het reguliere beleggingsproces. Er worden geen additionele buffers opgenomen in de solvabiliteitstoets.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Ultimo 2023 zijn in de beleggingsportefeuille de volgende posten met een omvang groter dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Debiteur	Grote posten			
	Ultimo 2023		Ultimo 2022	
	waarde x € 1.000	in percentage van balanstotaal	waarde x € 1.000	in percentage van balanstotaal
<u>Vastrentende waarden:</u>				
Belgische staat	-	-	88.863	2,3
Duitse staat	501.191	12,6	409.961	10,7
Finse staat	-	-	77.375	2,0
Fransen staat	98.031	2,5	86.173	2,3
Nederlandse staat	157.244	4,0	212.969	5,6
	756.466	19,1	875.341	22,9

OPERATIONEEL RISICO (S9)

Een operationeel risico is een risico dat samenhangt met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting of procesuitvoering. Voorbeelden van operationele risico's zijn: verwerking, uitkering/betaling/settlement, informatie, productontwikkeling, kosten, personeel, fraudegevoeligheid en preacceptatie/transactie.

In tegenstelling tot sommige risico's die een pensioenfonds bewust wil lopen (zoals marktrisico) hebben operationele risico's alleen een negatieve impact op het bereiken van de doelstellingen. Vandaar dat operationele risico's zo veel mogelijk beperkt worden, tenzij een verdergaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich meeneemt.

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

In de beleidsregels uitbesteding pensioenfondsen staan voorwaarden omschreven waar een pensioenfonds aan moet voldoen bij de uitbesteding van zijn bedrijfsprocessen. Voor het fonds zijn de beleidsregels van toepassing omdat zowel de pensioenadministratie als het vermogensbeheer zijn uitbesteed. De beleidsregels schrijven onder meer voor dat het fonds het beleid vaststelt met betrekking tot de beheersing van risico's van uitbesteding. Hiertoe is het uitbestedingsbeleid vastgelegd via afspraken met de uitvoerder.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerder en pensioenuitvoerder. Dat gebeurt onder andere door middel van performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages). Een belangrijk onderdeel van het operationele risico is informatiebeveiliging en cybersecurity. De vermogensbeheerder en pensioenuitvoerder investeert doorlopend in het op peil houden van haar informatiebeveiliging en cybersecurity via processen ingericht voor preventie, detectie en correctie van cyberdreigingen. De systemen en het netwerk worden doorlopend bewaakt op cyberaanvallen, de beveiligingssysteem zijn up-to-date zijn en er worden regelmatig kwetsbaarheidsanalyses uit (in 2023 o.a. TIBOR-testen via DNB). Uitgangspunt hierbij is het normenkader van DNB ('Good practice informatiebeveiliging') dat ook in 2023 getoetst. Na de verbetering van de aantoonbaarheid van de beheersing van informatiebeveiligingsrisico's in 2022 is het programma in voortgezet om het bewustzijn over informatiebeveiliging en cybersecurity onder de medewerkers te versterken onder andere door een 'Way of Working'-app, een e-learning tool. Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen additionele buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Als onderdeel van de standaard risicobeheersing van het fonds beschikt uitvoeringsorganisatie Mn Services N.V. over continuïteitsplannen waarin onder meer vermeld is wat er minimaal nodig is aan mensen en systemen om de dienstverlening te kunnen voortzetten tijdens onvoorziene omstandigheden (zie de toelichting op onvoorziene omstandigheden aan het begin van deze paragraaf). De bedrijfsvoering is in 2023 zonder noemenswaardige problemen gecontinueerd.

ACTIEF BEHEER RISICO (S10)

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van een tracking error. Deze tracking error meet de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat het rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER HET BOEKJAAR 2023

BATEN			2023	2022
			x € 1.000	x € 1.000
(21) PREMIEBIJDRAGEN (VAN WERKGEVERS EN WERKNEMERS)				
De post premiebijdragen risico pensioenfondsen bestaan uit:				
	<i>werknemersdeel</i>	<i>werkgeversdeel</i>		
Verplichte verzekering	30.454	30.454	60.908	54.335
Prepensioen	14	15	29	1
Voortgezette verzekering	22	21	43	98
Gemoedsbezwaren	-	-	-	-
Subtotaal feitelijke premie	30.490	30.490	60.980	54.434
Bij: Inkoop VPL-aanspraken			-	12.851
Bij: Inkoop AIP-aanspraken			39	37
Totaal			61.019	67.322

De feitelijke premie betreft de door het fonds via adequate premiestelling opgelegde premiebijdrage.

In de post premiebijdragen 2023 is voor een bedrag van 2.163 duizend Euro bate aan premiebijdragen uit voorgaande jaren opgenomen (2022: -/ 402 duizend Euro).

In 2023 is specifiek voor AIP geen premie geheven. De inkoop AIP aanspraken zijn 39 duizend Euro (2022: -/ 37 duizend Euro). Exclusief het effect van de inkoop VPL-aanspraken en AIP-aanspraken bedraagt de feitelijke premie 60.980 duizend Euro (2022: 54.434 duizend Euro). Eind 2022 is de 15 jaars overgangsregeling VPL afgelopen, zodat in 2022 de laatste inkoop heeft plaats gevonden.

Kostendekkende premie

Het fonds hanteert in het beleid een gedempte kostendekkende premie. Het pensioenfonds gaat bij de vaststelling van de premie voor 2021-2025 uit van een systeem waarmee voor de gedempte kostendekkende premie gebruik wordt gemaakt van het verwacht rendement op basis van de maximaal toegestane parameters. Deze zijn door de Commissie Parameters geadviseerd en wettelijk vanaf 1-1-2020 voor vijf jaar vastgesteld. Deze systematiek is met sociale partners en met de Pensioenraad besproken. Aanleiding voor dit besluit was enerzijds de wens van het bestuur en van sociale partners om te komen tot een zo stabiel mogelijk premie en opbouw. Stabiliteit en betaalbaarheid van de premie is vanuit de sociale partners een belangrijk punt. De methodiek van demping op basis van verwacht rendement is naar de mening van het bestuur het meest geschikt om de stabiliteit gedurende een vijftiaarsperiode te waarborgen. Anderzijds geeft de methodiek van de gedempte kostendekkende premie naar verwachting de financiering die op langere termijn nodig is om pensioenafspraken te realiseren.

Over 2023 bedraagt deze ex-ante bepaalde toetspremie 52.381 duizend euro. De kostendekkende premie kan achteraf worden gecorrigeerd. Deze ex-post gedempte kostendekkende premie is: 58.122 duizend Euro. De feitelijke premie over 2023 bedraagt 60.980 duizend Euro.

Kostendekkende premie x € 1.000	Ex-ante gedempte Toetspremie		Ex-post gedempte		Ex-post zuivere	
	2023	2022	2023	2022	2023	2022
	Peildatum:	30-09-22	30-09-21			
Overlevingstafel:	Prognosetafel AG 2022		Prognosetafel AG 2022		Prognosetafel AG 2022	
Rente RTS:	Verwacht rendement		Verwacht rendement		31-12-22	31-12-21
Totale lasten pensioenopbouw*	47.032	46.771	52.207	48.892	34.252	52.382
Kostenopslag	1.940	1.931	2.166	2.014	2.166	2.014
Solvabiliteitsopslag	3.409	3.414	3.749	3.540	3.939	6.208
Totaal	52.381	52.116	58.122	54.446	40.357	60.604

De totale lasten pensioenopbouw betreft de jaarinkoop pensioenen, de risicopremies in verband met voorwaardelijke onderdelen en (vanaf 2022) de toevoeging aan de bestemmingsreserve toekomstige kosten. De solvabiliteitsopslag zorgt ervoor dat door de inkoop van nieuwe aanspraken de dekkingsgraad niet verwatert, maar op het benodigde peil blijft. Deze solvabiliteitsopslag hangt af van het vereiste vermogen en bedraagt voor het fonds primo 2023 11,5% (primo 2022: 11,9%). Op het ex-ante toetsmoment, per 30 september 2022, bedraagt de solvabiliteitsopslag 11,8% (30 september 2021: 11,9%).

Feitelijke versus (gedempte) kostendekkende premie

Premie x € 1.000	Ex-ante gedempte		Ex-post gedempte		Ex-post zuivere	
	(toetspremie)		2023	2022	2023	2022
	2023	2022				
Feitelijke premie	52.488	52.178	60.980	54.434	60.980	54.434
Waarvan geen premie voor toets op kostendekkende premie [1]	-	-	- 2.434	-	- 2.434	-
Verschuldigde premie [1]	52.488	52.178	58.546	54.434	58.546	54.434
Kostendekkende premie	52.381	52.116	58.122	54.446	40.357	60.604
Saldo	107	62	424	- 12	18.189	- 6.170

[1] Een deel van de in 2023 (gefactureerde) feitelijke premie met betrekking tot premiejaren 2022 en eerder is niet meegenomen in de toets op de kostendekkende premie 2023.

[2] De verschuldigde premie betreft de premie voor de toets op de kostendekkende premie (ex-ante feitelijke premie).

De ex-ante feitelijke (verschuldigde) premie ter dekking van pensioenopbouw (52.488 duizend Euro) is hoger dan de kostendekkende toetspremie FTK van 52.381 duizend Euro. De ex-post feitelijke (verschuldigde) premie ter dekking van pensioenopbouw (58.546 duizend Euro) is ook hoger dan de ex-post gedempte kostendekkende premie (58.122 duizend Euro). De zuivere kostendekkende premie op basis van de DNB RTS per 31 december (40.357 duizend Euro) is lager dan de ex-post feitelijke (verschuldigde) premie (58.546 duizend Euro).

(22) BELEGGINGSRESULTATEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS

De beleggingsresultaten (op de fondsportefeuille) kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Beleggingscategorie x € 1.000	2023				
	Direct resultaat	Indirect resultaat	Kosten	Overige baten	Totaalresultaat
Vastgoedbeleggingen	12.104	- 18.567	- 1.707	-	- 8.170
Aandelen	5.468	55.295	- 251	-	60.512
Vastrentende waarden	50.495	117.407	- 2.105	-	165.797
Derivaten	- 27.569	70.122	- 41	-	42.512
Overige beleggingen	5.852	12.885	- 134	-	18.603
Subtotaal	46.350	237.142	- 4.238	-	279.254
Toerekening algemene kosten aan beleggingsresultaat					- 2.140
Netto rendement toegerekend aan de AIP-verplichting					- 581
Totaal					276.533

Het indirect resultaat is 1.768 duizend Euro lager (2022: 3.689 duizend Euro lager) dan de waardemutaties in het verloop van de beleggingen op de balans. Dit betreft het resultaat liquide middelen, aangezien de balanspost liquide middelen geen onderdeel is van de post beleggingen.

Beleggingscategorie x € 1.000	2022				
	Direct resultaat	Indirect resultaat	Kosten	Overige baten	Totaalresultaat
Vastgoedbeleggingen	12.056	- 12.490	- 1.763	-	- 2.197
Aandelen	4.006	- 77.814	- 225	-	- 74.033
Vastrentende waarden	36.284	- 417.746	- 2.202	-	- 383.664
Derivaten	10.888	- 534.955	- 18	-	- 524.085
Overige beleggingen	5.537	18.171	- 114	-	23.594
Subtotaal	68.771	- 1.024.834	- 4.322	-	- 960.385
Toerekening algemene kosten aan beleggingsresultaat					- 1.632
Netto rendement toegerekend aan de VPL-verplichting					3.568
Netto rendement toegerekend aan de AIP-verplichting					1.966
Totaal					- 956.483

Onder de beleggingskosten zijn begrepen de "directe beheerkosten" waarvoor facturen zijn ontvangen. Tevens is een reservering getroffen voor de kosten die betrekking hebben op 2023, maar waarvoor nog geen facturen zijn ontvangen. Ten slotte is een deel van de algemene (bestuurs) kosten toegerekend aan de beleggingskosten.

De kosten die vermogensbeheerders direct ten laste van beleggingsinstellingen hebben gebracht zijn niet apart als kosten verantwoord, maar wel begrepen in het indirect resultaat. Dit verklaart het verschil met de in het bestuursverslag verantwoorde (deels geschatte en deels berekende) kosten van vermogensbeheer.

De kosten van vermogensbeheer over 2023 kunnen als volgt worden uitgesplitst naar categorie:

Beleggingscategorie x € 1.000	2023		
	Beheer- kosten	Overige kosten	Totaal kosten
Vastgoedbeleggingen	1.526	-	1.526
Aandelen	-	-	-
Vastrentende waarden	760	-	760
Overige beleggingen	-	-	-
Fiduciair kosten	2.053	-	2.053
Kosten bewaarloon	-	- 101	- 101
Totaal	4.339	- 101	4.238

De kosten van vermogensbeheer over 2022 kunnen als volgt worden uitgesplitst:

Beleggingscategorie x € 1.000	2022		
	Beheer- kosten	Overige kosten	Totaal
Vastgoedbeleggingen	1.575	-	1.575
Vastrentende waarden	875	-	875
Fiduciair kosten	2.044	-	2.044
Kosten bewaarloon	-	- 172	- 172
Totaal	4.494	- 172	4.322

In de uitsplitsing van kosten vermogensbeheer zijn de fiduciaire kosten en de kosten bewaarloon separaat gepresenteerd. Bij de verdeling van de kosten naar beleggingscategorieën zijn de niet direct toewijsbare kosten toegerekend naar rato van het belegd vermogen.

De kosten vermogensbeheer zijn exclusief de transactiekosten, die deel uitmaken van de aan- en verkoopprijzen, en daardoor onderdeel zijn van het indirect resultaat. Over 2023 zijn er geen transactiekosten gefactureerd aan het (pensioen) fonds omdat het fonds belegt in beleggingsfondsen.

De indirecte transactiekosten zijn 1.465 duizend Euro (2022: 3.885 duizend Euro). Dit betreft voor 1.235 duizend Euro (2022: 3.076 duizend Euro) transactiekosten inzake vastrentende waarden die gefactureerd zijn aan het beleggingsfonds en betrouwbaar zijn vast te stellen. Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een spread (op basis van de gemiddelde spread per kwartaal). De overige indirecte transactiekosten van 230 duizend Euro (2022: 809 duizend Euro) zijn niet direct gefactureerd aan het beleggingsfonds en daardoor geschat op grond van aannames en niet betrouwbaar vast te stellen.

Relatie jaarrekening en beleggingsbeleid

De beleggingscategorieën zoals opgenomen in de jaarrekening wijken af van de categorieën zoals die worden gehanteerd in het beleggingsbeleid van het fonds. In de jaarrekening worden de beleggingen gepresenteerd naar de aard van de financiële instrumenten. In het bestuursverslag worden de beleggingscategorieën gepresenteerd conform de wijze waarop het (strategisch) beleggingsbeleid wordt vormgegeven. Het betreft vooral de toerekening van de derivaten en vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen. Uit het volgende overzicht blijkt de aansluiting tussen de jaarrekening enerzijds en het beleggingsbeleid anderzijds:

Post x € 1.000	Jaarrekening	Beleggingsbeleid 2023			
	Totaal	Vastrentende waarden	Aandelen	Vastgoed- beleggingen	Overige beleggingen
Vastgoedbeleggingen	- 8.170	-	-	- 8.170	-
Aandelen	60.512	-	60.512	-	-
Vastrentende waarden	165.797	165.797	-	-	-
Derivaten	42.512	42.512	-	-	-
Overige beleggingen	18.603	-	-	-	18.603
Totaal	279.254	208.309	60.512	- 8.170	18.603

In het geval beleggingsinstrumenten in meerdere beleidscategorieën voorkomen, worden de beleggingsresultaten pro-rata toegerekend op basis van de eindejaarsverdeling. Beleggingskosten worden toebedeeld aan de beleidscategorieën voor zover van toepassing. Niet aan beleggingsinstrumenten toe te rekenen kosten worden pro-rata toegerekend op basis van de eindejaarsverdeling.

	2023 x € 1.000	2022 x € 1.000
(23) OVERIGE BATEN		
De post overige baten bestaat uit:		
Mutatie solvabiliteitsopslag AIP	- 6	- 8
Overige	111	123
Totaal	105	115

LASTEN

	2023	2022
	x € 1.000	x € 1.000
(24) PENSIOENUITKERINGEN		
De post uitkeringen is als volgt opgebouwd:		
Ouderdomspensioen	106.611	97.527
Partnerpensioen	35.986	32.199
Prepensioen	1.800	1.590
Wezenpensioen	280	262
Invalideitspensioen	96	89
Overige	282	228
Subtotaal uitkeringen	145.055	131.895
Afkoopsommen	1.150	1.075
Totaal	146.205	132.970

De post "Overige" betreft vooral slotuitkeringen die worden uitgekeerd aan de nabestaanden in de maand na overlijden.

(25) PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN

De post pensioenuitvoeringskosten is als volgt opgebouwd:

Administratiekosten pensioenregeling	9.812	5.887
Advies- en actuariële kosten	1.320	591
Accountantskosten	81	79
Bestuurskosten	1.991	1.661
Overige kosten	468	346
Totale algemene kosten	3.860	2.677
Aan beleggingsresultaat toegerekende kosten	- 2.140	- 1.632
Subtotaal	1.720	1.045
Totaal	11.532	6.932

Administratiekosten pensioenregeling

De administratiekosten van de pensioenregeling ad 9812 duizend Euro (2022: 5.887 duizend Euro) zijn exclusief de beleggingskosten. De uitvoering van het vermogensbeheer en de pensioenregeling is net als voorgaande jaren uitbesteed.

Algemene kosten

De algemene kosten hebben deels betrekking op vermogensbeheer. De algemene kosten die direct betrekking hebben op vermogensbeheer zijn in de jaarrekening toegerekend aan de beleggingskosten. Van de niet direct toewijsbare algemene kosten is in de jaarrekening 75% toegerekend aan de beleggingskosten. Van de totale algemene kosten (3.858 duizend Euro) is in totaal 55% (2.140 duizend Euro) toegerekend aan de beleggingskosten (post 22). In 2022 was dat 61% (1.632 duizend Euro).

Bezoldiging

Onder de bestuurskosten is onder andere opgenomen de bezoldiging van de bestuurders. Deze bezoldiging is als volgt te specificeren:

Bezoldiging x € 1.000	Vacatie 2023	Vacatie 2022
Bestuur	407	436
Verantwoordingsorgaan	80	65
Raad van Toezicht	51	43
Totaal	538	544

Het fonds heeft een bestuursbureau, maar heeft daartoe in 2023 en 2022 zelf geen personeel in dienst.

De onafhankelijke accountant is Ernst & Young Accountants LLP. Op grond van artikel 382a Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) is de vermelding van de honoraria van de onafhankelijke accountant als volgt (vóór toerekening aan de beleggingskosten):

Soort honorarium (inclusief btw) x € 1.000	2023			2022		
	EY- Accountants LLP	Overig	Totaal	EY- Accountants LLP	Overig	Totaal
Onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten	81	-	81	79	-	79
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-	-	-
Totaal	81	-	81	79	-	79

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij het fonds zijn uitgevoerd door Ernst & Young Accountants LLP. Alleen de kosten voor dienstverlening uitgevoerd in het boekjaar worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

(26) MUTATIE VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS

In 2023 is de voorziening pensioenverplichtingen met 166 miljoen Euro toegenomen (2022: 852 miljoen Euro afgenomen). De mutatie onderdelen van de voorziening pensioenverplichtingen zijn weergegeven bij de toelichting op de balanspost voorziening voor pensioenverplichtingen (post 14). De volgende mutaties in de voorziening pensioenverplichting kunnen als volgt nog aanvullend worden opgesplitst:

Wijziging marktrente

De gewijzigde marktrente heeft een grote invloed op de mutatie van de voorziening. Het gaat hierbij om de omrekening van de rentetermijnstructuur primo verslagjaar naar de rentetermijnstructuur ultimo verslagjaar. Voor wat betreft 2023 betreft het de omrekening van een benaderde rekenrente van 2,55% naar 2,32% van 97 miljoen Euro (last). In 2022 betrof de omrekening van 1.015 miljoen Euro (bate), exclusief het effect van de schattingswijziging (zie ook de toelichting op post 14).

	2023		2022
	x € 1.000		x € 1.000
Pensioenopbouw			
Pensioenopbouw basisregeling	36.196	52.157	
Pensioenopbouw prepensioenregeling	-	1	
Totaal	36.196	52.158	

Toeslagen (per 1 juni 2024 respectievelijk 1 januari 2023)

De VPV wordt ultimo jaar in principe verhoogd met de toeslagen die primo het volgende boekjaar zijn toegekend. De toeslagen worden toegepast als en voor zover de middelen van het pensioenfonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Het bestuur neemt hierover jaarlijks een besluit. Gezien de financiële positie van het pensioenfonds in 2023 heeft het bestuur besloten om de aanspraken en pensioenrechten van enerzijds actieven en anderzijds niet-actieven en pensioengerechtigden per 1 januari 2024 wel te verhogen met 3,08%. Dit zorgt voor een toename van de VPV met 95.328 duizend Euro (per 1 januari 2023 te verhogen met 9,71%, toename van 284.374 duizend Euro).

Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten

Inkomende waardeoverdrachten individueel	1.785	2.627	
Uitgaande waardeoverdrachten individueel	- 2.064	- 5.836	
Totaal	- 279	- 3.209	

(27) MUTATIE OVERIGE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

Onder de overige technische voorziening zijn de volgende mutaties opgenomen:

Spaarfonds gemoedsbezwaarden	-	7	
Totaal	-	7	

(28) SALDO OVERDRACHTEN VAN RECHTEN

Onder het saldo overdracht van rechten is opgenomen:

Inkomende waardeoverdrachten individueel	- 1.593	- 2.537	
Uitgaande waardeoverdrachten individueel	1.909	5.821	
Totaal	316	3.284	

(29) OVERIGE LASTEN

Onder de overige lasten zijn opgenomen:

Mutatie van de voorziening voor oninbare vorderingen	174	246	
Bankrente	63	64	
Afboeking inzake uitkeringen	22	246	
Andere lasten	4	-	
Totaal	263	556	

De mutatie van de voorziening voor oninbare vorderingen ultimo 2023 is gedaald door de afname van de debiteurenpositie ten opzichte van ultimo 2022.

ACTUARIËLE ANALYSE

	2023	2022
	x € 1.000	x € 1.000
De actuariële resultaten over het verslagjaar kunnen als volgt worden gespecificeerd:		
<i>Resultaat op premie</i>	22.471	37
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen	276.533	- 956.483
Rentetoevoeging	- 92.973	18.083
Wijziging markttrente	- 96.846	1.011.830
<i>Resultaat op beleggingen</i>	86.714	73.430
<i>Resultaat op toeslagen</i>	- 95.328	- 284.374
<i>Resultaat op sterfte</i>	11.429	15.441
<i>Resultaat op arbeidsongeschiktheid</i>	127	209
<i>Resultaat op kosten</i>	- 3.510	- 67
Werkelijke uitkeringen	- 145.055	- 131.895
Onttrekking voor uitkeringen	145.409	131.916
<i>Resultaat op uitkeringen</i>	354	21
<i>Resultaat op waardeoverdrachten</i>	- 38	- 74
<i>Aanpassing overlevingstafels</i>	-	- 17.407
<i>Wijziging grondslagen</i>	727	30.603
<i>Overige resultaten</i>	- 9.545	1.031
Saldo van baten en lasten	13.401	- 181.150

In 2023 is het resultaat op premie van 22.471 duizend Euro positief (2022: 37 duizend Euro positief) hoger dan in 2022 omdat de kostendekkende premie in 2023 aanzienlijk lager is dan de gedempte premie vanwege de rentestijging in 2022. Het resultaat op premie in 2023 is inclusief het effect van 147 duizend euro negatief in verband met toevoeging aan de bestemmingsreserve kosten (2022: 214 duizend Euro negatief).

De wijziging markttrente in 2023 van 96.846 duizend Euro negatief bestaat volledig uit de wijziging van de RTS in 2023 van 2,55% naar 2,32%. De wijziging markttrente in 2022 van 1.011.830 duizend Euro positief bestaat volledig uit de wijziging van de RTS in 2022 van 0,56% naar 2,55%.

Het resultaat op toeslagen over 2023 met betrekking tot de indexering van de aanspraken en pensioenrechten per 1 juni 2024 is 3,26%. Per 1 januari 2023 was deze indexering 10,84%.

Het resultaat op kosten over 2023 is negatief, zodat ultimo 2023 een onttrekking heeft plaats gevonden aan de bestemmingsreserve kosten ten gunste van de algemene reserve van 2.070 duizend Euro. Deze onttrekking dient als dekking van het negatieve resultaat op kosten, dat daarna (nog) 3.510 duizend Euro negatief is. Dit betreft:

- de kosten gemaakt in het kader van de Wet toekomst pensioenen,
- de gemaakte kosten in verband met de transitie van de pensioenadministratie,

(na toerekening van een deel van de algemene kosten aan het beleggingsresultaat). Gezien het doel van de bestemmingsreserve kosten vindt voor deze kosten geen onttrekking uit de bestemmingsreserve plaats.

GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Per 1 januari 2024 migreert uitvoerder MN de pensioenadministratie naar een nieuwe applicatie (pensioenadministratiesysteem). Het betreft de applicatie van PGGM pensioen beheer BV (PGGM PB), die verantwoordelijk is voor het beheer (hosting) en consultancy van de applicatie. MN blijft tot en met 30 juni verantwoordelijk voor de pensioendata in de applicatie, terwijl deze uitvoeringsverantwoordelijkheid per 1 juli overgaat naar PGGM. Rondom de datamigratie per 1 januari 2024 heeft het fonds externe zekerheid verkregen dat de data volledig en juist zijn gemigreerd.

Den Haag, 22 mei 2024

R. Kloos
Voorzitter

R.L.H. Devue
plv. voorzitter

C.R. Boekkooi

S. van Hoogdalem

W.J.J. Ong

W.B.E. Rutgers

R.M. Eltingh

A.P. Vermeulen

G.X. Hollaar

Appendix A

Actuariële Verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een Actuariële Verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 0,2% van de technische voorzieningen (ofwel: € 6,2 miljoen). Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1,8 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudentpersonregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangevane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijke vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruikmaakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023, waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat besluit gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangevane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amstelveen, 23 mei 2024

drs. K. Kusters-van Meurs AAG

verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2023 van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij (hierna ook wel het pensioenfonds) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in het pensioenfonds

Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij voert als bedrijfstakpensioenfonds de pensioenregeling uit voor zeevarenden en oud-zeevarenden. Het vermogensbeheer en het pensioenbeheer zijn uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners, te weten Mn Services N.V. en Mn Services Vermogensbeheer B.V. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan deze onderwerpen op basis van de activiteiten van het pensioenfonds en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 36 miljoen (2022: 34 miljoen)
Toegepaste benchmark	1% van het pensioenvermogen per 31 december 2023, zijnde het totaal van de technische voorzieningen voor pensioenverplichtingen, het stichtingskapitaal en de reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1,0% van het pensioenvermogen. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven €1,8 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij kent een aantal activiteiten, welke grotendeels zijn uitbesteed aan externe serviceorganisaties. De financiële informatie van het geheel van deze activiteiten is opgenomen in de jaarrekening van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controle van de jaarrekening als geheel. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de verschillende activiteiten van het pensioenfonds. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de activiteiten geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was en deze vastgelegd in instructies aan de accountant van deze externe serviceorganisaties. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan.

De controle heeft zich met name gericht op de significante activiteiten:

- vermogensbeheer;
- pensioenbeheer;
- actuarialaas;
- financiële administratie;
- bestuur en toezicht.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij de significante activiteiten, gecombineerd met zelfstandig verrichte werkzaamheden op het totaalniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van het geheel verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een bedrijfstakpensioenfonds. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het gebied van IT audit. Daarnaast hebben wij eigen deskundigen ingeschakeld voor de controle van de waardering van de technische voorzieningen voor pensioenverplichtingen. Voort is voor de controle van de waardering van de beleggingen gebruik gemaakt van onafhankelijke waarderingsspecialisten.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controleaanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en diens omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar de risicoparagraaf van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn (fraude)risicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het bestuur interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in toelichting 14 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds tot en met toelichting 17 Overige technische voorzieningen in de jaarrekening, waaronder de subjectieve elementen in de waardering van de technische voorzieningen. Wij verwijzen in dit kader verder naar het kernpunt Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen.

Ook zijn journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen.

Wij zijn uitgegaan van de veronderstelling dat er bij de opbrengstenverantwoording frauderisico's bestaan met name bij de indirecte beleggingsopbrengsten uit niet-(beurs) genoteerde beleggingen, met name in direct vastgoed en infrastructuur. Wij beschrijven in de controleaanpak van het kernpunt Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen onze controlewerkzaamheden om in te spelen op de veronderstelde frauderisico's bij de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, sleutelfunctionarissen (waaronder sleutelfunctiehouders, de compliance officer, medewerkers van het bestuursbureau en de uitvoeringsorganisatie(s)) en de raad van toezicht.

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controleaanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving
Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144, "Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfonds", is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het kennis nemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennismaken van rapporten van de sleutelfunctiehouders en de compliance officer en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controleaanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het pensioenfonds om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten en in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de vereisten rondom solvabiliteit en liquiditeit. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen relevante wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad

Risico

De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad

	<p>De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting 9 Stichtingskapitaal en reserves van de jaarrekening.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.</p>
<p>Onze controleaanpak</p>	<p>Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2023 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuariel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.</p> <p>Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maands-dekkingsgraden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Voor 2023 zijn er geen key items geïdentificeerd. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de (beleids)dekkingsgraad geëvalueerd.</p>
<p>Belangrijke observaties</p>	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.</p>

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Risico

De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkeling van beleggingen dienen in de staat van baten en lasten te worden verwerkt als indirecte beleggingsopbrengsten. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.

De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in direct vastgoed en derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name participaties in hypotheekfondsen en infrastructuur kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf Grondslagen voor de waardering en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 1 Vastgoedbeleggingen, toelichting 3 Vastrentende waarden, toelichting 4 Derivaten en toelichting 5 Overige beleggingen in de jaarrekening. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2023 € 345 miljoen is belegd in direct vastgoed, € 247 miljoen (per saldo negatief) in derivaten, € 254 miljoen in participaties in hypotheekfondsen, € 1.561 miljoen in (institutionele) beleggingsfondsen van derde partijen en € 266 miljoen in infrastructuur. Dit betreft circa 66% van de totale beleggingen.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten. Zoals beschreven in Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's, hebben wij het veronderstelde frauderisico inzake de opbrengstenverantwoording gekoppeld aan de indirecte beleggingsopbrengsten uit beleggingen in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name direct vastgoed en infrastructuur.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Onze controleaanpak

Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen, uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2023.

- Voor de posities in direct vastgoed hebben wij de interne beheersingsmaatregelen van het taxatieproces onderzocht en met gebruikmaking van vastgoedspecialisten voor een selectie van objecten de onafhankelijke taxaties en daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst op basis van marktgegevens (bandbreedtes).
- Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de waardering gecontroleerd op basis van de gecontroleerde jaarrekeningen van de betreffende fondsen met daarin opgenomen de gecontroleerde waarde per aandeel of participatie per 31 december 2023. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. Voor zover wij geen zekerheid kunnen verkrijgen uit een jaarrekening per 31 december 2023, omdat deze niet tijdig beschikbaar is of omdat het boekjaar van de betreffende fondsen niet gelijk is aan het boekjaar van het pensioenfonds, hebben wij aanvullende werkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden bestonden uit het onderzoeken van eerdere jaarrekeningen (back-testing) en het vaststellen van de aansluiting met de meeste recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Als onderdeel van de genoemde werkzaamheden hebben wij de impact van nieuwe informatie tot de datum van onze controleverklaring gemonitord en vastgesteld dat significante ontwikkelingen op adequate wijze zijn verwerkt.
- Voor de waardering van de hypotheekleningen hebben wij een controle uitgevoerd op de netto contante waardeberekening en de geschiktheid van de gehanteerde rentecurve, inclusief opslagen voor de risicokenmerken van de portefeuille, onderzocht.
- Voor de waardering van de derivaten hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en op de gehanteerde input waaronder de uit de markt afgeleide gegevens zoals valuta(termijn)koersen, rentevolatiliteit en rentecurves. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij eigen waarderingspecialisten betrokken.

Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.

Belangrijke observaties

Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2023, de indirecte beleggingsopbrengsten en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico

De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben aan het subjectieve element ervaringssterfte van de bepaling van de technische voorziening een frauderisico gekoppeld en de waardering en de toelichting daarop als kernpunt van onze controle aangemerkt.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf Grondslagen voor de waardering en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 14 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds tot en met toelichting 17 Overige technische voorzieningen in de jaarrekening. Uit deze toelichtingen blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door aanpassing van de UFR methodiek (per 1 januari 2023) en aanpassing van de gehuwdheidsfrequentie. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 727 duizend lager uitgekomen.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.

Onze controleaanpak

Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van het pensioenfonds. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2023. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2023:

- Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris.
- Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn.
- Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse.

Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.

Belangrijke observaties

Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2023 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur op 13 mei 2015 benoemd als accountant van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij vanaf de controle van het boekjaar 2015 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie Informatie ter ondersteuning van ons oordeel hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 23 mei 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

Bijlage – Lijst nevenfuncties ultimo 2023

Naam	Nevenfuncties
Rutgers, W.B.E.	Pensioenbestuurder FNV, bestuurslid Bpf MITT, bestuurslid Molenaarspensioenfonds, niet-uitvoerend bestuurder PNO Media
Zimmerman, A.W.P.M.	O&O fonds Zeescheepvaart Lid beleggingscommissie OWM Zeerisico 1996 U.A.Lid beleggingscommissie Vereniging Zeerisico 1967 Lid beleggingscommissie OWM AZVZ Lid beleggingscommissie Vereniging Deelnemers Nedlloyd Pensioenfonds Bestuurslid, secretaris Stichting Middelburg VOLkoren Bestuurslid, penningmeester Tennisvereniging MLTC Lid sponsorcommissie Verantwoordingsorgaan Stichting Nedlloyd Pensioenfonds Lid namens de gepensioneerden
Kloos, R.	Directeur Fugro Marine Services BV, Directeur Fugro Marine Personnell PLT, Lid IMCA MPRA, Voorzitter COW KVNR, Member of DNV owners committee
Devue, R.L.H.	Niet uitvoerend bestuurder bij BPF Banden & Wielen en Pensioenbestuurder bij FNV
van Dam, M.H.W.	Senior National Secretary Nautilus International Bestuurder Vereniging Maritiem Platform Gepensioneerden Bestuurder Vereniging Zeerisico 1967 Bestuurder Stichting Zeerisico 1996 Bestuurder Stichting Scheepvaart Bestuurder Stichting NOK Bestuurder Stichting Huyskensfonds Bestuurder Platform Maritiem
Hollaar, G.X.	Fugro Marine Services B.V., Senior Changemanager Fleet. Anker Insurance Company N.V., Lid c.q. plv. voorzitter van de Raad van Commissarissen Stichting Koersvast, Lid raad van toezicht en Lid van de Raad van Commissarissen van Noorderimpact B.V., personele unie, Stichting Johan van der Veeckengroep penningmeester, Scoutinggroep, vrijwilligersorganisatie

Bijlage – Lijst nevenfuncties ultimo 2023

Naam	Nevenfuncties
Eltingh, R.M.	Manager Compensation & Benefits bij Wagenborg Scheepvaart BV; Ad Twice (adviseren/ondersteunen organisaties op het gebied van arbeidsongeschiktheid en ontslag)
Van Hoogdalem, S.	Bestuurder pensioenfonds BP Zuivel; Werknemer Ortec-Finance
Boekkooi, C.R.	Nautilus Manager Beleid & Communicatie Heineken Pensioenfonds Bestuurslid Bpf Waterbouw Voorzitter Oranjecomite Zoeterwoude Rijndijk Lid Commissie Pensioenzaken en Platform van pensioenjuristen van de Pensioenfederatie Lid werkgroep AVG van de Pensioenfederatie

Bijlage – Lijst nevenfuncties ultimo 2023

Naam	Nevenfuncties
de Boer, J.M.	adjunct bestuurder bij Nautilus International
Gabriëls, L.J.A.	Lid van de raad van advies van Nautilus International (onbetaald)
van Vuuren, J	Geen
Mobach, M	Algemeen directeur en vessel manager van 52North Ship Management B.V.
Lakerveld, D.J.	Geen
Kollen, B.	Voorzitter VvE Maagjesbolwerk woningen. Bestuurder VvE Maagjesbolwerk Complex. Lid bestuur Nederlandse vereniging kapiteins koopvaardij.
Magel, O.F.C.	Lid tuchtcollege/ ambassadeur voor de scheepvaart en bezoek daarvoor scholen
Zuidweg, C.	Lid VO Bpf Waterbouw, Kapitein Boskalis Baggeren, Diaken PGR te Rhenen
Herfst, CJW	voorzitter van het Koninklijk College Zeemanshoop in Amsterdam
Verest, J.M.	Nautisch Manager bij Wilhelmsen Ahrenkiel Rhooon
Holwerda R.H.	Bestuurslid Nederlandse Bond van Makelaars in schepen Lid werkgevers delegatie sociale partners overleg WtP
Kooij, J.	Geen
Grobbe, R.F.	Directeur bestuursbureau BPL Vervuller tbv sfh risicobeheer BPF R&B Eigenaar O=O Lid RvT pensioenfonds DSM Voorzitter visitatiecommissie van Pensioenfonds Sagittarius Lid auditcommissie van St. Pensioenfonds IBM Nederland Lid Taskforce Diversiteit en Inclusie van de Pensioenfederatie en Stichting van de Arbeid.

Bijlage – Lijst nevenfuncties ultimo 2023

Naam	Nevenfuncties
Kurt, F.	Geen
Korteweg, R.A.	Geen
Moers, G.J.J.	Geen
van Elburg, H.G.	Geen
Cramer, E.G.M.	Geen
Crommelin, J.T.J.	Sleutelfunctievervuller risicobeheer KLM Algemeen Pensioenfonds, Risicomanagementondersteuning datakwaliteit PF SNS Reaal
Hamstra, R.	Geen
Verhulst, J.L.	Eigenaar Puik Pensioenadvies Voorzitter (per 1 januari 2023 lid) RvT Stg pf Tandartsen en Tandartsspecialisten Extern lid van de klachten- en geschillencommissie en adviseur (inzake pensioenen en communicatie) van De Nationale APF Voorzitter RvT Pensioenfonds Atos Secretaris VITP Jurist Pensioenfonds Rail&OV Senior beleidsmedewerker pensioenen bij het secretariaat van de Stichting van de Arbeid Voorzitter visitatiecommissie pensioenfonds Metro Voorzitter visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds Verloskundigen Lid visitatiecommissie Pensioenfonds Sagittarius Niet-uitvoerend bestuurder StiPP
Kuijsten, J.A.	Lid Financiële Adviesraad van Missionarissen van Afrika, Mentor bij Stichting Mentorschap Zuidoost Brabant Bestuurslid (penningmeester) bij Stichting Mentorschap Zuidoost Brabant Bestuurslid (penningmeester) bij Tennis- en Padelclub Metzpoint te Veldhoven
van Kalmthout, E.P.M.	lid raad van toezicht Stichting CRH Pensioenfonds lid visitatiecommissie Pensioenfonds Blue Sky Group in liquidatie

Template periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852

Productnaam: Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij (Bpf Koopvaardij)

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 7P4UV0MBECNZ2V4P3798

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten.. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzamebeleggingsdoelstelling?	
<p>☒ ☒ ☐ Ja</p> <p>☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling gedaan: ___%</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-toxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ ☒ in economische activiteiten volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden <p>☐ ☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ___%</p>	<p>☒ ☐ ☒ Nee</p> <p>☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken. Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van ___% duurzame beleggingen</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een sociale doelstelling <p>☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd.</p>

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Bpf Koopvaardij belegt voor een goed pensioen. Bpf Koopvaardij streeft ernaar dit zo verantwoord mogelijk te doen, zodat gepensioneerden hun pensioen ontvangen in een wereld die toekomstbestendig, rechtvaardig en leefbaar is. Bpf Koopvaardij heeft zicht met name gericht op:

1. Het uitsluiten van ongewenste activiteiten zoals tabak, controversiële wapens, handvuurwapens voor civiel gebruik, adult entertainment, en bont. Deze ongewenste

activiteiten waren geen onderdeel van de beleggingen van Bpf Koopvaardij in het jaar 2023¹.

2. Het beperken van negatieve effecten van beleggingen door het betrekken van milieu- en sociale factoren en ondernemingsbestuur (ESG) bij beleggingsbeslissingen. Bpf Koopvaardij heeft in 2023 hoofdzakelijk belegd in ondernemingen en landen die op basis van ESG indicatoren van externe dataproviders relatief beter hebben gescoord dan gemiddeld.
3. Klimaat: Bpf Koopvaardij heeft de financiële risico's en mogelijke negatieve gevolgen van haar beleggingen op de leefomgeving in kaart gebracht en heeft beleid met als doel klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan de energietransitie. Daarnaast is Bpf Koopvaardij in gesprek gegaan met ondernemingen die veel kunnen betekenen voor de energietransitie en een groot risico lopen als zij hun bedrijfsmodel niet aanpassen. Ook heeft Bpf Koopvaardij gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over milieu-onderwerpen.
4. Arbeidsrechten en mensenrechten: Bpf Koopvaardij beschouwt haar dialoogbeleid als een belangrijk instrument bij het aanpakken van sociale aspecten. Zo is Bpf Koopvaardij in gesprek gegaan met ondernemingen over leefbare lonen en inkomens in toeleveringsketens en ondernemingen waar zich ernstige misstanden voordoen en die derhalve de OESO-richtlijnen, *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGP's) en de *UN Global Compact Principles* schenden. Daarnaast is de impact van technologische ontwikkelingen op banen een belangrijk onderwerp geweest. Ook in het stembeleid neemt Bpf Koopvaardij het onderwerp mensenrechten mee. In het algemeen heeft Bpf Koopvaardij voor aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van sociale aangelegenheden gestemd als deze maatschappelijk verantwoordelijk gedrag stimuleren en langetermijnwaarde van ondernemingen voor aandeelhouders en andere belanghebbenden verbeteren.

De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

Meer informatie over de gerealiseerde duurzame ambities is opgenomen in het jaarverslag van Bpf Koopvaardij.

Duurzaamheidsindicatoren meten hoe de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot, worden verwezenlijkt.

● **Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?**

De duurzaamheidsindicatoren die Bpf Koopvaardij hanteert hebben als volgt gepresteerd in 2023:

- Gewogen gemiddelde Morgan Stanley Capital Industry ('MSCI') Adjusted ESG score (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties). Dit bedroeg voor de aandelenportefeuilles 7,28 en voor de bedrijfsobligatieportefeuilles 7,40. Deze score geeft een indicatie hoe goed ondernemingen in de portefeuille hun materiele ESG risico's beheren ten opzichte van sector peers². De schaal van de MSCI ESG Industry Adjusted score loopt van 10 (best presterend) tot 0 (slechtst presterend).

¹ De uitsluitingen zijn gedaan op basis van data van externe dataproviders. De volledigheid van de uitsluitingen op deze activiteiten is afhankelijk van de volledigheid van de beschikbare data van de dataprovider.

² In volgend document wordt de methodologie van deze score beschreven [MSCI ESG Metrics Calculation Methodology](#)

- CO₂-uitstoot (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties): De absolute uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatiefondsen samen was ultimo 2023 52,008tCO₂e. De absolute uitstoot van de aandelenfondsen was 26,333tCO₂e, voor de bedrijfsobligatiefondsen was dit 25,675tCO₂e.
- Het aantal bedrijven dat in 2023 onderdeel uitmaakte van een van de engagementprogramma's was als volgt:

Engagementthema	Aantal ondernemingen
Arbeidstransitie & automatisering	5
Biodiversiteit	11
Energietransitie 2021 – 2023	42
IMVB cases	4
Incidenten & controverses	59
Leefbaar inkomen in agrifood	5
Leefbaar loon in textiel	6
Mensenrechten in mijnbouw en hernieuwbare energie	4
Nederlandse Beurgenoteerde Ondernemingen	8
Tax (belasting)	5

- De gewogen gemiddelde score op de indicatoren van het landenraamwerk (staatsobligaties) was in 2023:

Aspect ESG ontwikkeling	Indicator	Schaal*	Uitleg	Score Fonds
Governance & sociaal	Corruption Perception Index	0-100	0 = laagste niveau van corruptie 100 = hoogste niveau van corruptie	37,62
	Democracy Index	0-100	0 = laagste niveau van democratie 100 = hoogste niveau van democratie	64,69
Sociale ontwikkeling	Human Development Index	0-100	0 = laagste ontwikkelingsniveau 100 = hoogste ontwikkelingsniveau	75,64
Milieurisico	Vulnerability Index	0-100	0 = niet kwetsbaar 100 = kwetsbaar	41,84
	Readiness Index	0-100	0 = niet gereed 100 = volledig voorbereid	39,63

* In bovenstaande tabel zijn scores geconverteerd naar een schaal van 0-100.

● **...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?**

De duurzaamheidsindicatoren die Bpf Koopvaardij hanteert hebben als volgt gepresteerd in 2022:

- Gewogen gemiddelde MSCI Industry Adjusted ESG score (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties). Dit bedroeg voor de aandelenportefeuilles 7,23 en voor de bedrijfsobligatieportefeuilles 7,50. De score in 2023 is ten opzichte van het jaar 2022 nagenoeg gelijk gebleven.
- CO₂-uitstoot (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties): De absolute uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatiefondsen samen was ultimo 2022 153,586tCO₂e. De absolute uitstoot van de aandelenfondsen was in totaal ultimo 2022 60,098tCO₂e, voor de bedrijfsobligatiefondsen was dit 93,488 tCO₂e. De totale uitstoot in 2023 is ten opzichte van 2022 met 50.5% gedaald. De daling is voor het overgrote deel het gevolg

van de toepassing van een nieuwe ESG-screening voor de aandelenportefeuille in opkomende landen. Een andere reden is de verkoop van de USD investment grade bedrijfsobligatiebeleggingen, die gepaard gingen met relatief veel CO₂-uitstoot.

- Het aantal bedrijven dat in 2022 onderdeel uitmaakte van een van de engagementprogramma's was als volgt:

Engagementthema ³	Aantal ondernemingen
Arbeidstransitie & automatisering	5
Beloningsbeleid ⁴	-
Biodiversiteit	5
Energietransitie 2021 – 2023	62
IMVB cases	6
Incidenten & controverses	47
Leefbaar inkomen in agrifood	5
Leefbaar loon in textiel	6
Mensenrechten in mijnbouw en hernieuwbare energie	4
Nederlandse Beurgenoteerde Ondernemingen	10
Tax (belasting)	6

Het aantal bedrijven dat in 2023 onderdeel uitmaakte van een van de engagementprogramma's verschilt van dat in 2022. Dat komt met name doordat er met minder bedrijven engagement is gevoerd in het programma gericht op de energietransitie. Bedrijven die in 2022 onvoldoende voortgang lieten zien op de doelstellingen, zijn uitgesloten van de portefeuille.

- Gewogen gemiddelde score op indicatoren landenraamwerk (staatsobligaties) in 2022:

Aspect ESG ontwikkeling	Indicator	Schaal*	Uitleg	Score Fonds
Governance & sociaal	Corruption Perception Index	0-100	0 = laagste niveau van corruptie 100 = hoogste niveau van corruptie	37,72
	Democracy Index	0-100	0 = laagste niveau van democratie 100 = hoogste niveau van democratie	64,51
Sociale ontwikkeling	Human Development Index	0-100	0 = laagste ontwikkelingsniveau 100 = hoogste ontwikkelingsniveau	75,81
Milieurisico	Vulnerability Index	0-100	0 = niet kwetsbaar 100 = kwetsbaar	40,98
	Readiness Index	0-100	0 = niet gereed 100 = volledig voorbereid	38,69

* In bovenstaande tabel zijn scores geconverteerd naar een schaal van 0-100.

³ De tabel is aangepast ten opzichte van vorig jaar. Waar vorig jaar het aantal bedrijven werd aangegeven per 'ultimo 2022', betreft het in het huidige overzicht het aantal over het gehele jaar 2022. Dit aantal geeft duidelijker weer om hoeveel bedrijven het gaat gedurende de gehele referentieperiode.

⁴ Voor het programma beloningsbeleid zijn in 2022 geen gesprekken gevoerd met de bedrijven binnen het programma. Wel is er invloed uitgeoefend binnen dit thema door actief op dit onderdeel te stemmen bij algemene aandeelhoudersvergaderingen. Het dialoogprogramma is in 2023 afgerond.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de gewogen gemiddelde scores op de indicatoren uit het EMD Landenraamwerk nagenoeg gelijk zijn gebleven in 2023.

● ***Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?***

Bpf Koopvaardij heeft vooralsnog geen commitment naar duurzame beleggingen afgegeven en rapporteert hier daarom ook niet over.

● ***Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?***

Bpf Koopvaardij heeft vooralsnog geen commitment naar duurzame beleggingen afgegeven en rapporteert hier daarom ook niet over.

— ***Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?***

n.v.t.

— ***Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:***

n.v.t.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

In de EU-taxonomie is het beginsel "geen ernstige afbreuk doen" vastgesteld. Dit houdt in dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke EUcriteria.

Het beginsel "geen ernstige afbreuk doen" is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstige afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Bpf Koopvaardij heeft rekening gehouden met de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren. Duurzaamheidsfactoren worden wettelijk gedefinieerd als ecologische, sociale en werkgelegenheidszaken, eerbiediging van mensenrechten en bestrijding van corruptie en van omkoping.

Ondernemingen met ondermaatse prestaties op ESG gebied zijn uitgesloten met als doel de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren te beperken. De duurzaamheid van de bedrijfsvoering van ondernemingen is beoordeeld op basis van verschillende onderwerpen als CO₂-uitstoot, energie- en waterverbruik, ethiek, anti-corruptie en mensen- en arbeidsrechten. Bpf Koopvaardij gelooft dat ondernemingen met een lage ESG-score verantwoordelijk zijn voor de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. Daarom is niet belegd in deze ondernemingen. Ook is er specifiek gekeken naar ondernemingen met activiteiten die een grote impact kunnen hebben op het milieu. De laagst scorende ondernemingen actief in sectoren met een hoog klimaatrisico zijn uitgesloten om de belangrijkste ongunstige effecten op het milieu te beperken. Daarnaast is niet belegd in ondernemingen waarvan de producten of diensten geacht worden een negatief effect op de maatschappij te hebben, zoals controversiële wapens.

Naast het uitsluiten van ondernemingen heeft Bpf Koopvaardij invloed beogen uit te oefenen op de strategie van ondernemingen om de negatieve effecten op duurzaamheidsfactoren te beperken. Door middel van het dialoogprogramma is engagement gevoerd met ondernemingen waar zich misstanden voordoen en die internationale standaarden omtrent mensen- en arbeidsrechten onvoldoende naleven. Ook is er engagement gevoerd op de thema's: leefbaar inkomen en leefbaar loon, biodiversiteit en de energietransitie. Daarnaast is voor aandelenbeleggingen gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over onderwerpen als goed ondernemingsbestuur en klimaat.

Ook is niet belegd in overheden die slecht scoren op ecologische en sociale aspecten. Op grond van het landenraamwerk zijn overheden beoordeeld op verschillende onderwerpen zoals de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's, de bereidheid en mogelijkheid van landen zich aan te passen aan klimaatverandering, de mate van democratie en de sociale ontwikkeling van een land. Wanneer een land op een van deze indicatoren tenminste tot de 25% slechts-presterende landen behoort, is niet belegd in het land. Bpf Koopvaardij gelooft dat landen die ondermaats presteren op klimaat en sociale onderwerpen onvoldoende verantwoordelijkheid nemen voor de belangrijkste ongunstige effecten van overheden op duurzaamheidsfactoren. Daarom zijn staatsobligaties van deze landen uitgesloten van de beleggingen.

Op de website van Bpf Koopvaardij is de [verklaring](#) te vinden over hoe wordt omgegaan met de belangrijkste negatieve effecten van beleggingen. Ieder jaar voor 30 juni rapporteert Bpf Koopvaardij middels deze verklaring over de 18 verplichte indicatoren en twee geselecteerde optionele indicatoren.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Deze lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten⁵:

Grootste beleggingen	Sector	% Activa	Land
Staatsobligaties Duitsland	Government	13,78%	Duitsland
Staatsobligaties Nederland	Government	4,32%	Nederland
Staatsobligaties Frankrijk	Government	2,69%	Frankrijk
Staatsobligaties Europese Unie	Government	1,76%	Europese Unie
Staatsobligaties België	Government	1,58%	Belgie
Staatsobligaties Spanje	Government	1,35%	Spanje
Staatsobligaties Oostenrijk	Government	1,14%	Oostenrijk
Staatsobligaties Finland	Government	1,03%	Finland
Staatsobligaties Ierland	Government	1,03%	Ierland
Staatsobligaties Brazilië	Government	0,72%	Brazilië
Staatsobligaties Mexico	Government	0,65%	Mexico
Staatsobligaties Zuid-Afrika	Government	0,64%	Zuid-Afrika
Staatsobligaties Indonesië	Government	0,60%	Indonesië
Staatsobligaties Colombia	Government	0,56%	Colombia
Staatsobligaties Thailand	Government	0,49%	Thailand

De lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten:

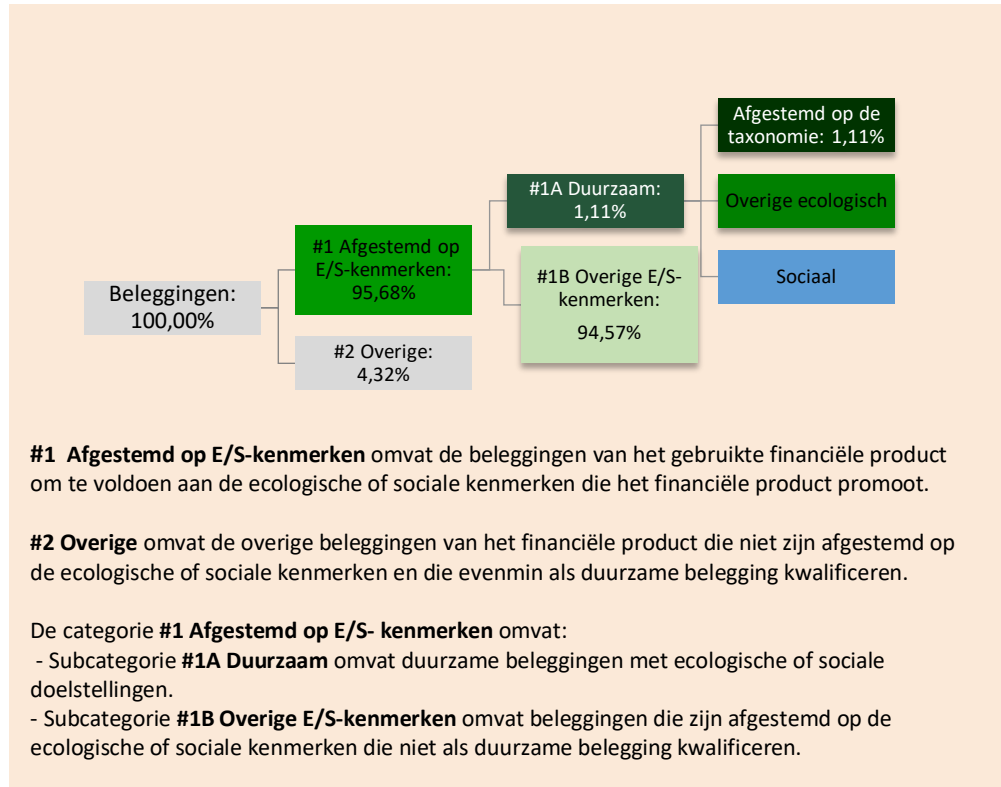
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Het percentage beleggingen dat in afstemming was met ecologische en sociale kenmerken bedroeg per ultimo 2023 95,68%.

⁵ Bij het bepalen van de top 15 grootste beleggingen is gekeken naar individuele posities die feitelijk het grootste waren in de pensioenregeling van Bpf Koopvaardij per ultimo 2023. Deze 15 grootste posities zijn allen staatsobligaties of obligaties uitgegeven door de Europese Unie.

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

De berekening van het percentage beleggingen ‘Afgestemd op taxonomie’ is niet onderworpen aan een betrouwbaarheidsverklaring van een accountant of een toetsing van een derde.

De meeste beleggingen van de pensioenregeling van Bpf Koopvaardij dragen bij aan de ecologische – of sociale kenmerken van de pensioenregeling (#1). Deze categorie bedroeg per ultimo 2023 95,68%.

Om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen, de beleggingsportefeuille te diversifiëren of om de beleggingsportefeuille op een efficiënte manier te beheren worden financiële instrumenten ingezet die geen ecologische en sociale kenmerken promoten. Hierbij kan worden gedacht aan financiële instrumenten zoals cash en derivaten. Deze instrumenten zijn opgenomen in de categorie “Overige” (#2), en worden later in het template beschreven. Deze categorie bedroeg per ultimo 2023 4,32%.

In welke economische sectoren werd belegd?

Economische sectoren die hieronder niet zijn opgenomen hadden op het moment van rapporteren geen beleggingen. Het percentage “unknown” is substantieel. Hieronder vallen met name staatsobligaties (35%) en illiquide beleggingen zoals onroerend goed (10%) hypotheek (7%), infrastructuur (4%) en liquiditeiten.

<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>	<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>
Commercial Banks & Capital Markets	9,12%	Pharmaceuticals & Biotechnology	1,97%
		Telecommunications	1,52%

<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>	<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>
Chemicals	1,23%	Auto Components	0,33%
Insurance	1,15%	Asset Management & Brokerage	0,32%
Gas and Electricity Network Operators	1,07%	Research & Consulting Services	0,30%
Health Care Equipment & Supplies	1,05%	Trading Companies & Distributors	0,30%
Beverages	0,96%	Semiconductor Equipment	0,28%
Food Products	0,92%	Mining & Integrated Production	0,27%
Retail	0,80%	Commercial Support Services	0,27%
Interactive Media & Online Consumer Services	0,77%	Restaurants	0,26%
Electric Utilities	0,70%	Textiles & Apparel	0,24%
Transportation Infrastructure	0,68%	Construction	0,21%
Semiconductors	0,66%	Multi-Sector Holdings	0,21%
Automobile	0,65%	Paper & Forest Products	0,21%
Software & Diversified IT Services	0,61%	Public & Regional Banks	0,20%
Industrial Machinery & Equipment	0,56%	Electrical Equipment	0,19%
Integrated Oil & Gas	0,53%	Mortgage & Public Sector Finance	0,19%
Media	0,51%	Packaging	0,16%
Household & Personal Products	0,51%	Auxiliary Financial Services & Data	0,15%
Digital Finance & Payment Processing	0,50%	Leisure	0,15%
Electronic Devices & Appliances	0,49%	Health Care Facilities & Services	0,15%
Electronic Components	0,44%	Rail Transportation	0,14%
Heavy Trucks & Construction & Farm Machinery	0,41%	Industrial Conglomerates	0,14%
Real Estate	0,41%	Managed Health Care	0,10%
IT Consulting & Other Services	0,40%	Specialized Finance	0,10%
Construction Materials	0,40%	Oil & Gas Refining & Marketing	0,09%
Air Freight & Logistics	0,39%	Metals Processing & Production	0,09%
Financial Exchanges	0,36%	Human Resource & Employment Services	0,08%
Multi-Utilities	0,35%	Development Banks	0,06%
		Aerospace & Defence	0,06%
		Industrial Support Services	0,06%
		Airlines	0,05%

<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>	<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>
Water and Waste Utilities	0,05%	Renewable Electricity	0,01%
Oil & Gas Equipment/Services	0,04%	Oil & Gas Storage & Pipelines	0,01%
Oil & Gas Exploration & Production	0,03%	Health Care Technology & Services	0,01%
Marine Transportation	0,03%	Education Services	0,01%
Furniture & Fittings	0,02%	Leisure Products	0,01%
Road Transportation	0,02%	Unkown	64,30%

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van onderneming waarin is belegd, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven..

In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

De duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie waren per eind 2023 gebaseerd op omzet 1,11% waarbij gekeken wordt naar de portefeuille inclusief staatsobligaties. Bij deze berekening is alleen gebruik gemaakt van gerapporteerde data.

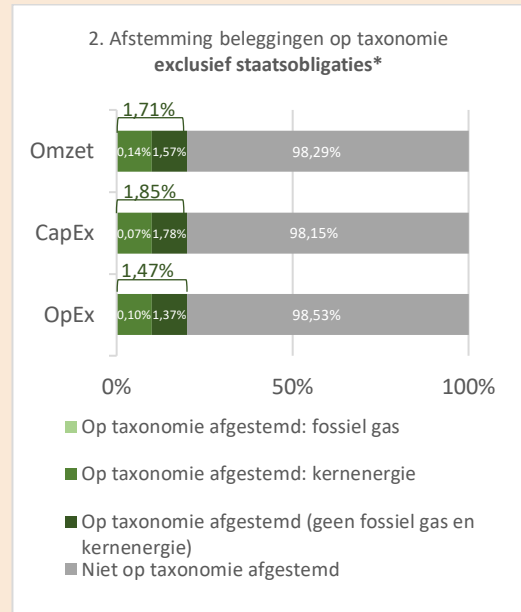
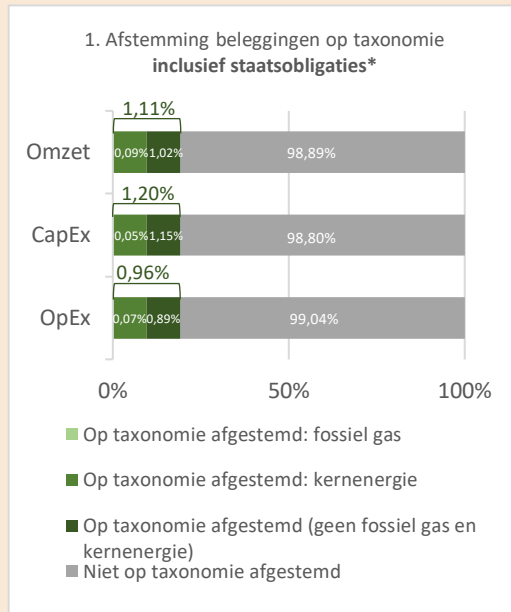
- **Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?**
 - Ja*
 - In fossiel gas*
 - In kernenergie*
 - Nee*

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

De onderstaande grafieken geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties* op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram** alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.**

Dit diagram vertegenwoordigt 65% van de totale beleggingen.

*In deze diagrammen omvatten "staatsobligaties" alle blootstellingen aan overheden.

** De visuele weergave van de percentages voor op taxonomie afgestemde beleggingen is uitvergroot om de leesbaarheid van het diagram te waarborgen.

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

Het aandeel beleggingen per einde 2023 in transitie activiteiten betrof 0,03% en in faciliterende activiteiten 0,44%.

● **Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde zich tot eerdere referentieperiodes?**

In 2022 werd het percentage op de EU-taxonomie nog niet gerapporteerd. Daarom is het in 2023 nog niet mogelijk een vergelijking te maken met 2022.

zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?

n.v.t.

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?

n.v.t.

Welke beleggingen zijn opgenomen in “overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Een aantal van de beleggingen zijn opgenomen onder categorie “#2 Overige”. Deze beleggingen zijn nodig om de portefeuille op een efficiënte manier te beheren (1), om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen (2), en te diversifiëren (3). Bij deze instrumenten is er geen sprake van promotie van ecologische of sociale kenmerken:

1. De verwachte marktwaarde van derivaten
2. Liquide middelen
3. Bank loans

Het totale percentage naar deze beleggingen bedroeg per ultimo 2023 4,32%. Dit betrof derivaten, liquide middelen en bank loans.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

De volgende maatregelen zijn getroffen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling van Bpf Koopvaardij:

- Bpf Koopvaardij integreert ESG factoren in de aandelenportefeuilles en heeft middels deze portefeuilles hoofdzakelijk belegd in bedrijven die relatief goed presteren ten aanzien van ESG factoren. Dit is bepaald aan de hand van data van externe dataproviders.
- Overheden zijn getoetst op basis van ecologische en sociale kenmerken. Er is niet belegd in overheden die onvoldoende scores op onderwerpen zoals de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's, de bereidheid en mogelijkheid van landen zich aan te passen aan klimaatverandering, de mate van democratie en de sociale ontwikkeling van een land. Ook dit is bepaald aan de hand van data van externe dataproviders.
- Bpf Koopvaardij heeft engagement gevoerd op verschillende ecologische en sociale thema's zoals energietransitie, biodiversiteit, leefbaar loon en inkomen. Hiermee heeft Bpf Koopvaardij haar invloed als aandeelhouder aangewend om ondernemingen aan te zetten tot een duurzame strategie. Zo is in 2023 de dialoog vervolgd met bedrijven in de olie- en gassector en met de resterende achterlopers in de nutssector in de aandelenportefeuille. Ook voerde Bpf Koopvaardij engagement op Incidenten & Controverses, een programma dat zich richt op schenders van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de United Nations Global Compact Principles en de UNGP's.
- Bpf Koopvaardij heeft gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over onderwerpen als goed ondernemingsbestuur en klimaat.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Om de beleggingsportefeuille van Bpf Koopvaardij vorm te geven en om prestaties van de beleggingen te meten, worden verscheidene benchmarks gebruikt afhankelijk van de beleggingscategorie. Voor de liquide beleggingen geldt het streven om duurzaamheidskenmerken zoveel mogelijk in de benchmark te implementeren, middels maatwerk ESG benchmarks. Op deze wijze is er sprake van een eenduidig ESG-beleid voor de liquide portefeuilles. Voor illiquide portefeuilles worden reguliere benchmarks gebruikt zonder duurzaamheidskenmerken. De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

Referentiebenchmarks

zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product voldoet aan de ecologische of sociale kenmerken die dat product promoot.